2047 EAST 23RD STREET
BROOKLYN, N. Y.

ב. גאָרין אין יאָהר 1923.

געזאַמעלטע שריפטען

פון ב. גאָרין

(י. גוידא)

ב. גאָרין
(י. גוידא)

געזאַמעלטע שריפטען

דריטער באנד

צוויי וועלטען
ערצעהלונגען און סקיצען

ארויסגעגעבען פון עליזאבעט גארין

ניו יאָרק, 1927

אריאם פרעס, יוניאן פרינטערס, 64 קאנאל סטריט, נויארק.

אינהאַלט:

זייער גוטער לאַנדסמאַן 7
די שטודירענדע שנאָרערין 22
נעלי האָט זיך פאַרזאָרגט 34
סאָפּיע 48
עלסי 75
סעמקע 94
די געפאַלענע 107
פה נקבר 113
אָפּגעטראָגען 123
נאָך דער חתונה 128
וואָס האָט זי צו איהר? 133
אַ חסרון דער יתום 138
ביידע גליקליך 144
און זי האָט איהם געפאָלגט 153
דער שטן מקטרג 167
דער אומגעבעטענער גאַסט 171
דער אייזעל 177
די קליינע מאַמעלע 180
דער תויזקיפּער 183
געמאַכט צום נאַר 188
אַ זול אויף ציבעלע 194
מיין חלום 198
דער נסתר 202
אוים שידוך 205

פאָלקס־אויסגאַבע

געדרוקט בלויז זיבען הונדערט עקזעמפּלאַרען.

Copyright — 1927
by
ELIZABETH GORIN
Brooklyn, N. Y.

זייער גוטער לאַנדסמאַן

צווישען די צווישענדעק פּאַסאַזשירען אויף דער שיף „וויק־טאָריאַ" האָט מען ניט געקענט באַמערקען קיין איינציג־פרעהליכע געזיכט. אַלע פּנים׳ער זיינען געווען פאַרוואָלקענט, פאַרכמורעט, פּונקט ווי דער הימעל אויבען. אַלע האָבען זיך אַרומגעדרעהט מיט פאַרשלאָסענע מיילער און זעלטען ווען עמיצער האָט זיך אַרויס־געכאַפּט מיט אַ וואָרט אָדער מיט אַ קליינע באַמערקונג. זיי האָבען זיך געפונען ווי ניט אויף זייערע ערטער; די איינע מאַטראָ־זען זיינען אַרומגעלאָפען ווי היימישע, בלייבענדיג שטעהן נעבען יעדע מיידעל, וואָס האָט זיך זיי אַנגעטראָפען אויפ׳ן וועג און סטאַרענדיג זיך צו פאַרציהען עפּעס אַ געשפּרעך.

אַ דראַבּנער הערבסט־רעגען האָט געשפּריצט און ניט געלאָזט דעם עולם שטעהן אויפ׳ן דעק. די שיף האָט זיך גערוקט פּאַוואָליע, איבערלאָזענדיג הינטער זיך אַ לאַנגען ווייסען עק.

נאָר אַט האָט זיך דער הימעל גענומען לייטערען און די בלייענע וואָלקענס זיינען צורונען געוואָרען. עס האָט אַ שיין געטאָן די זון און די פּאַסאַזשירען האָבען זיך אַרויסגעשאָטען אויפ׳ן דעק. אַ נייע הויט האָט אַרויפגעצויגען דער טיפער קומער פון בענקען נאָך דער פרישער היים, וואָס זיי האָבען אַקאַרשט אוועק־געלאָזט אין אַ פאַרבאַרגענער מורא פאַר דעם גרויסען, אומענדליכען ים, פון וועלכען מען דערצעהלט זיך אַן אַזוי פיעל שרעקען, און פאַר דער אומבאַקאַנטער לאַנד, וואו, ווער ווייסט, וואָס ווע־מען עס ערוואַרטעט, — דער טיפער קומער איז נאָך ניט פאַר־שוואונדען געוואָרען; ער איז נאָך געבליבען ביי אַלעמען אויף די געזיכטער, אין די אויגען, אָבער דער אויסגעלייטערטער הימעל האָט דאָך געמאַכט אַ געוויסע ווירקונג און פאַנאַנדערגעעפענט אַ ביסעל די מיילער.

קאַלטענעס 210
זיינע פּרינציפּען 215
איהר נחמה 219
די אַלטע הויזען 223
די אומזיסטע טיי־טרינקערין 229
ווען דער צויבער איז אַריבער 234
אָהן אַן אויג 239
אַ גליקליכער חלום 244
דער דייטש 249
דער ספּאָרט 255
דער בעל קנאה 259
אוי די קינדער 262
די נקמה 267
צוגאַנגען 277
מיין לאַנדסמאַן 286
געטאַנצט אויף ביידענס חתונות 292
די גוטע מערכה 296
די האַנאָראָוואַטע 301
דער לענדלאָרד 307
די טאָכטער 312
אָבי חתונה געהאַט 317

די שטימען און, דאַכט זיך, אַפּשלאָגען זיך אָן בלויען וועלדעל און קומען צוריק אַלס אָן עכאָ.

האָבען זיי דעמאָלט געחלומ׳ט פון אַזאַ מין רייזע?

דעמאָלט האָבען זיי געקוקט אויף דער וועלט מיט די אויגען פון אַ יונגע ליעבענדע פּאָר; דעמאָלט איז ער געווען וואַסערשטיין דעם סעלצערמאַכער׳ס זון און זי גאָלדבערג דעם דיסטילאַטאָר׳ס טאָכטער,ביידענס עלטערן — די גבירים פון שטעדטעל, שפּילען די גרעסטע ראָליע; דעמאָלט איז ער געווען ניט לאַנג אַראָפּגעקומען פון נ..., וואו ער האָט דערצויגען ביז׳ן זעקסטען קלאַס גימנאַזיום און האָט דאָס אָפּגעגעבען מיט אַ גרינגע האַרץ, ווייל איהר האָט זיך געגלוסט מעהר ליעבען ווי לערנען; דעמאָלט איז זי געווען די איינציגע אין שטעדטעל, אויף וועמען אַלע מיידלאַך האָבען געקוקט מיט גרויס קנאה, דעמאָלט האָבען זיי ביידע, ער און זי, געקוקט אויפ׳ן לעבען, ווי אויף אַ קינדער־שפּיעל, האָבען ביידע געלעבט אין אַ וועלט פון חלומות, זיסע האָפּענונגען, און האָבען חתונה געהאַט.

נאָך דער חתונה האָט ער זיך אריינגערוקט מיט אַ קניה אין אַ וואַלד און באַגראַבען אַ פּאָר טויזענד גלייך דאָס ערשטע יאָהר. דאָס צווייטע יאָהר איז ווייטער אוועקגעגאַנגען אָהן אַ פּאַרדינסט און אויפ׳ן דריטען יאָהר האָט ער זיך מיט׳ן וויב מיישב געווען, אפשר זאָלען זיי גאָר פּרוּאווען דאָס מזל אין אַמעריקאַ.

— אַ וועלט מיט מענשען פאָהרט אהין, מסתמא איז דאָך דאָרטען עפּעס.

ובפרט אַז זיי דאַרפען ניט פאַרזעצען זייערע בעטגעוואַנד אויף הוצאות. זיי קענען נאָך מיט זיך ברענגען אַ קליינעם קאַפּיטאַל אין אַמעריקאַ — זיי קענען גיכער האָפען אויף עפּעס ווי אַנדערע.

זיי זיינען דורכגעדרונגען מיט אַ קומער וועגען דער אַלטער וועלט. די נייע וועלט געהט זיי נאָך אפילו אויפ׳ן זינען ניט אַרויף.

זיי שטעהען שטיל. די דעק ווערט דערווייל באַלעבט. נאָכ׳ן מיטאָג האָבען זיך די פּאַסאַזשירען גענומען אַרויפקלויבען אין דער הויך. אַ יונגער דייטש האָט גענומען שפּילען מיט׳ן מויל אויף

דער עולם איז פאַרבליבען אויפ׳ן דעק ביז מען האָט אָנגע־הויבען צו קלינגען צו מיטאָג. די גוים אין איינע איילעניש האָבען גענומען לויפען אַרונטער.

— זיי וועלען פאַרזאַמען די מציאה! — האָבען אַ פּאָר אידלאַך אַ זאָג געטאָן מיט פאַרקרימטע נעזער. און דאָך האָבען זיך די אידלאַך, איינציגווייז, אויך אַרונטערגעלאָזט אונטען זעהן אויף טשיקאַווע, וואָס אַ שטייגער, גיט מען אויף אַ שיף עסען. עס איז כדאי אַזאַ זאַך צו זעהן, בפרט, אַז דאָס קאָסט קיין געלט ניט.

אויפ׳ן דעק זיינען נאָך פאַרבליבען אַ יונגע פּאָר פאָלק. זיי זיינען געשטאַנען מיטביידע הענט אָנגעשפּאַרט אויפ׳ן פּאַראַנץ פון שיף און געקוקט דאָ אונטער, אויף די רעגענבויגענדיגע קאַ־לירען, וואָס האָבען זיך געטונקט אין וואַסער פאַזע שיף, און דאָ אויפ׳ן ברעג, וואָס זעהט זיך נאָך פון דערווייטענס, און דאָס האַרץ האָט זיי געסטשימעט פון בענקעניש.

נאָך פריש איז זיי געשטאַנען פאַר די אויגען די היים מיט אַלע וואַרימע ערינערונגען און זיי האָט איצט געדוכט, אַז די היים איז ניט קיין שטיקעל ערד פאַרבויט מיט הייזלאַך און באַזעצט מיט באַקאַנטע מענשען — ניין, די היים און די זכרונות אין זיי גופא זיינען אַלע צוזאַמען איין אויסגעגאָסענער קערפּער און דער גאַנצער קערפּער ליגט דאָרט, וואָס אַלץ מעהר און מעהר דערווייטערט זיך פון זיי און נאָר אַ שטיקעלע פון דעם גרויסען קערפּער האָט זיך אָפּגעריסען און איז פאַרוואָרפען געוואָרען אין אַן אומבאַקאַנטען אָרט און דאָס טראָגט זיך איבער דער רירעוודיגער, רירעוודיגער שוואַרצליכער מאַסע...

זיי זיינען געשטאַנען אָנגעשפּאַרט אַן די פּאַרענצען, זייענדיג פאַרזונקען אין אַ קומער, און איבערגעלעבט אין געדאַנקען פיעל, פיעל סצענעס פון זייערע פאַרגאַנגענע יאָהרען. קוקענדיג אונטען אין וואַסער, האָבען זיי זיך דערמאָנט אַן זייערע שפּאַציערס אין אַ לאַדקע איבער׳ן שטעדטעלשען טייכעל אין די שעהנע זומערדיגע פאַרנאַכטען, צווישען הויך־באַוואַקסענע מיט שמעקעדיגען גראָז סענאָזענצען. „וניז פּאָ מאַטושקע פּאָ וואָלגע“ פלעגען זיי ביידע זינגען און ווייט, ווייט איבער די סענאָזענצען פלעגען זיך קייקלען

אַ נאַר ער איז! טאַמער איז זיין אייגען געלט קאַרג געווען פאַר'ן פאַרטנער, האָט ער נאָך געדאַרפט שרייבען אַ היים, מען זאָל איהם ארויסשיקען אַ ביסעל געלט, און דאָס זאָל אויך אריין אין געשעפט און אַ פּעני דערפון ניט באַקומען צוריק... דורכאויס, דורכאויס, געפיהרט ווי אַ נאַר! ווען ער זאָל האָבען איצט דאָס געלט, וואָלט ער שוין קיין פּעדלער־סטאָר ניט געמאַכט! איצט איז ער שוין מעהר ניט גרין... נאָך דעם יאָהר, וואָס ער האָט דאָ געהאַט, וואָלט ער זיך מעהר ניט געלאָזט פאַרפיהרען...

טאַקע אַ נאַר געווען! מען האָט איהם דערמאָלט, ווען ער איז לעדיג געגאַנגען און געזוכט אַ ביזנעס, רעקאָמענדירט אַ סטענד... ער האָט דערמאָלט, ווי איהם האָט געדאַכט, פאַר גאָר ניט קיין געלט געוואָלט צאָהלען... ביי איהם ווייזט זיך אַ ביטערער שמייכעל אויף די ליפּען: געגעבען געלט האָט ער טאַקע אויף אַ זאַך, פאַר די „פּעדלער־סטאָר“!

— סאָשאַ, דו וועסט געהן עסען? — האָט זיך דערהערט אַ קול פון קיטשען.

וואַסערשטיין האָט זיך אויפגעהערט צו וויגען אין טשער, האָט זיך פויל אויפגעהויבען און פּאַמעלאַך אריין אין נעקסטען צימער, אין קיטשען.

ער איז ניט הונגעריג און דאָס עסען קריכט איהם ניט אין האַלז. דער געדאַנק: „וואָס טוט מען?“ גיט איהם ניט קיין רוה. איהם אַרט ניט אַזוי פיעל פאַר זיך, ווי פאַר איהר. פאַר וואָס זאָל זי נעבאָך ליידען? איהם ווילט זיך אפילו דאָס מויל ניט עפענען, נאָר ער טוט איהר ווידער צוליעב און מאַטערט זיך עסען. ער ווייסט, אַז אָהן איהם וועט זי אויך צום טיש ניט געהן.

ער לייקענט פון איהר זעהר פיעל. ער סטאַרעט זיך צו מאַהלען פאַר איהר זייער לאַגע אין שעהנערע פאַרבען, און דאָס שרעקט איהם נאָך מעהרער. ער זעהט ווי די נויט טרעט אַלץ פעסטער און פעסטער צו זיי. זיין הוט איז שוין אָפּגעבלאַקירט, די פּלייצע פון רעקעל אַזוי שטאַרק אויסגעריבען, אַז עס האָט באַקומען אַ גלאַנץ. זי טרייבט איהם אַלץ קויפען אַ נייעם סוט און פאַר־שטעהט ניט, אַז מען קען די לעצטע פּעני אויף דעם ניט אויס־

א קליין האַרמאָניקעל און יונגע קריסטליכע פּאַרלאַך האָבען גע־נומען טאַנצען. א פּאָר אַלטע ווייבער, וואָס זיינען געפּאָהרען צו קינדער, האָבען גענומען בטל׳ען אַלע בייזע חלומות צו די טענ־צערס קעפּ און געבויגען זיך מיט׳ן גאַנצען קערפּער אין דעם זייט נעגענאיבער די טענצער, וועלענדיג מיט דעם איינהאַלטען די גלייכ־געוויכט פון שיף.

דאָס יונגע פּאָר, וואָס איז געשטאַנען נעבען פּאַרענץ, איז גע־בליבען שטעהן אויפ׳ן זעלבען אָרט, האָט זיך געהאַלטען פון דער־ווייטענס און ניט געמישט זיך, ניט צו די אידען און ניט צו די קריסטען.

— דאָס זיינען יחסנים! — האָבען יענע אידלאַך, וואָס האָבען געוואָלט פאַרציהען מיט זיי א רייד און זיינען אַוועק מיט א טרו־קענעם ענטפער, געזאָגט צו זייערע חברים און געקרימט מיט דער נאָז אויף דאָס יונגע פּאָר פּאָלק.

* * *

אין א פיער־שטאָקיג טענעמענט הויז אויף הענרי סטריט, אויפ׳ן פערטען פלאָר אין די בעק, זיצט וואַסערשטיין אין א ראָקינג־טשער, אָנגעהאַלטען מיטביידע הענט אָן די שפּיצען פון רוקען פון שטול אַזוי, אַז זיינע עלענבויגענס פאַרמירען א צווייטע פּאָר משופּע־דיגע פּאַרענצען צום טשער, און וויגט זיך. דער קאָפּ איז איהם א ביסעל פאַרוואָרפען אָן א זייט, די אויגען אויסגעשטעלט אויף עפּעס א פּינטעל אין דער לופט, די ליפּען פאַרביסען. ער רעכענט, נאָר ער רעכענט ניט, וואָס איצט איז, נאָר וואָס עס איז געוועזן. ווען ער וואָלט איצט געדאַרפט דורכמאַכען דאָס פאַרגאַנגענע לעצטע יאָהר, וואָלט ער א סך, א סך קליגער געפיהרט. ער גיט צו, אַז געפיהרט האָט ער, ווי א נאָר. גענומען דאָס ביסעל געלט, וואָס איהם איז פאַרבליבען פון די ערשטע פינף חדשים לעדיג־געהן תיכף נאָך זיין קומען, און אַריינגערוקט א פרעמדען... ניט נאָכגעפרעגט אַפילו ווי געהעריג איז, ווער ער איז... און איבערהויפּט האָט ער געדאַרפט וויסען, אַז א פּעדלער־טראָסט מיט א פּאַרטנער איז ניט פאַר אַזאַ מענשען, ווי ער.

— פאַר וואָס, מען קען נים.

— מסתמא איז דיר נים היים.

דאָס איז געווען צו האַרט. ער האָט זיך אַזש אומגעביטען אין געזיכט פון אַזאַ אומזיסטיגע באַשולדיגונג און האָט אָנגעהויבען מיט אַ ביטערקייט:

— ווען דו זאָלסט וויסען... — נאָר דאָ האָט ער זיך אָפּגעהאַקט.

שטיל.

— וואָס? — האָט זי ווייטער איבערגעפרעגט — זאָג, וואָס?

— גאָרנים, — האָט ער געזאָגט מיט אַ קול, וואָס רייסט זיך אַרויס פון האַלז, ווען טרערען הויבען דאָרט אָן צוצוטרעטען.

— זאָג, סאַשאַ, — איז זי צו איהם צוגעשטאַנען און גענומען גלעטען איהם די האָר, דאָס געזיכט, — זאָג, סאַשאַ!... דו האָסט מיר עפּעס צו זאָגען, נאָר דו באַהאַלטסט זיך, זאָג!...

ער האָט אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ און נים געענטפערט.

— דו וויינסט? — האָט זי אויסגעשריען צושראָקען, דערפיהלענדיג אויף איהרע הענט אַ פּאָר וואַרימע טראָפּענס טרערען.

שטיל. ער הויבט דעם קאָפּ נים אויף.

— דו וויינסט! — האָט זי שוין נים געפרעגט, נאָר קאָנסטאַנטירט אַ פאַקט און איינגעבויגען זיך צו זעהן פון אונטען אין געזיכט.

זי האָט דערזעהן ווי די טרערען קאַפּען איהם פון די אויגען. די ערשטע עטליכע מינוטען האָט זי זיך געסטאַרעט איהם איינצונעהמען און באַלד זיך אַליין צעוויינט.

איצט האָט ער איהר געמוזט אַ ביסעל באַקאַנט מאַכען מיט דער לאַגע. צו זיין גרויס וואונדער, האָט דאָס איהר נים איבערראַשט אַזוי שרעקליך, ווי ער האָט ערוואַרטעט. די גאַנצע ערצעהלונג האָט אויף איהר כמעט קיין שום איינדרוק נים געמאַכט. ווי עס שיינט, האָט זי נאָך נים פאַרשטאַנען די שווערע באַדייטונג פון זיין אָהן געלט. און כאָטש ער האָט געוואָלט באַהאַלטען פון איהר דעם פאַקט פון זייער איצטיגע שלעכטע לאַגע, האָט דאָך איהם אַזש פאַרדראָסען איהר גלייכגילטיגקייט, מיט וועלכע זי האָט אויסגע־

געבען. ער וויל איהר קיין שכל ניט איינגעבען, זאָל זי בעסער ניט וויסען. נאָר דאָס וואָס ער טראָגט אַליין אויפ׳ן הארצען און קען פאַר איהר ניט אויסדערצעהלען, פרעסט איהם ווי א שווערע משא און לאָזט איהם ניט רוהען.

— וואָס וועט אָבער זיין דער תכלית?

ער זעהט ווי ער זינקט, וואָס ווייטער, אַלץ טיפער אין דעם אָפּגרונט פון אָרימקייט און ער מוז זיך זעהן וואָס גיכער אַרויס־רייסען, און אַרויסרייסען זיך קען ער סיידען ביי דער אַרבייט. נאָר ווי דערצעהלט מען איהר וועגען אַרבייט? דעמאָלט וועט זי אויף ריכטיג ערפאַהרען ווי זיי האַלטען אין דער וועלט, און דאָס איז איהם געווען ערגער ווי דער טויט.

נאָר ווי לאַנג וועט ער זיך פון איהר קענען פאַרבאַהאַלטען? וועט דען זיין גרינגער פאַר איהר צו דערוויסען זיך פון זייער לאַגע, ווען אין שטוב וועט ניט זיין קיין שטיקעל ברויט און דער לענדלאָרד וועט זיי אַרויסוואַרפען אין סטריט?

ער קלייבט זיך שוין עטליכע טעג רעדען מיט איהר, נאָר ווי עס קומט דערצו פאַרפעהלט איהם מוט און ער לעגט אָפּ דאָס געשפרעך אויף אַן אַנדערש מאָל. איהם דאַכט זיך אַלץ, טאָמער וועט ער זיך קענען אַרויסדרעהען פון זיין איצטיגער לאַגע און זי זאָל ניט וויסען. אָה, אז ער וואָלט איצט געהאַט געלט... איצט וואָלט מען איהם שוין מיט קיין ביזנעס ניט אָפּגענאַרט...

* * *

— סאַשאַ!

— וואָס, מיין לעבען?

— די היצען ווערען דאָ אַזוי גרויס!

— יאָ.

— לאָמיר אַרויספאָהרען אין א קאַונטרי.

— און געלט?

— און געלט! — האָט זי אַנגעבלאָזען איהרע ליפען — וואָס איז? דאָ קאָסט ניט? דאָ קאָסט נאָך א סך מעהרער.

— ניין. מיר קענען ניט פאָהרען אין א קאַונטרי.

— פאַר וואָס?

— דו וועסט דערווייל עפּעס אויסזוכען.

— דיר ארבייטען וועל איך ניט לאָזען.

— נארעלע, איך קען נעהען אויף אַ מאַשין און דאָס איז ניט שווער. איך פלעג אַפּט מאַכען אַ קלייד פאַר זיך אַליין...

— אויב עס איז ניט שווער, וועל איך זיך אויסלערנען נעהען.

דער פּלאַן איז איהר געפעלען געוואָרען. זי האָט איהם אויס־געפונען. זיי וועלען איצט ביידע זיצען און ארבייטען. ער אַ ביסעל און זי אַ ביסעל.

זי שטעלט זיך פאַר ווי ער, סאַשאַ, וועט זיצען ביי דער מאַשין און נעהען דאַמסקע ארבעל.

— דו אַ נייטערין — זאָגט זי צו איהם און לאַכט זיך פאַנ־אַנדער.

ער האָט זיך אויך צולאַכט און איהם איז גרינגער געוואָרען אויפ'ן הארצען. איצט איז די הויפּט־זאָרג אַראָפּ. אַן ארבעטער מאַכט דאָ זיינע צעהן־צוועלף דאָלאַר אַ וואָך, וועלען זיי ביידע פאַרדינען צוועלף דאָלאַר און אפילו ניט צוועלף, איז אויך גוט. מיט זעקס־אַכט דאָלאַר וועלען זיי זיך אויסקירעווען, אַבי נאָר קיין הונגער ניט ליידען און ניט זיין ארויסגעוואָרפען אויפ'ן גאַס. און אַזאַ קליינע סומע וועלען זיי, צוויי מענשען, געווים אויסמאַכען.

ער איז געבליבען זעהר צופרידען. דער פּלאַן איז טאַקע זעהר אַ גוטער, וואָרים ער ווייסט אפילו ניט וואָס פאַר אַן ארבייט צו זוכען און וואו צו זוכען. איצט איז די גאַנצע שוועריגקייט אַראָפּ.

דערגעהן וואו מען געפינט ארבייט, איז געווען זעהר לייכט און ווער עס זאָל געהן נעהמען די ארבייט איז אויך גלייך באַ־שלאָסען געוואָרען. דאָס דאַרף זי טאָן. איהם וועט זי פאַר קיין פאַל אַזאַ זאַך ניט לאָזען טאָן. זעהט איהר, אויפ'ן וועג צו העלפען טראָגען, דאָס יאָ, אָבער אין שאַפּ געהן — בשום אופן ניט. סאַשאַ האָט געגען דעם גאָר ניט געהאַט און טאַקע באַלד האָבען זיי אָנ־געהויבען נאָכצופרעגען, וואו מען קען באַקומען ארבייט, די פּרייזען, וויפיעל מען קען דערביי פאַרדינען און אַזוי ווייטער.

מען האָט איהר אָנגעצייגט אויף אַ שאַפּ און זי איז אוועק בעטען ארבייט.

הערט זיינע ווערטער. נאָר ווען ער איז געקומען דערצו, אז איצט וועט ער מוזען געהן זוכען אין א פעקטאָרי ארבייט, האָט זי זיך צעוויינט אויפ׳ן קול:

— ניין, איך וועל קיין מאָל דערצו ניט דערלאָזען, — האָט זי געשריען און געקלאָגט.

— אָבער אונזער...

— איך וויל פון קיין זאך אָבער ניט וויסען, איך וועל דיר ניט לאָזען געהן ארבייטען און גע׳פּטר׳ט.

יעדעס וואָרט איהרס האָט איהם געשניטען אין הארצען. איהר אומלאָגישקייט און נאאיווקייט האָט ווייטער גענומען וועקען טרערען אין זיינע אויגען.

— נארעלע, אָבער וואָס װעלען מיר טאָן? — האָט ער זיך געבעטען — אָהן געלט און אָהן ארבייט וועלען מיר דאָך אויסגעהן פון הונגער.

— נישקשה, אָבער דיר ארבייטען וועל איך ניט לאָזען געהן.

ער האָט געוואוסט, אז מיט איהר וועט איצט קיין טענות ניט העלפען און האָט אָפּגעלעגט דאָס געשפּרעך אויף שפּעטער. דער־ווייל האָט ער גענומען טראכטען צו וואָס פאר אַן ארבייט ער זאָל זיך נעהמען.

* * *

— סאשא, דו ווייסט? — האָט זי אין א פּאָר טעג ארום גע־זאָגט צו וואסערמאַן — דו ווייסט? איך האָב זיך די פּאָר טעג צוגעקוקט צו א שכנה דאַון־סטעירז. אַלע טאָג טראָגט זי ארויס פון שטוב א פּעקעל ארבעל. זי מאַכט דערפון מסתמא א לעבען. ווי דענקסטו?

— מסתמא מאַכט זי דערפון א לעבען, — האָט ער צוגעגעבען.

— אויפ׳ן מאשין נעהען קען איך. אויפנעהען אַז ארבעל איז קיין ווערדע ניט, איך וועל זיך נאכפרעגען וואו מען נעהמט די ארבייט און וועל אויך נעהמען ארבייט...

— ווער? דו!

— יא.

— און איך וועל ארומגעהן לעדיג?

וואס לאזטו מיר ניט ארבייטען?

ער איז אפּגעגאנגען א שטיק וועג פון איהר און ניט געענט־פערט קיין ווארט.

דער נאט האט אבער בשום אופן ניט געוואלט אפּטרעטען פון דעם רעכטען זייט.

זי איז געבליבען זיצען אנגעשפּארט מיט די הענט אַן מאשין און מיט'ן קאפּ אַן די הענט. ער איז צו איהר צוגעגאנגען און געפרעגט, וואס איז די מעשה.

— איך מוז אפּגעבען די ארבייט!... איך קען ניט, איך קען ניט ארבייטען, — האט זי זיך צעוויינט.

— לאז מיר א קוק טאָן!... זיי ניט אזוי צוקלעמט.

— קוק, — האט זי געענטפערט און אפּגעטראטען איהם דאס ארט ביים מאשין.

ער האט באטראכט א ווײַלע דעם סעמפּעל, געזעהן וואס פאַר אַן איינפאכע ארבייט דאס איז, און באמערקט, אז דאס איז גאַר א חוזק.

— א חוזק! אבי איך קען ניט מאכען, — האט זי געענטפערט פארצווייפעלט.

— קען מען דאך אויסגעפינען.

עס האט לאנג ניט גענומען און ער האט אויסגעפונען אין וואס עס ליגט איהר פעהלער. איהר געזיכט איז גלייך ליכטיג געווארען, פון די אויגען פארשוואונדען די פארצווייפלונג, און זי האט גע־זאגט:

— א נארעלע, יע? א נארעלע בין איך. גיב מיר א קוש! די ארבייט איז אוועק אויסגעצייכענט גוט. די ארבעל זיינען געלאָפען איינע נאך די אַנדערע. זי האט גענעהט, ער האט זיי געקעהרט, און אז ער האט איהר געוואלט אומבייטען ביים נעהען, האט זי ניט געלאזט. דאס נעהען איז געגאנגען אזוי גוט, אז איהר האט זיך ניט געגלוסט אפּטרעטען פון מאשין.

— אמעריקא איז פאַרט א גוטע לאנד! — האט ער געזאגט, זעהענדיג ווי די ארבעל לויפען איינע נאך די אנדערע, — אז מען וויל דאַ ארבייטען, קען מען דאַ פארדינען.

דער באָס פון שאַפּ, וואו זי איז געגאַנגען בעטען אַרבייט, האָט זיך אַרויסגעוויזען פאַר זעהר אַ גוטען מאַן. ער האָט גלייך גע־דענקט, אַז זי איז ניט קיין אַרבייטערקע (ער האָט איהר דערוייל געגעבען אַ פּאָר קאָמפּלימענטען און זי איז דערפון געוועזען העכסט צופרידען) און האָט איהר באַוויזען, ווי צו מאַכען אַן אַרבעל און געגעבען איהר דעם סעמפּעל מיט זיך. ער האָט איהר געזאָגט, אַז איצט איז סלעק און אַרבייט איז פאַראַן זעהר ווענינ, דערפאַר אָבער וועט זיך באַלד אָנהויבען ביזי. דאָך האָט ער איהר פאַר־שפּראָכען פאַר א י ה ר צו זעהן אפילו איצט אויסגעפינען אַרבייט.

פון שאַפּ איז זי אַרויס אַ גליקליכע. זי האָט גוט געטאָן, וואָס זי האָט סאַשאַ'ן ניט געלאָזט געהן. ער וואָלט געוויס ניט גע־קראָגען.

זי האָט זיך געאיילט מיטצוטהיילען איהר שמחה סאַשאַ'ן און זי האָט זיך געזעצט צום נעה־מאַשין, אַ געניצטען, וואָס זיי האָבען געקויפט פאַר די לעצטע עטליכע דאָלאַר.

זי האָט באַטראַכט דעם סעמפּעל און גענומען צונעהען אַ מאַנקעט צום אַרבעל. דער שטאָך איז אַרויס גוט, נאָר דער נאָט איז עפּעס אויסגעקומען אויפ'ן רעכטען זייט.

— וואַרט, וואַרט, וואַרט! — האָט זי געזאָגט צו סאַשאַ'ן, וואָס איז געשטאַנען איבער איהר אָנגעבויגען — וואַרט, איך פאַרשטעה שוין דעם פעהלער.

— לאָז מיר! — האָט סאַשאַ געזאָגט.

— דו שטערסט מיר שוין, — האָט זי געענטפערט אַ ביסעל נערוועז — דו פיהרסט מיר איבער די אַרבייט מיט דיין קוקען.

ער האָט זיך אַ ביסעל אָפּגערוקט פון מאַשין און זי האָט גע־פּרואווט אַ נייעם מאַנקעט צונעהען. עס איז ווייטער אַרויס דאָס־זעלבע, מיט'ן נאָט אויפ'ן רעכטען זייט.

זי האָט אָפּגעקעהרט דעם קאָפּ אין סאַשאַ'ס זייט און באַגעגענט זיך מיט זיין בליק.

— געה אַוועק פון דאַנען, — האָט זי גענומען טופּען מיט די פיס און אין די אויגען זיינען איהר געשטאַנען טרערען — פאַר

אַרבייט. פאַר אייך איז דאָס טראָגען די באַנדעלס אויך אַ שווערע זאַך, ניט אמת? אייך וועל איך געבען בענדס, אַ קלייניקער פּע־קעלע. ערשטענס צוועלף און ניט פיער און צוואַנציג אַ דאָזען און צווייטענס באַצאָהלט זיך דאָס דריי מאָל אַזוי פיעל".

* * *

אַ וואָך דריי האָט זיך אָפּגעצויגען און זיי האָבען קיין בענדס ניט געקראָגען, נאָר דערווייל האָבען זיי געהאַלטען אין איין חשבונ׳ען, וויפיעל זיי קענען אויסמאַכען אַ טאָג און וויפיעל זיי וועלען דערפון קענען האָבען. דער חשבון האָט באַוויזען זעהר גוט. ס׳האָט באַוויזען אויף אַ דאָלאַר דריי אַ טאָג אַרבייט.

— ווען איינע צעהן וואָכען זאָל אַנהאַלטען אַזאַ פאַרדינסט, — האָט סאשא גענומען רעכענען, — וועלען זיי קענען אָפּשפּאָרען אַ שעהנע פּאַר דאָלאַר און ער וועט זעהן גלייך צו קויפען אַ סטענד: דאָס איז די איינציגע זאַך וואָס איז דאָ פאַרבליבען פאַר אַ מעהר אָדער ווייניגער אינטעליגענטען מענשען און דעמאָלט וועט ער איהר שוין ניט לאָזען אַרבייטען...

— איצט מעגסטו גלייך קויפען אַ סוט, אַ העט אויך, דו נעהטער מיינער, ניט אמת? — האָט זי צו איהם געזאָגט.

— ניין, מיין לעבען. איצט וועלען מיר ניט ספּענדען קיין איבעריגען סענט. מיר וועלען זעהן קאַרגען, ווי ווייט מעגליך איז, כדי אַרויסצורייסען זיך פון דער פאַרפלוכטער אַרבייט.

ענדליך האָבען זיי דערלעבט דעם טאָג, ווען זי איז געקומען מיט׳ן באַנדעל בענדס אין האַנט. דער באַנדעל איז טאַקע געווען אַ קליינער און זעהר גרינג צו פאַרשטעלען איהם פון פרעמדע אויגען.

— דו ווייסט ווער אונזער באָס איז? — האָט זי סאשאַ׳ן גע־פרעגט מיט אַ טיפען שפּור פון קומער אויפ׳ן געזיכט.

— ווער?

— טרעף.

— ווי אַזוי קען איך דאָס טרעפען?

— אונזערער אַ לאַנדסמאַן.

זי איז געווען גליקלאַך. אַ צופרידענער שמייכעל האָט זיך באַ־וויזען אויף איהר געזיכט, ווען זי האָט אַ קוק געטאָן אויף די מאַסע אויסגעקעהרטע אַרבעל. איהר האָט אויסגעוויזען, אַז פאַר־דינען דאָ איז ניט שווער.

— לאָז מיר אַ ביסעל אַרבייטען, — האָט ער געזאָגט שוין דאָס צעהנטע מאָל.

— דו ווערסט זיך לערנען ביי נאַכט, ווען קיין אַרבייט וועט ניט זיין.

ביז פאַרנאַכט האָבען זיי זיך איספּראַוועט מיט זייער אַרבייט. דער באַנדעל, וואָס זי האָט געבראַכט, איז שוין געווען פאַרטיג. ער האָט זיך דערוייל געסטאַרעט צונויפלעגען זיי שעהן, סי־מעטריש. אָפּטראָגען זיינען זיי ביידע געגאַנגען און געהיט זיך טראָגען אַזוי, אַז קיינער זאָל ניט זעהן, וואָס פאַר אַ באַנדעל דאָס איז, און צוריק פון שאַפּ איז זי אַרוים מיט אַ ביכעל און דאָרטען איז געווען פאַרצייכענט, אַז געמאַכט האָט זי דריי דאָזען און זיי זיינען רייכער געוואָרען מיט אַכצעהן סענט...

— סך הכל דריי דאָזען? — האָט סאָשאַ ניט געגלויבט זיינע אויערען. — דאָרט איז דאָך געווען אַזאַ פּאַק!

— איך ווייס? ! — האָט זי געענטפערט ווי אַ זינדיגע, אַזוי ווי איהר שולד איז געווען, וואָס אין דעם פּאַק זיינען געווען אַזוי ווייניג דאָזענס.

זיי האָבען ביידע גע׳חשבונ׳ט און גע׳חשבונ׳ט און קוים אויס־געפונען, אַז אַ דאָזען אַרבעל מיינט פיער־און־צוואַנציג.

נאָר די ענטדעקונג האָט איהם פרעהליכער ניט געמאַכט. אויב אַזוי, וואָס קענען זיי פאַרדינען אַ וואָך?

אויף מאָרגען איז זי געקומען פון שאַפּ ווייטער מיט אַ פרעה־ליכע בשורה: דער באָס האָט איהר געזאָגט, אַז ווען מען טרייט זיך איין אין דער אַרבייט, קען מען פאַרדינען צעהן מאָל אַזוי פיעל.

— דאָס איז אַן אַרבייט פאַר פראָסטע פּראַצעוואַטע מייד־לאַך — האָט זי סאָשאַ׳ן איבערגעגעבען. דער באָס האָט איהר גע־זאָגט: „אָבער ניט פאַר אייך. פאַר אייך האָב איך גאָר אַ גרינגע

— מאשאָ, — האָט ער איהר גענומען גלעטען — זאָג מיר, וואָס איז דיר?

— מאשאָ, פּלאָג מיר ניט, זאָג מיר, וואָס איז דיר?

ער האָט געזעהן, ווי איהר בוזים האָט זיך גענומען הייבען און אראפּלאָזען זיך האסטיג. דער אָטעם איז געוואָרען קורץ. זי האָט אפּגעכאפּט דאָס געזיכט פון קישען און האָט אויסגעשאָסען אין א ביטערען, הארצרייסענדען געוויין.

— וואָס איז די מעשה?

— איך וויל ניט אַמעריקא. א היים, א היים לאָמיר פאָהרען. איך וויל ניט די ארבייט.

— אבער זאָג, וואָס איז די אורזאַכע?

— ער, דער פאַרכאַטי שניידער...

— וואָס ער? — האָט סאשא געפרעגט און אין די פּיס האָט איהם געכאפּט א ציטער.

— ער, דער פאַרכאַטי שניידער... — האָט מאשאָ ווייטער אָנ־געהויבען — נאָר די טרערען האָבען איהר ניט געלאָזט ווייטער רעדען.

— נו!

— דער פאַרכאַטי שניידער, דער פאַרכאַטי שניידער... האָט מיר א גלעט געטאָן...

— דער לומפּ! ווי אזוי האָט ער דאָס געוואגט?! — האָט סאשא געשריען און מאשאָ האָט געכליפּעט.

.1896

— אַ, איצט וועלען זיי וויסען אין דער היים, — האָט זיך ביי סאשאַ'ן ארויסגעריסען פון האַלז.

זי האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגען, פונקט ווי זי וואָלט געווען אין דעם שולדיג.

— ווער איז ער פון דער היים? — האָט סאשא אין אַ ווײַלע ארום געפרעגט.

— זאַלמאַנאָוויטש, זאָגט ער, — האָט זי געענטפערט.

— איך קען איהם ניט. — האָט סאשא באַמערקט.

— ער קען דיר יאָ. ער זאָגט, אַז ער האָט אַ פּאָר מאָל פאַר אייער הויז געגעהט. ער איז געווען אַ דאַמסקי שניידער.

— איך געדענק איהם ניט. מסתמא האָט ער אין דער היים געהייסען שמואל'קע אָדער פּייסקע.

— ער קען אונז אַלעמען. ער איז ניט זעהר לאַנג פון דער היים.

די ארבייט ביי די בענדס האָט זיי אַ ביסעל פרעהליכער געמאַכט. עס איז טאַקע אַ סך לייכטער צו ארבייטען ביי דעם, איידער ביי ארבעל, און מען קען דערפון מאַכען אַ לעבען. זיי ארבייטען נאָך ערשט דעם ערשטען טאָג און זיי וועלען שוין היינט מאַכען דערביי אַ וואָסער דאָלאַר.

אָפּגעטראָגען די ארבייט האָט זי זעהר צופרידען, נאָר...

* * *

סאשא האָט צוגעגרייט עסען. דעם גאַנצען טאָג האָבען זיי זיך ניט פאַרגונען אָפּרייסען זיך פון דער ארבייט און געהן צום טיש. ער האָט אויסגעוואַשען די געפעס, געגרייט צום טיש און אַ ביסעל אויפגעראַמט אין שטוב. די טיר האָט זיך האַסטיג אָן עפען געטאָן און זי איז אַרייַנגעלאָפען. זי האָט אַ ריס געטאָן די הוט פון קאָפּ, אַ שליידער געטאָן איהר אויפ'ן טיש און אַליין זיך אַ וואַרף געטאָן אין בעט.

סאשא איז צו איהר צוגעגאַנגען. זי איז געלעגען מיט'ן געזיכט אייַנגעגראָבען אין קישען און ניט אָפּגעקעהרט זיך.

— מאשאַ, וואָס איז דאָס מיט דיר?

זי ענטפערט ניט.

אויסקירעווען זיך מיט איהרע פּאַרדינסטען. פון א הוט און א רעכטען קלייד איז שוין ניטאָ וואס צו רעדען און דעריבער איז זי געווען איינע פון די יענע שטילע מיידלאך, וואס היטען דעם שוועל און געהען ערגעץ ניט אַרויס.

שבת פלעגט פאַר איהר זיין אַן אָפּקומעניש, איבערהויפּט ווען די פּאַגאָדע איז געווען שעהן און דער עולם אויסגעפּוצט „אין עסיג און אין האָניג" פלעגט זיך אַרויסלאָזען שפּאַצירען איבער די ווילנער גאַסען. זי פלעגט זיצען ביים פענסטער מיט אונטער־געלעגטע פים אונטער זיך אויפ'ן טערקישען אופן אָדער שטעלען זיך ביים בראָהם אַנגעשפּאַרט אָן דער וואַנט און קוקען מיט קנאה'דיגע אויגען אויף די שפּאַצירענדע.

און נאָך מעהר איז איהר דער שבת געווען אַן אָפּקומעניש, וואס זי האָט זיך ניט געקענט פאַרגעסען אָן די אינטערעסאַנטע ראָמאַנען. לייענען האָט זי ניט געקענט און דער פרייער טאָג האָט אין איהרע אויגען געדויערט פיעל מעהר ווי דער אידישער גלות.

א מאָל איז צו איהר „מאַסטעריצע" אַנגעקומען א נייע מיידעל. נאָך א קורצער באַקאַנטשאַפט האָט איהר די לעצטע גענומען מוסר'ן, וואָרום זי לערענט זיך גאָר ניט, און אויפ'ן ענטפער, אַז זי קען ניט צאָהלען, האָט איהר יענע געזאָגט, אַז מען קען קריגען לעהרער אומזיסט.

— ווי אַזוי? — האָט אננאַ, דעמאָלט חייקע, געפרעגט.

— דאָס איז א סוד־מעשה. נאָר איך וועל דיר פאַרשאַפען א לעהרער.

און אין א קורצע צייט אַרום האָט מען געקענט זעהן עטליכע מאָל אין וואָך אָבענד־צייט און שבת־ביי־טאָג, ווי אננאַ איז גע־גאַנגען מיט ביכלאך אונטערן אָרעם, אַנפאַנגס א ביסעל שעמעוודיג, דערנאָך אָליין שטאָלצער און שטאָלצער און איז אין גיכען געוואָרען א „ראַזוויטע".

גלייך ווי זי האָט נאָר אָנגעהויבען צו לייענען האָט זי זיך גענומען צו קלוגע ביכלאך. דער אינהאַלט איז געווען אפילו פאַר איהר מעהר ווי פינסטער, נאָר דאָס מאַכט ניט אויס, אַז עס בלייבט

די שטודירענדע שנאָרערין

אננאַ איז געווען אַ שניידערין פון דעם היים, נאָר ניט קו־קענדיג אויף דעם, האָט זי דאָ אין דעם נייעם לאַנד קיין חשק צו דער ארבייט ניט געהאַט. דוקא דאָ האָט זי דאָס גערעכענט איז ניט נאָך איהר כבוד נאָך.

און זי איז געווען באַלד גערעכט.

זי איז שוין אין דער היים געווען ניט אַבי אַ שניידערין, זי האָט שוין דאָרט געהאַט איבערגעלייענט עטליכע ביכלאַך און דוקא ניט קיין ראָמאַנען און געקענט אריינמישען זיך אין אַ „סעריאָזנעם" געשפּרעך.

זי האָט, אַ שטייגער, געוואוסט אי פון דאַרווינען אי פון ספּענ־סער׳ן, אי פון באַקלען, און געוואוסט האָט זי ניט נאָר בלויז די נעמען — זי האָט אפילו געוואוסט, אז דאַרווין וויל האָבען, אז דער מענש קומט ארויס פון אַן אַבעזיאַנע...

זי איז געווען איינע פון יענע אָרימע מיידלאַך, וואָס פינסטערן אָפּ אין אָרימקייט און אין אומוויסענהייט זייערע בעסטע טעג און יאָהרען, פּלוצים אין איין פריהמאָרגען גיט אויף זיי אַ שיין אַ שטראַהל פון בילדונג און אין עטליכע טעג ווערען זיי „ראַזוויטע" *).

ביז אַ יאָהר אַכצעהן־צוואַנציג איז זי געזעסען און גענייט ביי איהר „מאַסטעריצע" און פאַרדינט פון אַ גילדען אַכט ביז צעהן אַ וואָך. אַ נס וואָס זי האָט געהאַט טאַטע־מאַמען ביי דער זייט און האָט געקענט געפינען אַ ווינקעל צום שלאָפען ביי זיי אין קעלער און אַ מאָל עפּעס אָפּצועסען, ווען זי פּלעגט קומען ביי נאַכט פון דער ארבייט, אז ניט וואָלט זי בשום אופן ניט געקענט

---

*) ענטוויקעלט.

ניט קוקענדיג אויף איהר אויסערליכע צופרידענהייט מיט איהר אפּגעריסענקייט און לייהעניש, האָט אננאַ דאָך געזוכט עפּעס אַ בעסערען לעבען און זי האָט זיך גענומען קלייבען אין אמעריקאַ. אַ האַלב יאָהר איז געגאַנגען אַן איבערשרייבעניש מיט באַקאַנטע אין אַמעריקאַ וועגען אַ שיפסקאַרטע און אַז די געווינשטע קאַרטע איז אַנגעקומען האָט זי קיין שהיות ניט געמאַכט און איז גלייך אַוועק. דאָ האָט זי זיך באַלד געזעצט צו דער אַרבייט און גענומען פאַרדינען גוטע געלט. די ערשטע צייט איז זי געווען אומצופרידען. די עטליכע דאָלאַר אַ וואָך פּיי, וואָס זי האָט באַקומען, האָבען איהר אויסגעוויזען ווי אַ גאַנצער אוצר. דערנאָך, וואָס מעהר זי האָט זיך גענומען אויסגרינען, האָט איהר אַלץ מעהר די אַרבייט גענומען דערעסען און זי איז אַלץ מעהר אומצופרידען געוואָרען מיט אַמע־ריקאַ. זי האָט אַרויסגעזעהן, אַז זי שפּיעלט דאָ ביי דער אַרבייט פּונקט די זעלבע ראָלע ווי מיימי די פינישערין, ווי סיידי די באַ־טענהאָל מייקערין, ווי דזשעני די סליפּ־וואָרפערין... פּאַרקערט, זיי שטאָלצירען נאָך איבער איהר מיט זייער „געלקייט", און זי האָט גענומען טראַכטען עפּעס וועגען אַנדערע זאַכען, וואָס זאָלען זי אַרויספיהרען אויף אַ ברייטערען, בכבוד־יגערען וועג.

אַמעריקאַ איז אַ פרייע לאַנד. דאָ איז אַלץ פאַר דיר אָפען, און וואָרום זאָל אננאַ, וואָס האָט נאָך אין דער היים אַזוי פיעל געהערט וועגען דער פרויען־פראַגע, וועגען זעלבסטשטענדיגקייט, וואָס האָט אַריינגעקוקט אין „סעריאַזנע" ביכער און געקענט אַריינ־שטעלען אַ וואָרט וועגען דאַרווינען און ספּענסערן — וואָרום זאָל זי ניט נעהמען און אַנקומען אין אַ קאַלעדזש? פאַר וועמען נאָך ווי איהר איז דער קאַלעדזש ווי אַנגעמאַסטען?

אמת, איהר לעהרער האָט איהר אַ מאָל געזאָגט, אַז ביי איהר איז דער קאָפּ אָנגעשטאָפּט מיט קאַטשאַנעס, נאָר מאָלע וואָס איהר לעהרער האָט געזאָגט. ער איז געווען אַ טשאַכאַטשאַטשניק און דעריבער אַ גרויסער כעסן. זי שטעלט זיך ווייניג אויף זיין וואָרט... זי מוז אַריינטרעטען אין קאַלעדזש און טאַקע באַווייזען איהם.

זי האָט גענומען פאַרשען, נאָכפרעגען ביי באַקאַנטע וועגען שטודירען. אָנפאַנגס האָבען איהר די פאַרשונגען, די נאָכפרעגעניש

כאָטש אַ פּאָר ווערטער איז אויך גוט, און ווידער האָט איהר נאָך אַזאַ לעזען אַ קורצע צייט זיך אָנגעהויבען צו דאַכטען, אַז זי כאַפּט שוין פאַרשטעהן....

און באַלד האָט זיך גענומען אַרויסווייזען די פּעולה, וואָס דאָס הערען און לעזען האָט אויף איהר געמאַכט. ווי אַלע פינסטערע אומגעבילדעטע מענשען, וואָס שמעקען זיך אָן מיט זאַכען, פון וועלכע זיי האָבען פריהער קיין באַגריף ניט געהאַט, כאַפּען וואָס גיכער אַרויסווייזען, וואָס זיי ווייסען, אַזוי האָט אויך אַננאַ אָנ־געהויבען פּיהלען אַ נויטווענדיגקייט אַרויסצואווייזען דאָס וואָס איהר האָט זיך געדאַכט אַז זי ווייס און האָט ליעב געקראָגען פאַר־ציהען לאַנגע שמועסען מיט איהרע אַלטע חבר׳טעס, וכוחים מיט איהרע נייע באַקאַנטע און איהרע קלאָגעדיגע פאַרדינסטען פון נעהען זיינען נאָך קלאָגעדיגער געוואָרען.

נאָר איצט האָט איהר ווינציגער געאַרט איהר ניט פאַרדינען ווי פריהער. איצט, אַז זי איז אַרויסגעגאַנגען אין אַ צוריסענעם קליידעל, האָט זי געקוקט אויף זיך מיט גדלות. די אָפּגעריסענקייט האָט ווי שטיל עדות געזאָגט אויף ענטוויקלונג. איצט האָט זי געקענט לאַכען פון די אָנגעבלאָזענע קליידער, פון די היט... זי האָט גענומען געהן מיט שטייפערע טריט, כאָטש די פאַרעשוועס זיינען געווען אויסגעטראָטען און הויבען דעם קאָפּ העכער, כאָטש דאָס היטעלע איז געווען ניט פיעל שעהנער פון יענע, וואָס וואַל־גערן זיך אויפ׳ן סמיעטניק.

און וואָס ווייטער האָט זי זיך אַלץ מעהר אריינגעצויגען אין די וכוחים. די אַרבייט האָט זי באַלד אין גאַנצען פאַרלאָרען. מיט די „מאַסטעריצעס" פלעגט זי זיך רייסען אין בלוט און ניט געקענט איינזיצען אויף איין אָרט אַ וואָך צייט.

נאָר דערפון איז איהר לאַגע ניט ערגער געוואָרען. די עט־ליכע גראָשען וואָס זי האָט געדאַרפט האָבען צום עסען, האָט זי ייזטענדיג געקראָגען „לייהען" און ווייטער האָט זי קיין זאָך ניט געברויכט.

* * *

שטאַרקער, איז איהר דער מוטה געפאַלען און זי האָט אָנגעהויבען עפּעס ווי מורא צו האָבען. אָנפאַנגס שוואַך דערנאָך אַלץ שטאַר־קער האָט איהר אָנגעהויבען גריזשען דער וואָרים וואָס הייסט צווייפעל. איהר האָט זיך איצט געדאַכט, אַז זי איז אַ סך ווייטער פון שטודירען, אַלס דעמאָלט, ווען זי איז נאָך געווען אַ פּראָסט מיידעל און געלאָפען איינקויפען אין די קראָמען פאַר איהר בעל־הבית׳טע די נייטאָרקע. איצט האָט זי שטאַרקער אָנגעהויבען גלויבען אין דעם, וואָס איהרע לעהרערקעס און חבר׳טעס פלעגען איהר זאָגען, אַז זי האָט אַ צו גראָבען קאָפּ און דאָס ערשטע מאָל האָט זי, מיט אַ טיעפען קומער איצט צוגעגעבען אָהן כעס, אַז גערעכט איז געווען איהר לעהרער, וואָס האָט געזאָגט, אַז ביי איהר איז אַ קאָפּ אָנגעשטאָפּט מיט קאַטשאַנעס... איצט האָט זי אָנגעהויבען מורא צו האָבען, אַז איהרע האָפנונגען וועגען שטודירען וועלען קיין מאָל ניט פאַרווירקליכט ווערען און איהר ארבייט ביים נעהען איז געגאַנגען לאַנגזאַם.

צום עקזאַמען איז זי געגאַנגען מיט אַ סך אַ שווערערען האַרץ ווי אַ פרומער איד, וואָס פיהלט אַז ער איז ניט ריין פון עבירות, געהט יום־כפּור אין שוהל. נאָך אַ מאָל האָט זיך אין איהר אָפּגע־רופען, אָבער זעהר שטאַרק, איהר גאַנצע דערשלאָגענקייט, שפּל־דיגקייט, וואָס זי איז אויסגעשטאַנען, וואָס זי האָט איבערגעלעבט אין דער היים און האָט זיך אַן דעם געטוליעט אין קאָפּ, עפּעס ווי זי וואָלט וועלען פאַרקלענערען איהר זינד, פאַר די פאַרבייגעהענדע, דערפאַר וואָס זי איז, קען זיין, עטוואָס גרעסער אויסגעוואַקסען און ווי ווילענדיג מיט׳ן טוליען זיך מאַכען אַביסעל קלענער... זי האָט געהאַלטען די אויגען אַראָפּ און אויב זי האָט אויפגעהויבען און באַגעגענט זיך מיט עמיצען מיט די בליקען איז זי רויט גע־וואָרען פאַר חרפּה. איהר האָט זיך געדאַכט, אַז יענער ווייס, ווער זי איז, וואָס פאַר אַ גראָבען קאָפּ זי האָט און וואו זי געהט איצט און לאַכט דעריבער... יענער קען זי אפילו ניט און האָט זי קיין מאָל ניט געזעהן. נאָר דאָס מאַכט ניט אויס. זי זעהט קלאָהר אין זיינע אויגען, אַז ער האַלט זיך קוים איין פון לאַכען...

בלויז, שווער געמאַכט דאָס האַרץ. יעדער איינער האָט איהר גע־זאָגט, אַז מען דאַרף דערצו האָבען אַ אוצר מיט געלט. נאָר אַזוי ווי זי האָט ניט געהאַט קיין באַגריף וועגען דער גרויסקייט פון דער סומע געלט, וואָס מען ברויכט צו שטודירען, האָט זי גיך אין די גע־דאַנקען אָפּגעראַמט די שוועריגקייטען פון וועג און האָט ווייטער גענומען אַרבייטען מיט חשק, קלייבען אַ סענט צו אַ סענט, באַ־זוכען אַ נאַיט־סקול און מאַכען ווייטערע פּאָרשונגען וועגען שטו־דירען.

און פאַרשען, נאָכפרעגען, האָט זי געמוזט. דאָס איז פאַר איהר געוואָרען פּונקט אַזאַ נויטוועגדיגקייט ווי אַ מאָל אין רוסלאַנד דאָס רעדען וועגען הויכע געגענשטאַנדען. אין דיעזע מינוטען פלעגט איהר דאַכטען, אַז זי טוט זעהר פיעל פאַר איהר צוקונפט.

ענדליך האָבען איהר די פּאָרשונגען געבראַכט צו אַ געוויסען רעזולטאַט. זי האָט זיך דערוואוסט, אַז אָנקומען אין האַי־סקול, איבערהויפּט פאַר אַ „פאַריינער“ איז ניט זעהר שווער און אויב מען קען קריגען, קען מען לייכט אויסכלאַפּאַטשען אַ סקאָלערשיפּ.

נאָך אַזאַ מין ענטדעקונג האָט זי גענומען אָטעמען פרייער. אויב אַזוי, האָט זי געטראַכט, איז זי גאָר ניט ווייט פון ציעל. אויפ׳ן איינפאַכען לעבען קען מען שטענדיג פאַרדינען, אַבי נאָר מען זאָל ניט דאַרפען צאָהלען, און וואָס איז שייך צום קריכען, וועט שוין דערפון קיין מניעה ניט זיין...

* * *

אַ יאָהר איז אַריבער.

כמעט אַ גאַנצען יאָהר האָט זי זיך געטרייסט מיט ראָזענע האָפענונגען. די שטונדען, וואָס זי איז געזעסען ביי דער אַרבייט, זיינען געפלויגען אין זיסע חלומות, און איהר קאַפּיטאַל, וואָס זי האָט געשפּאָרט פון טאָג צו טאָג, איז שוין אויסגעוואַקסען אין אַ ניש־קשה־דיגער סומע.

די גאַנצע צייט האָט זי גאָר אַנדערש ניט גערעכענט, אַז זי איז אַ סטודענטקע און האָט אויף זיך געקוקט ווי אויף אַ זעלכער.

נאָר די לעצטע עטליכע וואָכען פאַר די עקזאַמענס, גראָדע דעמאָלט ווען איהרע האָפנונגען האָבען, דאַכט זיך, געדאַרפט ווערען

אויף די רייכע. מאנכעס מאָל ווערט זי אַזוי שטאַרק אַנגעצונדען פון דעם געדאנק, אַז זי פאַרגעסט אָן אַלעם, לאָזט אַרויס דעם עק קלייד פון דער האַנט און פאַרקוועטשט דעם קולאַק, פּונקט ווי זי קלויבט זיך עמיצען צושלאָגען.

אהיים איז זי געקומען שוין גוט פינסטער. זי איז געפאַלען אויפ'ן שטול אָהן כח און מיט גרויס שוועריגקייט אַראָפּגעצויגען די קאַמאַשען און די זאָקען. פאַר'ן דונקעלען שיין פון אַ קליין לעמפּעל האָט זי נאָך אַ מאָל באַקוקט די שפּאַלטען אין די קאַמאַשען און די לעכער אין די פאַדעשוועס און האָט אַזוי געפיהלט דאָס זעלבע, וואָס אַ גענעראַל, ווען ער באַטראַכט זיין צושלאָגענע אַרמעע, און דאָ איז דער שונא אויף דער נאָז.

זי איז געזעסען אָהן מאַכט און האָט אפילו קיין כח ניט געהאַט צו זיין אין כעס. נאָר לאַנג איז זי אין אַזאַ לאַגע ניט פאַרבליבען. דער אַפּעטיט האָט זיך ביי איהר דערוועקט און אין צימער איז ניט געווען אפילו מיט וואָס אַ מויז צו דערוועהרגען. מען דאַרף עפּעס אויסזוכען וואָס צו עסען. געדאַנקען וועגען לייהען, באָרגען, האָט זי שוין לאַנג געוואָרפען. וואו זי האָט נאָר געקענט האָט זי זיך שוין אַזוי פאַרשולדיגט, אַז אַ צווייטען מאָל וועט זי שוין דאָרט ניט קריגען. נאָר מיט'ן עסען איז דאָרט ניט אַזאַ דאגה. וואָלטען נאָר די קאַמאַשען געווען גאַנצע! איצט אַרויפציהען די נאַסע זאָקען אויפ'ן דערוואַרימטען פוס און אַרויסגעהן אין גאַס ווייטער שלאַנדערן אין בלאָטע — ווען ניט דער הונגער, וואָלט זי דאָס בשום אופן ניט געטאָן. זי געהט אַרויס און בלייבט אַ ווײלע שטעהן. דער רעגען האָט ניט אויפגעהערט און די בלאָטע ווערט אַלץ גרעסער. זי טראַכט, וואָס זאָל זי איצט טאָן. דער אַפּעטיט טרייבט זי צו ראָזענצווייג'ן, דאָרט איז איצט סאַפּער און זי וועט האָבען אַ זאַטען מיטאָג. די קאַמאַשען אָבער האַלטען זי אָפּ און ווילען זי פיהרען צו נאָכמענזאָן, ניט ווייט פון איהר דירה. דעם הונגער וועט זי דאָרט קענען פאַרשלאָגען, אָבער עסען ניט. נאָך אַ קורצען נאָכדענקען, האָט אַננאַ באַשלאָסען נאָכצוגעבען די קאַמאַשען און זי האָט זיך פאַרנומען צו נאָכמענזאָן, נאָר אויפ'ן וועג האָט איהר שטאַרק פאַרשמעקט דער סאַפּער, ווערליג זי האָט

נאָר געשראָקען האָט זי זיך גאָר אומזיסט. אַלס א „פּאַריינער“ האָט מען איהר געשאָנקען פיעלע זאכעןביים עקזאַמען און עטלי־כע געגענשטאַנדען האָט מען איהר גאָר אָפּגעלעגט אויף שפּעטער און דערווייל איז זי אַריינגעטראָטען אין סקול און בכן איז דער ערשטער און שווערסטער טריט צום ציעל געווען געמאַכט.

א שטעכעדיגער אַסיענדיגער רעגען האָט געשפּריצט אין דרוי־סען. די גאַסען זיינען געוואָרען קויטיג; א כמאַרע איז א גאַנצען טאָג געהאַנגען איבער דער שטאָדט און איצט איז זי געוואָרען נאָך געדיכטער. אננא איז געגאַנגען, אונטערגעהויבען דאָס קלייד, מיט א פּאָר ביכער אונטערן אָרעם און געשלאָנדערט אין בלאָטע. איהרע אויסגעטראָגענע שיך מיט אויסגעלעכערטע פּאָדעשוועס האָבען דורכגעלאָזט די ברודנע פייכטקייט צו די פיס. זי איז געגאַנגען מיט א טרויעריגען פּנים און ניט אומגעקוקט זיך. זי איז איצט געווען זעהר בייז. ווען זי זאָל קענען ספּענדען סך־הכל איינע פינף סענט וואָלט זי גענומען די קאָר, נאָר דאָס איז ניט געווען נאָך איהרע כחות נאָך, און זי מוז צופוס מאַכען אין אַזאַ פּאַגאָדע וואָסערע 60—70 בלאָק פון קאָלעדזש אַהיים. אננא איז בייז, נאָר זי האָט ניט קיין אויסגעשטעלטע פּערזאָן פאַר איהר בייזקייט. זי איז אין כעס, ווי מען זאָגט, אויף דער גאַנצער וועלט. זי געהט און טראַכט וועגען קיין זאַך ניט. זי איז אין גאַנצען פאַרנומען מיט׳ן זוכען מיט די אויגען עפּעס א שטיקעל טרוקענערען אָרט אויפ׳ן סייד־וואָק אום צו שטערען די קאָמאַשען אין זייער שלינגען דאָס ברודנע וואַסער, און אויב עס פאַלט איהר יאָ עפּעס אַריין א געדאַנק, איז דער געדאַנק דורכאויס א רעוואָלוציאָנערער, און דאָס טרעפט פּונקט דעמאָלט, ווען ניט קענענדיג זיך איינהיטען מיט די צוריסענע קאָמאַשען פון אַריינרוקען דעם פוס אין א שי־טערע בלאָטקע, דערפילט זי פּלוצים די גאַנצע אומאַנגענעמליכקייט פון אַזאַ מין אָפּעראַציע און דערהערט די ווייט ניט אַמוזאַנטע מוזיק, וואָס דערגרייכט צו איהר פון די שיך, אין וועלכע עס בולבען זיך די דורכגענעצטע פיס. דעמאָלט דוכט איהר, אַז ביים ערשטען רעוואָלוציאָנערען סיגנאַל, וואָלט זי אַריינגעשפּרונגען צווי־שען די ערשטע רייהען פון די קעמפּענדע און געשאָסען אָהן רחמנות

זי איז איהר שטאַרק מקנא. ווען זי זאָל דאָס האָבען איינעם, וואָס זאָל זי מיט אַלץ באַזאָרגען, וואָלט זי פאַרשפּאָרט אַזוי פיעל צו ברעכען דעם קאָפּ.

נאָר דער זאַטער מיטאָג האָט אויף איהר געהאַט זיין ווירקונג און זי הערט אויף צו זיין בייז. וואָס ווייטער ווערט זי אַלץ רוהיגער און פאַרגעסט באַלד אפילו אַן דער שלעכטער פּאַגאָדע, אַן די צוריסענע קאַמאַשען און געהט שלאָפען צופרידען. דעם לאַמפּ לעשט זי ניט אויס, זי דאַרף נאָך איבערקוקען די לעקטשורס, נאָר דאָס בוך ליגט בלויז פאַר אַן עדות נעבען איהר זייט. איהרע געדאַנקען זיינען ווייט פון דעם בוך.

און זי טראַכט וועגען זיך, וועגען איהר גבורה און בלייבט העכסט צופרידען מיט זיך.

— אַ קונץ איז צו שטודירען מיט געלט! — טראַכט זי צו זיך אַליין, — אדרבא, זאָל ווער פּרואווען ווי איך, אָהן אַ פּעני געלט דערגרייכען דאָס וואָס איך.

איהר ביסעל געלט האָט זי באַלד גע׳פּטר׳ט נאָך אין האַי־סקול. די אַרימע פאַר דאָלאַר וואָס זיינען איהר נאָך פאַרבליבען האָט זי אַריינגעלעגט אין באַנק און איצט געהט זי שוין אויפ׳ן צווייטען קורס אָהן אַ פּעני געלט.

ווען זי זאָל קענען, וואָלט זי זיך אַליין אַ קוש געטאָן אין באַק. אַלץ אַליין! וואו האָט זי ניט דערלאַנגט, אום אויסצו־כלאַפּאַטשען אַ סקאָלערשיפּ? אַן אַנדערער אויף איהר אָרט וואָלט זיך שוין לאַנג דערפון אָפּגעטרייסעלט און וואָלט געבליבען פוילען ביי דער אַרבייט...

זי ציהט זיך אויס איבער איהר גאַנצער לענג און הויבט אַן מיט ביידע הענט צו גלעטען בהרחבה דעם בוזים.

עס ווייזט זיך ביי איהר אויף אַ רגע אַ שמייכעל אויף די ליפּען.

זי איז היינטיגס יאָהר שלעכט דורכגעגאַנגען דעם עקזאַמען. זי האָט מורא געהאַט פאַר איהר סקאָלערשיפּ, נאָר איצט וועט שוין זיין אַלרייט. די סיבה זיינען געווען ביכער. זי האָט קיין מאָל ניט געהאַט אַ בוך אויף גענוג צייט אויף אויסלערנען די לעק־

אויסגערעכענט, מען האָט היינט געקאָכט ביי ראָזענצווייג׳ן, ווייל דאָרט זיינען געווען איינגעפיהרט אויף יעדען טאָג באַשטימטע געריכטען און זי האָט געוואוסט, אַז היינט וועט זיין אי פיש אי בראָטען און אויסדריקענדיג נאָך אַ מאָל איהר אומצופרידענהייט, פאַר וואָס די ראָזענצווייגס האָבען זיך פאַרקליבען אַזוי ווייט, און אַוועקשיקענדיג אויף זייער אַדרעס אַ זידעל־וואָרט, האָט זי זיך פאַרקירעוועט אין אַ צווייטער זייט.

צו ראָזענבערג׳ן געהט זי אַריין ווי אַ שטובּיגע. דער מיטאָג איז נאָך ניט פאַרטיג. נאָר זי ווייס וואו עס שטעהט די פּוטער, וואו עס ליגט דאָס ברויט, פרעגען דאַרף זי ניט, און בייסט דער־ווייל צו.

מיט מאַדאַם ראָזענצווייג האָט זי כמעט ניט וואָס צו רעדען. יענע איז פאַרנומען מיט איהר בעל־הבית׳ישקייט, מיט איהרע קינ־דער און זי האָט איהרע געשעפטען. מיט דער געוועהנליכער פראַגע אַפילו: וואָס מאַכט איהר?—קען זי זיך אויך ניט באַגריסען. זיי זעהען זיך צו אָפט, אַז זיי זאָלען מאַכען אַזאַ פראַגע. דער איינציגער און שטענדיגער געגענשטאַנד, וועגען וועלכען אננאַ׳ן קומט אויס צו רעדען זיינען די קינדער... שטענדיג, נאָך אַ לאַנגער פויזע פוןביידע צדדים, הויבט אננאַ אַן צו מוסר׳ן פאַר וואָס מאַדאַם ראָזענצווייג קוקט ניט אויף די קינדער, אַז זיי זאָלען זיך באַהייוועז גוט...

זיי וואַקסען דאָך אויס דיקאַרעס...

די קינדער האָבען וואַרשיינליך באַמערקט אין די מאַמעס און פאַפּעס בליקען אַז אומצופרידענהייט אין באַצוג צו אננאַ׳ן און זיי האָבען דעריבער פאַר איהר קיין שום דרך־ארץ ניט געהאַט.

ביים סאַפּער פיהלט זי זיך גאַנץ היימיש. ניט איהרע מיי־נונגען וועגען די שפּייזען און פאַרבלייבט נאָכ׳ן עסען אַ ווייל־ע זיצען, העלפט אַראָפּנעהמען פון טיש און אויסוואַשען די דישעס און געהט אַרויס.

„וואָס פעהלט איהר?“ טראַכט אננאַ אַרויסגעהענדיג פון ראָזענצווייגען וועגען דער מאַדאַם.—דער מאַן אַרבייט, ברענגט איהר די ווידזשעס און זי זיצט זיך ווי אַ פּאַנע.

וואָס באַגעגענט זיך דאָס רוב ביים המון, האָט זיך אננא דער־שלאָגען צו איהר ציעל און געענדיגט דעם קאָלערזש.

עס איז ערשט אַ קורצע צייט, ווי זי האָט געענדיגט דאָקטאָר. מיט גרויס מיה איז איהר געלונגען עפענען אַ קליינעם אָפּיס און אנכאַפען וואו נאָר זי האָט געקענט, אויף איינצאָהלען רענט. זי זיצט פון פריה ביז פאַרנאַכט אין ראַקינג־טשער און קוקט אויס, טאָמער וועט אַריינקומען אַ פּאַציענט. זי זיצט און פאַרוויגט דעם הונגער און קוקט און וואַרט, טאָמער וועט זיך באַטש אַנדרעהען אַ באַקאַנטער. מיט׳ן טיטול דאָקטאָר קען זי ניט אַריינגעהן אין גראָסערי נאָך אַ ברויטעל און אַ שטיקעל הערינג און זי קוקט און זי וואַרט, ווען וועט שוין דער רוח אַנטראָגען אַ גליקליכען באַקאַנטען אָהן אַ טיטול און זי וועט איהם קענען בעטען די טובה, ער זאָל איהר מאַכען אַזאַ פּאַקופּקע.

טשורם... איצט האָט זי אַרויסגעקראָגען אַ צעטעל ביים פּראָפּע־
סאָר אויף ביכער... זי האָט איהם אָנגעבלאָפּט וועגען איהר היים,
וועגען איהרע רייכע עלטערן... נאָר וואָס? ער גיט דען זיינע?...
אַ פּולע וועט דאָס איהם קאָסטען... זי וועט איהם שוין מאַכען אַ
גוטען חשבון... איצט וועט זי זיך קענען אויסרעכענען מיט איהר
מיסעס... אַ שוואַרץ יאָהר אויף איהר! רוהען האָט זי איהר ניט
געלאָזט... אין גאַנצען וועט זי איהר בשום אופן ניט געבען... זי
וועט קענען וואַרטען...

— וואָס גלויבען זיי אַזוי די שיין ניט? — פרעגט זי זיך אַליין,
טראַכטענדיג וועגען דער מיסעס און וועגען אַלע יענע, וואָס טרע־
נען איהר די אַדערען פאַר איהרע חובות... וואָס גלויבען זיי אַזוי די
שיין ניט? ווען זי וועט ענדיגען איהר שטודיום, וועט זי אַלעמען
באַצאָהלען.

זי פאַרקלערט זיך אַ רגע. עס לויפט איהר דורך אַ געדאַנק, צי
וועט דער פּראָפעסאָר ניט זיין אין כעס, פאַר וואָס זי וועט אויס־
קלייבען די ביכער פון דער בעסטער עדישאָן.

— זאָל ער! אַ דאגה איהרע! סיי ווי וועט ער איהר אַ
צווייטען מאָל קיין ביכער ניט געבען...

זי כאַפּט זיך, אַז דאָס לעמפּעל ברענט נאָך.

אויף די קעראָסין, וואָס ברענט גלאַט אַזוי, רייסט איהר דאָס
האַרץ. דאָס איז אַזאַ זאַך, וואָס נעהמען ערגעץ קען זי ניט,
דאָס מוז מען קויפען.

זי האָט אויסגעלאָשען דאָס פייער און אין געררעט, וואו זי
האָט געוואוינט, האָט זיך באַלד נעלאָזט הערען אַ שטאַרקער
כראָפּען.

אננא איז ניט געווען געגאַרט אין חשבון, ווען זי האָט גע־
רעכנט, אַז פון קריכען וועט ביי איהר קיין מניעה ניט זיין. זי
האָט געהאַט אַ זעלטענע פעהיגקייט דערקריכען דער שוואַרץ יאָהר
ווייסט וואוהין. דורך אַ צעהנטע האַנט האָט זי געקענט אַרויס־
קריגען אַ רעקאָמענדאַציע און אויסציהען אַ נוץ אפילו פון אַ
טרוקענעם שטיין. און אַ דאַנק טאַקע דער זעלטענער פעהיגקייט
און דער געוואַלטיגער קראַפט אַריבערצוטראָגען, דולדען, ליידען,

באוואוסטזיין, אז ער טהוט איהר אַן א כבוד מיט זיינע באַזוכען. ווי דען? ער איז פּאַרט אַ מענש אַ געבילדעטער און זי אַ פּראָסטע מיידעל. ער פלעגט פאַררייסען, אויפ׳ן אַמעריקאַנעם אופן, די פיס ביז צום טישעל און האלב־ליגענדיג אין ראָקינג־טשער מיט׳ן קאָפּ עטוואָס אַן דער זייט, פלעגט ער מיט איהר פיהרען אַן אייביגען געשפּרעך וועגען אמעריקא. קיינעם פון זיי איז דאָס נייע לאַנד ניט געווען געפעלען. ער האָט געהאט טענות, פאַרוואָס אַ כאַמולע, אַ גראָבער יונג פון דער היים, פאַרדינט דאָ די שווערע דאָלאַרס... און זי, אויב זי האָט זיך אויף דעם ניט געקענט קלאָגען... האָט זי געהאט אנדערע אורזאכען, פאַרוואָס די נייע לאַנד איז איהר ניט געווען געפעלען: מען פיהלט זיך עפּעס אַזוי פרעמד, פאַרוואָרפען, עלענד, שטום...

איין אבענד, אַ מאָל, פיהרענדיג זייער אייביגען שמועס וועגען אמעריקא, האָבען זיי זיך אַזוי לאַנג געקלאָגט אויף די נייע לאַנד און אַזוי לאַנג געשאָלטען קאָלומבוס׳עס יאַהרען, ביז זאַראַכאָוויטש האָט ענדליך אויפמערקזאַם געמאכט נעלקע׳ן:

— און דאָך איז אַמעריקא אַ גאָלדענע לאַנד, מען קען דאָ פּאַרט מאַכען אַ לעבען.

— ווי אַזוי? — האָט נעלקע געפרעגט פאַרוואונדערט, וויסענדיג, אַז ער האָט ניט איין טאָג ווי איבערצוקומען, און דאָס וואָס ער כאַפּט ניט אריין ביי באַקאַנטע, האָט ער ניט.

— אַמעריקא איז פּאַרט אַ פרייע מדינה! — האָט זאַראַכאָוויטש געענטפערט און אביסעל ווייטער ארויפגערוקט די פיס אויפ׳ן טיש. — דאָ איז אַלץ פאַר דיר אָפען און דו קענסט דערגרייכען וואָס דו ווילסט...

— נו, אדרבא? פאַר וואָס זשע טהוט איהר ניט? — האָט נעלקע געפרעגט נייגעריג.

— הערט איהר! — האָט זאַראַכאָוויטש געענטפערט אַראָפּלאָזענדיג די אויגען פון איהר און קוקענדיג פון דער זייט אויף די קאָמאָשען. אָט דאָ ליגט טאַקע דער הונט באַגראָבען... וואו נעהמט מען געלט?

— טאָ וואָס זשע רעדט איהר?

נעלי האָט זיך פאַרזאָרגט

אין דער היים האָט זי געוואוסט, אַז ער איז דער שטערטעל־שער לעהרער און הייסט זאראַכאָוויטש און ער האָט געוואוסט, אַז זי איז אַ שניידערין און איהר נאָמען איז נעלקע. אָפיציעל באַקאַנט אַז ביים באַגעגענען זאָל ער איהר דאַרפען באַגריסען אָדער ציהען פאַר איהר די הוט, זיינען זיי ניט געווען. אביסעל נעהענטער זיינען זיי ערשט באַקאַנט געוואָרען נאָר דערמאָלט, ווען איבער׳ן שטערטעל האָט זיך פאַנאַנדערגעטראָגען די נייעס, אַז צווישען די וואָס קלויבען זיך פאָהרען קיין אַמעריקא געפינען זיך אויך נעלקע די נייטערקע און דער לעהרער זאראַכאָוויטש, וואָס האָט מורא געהאַט צו גנב׳ע־נען דעם גרענעץ און וואָס האָט אָבער אַליין ניט געקענט דערוויייזען, מאַכען פאַר זיך אַ גובערנער פּאַס, איז אריין צו נעלקען מיט אַ פאָרשלאָג, זי זאָל פאָהרען מיט איהם אויף איין פּאַספּאָרט אַלס אַ שוועסטער. זי איז אויף דעם מרוצה געוואָרען און געגעבען איהם צושטייער אויפ׳ן פּאַס. דעם גאַנצען וועג אויף די באַהנען און אויפ׳ן שיף זיינען זיי געפאָהרען צוזאַמען און ווען זיי זיינען אראָפּגעקומען קיין ניו יארק האָט זיי געדוכט, אַז זיי זיינען שוין יאָהרענלאַנג באַקאַנט.

זי האָט גלייך געקראָגען ארבייט און געמאַכט, ווי מען זאָגט דאָ אין אַמעריקא, אַ לעבען. ער, דאַגעגען, איז אַ לאַנגע צייט ארומגעגאַנגען לעדיג און געשטאָרבען זיבען מאָל אַ טאָג פון הונגער.

ער פלעגט צו איהר אָפט אריינקומען מיט אַ באַזוך, ווי צו אַ גוטע באַקאַנטע, און פלעגט קריגען אָפט לייען עטליכע סענט.

קומען פלעגט ער צו איהר אָבענד־צייט, ווען זי איז געווען לעדיג פון איהר ארבייט, און אריינקומען פלעגט ער מיט דעם

האָט זי פיינט! — זי וועט בשום אופן ניט דערלאָזן „איהרען" נעהמען אזא קוטשער... זי קלייבט און סדר'ט באצייטענס די מעבעל... ביים דאָקטאָר, ביי וועלכען זי איז אמאָל געווען אלס א פּאציענט, האָט זי געזעהן נעבען די פענסטער הויכע, שמאָלע, פיינינקע טישעלאך, פון אלע פיער זייטען מיט באגילטע קייטלאך באהאנגען מיט שעהנע וואזעס פון אויבען... זי וועט אויך זעהן, אז אין שטוב זאָלען אזעלכע טישעלאך זיין... א שפּיגעל וועט זי אויך אויפהענגען אזוי, אז עס זאָל אויסקומען ווי א מגן דוד נאָר מיט פיער שפּיצען... זעהר שעהן אזוי...

עס ווערט איהר היים און זי ציהט אראָפּ אביסעל די קאָלדרע איבער זיך.

זי קלויבט איבער אין די געדאנקען אלע איהרע חבר'טעס, וואָס האָבען חתונה געהאט אין דער היים — קיינע פון זיי האָט אפילו ניט חתונה געהאט פאַר א קענער. אלץ שניידער, סטאָליערס, שוס־טער — פּראָסטע בעלי־מלאכה'ס. נאָר איהר געדאנק בלייבט ניט שטעהן אויף איהרע חבר'טעס אליין. ער גראָבט זיך ווייטער און זוכט צווישען אלע שטערטעלדיגע מיידלאך שוין פון העכערען גראַד, וואָס קלויבען זיך צו ווערען כלות — קיינער פון זיי חלומ'ט זיך אפילו ניט חתונה צו האָבען ניט נאָר פאַר א דאָקטאָר, נאָר אפילו ניט מיט עטליכע שטאָפּעל דאַרונטער... סיידען גרינבערג דעם סטיליאַטער (דיסטיליאַטאָר'ס) וואָס פאַרמאָגט זיינע צוואַנ־ציג טויזענט, זיין טאָכטער אפשר....

עס ווערט איהר נאָך הייסער און זי הויבט אן וואַרפען מיט די פיס, כדי אראָפּצוציהען מעהר די קאָלדרע. איהר שכנה פון בעט, וואָס איז די גאַנצע צייט געשלאָפען געשמאַק, ד'ערפיהלט א קעלט און וועקט זיך אויף.

— וואָס איז היינט פאַר א וואַרפעניש אויף דיר? — פרעגט די שכנה האלב פאַרשלאָפען, האלב אין כעס.

— דו שלאָפסט ניט, יעטע? — פרעגט איהר געלקע.

— דו האָסט מיך אויפגעוועקט מיט דיין וואַרפען זיך.

— הער, יעטע, דאָ אין אמעריקא קען טאָקע יעדער שטודירען דאָקטאָר, זאָג?

איך ווייס וואָס איך רעד, — האָט זאַראַכאָוויטש געזאָגט און אויפגעהויבען די אויגען אויף איהר. — איך וואָלט דאָ זעהר לייכט געקענט ענדיגען דאָקטאָר, ווען איך זאָל האָבען שטיצע. קיין גרויסע געלט דאַרף מען דערצו ניט האָבען... ווען א שטייגער איך זאָל האָבען איינע, קאָטאָראַיאָ וועלכע זאָל איינוויליגען צאָה־לען פאַר מיר אין קאָלעדזש... ווי דענקט איהר, איז דאָ שווער צו געפינען אַזעלכע?

— איך ווייס? — האָט געלקע געענטפערט שטאַמלענדיג און אַליין ניט צו וויסען פאַר וואָס זי איז רויט געוואָרען און אַראָפּ־געלאָזט די אויגען צו דער ערד.

זאַראַכאָוויטש איז נאָך א קורצע ווייַלע געזעסען, נאָר ווייטער האָט זיך דאָס געשפּרעך ביי זיי ניט געקלעפּט, פּונקט ווי ביי זיי ביידע זיינען פאַרלעגט געוואָרען די העלזער און אַרויסברענגען א וואָרט וואָלט געווען שווער ווי דער טויט. ענדליך האָט ער זיך אויפגעהויבען, געבעטען לייהען א דאָלאַר און איז אַוועק.

* * *

די נאַכט נאָך דעם געשפּרעך האָט געלקע ניט געקענט איינ־שלאָפען. זי האָט פאַרשטאַנען זאַראַכאָוויטש׳עס לייכטע אַנצוהע־רעניש און דאָס איז געווען פאַר איהר זעהר א שווערע רעטעניש. קריגען א דאָקטאָר פאַר א מאַן איז ניט קיין געלעכטער, די צו־קונפט מיט אַזאַ מאַן הויבט זיך אָן צו מאָהלען אין שעהנע פאַרבען. זי זעהט זיך אַלס ליידי, אַרומגערינגעלט מיט כל טוב, מיט רייכע פוירניטשור, מיט א שעהנע קאַרעטע, מיט א פיינעם פערד, מיט א קוטשער...

דאָס בלוט אין איהרע אַדערען הויבט אָן פליסען שנעלער און דאָס האַרץ הויבט איהר אָן קלאַפּען האַסטיגער, פאַר איהרע אויגען הויבען אָן אַרויסטרעטען מעהר בולט די דעטאַלען פון דער בילד: די ווייכע קישענס פון דער קאַרעטקע גלאַנצען ווי א שוואַרצער לאַקירטער שוך און מען קען אין איהם קוקען ווי א שפּיגעל (דער דאָקטאָר וואָס פלעגט קומען צופאָהרען צו איהר מיסעס, ווען זי איז געגאַנגען צו קינד, האָט געהאַט אַזאַ קאַרעטקע). נאָר דער קוטשער איז ניט קיין נעגער — פע, א נעגער

אינגאַנצען פאַרשוואונדען און אַ צווייטע קאַרטינע שטעלט זיך פאַר איהרע אויגען:

זי וועט זיצען און האַרעווען און האַרעווען, שפּאָרען אַ גראַשען צו אַ גראָשען און איהר גאַנצע פּראַצע אַוועקגעבען איהם, וואָס אַ שטייגער וועט זי טאָן אָבער, אַז אין אַ יאָהר צי אין צוויי יאָהר אַרום וועט ער צו איהר זאָגען: יאַ טעבי ניע בענדראַ? האַ? וואָס וועט זי איהם דעמאָלט טאָן, וואָס? זי וועט געהן און אַנשיטען איהם זאַלץ אויפ׳ן עק? האַ?...

עס ווערט איהר ענג די האַלבע בעט און זי הויבט זיך אָן וואַרפען פון איין זייט אויפ׳ן צווייטען. די שכנה פון בעט הויבט זיך ווייטער אָן טשוכען.

— דו שלאָפסט, יעטע, דו שלאָפסט? — פרעגט געלקע.

— האַ, וואָס איז? — ענטפערט יעטע פאַרשלאָפען.

— דו שלאָפסט ניט? הער...

— וואָס?

— הער, אַז מען זאָגט דאַ צו חתונה האָבען — קען מען דער־נאָך פרימושען?...

— וואָס נאָך פאַר אַ משוגעת׳ן ווילען דיר היינט איינפאַלען? לאָז מענשען שלאָפען.

— זאָג, זעה, איך בעט דיך, יעטעלקע...

— געה צו אַ דזשאַדזש און פרעג, האָט יעטע געענטפערט מיט כעס.

— זיי ניט, יעטעצקע, אין כעס...

— לאָז שלאָפען, איך דאַרף מאָרגען געהן פריה צו דער אַרבייט.

— טאַקע אַ משוגעת! — טראַכט געלקע מיט זיך, — וועל איך דען מאָרגען ניט אויספייען צו פרעגען?... מען דאַרף פריה אויפ־שטעהן צו דער אַרבייט... — מיט דעם געדאַנק האָט זי פאַרמאַכט די אויגען, איינגעגראָבען דעם קאָפּ אין קישען און געמאַטערט זיך איינצושלאָפען. זי האָט לאַנג אויפ׳ן שלאָף ניט געוואַרט און דער גוטער מלאך, וואָס איז ממונה אויף גוטע חלומות, איז באַלד

— וואָס פאַר אַ משוגעת וועט דיר איינפאַלען? שטודירען גאָר! לאָז מיך שלאָפען! — און מיט די ווערטער האָט זיך די שכנה אומגעקעהרט צו איהר מיט׳ן רוקען.

פריהער האָט זי נאָך פאַרשטאַנען. פריהער, ווען זי האָט זיך פאַרגליכען מיט איהרע חבר׳טעס, און האָט אויסגעפונען, אַז זיי האַבענדיג שניידערס, שוסטערס פאַר מאַנען, וועלען איהר מקנא זיין, וואָס זי וועט האָבען אַ מאַן אַ דאָקטאָר, האָט זי נאָך פאַרשטאַנען: דערפאַר איז זי אין אַמעריקאַ. ניט אומזיסט זאָגט מען, אַז מיידלאַך זיינען דאָ יחסנ׳טעס; נאָר ווען אויף איהר געראַנק איז אַרויף חנה׳לע דעם דיסטילאַטאָרס, דעם גביר׳ס איינציגע טאָכטער, וואָס, ווערליג מען זאָגט, פאַרשטעהט פיעל לשונות, וואָס שפּיעלט אויף אַ פאַרטעפּיאַן, וואָס האָט אַ נדן אודאי אין צעהן טויזענט און זי וועט ערשט קוים קריגען אַ דאָקטאָר... דאָ איז זי אַריינגעפאַלען אין אַ צווייפעל: איז דאָס דען אַ הוה אמינא, אַז זי, געלקע די שניידערקע, זאָל קריגען אַזאַ מאַן ווי חנה׳לע?... אמת, זי איז אין אַמעריקאַ, אָבער...

אַ ווײַלע גלויבט זי, אַז דאָס איז מעגליך, דערפאַר אָבער פאַלען די אַמעריקאַנער דאָקטוירים שטאַרק אַראָפּ אין פּרייז.

— מסתמא איז דאָ אַ דאָקטאָר ניט אַזאַ טהייערע מציאה...

— אודאי אַזוי! אודאי איז דאָס דאָ ניט אַזאַ גרויסע מציאה! — גיט זי זיך גלייך אויף דער שטעל צו אַ תוקף. אַז ער, דער לעהרערל פון איהר שטעדטעל, וואָס פלעגט געבען לעסאַנס פאַר צעהן גילדען אָדער צוויי רובעל אַ חודש, און איבערהויפּט וואָס איז מיט איהר דעם גאַנצען וועג פון יוראָפּ אהער געפאָהרען און וואָס האָט איהר אַזוי „אוכאַזשעוועט“, איהר, געלקע דער שניידערקע, אַז ער קען אַזוי לייכט דערשלאָגען זיך צו דאָקטאָר, מסתמא איז דאָקטאָריי ניט אַזוי גרויסע מציאה... מען קען ניט זאָגען, אַלץ בעסער ווי צו שרייבען אַהיים, אַז זי האָט חתונה געהאַט מיט אַן אָפּערייטאָר, אָבער...

און דאָ הויבט אָן די פּראַכטפאָלע קאַרטינע פון דער גאָלדענער צוקונפט ווערען דונקעלער און דונקעלער, ביז עס ווערט

אוים אין א געלעכטער, נאָר ער האָט אפילו קיין שמייכעל ניט געטאָן און געענטפערט:

— און מיטלען?

— דאַרף דען דאָס קאָסטען פיעל? — פרעגט זי צופרידען, וואָס איהר פראַגע איז איהר אָפּגעגאַנגען גלאַט.

ער האָט געמאַכט זעהר א גרינגען חשבון. אין א יאָהר אַרום וועט ער שוין קענען אַליין פאַרדינען. סך הכל איין יאָהר וועט ער דאַרפען האָבען שטיצע.

איז דאָס אויך ניט אין גאַנצען. ער קען שוין געבען לעסאָנס אין ענגליש.

— איך רעכען, אַז איהר וואָלט זעהר גרינג געקענט קריגען א פריילין, וואָס זאָל מרוצה ווערען אונטערשטיצען אייך די צייט פון שטודירען. — האָט נעלי געזאָגט און גענומען מיט די אויגען ווי עפּעס זוכען אויפ'ן טיש.

— איך צווייפעל גאָרניט! — האָט ער געענטפערט מיט גרויס גדלות, פּונקט ווי טויזענטער פריילינס האָבען זיך שוין געוואָרפען צו זיינע פיס מיט אזאַ פאָרשלאָג, נאָר ער וויל ניט — איך צווייפעל גאָרניט, אַז אזעלכע פריילינס וואָלטען זיך געפונען זעהר גרינג, נאָר...

— נאָר וואָס? — פרעגט נעלי אומגעדולדיג.

— נאָר וואָס? — האָט ער ווידערהאָלט איהר פראַגע, פאַרלעגענדיג די פיס ווייטער אויפ'ן טיש — איך וועל דאָך ניט נעהמען מיט אַבי־וועמען און פאַרבינדען זיך...

נעלי איז געבליבען זיצען שטיל. וואָס פאַר א מיינונג האָט ער וועגען איהר? צי רעכענט ער זי אויך פאַר איינע פון יענע, מיט וועמען ער וואָלט זיך ניט געוואָלט פאַרבינדען? ביז איצט האָט איהר דורכאויס געשיינט, אַז ער גיט אי ה ר אַנצוהערעניש, נאָר איצט האָט זי אָנגעהויבען צווייפלען, אויב ער מיינט גאָר איהר.

אַרויסגעהענדיג פון נעלי'ן האָט זאַראַכאָוויטש שיער ניט צו־ביסען די ליפּען פאַר כעס. דאָס גאַנצע געזיכט האָט איהם געצופּט און ער האָט זיך זעלבסט אזוי פיעל געזידעלט, פיעל ער וואָלט א צווייטען געוויס ניט ערלויבט. ווען ער זאָל ניט האָבען גע־

געקומען און האָט איהר עפּעס איינגערוימט אין אויער און אַ גליק־ ליכער שמייכעל האָט זיך באַוויזען אויף איהרע ליפּען.

וואָס האָט זי גע׳חלומ׳ט? — ווייס נור דער גוטער מלאך אַליין...

* * *

אַ פּאָר חדשים זיינען אַריבער.

געלקע האָט זיך אונטער דער צייט מעהר אויסגעגרינט און געביטען איהר נאָמען אויף נעלי. איצט האָט זי שוין געוואוסט וואָס אַ „בריטש און פּראָמיס" קיים איז און האָט שוין קיין מורא ניט געהאַט טאָמער וועט זאַראַכאָוויטש איהר ענדליך זאָגען: „יאַ טעביע ניע בענדאַ". דער איינציגער ספק וואָס איז איהר פּאַר־ בליבען איז געווען, טאָמער וועט זאַראַכאָוויטש ניט קענען דער־ ווייזען אויף דאָקטאָר און דעמאָלט איז קאַפּוט איהר גאַנצע געלט, וואָרים דאָס האָט זי שוין גוט פאַרשטאַנען, אַז דאָ אין דער גאָל־ דענער לאַנד איז אַ גוטער אַפּרייטער טייערער פאַר צעהן היימישע לעדיג־געהער. אָבער דאָך, נאָך אַ לאַנגען ישוב הדעת האָט זי באַשלאָסען צו ריזיקירען און פּרובירען דעם מזל.

דאָס נעקסטע מאָל, וואָס זאַראַכאָוויטש איז צו איהר געקומען, נאָכהער ווי זי איז געקומען צו איהר לעצטען באַשלוס, האָט זי מיט איהם פאַרצויגען אַ געשפּרעך וועגען שטודירען.

— איז דאָס טאַקע אַזוי לייכט צו שטודירען ווי איהר דער־ צעהלט? — האָט זי איהם געפרעגט מיט אַ ווייכע מינע.

— נאָך ווי לייכט! דאָ געהען אַזעלכע „בוידזשעלעס" אין קאָ־ לעדזש, אַז עס איז פּראָסט אַ שאַנדע... אָט ווייס איך דאָ אַן אַפּע־ רייטער, אַ פּראָסטער אַפּערייטער, וואָס איז געזעסען דאָ ביי דער מאַשין און געקלאַפּט, ענדיגט שוין באַלד דעם קאָלעדזש און וועט באַלד זיין דאָקטאָר. — ענטפערט זאַראַכאָוויטש פאַר׳דאַגה׳ט.

— אויב אַזוי? פאַר וואָס זאָלען אַלע ניט שטודירען אויף דאָקטוירים?

ביי דער פראַגע ווערט נעלי רויט. איהר דוכט, אַז זי האָט געפרעגט אַ נאַרישע פראַגע. אויב אַלע וועלען זיין דאָקטוירים, האָט זי אַ קלעהר געטאָן מיט זיך, טאָ וואו וועלען זיך נעהמען די קראַנקע? זי האָט ערוואַרטעט, אַז אָט־אָט שיסט זאַראַכאָוויטש

דעם, וואָס זי האָט געקענט פאַר איהרע חבר'טעם דערצעהלען די גרויסע גבורות פון איהר חתן אין לערנען. ווענען וואָס מען האָט ניט אַנגעפאַנגען צו ריידען איז זי שטענדיג ארויפגעקומען אויף איהר חתן און רעדען ווענען איהם איז איהר קיינמאָל ניט מיאוס געוואָרען.

ווען זיי פלעגען ארויסגעהן אָבענד־צייט שפּאַצירען, פלעגט זי איהם פיהרען דוקא איבער יענע רוישיגע גאַסען, וואו דער עולם שיט זיך פון אַלע זייטען, און וואו זי האָט מעהר געקענט האָפען אויף אַ באַגעגעניש מיט באַקאַנטע מיידלאַך. ביי יעדע אַזעלכע באַגעגענישען פלעגט זי קריגען פּוטערנע אויגלאַך און יעדער האָט לייכט געקענט זעהן אויף איהר געזיכט, אַז זי איז די גליקלאַכסטע באַשעפעניש אויף דער וועלט.

* * *

אין פיער יאָהר ארום.

אויף אַ שמאָלע שוואַרצע ברעטעלע, וואָס איז צוגעשלאָגען צו דער טיר פון אַ פּריוואַט־הויז אויף איינעם פון די מעהר רוהיגע בלאָקס אויף אַ סטריט פון ניו־יאָרקער אידישען קוואַרטאַל, קען יעדער איבערלייענען: דאָקטאָר זאַראַכאָוויטש.

די גאַס, אין ערך נאָך, איז אַ גאַנץ שטילע; דער בלאָק נאָך אַ רוהיגער, די צוויי שטאָקינע הויז מיט איהר שטענדיג פאַרשלאָסענע טיר קוקט בשלום צום דרויסען, נאָר טאַקע צוליב דעם פריד־ליכען אויסזעהן וועקט זי אין די פאַרביינגענדיגע אַ רוח קנאה.

אין דער הויז וואוינט דאָס גליקליכע פּאָר פאָלק, דער געוועזענער ראַפּשאַנסקער לעהרערל זאַראַכאָוויטש און די געוועזענע נייטערקע נעלקע.

— שוין אַ יאָהר ווי ער האָט געענדיגט דאָקטאָר, נאָר איינגע־פיקסט אַן אָפיס האָט ער ניט לאַנג, איז דאָס אַ נס וואָס נעלי האָט געאַרבייט די גאַנצע צייט שוין נאָכ'ן ענדיגען. ער האָט זיך אריינגעמאַכט אין עטליכע לאָדזשען און שוין געקראָגען אַ גוטע פּראַקטיק.

נעלי'ס פאַנטאַזיעס האָבען זיך שוין היבש פאַרווירקליכט, ביז אַ קאַרעטקע מיט פערד האָלט עס נאָך אפילו ניט, נאָר מיט

פּראָוועט אַזאַ מין גדלות היינטיגען אָבענד, קען זיין, אַז ער וואָלט שוין געוואוסט, אויף וואָס פאַר אַ וועלט ער איז. ניין, ער צוויי־פעלט גאָרניט, ער ווייס זיכער, אַז נאָך היינטיגען אָבענד וואָלטען אַראָפּ אַלע זאָרגען פון זיין קאָפּ. וואָס איז? ער פאַרשטעהט דען ניט, וואָס זי האָט געמיינט מיט איהר ענטפער, „אַז עס וואָלט זיך גרינג געפונען אַ פריילין, וואָס זאָל מרוצה ווערען צו שטיצען איהם"? דאַרף מען דען האָבען אַ קלעהרערען ענטפער? פאַרוואָס האָט ער זיך ניט באַנוצט מיט דער געלעגענהייט און ניט געשמידט דעם אייזען, ווען ער איז געווען הייס?

די נאַכט האָט ער געהאַט אַ צושטערטע. איהם האָט זיך אַלץ געדוכט, אַז ער האָט שוין געהאַלטען דאָס גליק אין האַנט און אַליין אַרויסגעלאָזט און וואָס מעהר ער האָט זיך געטרייסט, אַז ער קען נאָך פאַרריכטען זיין פעהלער, אַלץ מעהר האָט זיך איהם געדוכט, אַז זיין גליק איז פון איהם אַנטלאָפען.

נאָר דאָס איז געווען אַן אומזיסטער שרעק. אויף מאָרגען, דערוואַרטענדיג זיך מיט גרויס אומגעדולד אויפ׳ן אָבענד, ווען נעלי קומט פון דער אַרבייט, איז ער מיט שנעלע טריט געגאַנגען צו איהר באַנייען דאָס נעכטיגע געשפּרעך און צו זיין גרויס פרייד האָט זי איינגעוויליגט צו שטיצען איהם די צייט פון שטודירען.

* * *

נעלי האָט געוואוסט, אַז זי וועט איהם קענען פאַרקלאַגען אויף בריטש און פּראָמיס, אויב ער וועט זיך וועלען פון איהר אַנט־זאָגען, נאָר פון דעסטוועגען, ליתר בטחון, זי זאָל זיכער זיין אינ־גאַנצען איז זי אַוועק מיט איהם אין קאָורט.

— וואָס קען דאָס שאַדען?

גלייך נאָכדעם ווי ער האָט אויסגעהאַלטען דעם עקזאַמען האָט זי אַרויסגענומען איהרע עטליכע דאָלאַר פון סייווינגס באַנק און איבערגעגעבען זיי זאַראַכאָוויטש׳ן מיט אַ לייכטען ציטער אין די הענט, נאָר דאָך איז זי געווען צופרידען. זי איז געווען צופרידען מיט דעם, וואָס זי האָט געקענט שרייבען אַהיים, אַז איהר חתן איז אַ סטודענט (זיי האָבען זיך דערווייל נאָך גערעכענט פאַר חתן־כלה, ניט קוקענדיג אויף דער חתונה אין קאָורט) און מיט

— דו האָסט מורא די זילבער וועט זיך אָפּנוצען, וואָס דו גיסט מיר דאָס בלעכענע לעפעלע? — האָט ער געזאָגט מיט כעס.

— און מיט דעם לעפעלע קען מען זיך פאַר׳סמ׳ען? — האָט זי זיך ניט איינגעהאַלטען און געענטפערט איהם צוריק.

— דיין טאַטען וועסטו קאָרמענען מיט אַזאַ לעפעלע! — האָט ער איהר געזאָגט.

— זעה, וואַרף זיך ניט אַזוי מיט מיין טאַטען! אין יחוס, האָב איך מורא, וועלען מיר זיך נאָך אויסגלייכען.

— עפען ניט אַזוי דיין בריטאַנסקען מויל! וואָס ווילסטו מיר ווייזען, אַז דו ביזט פון יאַטקעווער גאַס?...

— און פון וואַנען שטאַמסטו אַפּ, פריץ גרויסער?

וואָס ווייטער זי האָט געזאָגט געדענקט זי ניט. זי געדענקט נאָר, אַז באַלד האָט ער אַ בריאַזג געטאָן מיט דער טיר און איז אַרויס, איבערלאַזענדיג די טיי אויפ׳ן טיש.

„עס קען זיין, אַז זי אַליין איז שולדיג“, פאַלט איהר איין אַ געדאַנק. ווען זי זאָל איהם ניט האָבען געענטפערט און דערלאַנגט דאָס זילבערנע לעפעלע, וואָלט צו קיין קריג ניט געקומען...

איהר ווערט אַביסעל גרינגער אויפ׳ן האַרצען, וואָס די שולד איז פון איהר. דער אומעט פון געזיכט הויבט אָן צו פאַרשווינדען...

„אָבער וואָס איז געווען נעכטען?“ פרעגט זי באַלד זיך אַליין. נעכטיגען קריג געדענקט זי אויך גוט. זיי זיינען געקומען פון אַ באַל. שוין זייענדיג אין שטוב האָט ער געזאָגט, אַז איינע אַ באַקאַנטע פרוי זעהט אויס זעהר אַריסטאָקראַטיש און רעדט זעהר קלוג. זי האָט אויף דעם געענטפערט, אַז איהר דאַכט זיך פאַרקערט, אַז יענע איז זעהר גראָב און איז נאָר אַ גרויסע באַל־בעטוניכע.

— דו לכל הפּחות האָסט געדאַרפט שווייגען... אפילו פאַר־שטעהסטו!... — האָט ער איהר געענטפערט מיט כעס.

— ווען ביזטו געוואָרען דער גרויסער פאַרשטעהער? — האָט זי איהם צוריק געענטפערט. — פאַרוואָס ביזטו ניט געווען אַזאַ גרויסער פאַרשטעהער, איידער איך האָב דיך אַריינגעבראַכט אין קאַלערזש...

די מעבעל און מיט די שמאָלינקע און הויכע טישלאַך פֿון אַלע פֿיער עקען ביי די פֿענסטער און מיט אַ שפּיגעל, וואָס הענגט אויפֿ׳ן וואַנט ווי אַ פֿיער־שפּיציגע מגן־דוד האַלט שוין אַל־רייט.

נאָר צי זיינען זיי טאַקע גליקליך? זעהן זעהט דאָס ניט אויס אַזוי. עפּעס צופֿיעל האָט ער די לעצטע צייט זיך אָנגעהויבען צו כעס׳ענען. עס געהען ניט אריבער קיין צוויי מינוטען, אַז זיי זאָלען זיין צוזאַמען און ער זאָל ניט אויסזוכען עפּעס אַן אורזאַך פֿאַר וואָס מיט איהר זיך צו קריגען. ווי אַזוי עס הויבען זיך אָן די קריעגערייען, קען זי בשום אופן ניט פֿאַרשטעהן. דאַכט זיך, זי היט זיך ווי פֿאַר פֿייער און וויל אויסמיידען סצענעס, און דאַך דאַרפֿען זיי נאָר אומבייטען זיך מיט אַ פּאָר ווערטער און עס הויבט זיך שוין אָן אַ גאַנצער טאַראַראַם, און נאָך מעהר איז צו באַוואונדערן, וואָס כמעט שטענדיג הויבט זיך אָן דאָס געשפּרעך גאַנץ פֿריינדליך, לכל הפּחות פֿון איהר זייט.

נעלי זיצט ביים פֿענסטער, אָנגעשפּאַרט מיט׳ן קאָפּ אָן דער לינקער האַנט און טראַכט. ניט לאַנג האָט ער אַ בריאַזג געטאָן מיט דער טיר און איז אַוועק מיט כעס. פֿאַרוואָס? אַ קשיא אויף אַ מעשה: אפשר איז זי טאַקע שולדיג. זי וויל זיך דערמאָנען דאָס גאַנצע געשפּרעך, ווי עס הויבט זיך אַלע מאָל אָן די קריי־געניש, קען זי ניט געדענקען. נאָר היינט, דאַכט זיך, געדענקט זי. זי זוכט עפּעס אויף זיך אַ שולד, זי וויל זעהר אויסגעפֿינען, אַז די גאַנצע שולד איז אין איהר; זי געדענקט זעהר גוט אַלע דעטאַלען פֿון היינטיגען קריג. ער איז געקומען פֿון אַ חולה. זי ווייסט אפֿילו פֿון וואַנען. דאָרט איז אַ דיפטעריע קיים. געקומען איז ער פֿרעהלאַך... מסתמא וועט זיך די קראַנקהייט נאָך ציהען... ער האָט געבעטען אַ גלאַז טיי מיט מילך און איז אַריין אין קיך צוואַשען די הענט... ווען ער איז אַריינגעקומען צוריק, האָט שוין די טיי אויף איהם געוואַרט. זי איז געזעסען איהם אַנטקעגען איבער אַ ראַקינג־טשער און געקוקט, ווי ער זיצט ביים טיש, לייענט אַ פּייפּער און מישט, מיט דעם לעפֿעלע די טיי. פּלוצים האָט ער אָפּגעקערט דעם קאָפּ צום גלאַז און אַרויסכאַפּענדיג דאָס לעפֿעלע פֿון טיי האָט ער עס אַ שליידער געטאָן אָן דער ערד.

די שטוב געוואָרען א גיהנום. ווי נאָר זיי זיינען געבליבען אונטער פיר אויגען האָבען זיי זיך איינע אויף די אַנדערע ארויפגעוואָרפען מיט אזא כעס, אז יעדעס מאָל האָט זיך געדוכט, דאָס עס וועט קומען צו א נעשלעג. און באַלד איז דערגאַנגען דערצו, אז די שטוב איז פאַר זיי ביידען געוואָרען צו ענג: איינער פון זיי האָט געמוזט אָפּטרעטען...

* * *

עס איז קוים אריבער א יאָהר ווי דאָקטאָר זאָראַכאָוויטש האָט גענעפּענט זיין אָפּיס, און אין קאָורט איז פאָרגעקומען א דיוואָרס־קייס פון איהם מיט זיין פרוי נעלי. דער קאָורט האָט צוגעזפּסק׳ענט, ער זאָל איהר צאָהלען פופצעהן דאָלאַר א וואָך אַלימאָני און באַצאָהלען לאָיערשע אויסגאַבען.

זאָראַכאָוויטש צאָהלט אפילו פּינקטליך דאָס געלט, אָבער נעלי איז ניט זעהר צופרידען...

וואס ער האָט איהר נעענטפערט, געדענקט זי ניט. זי געדענקט נאָר, אַז דערפון איז אַרויסגעקומען אַ פייערדיגע קריעג...

„איז זי נעכטען אויך געווען שולדיג?“ פרעגט זי זיך אַליין. „ניין, דאָ קען זי זיך ניט באַשולדיגען. זי קען ניט דערלאָזען, אַז ער זאָל פון איהר מאַכען מיט בלאָטע צוגלייך, און זי זאָל נאָר הערען און שווייגען. וואס איז זי ביי איהם, אַ דיענסט?... און דאָ אין אַמעריקאַ טאָר מען אַפילו אַ דיענסט אויך ניט זידלען... איידער אַזאַ לעבען איז בעסער גאָרניט.

די פינסטערניש אויף איהר געזיכט ווערט וואס ווייטער געדיכטער. זי טראַכט אַ רגע, פאַר וואס ער איז ביז איצטער ניט געווען אַזוי. אמת, ער האָט איהר שוין געוואָרפען אַ טעלער אין קאָפּ מיט אַ יאָהר צוריק. נאָר דעמאָלט איז געווען עפּעס אַנדערש...

עס גיט איהר אַ האַק אין קאָפּ ווי אַ בליץ. פאַרפלאַנטערטע געפיהלען, וואס האָבען צייטענווייז נעבלאַנדזשעט ביי איהר אין האַרצען, זיינען מיט אַמאָל קלעהרער געוואָרען. איהר דוכט פּלוצים אָפּ, אַז די גאַנצע מחלוקת ביי זיי האָט זיך אָנגעהויבען פון יענעם אָבענד מיט אַ חדשים צוויי צוריק, ווען זיי זיינען געקומען פון אַ מאַסקאַראַד־באַל. ער האָט איהר דעמאָלט גענומען לערנען דרך־ארץ. מיט אַמאָל האָט ער אויסגעפונען, אַז זי קען די נאָז ניט שנייצען: זי ווישט די נאָז מיט׳ן פינגער... דעמאָלט איז געווען די ערשטע סצענע... אויף יענעם באַל האָט ער אויך גערעדט מיט דער אַריסטאָקראַטישער פרוי, וואס „רעדט זעהר קלוג...“ און אומבאַקאַנטער פייער צינדט זיך איהר אָן מיט אַמאָל אין האַרצען...

* * *

נעלי איז געוואָרען אייפערזיכטיג ווי אַ טייוועל. און אייפערזיכטיג איז זי געוואָרען ניט נאָר צו יענער „אַריסטאָקראַטישער פרוי, וואס רעדט זעהר קלוג“, נאָר צו אַבי־וועלכער פרויענצימער, וואס האָט מיט איהם גערעדט, מיט וועלכער ער האָט געשפּאַסט. זי האָט זיך זאָגאָר ניט געפוילט אַריינרייסען זיך אין אָפּיס צו איהם, ווען ער האָט זיך דאָרט פאַרזעסען מיט אַ פּאַציענטקע אביסעל לענגער ווי איהר האָט זיך געדאַכט, איז

ביי די לעצטע ווערטער האָט זיך דער שטראַהל פון שמחה פאַרביטען מיט אַן אויסדרוק פון ביינקעניש.

— געהט — האָט זי געזאָגט — און איך ראַם אויף אין שטוב — און זי האָט זיך תיכף גענומען צו דער אַרבייט.

פון אָנטאָן זיך האָט ער קיין פּאַראַד ניט געמאַכט און דערצו האָט איהם אַפילו ניט געקענט באַווענען די באַגעגעניש מיט זיין כלה.

איבעריגענס, די באַגעגעניש מיט זיין כלה האָט ביי איהם קיין שמחה ניט אַרויסגערופען. ער איז גיכער געפּאָהרען איהר באַגעגענען ווי אַ פּאַר׳משפּט׳ער, איידער ווי אַ חתן וואָס האָט זיין כלה ניט געזעהן אַ פּאָר יאָהר.

אין קאָפּ איז ביי איהם געווען אַ גאַנצער פּלאַנטער. ער האָט זיך אַליין געמוזט מודה זיין, אַז ער האָט איהר געשריבען, אַז זי זאָל קומען. אמת, ער האָט עס געטאָן מיט אַ האַלבען מויל און זיין האַרץ איז דערביי ניט געווען, נאָר ווער האָט איהם געשטופּט צו שרייבען אַזאַ בריעף? אַ יאָהר צייט האָט ער איהר קיין איינ־ציג וואָרט ניט געשריבען, און צייט ער האָט זיך דאָ אַזוי אינטים באַקאַנט מיט רעבעקאַ שלאָסבערג איז ביי איהם געווען פעסט באַשלאָסען, אַז ער מיט סאַפּיע׳ן וועלען בעסער בלייבען פריינד פון דער ווייטענס. סאַפּיע האָט געוואוסט, אַז ווען זיי האָבען זיך באַקענט אין דער היים, אַז ער איז ניט קיין סענטימענטאַלער בחור, וואָס שווערט אייביגע ליעבע ביים שיין פון דער לבנה. סאַפּיע האָט זעהר גוט געוואוסט, אַז היינט קען ער איהר ליעבען און מאָרגען ניט. און איצט איז איהם געפעלען רעבעקאַ. פּאַ־זאַקאַזו קען מען ניט ליעבען, און סאַפּיע איז גענוג פאַרגעשריטען, אַז זי זאָל עס ריכטיג פאַרשטעהן און צו איהם קיין טענות ניט האָבען. ער האָט איהר ליעב געהאַט, זי האָט איהם ליעב געהאַט. מה רעש? זיי האָבען ביידע הנאה געהאַט דערפון. ער פיהלט זיך איצט גאַנץ גוט מיט רעבעקאַ׳ן. און זי וואָלט זיך דאָרטען גע־פיהלט גאַנץ גוט מיט אַן אַנדערען. וואָס פּאַר אַ שוואַרץ יאָהר האָט איהם אונטערגעשטופּט צו שרייבען איהר אַזאַ בריעף?

נאָר פּע, אויף סאַפּיע׳ן האָט ער זיך עס ניט געריכט!

סאַפּיע

— מר. קאַפּעל, אַ דעפּעש, אַ דעפּעש! — האָט אויסגעשריען די מיסעס.

קאַפּעל איז אַרויס פון זיין רומקע, וואו ער איז געלעגען האַלב אנגעטאָן אין בעט און געמאַטערט זיך אַרויסצוקריגען דעם תוך פון אַ דייטשער בראָשורקע, פון וואַנען ער האָט געוואָלט שעפּען מאַטעריאַל פאַר אַ לעקטשור. אויפ׳ן וועג צום מעסענדזשער האָט ער אַרויפגעוואָרפען אויף די אַקסלען די אָראַפּגעלאָזטע שלייקעס און אַ קראַץ געטאָן זיך הינטער דער פּאַטילניצע.

די דעפּעשע האָט ער אויפגעריסען ניט איילענדיג זיך. ער האָט געוואוסט אַהן לייענען, פון וואַנען זי איז און וואָס אין איהר איז.

— אייער כלה איז אָנגעקומען מיט מזל! — האָט די מיסעס געפּרעגט האַלב באַשטעטיגט און האָט דערביי געוויזען זעהר אַ הנאה׳דיגען שמייכעל, וואָס עס איז שטענדיג דער פאַל מיט ווייבער פון מיטעלע יאָהרען, ווען זיי קומט אויס צו האָבען עפּעס אַ מחותנ׳עשאַפט צווישען אַ חתן־כלה. זי האָט פאַרשטאַנען, אַז די דעפּעשע איז פון עליס איילאַנד, ווייל אין יענע טענעמענט הייזער קריגט מען קיין מאָל ניט קיין אַנדערע דעפּעשען.

דאָס וואָרט „כלה“ האָט איהם אַ שניט געטאָן אין די אויערען. דאָס איז אַ צו־פאַרצייטיגער נאָמען און ער איז שוין פאַרצויגען מיט שימעל.

— זעהט, זעהט, ווי ער מאַכט זיך כלומרשט אַז איהם אַרט גאָר ניט — האָט די מיסעס געזאָגט מיט אַ שטראַהל פון שמחה אויפ׳ן פּנים. — נישקשה, איהר וועט מיך ניט אָפּנאַרען. איך ווייס עס טיאַכקעט אין האַרצען. נאָר איין מאָל אין לעבען איז מען חתן־כלה.

ער האָט פּלוצים דערפּיהלט, ווי אַ האַנט האָט אָנגעריהרט זיין קניע. די האַנט איז געווען אַ דאַרע, אַ שניידענדע. ער האָט אומצופרידען אַ קעהר געטאָן דעם קאָפּ צו דער זייט, פון וואַנען די האַנט איז געקומען און ער האָט דערזעהן אַ אידעל מיט אַ שיטער בערדעל מיט אַ פּאָר טרויעריגע אויגען, אַז ער האָט פאַר־געסען זיין אומצופרידענהייט און האָט געפרעגט מיט אַ פריינד־ליכען קול:

— וועל?

— צרות, הא? — האָט דער איד מעהר באַשטעטיגט ווי גע־פרעגט. — אי, זאל קיין איד פון זיי ניט וויסען!

דער פּראָסטער איד האָט גערעדט אויפ׳ן געוועהנליכען אידישען שטייגער; מעהר אויפ׳ן וואונק, ווי מיט ווערטער; נאָר קאַפּעל, הגם אליין פון פאָלק, איז אָבער שוין אוועק ווייט פון פאָלק, און ער האָט איהם ניט פאַרשטאַנען. ער האָט איהם געפרעגט:

— פון ווענען? פון די עמיגראַנטען?

— וואָס רעדט איהר, גאָט איז מיט אייך! איך מיין די אַפּיסערס. אי, האָט מען פון זיי געברענטע ליידען. צעהן טעג, ניט פאַר אייך גערעכט, ניט פאַר קיין אידען גערעכט, וואַלגערט זיך שוין דאָרטען מיין ווייב און אַ צוויי קינדער. איך פאָהר שוין ס׳ווייפיעלטע מאָל און גאָט ווייסט, וואָס דער סוף וועט זיין. איך בין ניט קיין עושר, מען מאַכט, גאָט צו דאַנקען, אַ לעבען, נאָר אַז איך צושלאָג אַ טאָג איז צוויי דאָלאַר פון קעשענע אַרויסגע־נומען — ווענען האָט מען ביי אייך פאַרהאַלטען? — האָט דער איד געפרעגט, אומבייטענדיג תוך־כדי־דבור דעם טאָן פון קלאָגען זיך אויף אַ טאָן פון אמת׳ן אַנטייל אין דעם צווייטענס צרה.

— ביי מיר? — האָט קאַפּעל געפרעגט פאַרוואונדערט. — ביי מיר האָט מען קיינעם ניט פאַרהאַלטען.

— טאַ וואָס זשע דאגה׳ט איהר? גאָט צו דאַנקען! נאָך אַלע־מען איז מען דאַרטען ניט קיין רוצחים. טויזענדער אידען קומען און מען לאָזט זיי אַרונטער אָהן שאלות און מענות. איהר דאגה׳ט גאָר אומזיסט. הערט מיין וואָרט, איידער איהר וועט זיך אַרומ־קוקען, וועט איהר שוין — ווער קומט צו אייך — אַ ברודער?

זי איז געווען אַזאַ שטאָלצע, אַזאַ האָנאָרעוואַטע, אַז ער פלעגט איהר רופען „פוילישע שלאַכטיטשקע“. איהרע הויך און סימעטריש געוועלבטע נאָז־פליגלען האָבען אויסגעדריקט אַזאַ גדלות, אַז ער האָט זיך געפיהלט קליין און אומבאַדייטענד אין איהר אָנוועזענ־הייט. ציניש און גראָב ווי ער איז ניט געווען, האָט ער זיך גע־דאַרפט היטען פאַר איהר מיט אַ וואָרט ווי פאַר פייער. זי איז געווען אַזוי פאַרביסען, אַז ווען ער האָט איהר מיט עפּעס דער־רגז׳ענט האָט קיין טענה׳ן, קיין רעדען, קיין פאַרענטפערען זיך ניט געהאָלפען. וואָכענלאַנג האָט נעקענט אָנהאַלטען איהר ברוגז און זי האָט איהם אפילו קיין בליק ניט געשענקט. פאַר דער צייט פון ברוגז איז ער איהר אין גאַנצען פרעמד געוואָרען. אויף דער שטאָלצקייט איהרער האָט ער געדופעט, אויף די פאַרביסענקייט האָט ער זיך פאַרלאָזט, ווען ער האָט איהר מיט אַ וואָך זעקס צוריק אָוועקגעשיקט דעם בריעף, אַז אויב זי וויל, קען זי קומען קיין אַמעריקאַ, ווייל ער וועט זיך קיין רוסלאַנד מעהר ניט צו־ריקקעהרען. ער האָט איהר ניט געשריבען, אַז ער בענקט נאָך איהר, אַז ער וויל איהר האָבען נעבען זיך. דער בריעף איז געווען אַזוי קאַלט, אַז דאָס אַליין האָט געדאַרפט זיין אַ וואָרונג ניט צו ריהרען זיך פון אָרט. און דעם בריעף האָט ער געשיקט נאָכדעם ווי ער האָט אַ יאָהר צייט קיין איינציג בריעף ניט גע־שריבען. ער האָט געהאָפט, אַז זי וועט איהם פרעגען „ס׳קאָנט, פּאַני?“, פאַר וואָס האָט ער פון זיך ניט געלאָזט הערען אַ גאַנץ יאָהר. ער האָט זאָגאַר ערוואַרט צו הערען אַ פאַרביטערטען טאָן, אַ סאַטירישען ענטפער, אַז ער האָט געמיינט, אַז ער דאַרף נאָר אַ רוף טאָן און זי פליהט העגדום־פּענדום ווי אַ משוגע׳נע אַרויפצו־וואַרפען זיך איהם אויפ׳ן האַלז. נאָר גיכער האָט ער ערוואַרט, אַז זי וועט איהם גאָר ניט ענטפערען. דעמאָלט וואָלט ער איהר געלאָזט זיין אונטער ברוגז און ער וואָלט יוצא געווען לכל הדעות. צום סוף — נאָ דיר! אַ פיינע קאַשע האָט זי איהם איצט פאַר־קאָכט!

פע, פע, אויף איהר האָט ער זיך עס בשום אופן ניט גערעכנט.

— ווערסט איהר דערקענען?

אין א מינוט איז זי ארויסגעקומען צו איהם פון דער אנדער העלפט צימער, וואס איז געווען אפגעצאמט מיט א נידעריגע אייזערנע גראטקע. זי איז געווען הויך און שלאנק, מיט א קלאהרע הויט און געזונטע פארב אין די באקען. איהרע שווארצע האר זיינען געווען קורץ געשארען. קאפעל האט באמערקט, אז איהרע שווארצע אויגען זיינען געווען אנגעלאפען מיט עפעס א פארדעכטיגקייט און ביי עפעס א באמערקונג, וואס עמיצער האט געמאכט, האט זי מיט א זעלטענער פלינקייט א קעהר געטאן דעם קאפ אין דער ריכטונג, פון וואנען די באמערקונג איז געקומען. אין איהר פאסטאציע און אין איהרע לאנגע, דארע, ווייסע הענט איז געווען עפעס פריצה׳שעס.

א שמייכעל פון צופרידענהייט האט זיך געוויזען אויף זיין פנים. דאס איז געווען די צופרידענהייט פון באזיצען עפעס אזוינס, פאר וואס די באקאנטע וועלען איהם מקנא זיין, אדער, ווי ער האט בשעת מעשה געטראכט: זיי וועלען פאר איהר די כפרה ווערען. אין דער מינוט האט ער פארגעסען, וואס פאר א פנים ווערט ער ווייזען רעבעקא׳ן און מיט וואס וועט ער זיך פאר איהר פארענטפערען. ער האט איהר געוויזען זיין ברייטען שמייכעל, ביי וועלכען זיין לאנגליכע, אויסגעבויגענע נאז האט כמעט פארשטעלט די אויבערשטע ליפ. דער שמייכעל האט געדארפט אויסדריקען, אז ער איז צופרידען מיט איהר קומען, הגם דער שמייכעל זיינער האט מעהר פארטראגען צו א סטשירעניש און האט געהאט אין זיך מעהר איראניע ווי פריינדליכקייט, מעהר בייסיגקייט ווי אמת׳ע שמחה. נאר סאפיע האט געוואוסט, אז דאס איז זיין געוועהנליכער שמייכעל. דאס איז געווען דער זעלביגער שמייכעל, וואס אין דער אלטער היים, אויף יענער זייט ים, פלעגט ביי איהר ארויסרופען אן אנגענעמע, רייצענדע אומרוהיגקייט. זי פלעגט אין דעם שמייכעל זעהן עפעס מעפיסטאפאלישעס, סאטאנישעס, גרויסעס, און דאס איז געווען דער שמייכעל, וואס האט געוואונען איהר הארץ, פאר וואס זי האט זיך בלינד איהם איבערגעגעבען.

— ניין! — האָט קאַפּעל געענטפערט זעהר אומצופרידען. איהם איז ניט געווען געפעלען וואָס ער האָט איהם געזאָגט, אז ער איז פאַר׳דאגה׳ט, איהם איז ניט געווען געפעלען, וואָס ער האָט אויסגעטייטשט די פאַר׳דאגה׳טקייט, אז מען האָט ביי איהם עמיצען פאַרהאַלטען; איהם איז ניט געווען געפעלען, וואָס ער ווייזט איהם אַרויס סימפּאַטיע און נעהמט זיך אַזוי צום האַרצען, ווי ער מיינט, זיין צרה, איהם איז ניט געווען געפעלען, וואָס ער טרייסט איהם און איהם איז ניט געווען געפעלען, וואָס ער שטעקט זיין נאָז אין פרעמדע ביזנעס.

— אַ קרוב? — האָט זיך דער איד ניט איינגענומען.

קאַפּעל האָט צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ, כדי זיך אָפּצוטשעפּען.

דער איד אָבער, מיט׳ן צוטרוי פון איין אידען צום צווייטען, האָט ניט באַמערקט די אומצופרידענהייט און האָט פאַר איהם אויסגעגאָסען זיין האַרץ און אין דערזעלביגער צייט ניט פאַרגעסען צו טרייסטען איהם. ער האָט איהם אויך געשטעלט עטליכע פראַגען און האָט אפילו ניט באַמערקט, אז קאַפּעל ענטפערט איהם ניט אויף זיי.

קאַפּעל האָט זיך עטליכע מאָל געוואָלט אַרויסדרעהען פון איהם, נאָר דער איד איז איהם נאָכגעגאַנגען. דערווייל איז די באָוט אָנגעקומען אין עלים איילאַנד, און דער איד, וואָס איז שוין געפאָהרען דעם וויפיעלטען מאָל אויף דער אינזעל האָט ווי אַ געניטער איהם געוויזען, וואו אַריינצוגעהן, וואו אויפצוואַרטען.

— איך מוז געהן אַהער — האָט זיך דער איד פאַרענטפערט, פאַר וואָס ער קען לענגער מיט איהם ניט בלייבען און מוז געהן אין אַן אַנדער ריכטונג. — זאָל דער אויבערשטער אייך העלפען און איהר זאָלט גרינג אָפּנעהמען אייער קרוב.

נאָך אַ קורצען וואַרטען האָט מען אויסגערופען זיין נאָמען און מען האָט איהם אַריינגעלאָזט אין אַ לאַנגען אַספּאַלטענעם דורכגאַנג, וואו עס האָט זיך שווער געהערט דער גערוך פון שיף און דיזעפעקטאַנטען. אַן אינספּעקטאָר האָט ביי איהם אָפּגענומען אַ רעכענונג, ווי ער הייסט, ווי אַלט ער איז, וואו ער וואוינט, און וואָס איז די קרובה׳שאַפט פון דער אָנגעקומענער מיידעל מיט איהם.

די האַנט אָדער אויף וועלכען־עפּעס־עס־איז אופן אַרויסווייזען זיין ליעבע צו איהר.

— פאַר וואָס האָסטו איצט אַזאַ צייט ניט געשריבען? — האָט זי ענדליך געפרעגט — דיין לעצטער בריעף איז אויך געווען אַזוי טרוקען.

— פיין דערמאַנט זיך! — האָט ער גענטפערט פּלוצים אויפגעבראַכט און געוואָלט זאָגען, אַז וועגען דעם האָט זי געזאָלט טראַכטען, איידער זי איז געקומען, נאָר ער האָט זיך אָפּגעהאַלטען.

— וואָס מיינסטו דערמיט?

— גאָר ניט.

ער איז געוואָרען צורייצט. אַ ביטערקייט געגען איהר האָט זיך אויפגעהויבען טיעף אין זיין הארצען און ער האָט זיך גע־ריסען צו זאָגען איהר עפּעס, וואָס זאָל איהר אָוועקגעהן שטעכענדיג אין אַלע גלידער. נאָר אַנשטאָט דעם האָט ער איהר געפרעגט, ווי איז איהר געגאַנגען די רייזע.

דער געשפּרעך האָט זיך צווישען זיי ניט געקלעפּט. נאָר ווען זיי זיינען אַנגעקומען אין זיין דירה, איז איהם די מיסעס געקומען צו הילף. זי האָט זיך אמת דערפרעהט מיט דער כלה און זי האָט איהר פאַרשאָטען מיט אַזוי פיעל פּראַקטישע עצות, אַז סאַפּיע האָט קוים צייט געהאַט אויסצוהערען אַלץ און ענטפערען אויף איהרע פראַגען.

— אסור, אויב איהר זייט ווערטה אַזאַ כלה, — האָט די מיסעס געזאָגט. ווען זי איז אַ ווייל געבליבען אַליין מיט קאַפּעל'ן, און געזאָגט האָט זי עס ניט אַזוי מפּני דרכי שלום וועגען, נאָר ווייל אַזוי האָט זי געפיהלט, — מען קען דאָך אין איהר ליכטיגען פּנים ניט קוקען.

קאַפּעל איז געווען אַ קליינס, אַ דאַרס, מיט אַ דראַבנעם פּנים, מיט אַ לאַנגער, אויסגעצויגענער נאָז, מיט אַ קליינער שוואַרצער בערדעל. זיינע האָר זיינען קיין מאָל ניט פאַרקאַמט, די ציינער קיינמאָל ניט געוואַשען, אָבער צי דאָס איז געווען פון פוילקייט, נאַכלעסיגקייט אָדער ניהיליזם, איז געווען שווער צו באַשטימען. זיין קאָפּ איז געווען שטענדיג אָנגעבויגען. איז איהם עפּעס גע־

און דאָך האָט עפּעס אַ ריס געטאָן איהר די אויגען עפּעס אַזוינס וואָס לאָזט זיך ניט אָנכאַפּען, אויסטייטשען, דעפינירען. ווען מען זאָל איהר בשעת מעשה פרעגען, וואָס אַזוינס האָט איהר אַ צופּ געטאָן אין הארצען, וואָלט זי ניט געקענט ענטפערען. איהר קאָפּ וואָלט ניט געאַרבייט אַנאַליטיש, עס איז געווען ניט מעהר ווי אַן איינדרוק, און צי דער איינדרוק איז געקומען פון אַ מין פאַרטראַכטקייט, וואָס איז געווען אין זיין בליק און בשעת זיין פנים האָט זיך פאַרקרימט אין אַ שמייכעל זיינען די אויגען גע־בליבען פון דער ווייטענס, ערגעץ אַנדערשוואו, צי פאַר עפּעס אַן אַנדער אויסדרוק אויף זיין געזיכט, נאָר דערפיהלט האָט זי, אַזוי ווי מען וואָלט מיט אַ קאַלטען פינגער באַריהרט איהר וואַרעמע לייב.

דער דאָזיגער איינדרוק האָט געדויערט אפשר ניט מעהר ווי איין סעקונדע און איז ערגעץ באַלד פאַרשטופּט געוואָרען אַן אַ זייט, ווי עס פּאַסירט שטענדיג מיט אַזעלכע איינדריקע, וואָס גע־דויערען אַ סעקונדע. מען מיינט, אַז זיי ווערען פ א ר ש וו א ו נ ־ ד ע ן, אבער זיי ווערען נאָר אָפּגעשטופּט אַן אַ זייט און לאָזען זיך ניט מערקען און ניט פיהלען; נאָר ווען אַ סך חברים קלייבען זיך צוזאַמען אין איהם, שווימען זיי ביי אַ שטאַרקען שטוים אַרויף פון אויבען און פון די קליינע פאַרשטויסענע רינגעלאַך ווערט אַ גאַנצע קייט.

די אינזעל פון טרערען מיט די הונדערטע אויגען איז ניט געווען קיין פּלאַץ, וואו חתן־כלה זאָלען קענען אַרויסווייזען זייערע געפיהלען נאָך אַ שיידונג פון אַ פּאָר יאָהר. אין דער קורצער ווייל, וואָס זי איז געזעסען און געוואַרט אויף איהם, האָט זי געזעהן, ווי דער עולם האָט געלאַכט, ווען אַ גרינער מיט אַ געלער האָבען זיך ניט געקענט באַהערשען און אַרויסגעוויזען זייערע געפיהלען. די באָוט איז אויך ניט געווען דער פּלאַץ פאַר אַן אינטימען גע־שפּרעך, הגם זי האָט געפיהלט, אַז עפּעס אַן ענדערונג איז אין איהם פאָרגעקומען. אַמאָל פלעגט ער ניט דורכלאָזען אַ געלע־גענהייט, ווען ער האָט איהר געקענט אין דער שטיל אַ דריק טאָן

דאָ און דאָרט איז איהר אויסגעקומען צו כאַפּען דעם קלאַנג פון א וואָרט, וואָס איז געזאָגט געוואָרען אונטער׳ן אָטהעם, אָדער א שטילע באַמערקונג הינטער׳ן פּלייצע, וואָס זיינען ניט געמיינט געוואָרען פאַר איהרע אויערען און זי האָט האָסטיג א קעהר געטאָן דעם קאָפּ, האָט זי באַמערקט א בליק פון רחמנות אויף איהר. דאָס האָט איהר געמאַכט אומרוהיג. זי האָט אויך באַמערקט, אז ווען די פאַרזאַמעלטע האָבען ענטוזיאַסטיש גערעדט וועגען דעם מאַלצייט פון הערינג, ציבעלע און טיי, וואָס מען וועט מאַכען לכבוד זייער חתונה, און יעדער האָט דערביי געזאָגט א וויץ און די הויז איז געוועזן פול מיט געלעכטער, איז עפּעס ווי א שטומעניש מיט א מאָל אנגעפאַלען אויף אַלעמען, ווען די טיר האָט זיך געעפענט און אין צימער איז אריין א סטאַלנע מיידעל, מיט א ברייטען פּנים, פולען בוזים און גראָבע הענט. דאָס מיידעל איז לכל הדעות געווען א מיאוס׳ע, נאָר ווען זי האָט אויפגעהויבען איהרע שוואַרצע געדיכטע ברעמען, האָבען זיך באַוויזען א פּאָר שוואַרצע אויגען, באַצויגען מיט א לייכטען טוי און האָבען ווי פאַר׳כשופ׳ט יעדען, וואָס האָט אין זיי אריינגעקוקט. דעמאָלט האָט מען קיין אנדער זאַך ניט געזעהן, ווי נאָר די אויגען. מען האָט איהר פאָרגעשטעלט, אַלס מיס שלאָסבערג.

סאָפּיע האָט באַמערקט, אז א היבשע צייט נאָך איהר אריינקומען האָט זיך דער געשפּרעך ניט געקלעפּט. זי האָט אויך באַמערקט, אז קאָפּעל האָט צו אָפּט אָנגעהויבען צו קראַצען זיך אונטער דער פּאָטילניצע, און דאָס האָט איהר געמאַכט אומרוהיג. נאָר באַלד איז דער עולם ווידער געוואָרען פרעהליך, און סאָפּיע האָט געלאַכט צוזאַמען מיט אַלעמען.

ביי די פּראַקטישע געשפּרעכען האָט זיך אַרויסגעוויזען, אז סאָפּיע האָט געבראַכט מיט זיך הונדערט רובעל, און עס איז דעריבער גלייך באַשלאָסען געוואָרען, אז זיי זאָלען גלייך נעהמען פיער רומס, די נויטיגע מעבעל און מאַכען א חתונה פון פריינד, פאַרגעשריטענע קבצנים, דאָס הייסט, צוזאַמענרופען די באַקאַנטע און מכבד זיין אַלעמען מיט בראַנפען, הערינג, ציבעלע, ברויט און טיי. עס איז באַשלאָסען געוואָרען, אז זיי זאָלען נעהמען פיער

וואָרען קשה, האָט ער זיך געקראַצט אונטער דער פּאַטילניצע און דערבײַ אײַן באַק פאַרקרימט אַזוי, אַז זי האָט אויסגעזעהן ווי אויפֿגעלאָפען. ווען ער איז געוועזן עפּעס פאַרטראַכט, האָט ער געצופּט זײַן בערדעל. ווען ער האָט ניט געוואוסט ווי אָנצוהויבען אַ געשפּרעך, האָט ער זיך אַ קראַץ געטאָן אָהן העגט, דאָס הייסט, גענומען דרעהען מיט די אַקסלען אַזוי, אַז די העמד האָט זיך געריבען אַן זײַן רוקען, און דערבײַ געסטשירעט מיט די ציינער.

די מיסעס האָט דעריבער גאַנץ ערנסט געמיינט, אַז ער איז ניט ווערטה אַזאַ כלה. זי האָט אָפט באַמערקט, ווי ער מאַכט מחזקות מיט דער מיאוס׳ער מויד, ווי זי האָט גערופען רעבעקאַ׳ן, וועלכע פלעגט אַ מאָל קומען צו איהם, און ווען זי האָט איצט געזעהן סאָפיע׳ן און גערעדט מיט איהר, האָט זי איהר געזאָגט אַ העלפט, וואָס זי דענקט. די צווייטע העלפט איז געוועזן: „ווייבער, ווייבער, וואָס פאַר נאַראָנים איהר זייט״. נאָר דאָס האָט זי ניט אַרויסגעזאָגט, ווײַל דאָס האָט זי געדאַרפט זאָגען סאָפיע׳ן, און זי האָט איהר ניט געוואָלט שווער מאַכען דאָס האַרץ.

קאַפּעל׳ס באַקאַנטע האָבען אַרויסגעוויזען צו סאָפיע׳ן אַ גרויסע פריינדשאַפט. זי האָט ניט געקענט בלײַבען קיין צוויי סעקונדען מיט איהם אַלײן און דורכרעדען זיך ווי געהעריג איז. מען האָט איהר אַרומגעפיהרט פון איין באַקאַנטען צום צווייטען. און זי האָט גלייך דערפיהלט, אַז זי איז צווישען גוטע פריינד, אַזוי ווי זי וואָלט מיט זיי שוין יאָהרען־לאַנג געוועזן באַקאַנט. די צורודערטקייט, צוטומעלטקייט, אין וועלכע דער וואַנדערער פאַלט געוועהנליך אַרײַן די ערשטע פּאָר טעג, האָבען איהר באַלד אָפּגעלאָזט און זי האָט מיט אַ שמייכעל באַמערקט:

— אבי מען האָט געזאָגט, אַז דאָ אין אַמעריקאַ איז אַ טאַטע קיין טאַטע ניט, אַ מאַמע קיין מאַמע ניט, אַ שוועסטער קיין שוועסטער ניט. און איך פיהל זיך מיט אייך, אַזוי ווי איך וואָלט זיך מיט אייך אויפגעהאָדעוועט מײַן גאַנץ לעבען.

איהר איז זעהר געפעלען געוואָרען די חבר׳שאַפט, די ברידערליכקייט צווישען די באַקאַנטע. אַלע האָבען גערעדט אויף „דו״ און אַלע האָבען זיך געפיהלט ווי אין אַ היימישען „קרוזשאָק״.

נאַכט״ און איז אַריין אין פראַנט־רום, וואו די מיסעס האָט פאַר איהר געמאַכט אַ נאַכט־לעגער.

מיט דער הילף פון עטליכע באַקאַנטע, וואָס האָבען געפּראַוועט סלעק, האָט מען אויף מאָרגען גענומען רומס, געקויפט די סאַמע נויטיגע מעבעל און צושטעלט, איינגעקויפט די וויכטיגסטע בעל־הבית׳שקייט פאַר דער קיך און אָנטקעגען אָבענד האָט שוין דער אויוועז געברענט, און סאַפּיע איז געשטאַנען און פאַרקאָכט טיי פאַר די געסט, אויף וועלכע זיי האָבען זיך געריכט.

— טשודנאַיאַ סטראַנקאַ (אַ וואונדערבאַרע לאַנד), האָט זי צום ווייפילטען מאָל ווידערהאָלט. ערשט נעכטען בין איך נאָך געוועזען אויפ׳ן שיף און איצט האָבען מיר שוין אַן אייגענע דירה, אייגענע מעבעל, אַן אייגענעם אויוועז, כאַ־כאַ־כאַ! און אפילו שוין, ווי רופט איהר עס, „אַ באַרדערקע״! נאָר אין אַמעריקא קען אַזאַ זאַך געמאַלט זיין. די מאַמע וועט מיינען, אַז איך בין אַראָפּ פון זינען, אַז איך וועל איהר דאָס שרייבען.

מיט דעם פּזמון האָט זי באַגעגענט יעדען גאַסט באַזונדער און איהר איז נאָר ניט געפעלען געוואָרען, וואָס מען קאָכט דאָ טיי אין אַ טשייניק אויפ׳ן אויוועז.

— וואָס פאַר אַ טעם קען האָבען אַזאַ טיי?

אַ זייגער ניין אין אָבענד איז שוין געשטאַנען אין קיך אַ גע־דיכטער רויך פון סיגאַרעטען און די באַקאַנטע און פריינט זיינען געזעסען און געשטאַנען אַרום דעם טיש. אַנדערע זיינען געזעסען און געשטאַנען אין פראַנט־רום און מען האָט גערעדט, דעבאַטירט, גערופען איינער דעם אַנדערען: „פּארך״, „לומפּ״, „שורקע״, „אי־דיאָט״, נאָר דאָס איז אַלץ געזאָגט געוואָרען ניט חס־ושלום אין אַ טאָן פון באַליידיגונג, נאָר אין די בעסטע פריינדשאַפט.

סאַפּיע איז געוועזען אין איהר בעסטען מוט. אַ זיסער, פאַרגנע־ניגענדער שמייכעל האָט ניט פאַרלאָזען איהרע ליפּען. זי האָט די מענער אַרויסגעטריבען פון קיך, און די ווייבער האָבען איהר געהאָלפען גרייטען צום טיש, און ווען זיי זיינען געוואָרען פאַרטיג האָט זי אויסגערופען:

רומס און ניט קיין דריי, און אין דעם פיערטען רום וועלען זיי אריינגעהמען א באַרדערקע און דאָס וועט זיין א שטיקעל הכנסה, ווייל אזוי ווייט האָט קאַפּעל זיך נאָך ניט אויסגעלערענט צו מאַכען א לעבען.

ווען זיי האָבען זיך שפּעט אין אָבענד צוריקגעקעהרט אויף דער דירה, איז זי אַרויפגעלאָפען די טרעפּ, אזוי ווי די פיס וואָלטען זיך אליין געהויבען. זי איז געווען זעהר אויפגעראַמט, מונטער און פרעהליך.

— נו, וואָס וואָלסטו געטאָן, לא יוצלח, אז איך וואָלט מיט זיך ניט געבראַכט דאָס ביסעל געלט? — האָט סאָפיע געזאָגט און אַרומגעכאַפּט איהם אַרום האַלז מיטביידע הענט. זי האָט דאָס וואָרט „לא יוצלח“ אַרויסגעזאָגט מיט אזוי פיעל ווייכקייט, מיט אזוי פיעל ליעבע, אז די אמת׳ע באַדייטונג פון איהם איז פאַר־שוואונדען געוואָרען.

— וואָלט געווען לא צחקתי — ניט געפּידעלט! — האָט ער גע־ענטפערט מיט א פאַרשטיקטען קול, ווייל איהר אָרעם איז געלעגען אויף זיין מויל.

ער האָט אַריינגעשטעלט זיינע ציינער אין דעם ווייכען לייב איהרען איבער׳ן עלענבויגען. נאָר דאָס איז ניט געווען קיין ביס. דאָס איז נאָר געווען כדי צו פאַרזוכען דעם טעם פון איהר לייב.

— דו חיה! — האָט זי געזאָגט און אַראָפּגענומען די הענט.

זיי זיינען געזעסען שפּעט און זי האָט איהם אויסגעפרעגט וועגען יעדען באַקאַנטען באַזונדער, און הגם ער האָט פויל גע־ענטפערט, האָט ער דאָך ווי ווייט ער האָט געקענט געגעבען אַן אויספיהרליכע כאַראַקטעריסטיק פון יעדען איינעם. נאָר ווען עס איז געקומען צו מיס שלאָסבערג, האָט ער געענטפערט, אַרויסמאַ־כענדיג זיך:

— א מיידעל ווי אַלע מיידלאַך.

די פרעהליכע שטימונג האָט זיך דאַ געענדיגט, און נאָכדעם ווי זי האָט עטליכע מאָל געפּרובירט אויספרעגען איהם פון פאַר־שידענע זייטען וועגען מיס שלאָסבערג, האָט זי קיין קלאָהרען ענטפער ניט באַקומען, און זי האָט איהם געזאָגט א קאַלטען „גוטע

געסענער יונגערמאַן, מיט אַן אויסגעוואַקסענע אונטערשטע ליפּ, — דו הערסט דאָך גאָר ניט, ווען מען זאָגט „גיב“ און דאָ האָט זי געזאָגט „נעם“.

דער עולם האָט ווידער געלאַכט.

— איצט, מיינע הערשאַפטען, האָב איך אַ וויכטיגע פראַגע, — האָט געזאָגט סאַפּיע.

— שאַט, רבותי, שאַט, די כלה־לעב וויל פרעגען אַ וויכטיגע פראַגע, — האָט זיך אָנגערופען שמולעוויטש, אַ יונגערמאַן מיט אַ קורצזיכטיגען בליק און שטענדיג מיט אַ לייכטען איראָנישען שמייכעל אין דעם רעכטען ווינקעל פון מויל.

— אַרויף אויפ׳ן טעלער!

— מעג מען מכבד זיין מיט קיכלאַך אויך? — האָט געפרעגט סאַפּיע מיט אַ געלעכטער.

— קיכלאַך? — האָט זיך אָנגערופען מרס. וויינטרויב. — קיכלאַך איז אפילו אַן אַריסטאָקראַטישע אכילה, נאָר אַז מען האָט, מעג מען עסען.

— איך האָב געבראַכט קיכלאַך מיט זיך. די מאַמע האָט מיר אָפּגעבאַקט אויף דער רייזע.

— פרעג ניט קיין שאלות! — האָט זיך אָפּגערופען דער, וואָס האָט שווער געהערט, — און שטעל זיי אַלע אַרויף אויפ׳ן טיש.

— אַהאַ! ער האָט דערהערט, אַז מען האָט געזאָגט „נעהם“!

— אַז אָפּנעהמען זאָל דיר דער צונג.

— זיי זיינען ניט קראַנק צו עסען ברויט! — האָט זיך אָפּגערופען דער חתן.

דער, וועמען מען האָט גערופען יאַנקעלע, האָט זיך צוריקגעקעהרט מיט אַ פּאָר ברויטלאַך מיט קעזלאַך. די קעזלאַך האָט ער געקויפט מיט אַ געוויסען מיין, און דער עולם האָט הערצלאַך געלאַכט.

— לאָמיר גאָר עפּעס זינגען, — האָט זיך אָנגערופען קאַנטאָר נאָכ׳ן צווייטען גלעזעל.

— שלעכט, ברידער, — האָט געזאָגט שטורמאַן, — מיר וועלען זיך שוין ניט אויסקויפען פון „גליאַדיאַ נאַ לוטש פּורפּורנאַוואַ זאַקאַטאַ“. דאָס קומט געוועהנליך נאָכ׳ן צווייטען גלעזעל.

— גאַספּאַדאַ, עס איז צייט פאַר דער סעודה!

אַלע זיינען אַריינגעקומען אין קיך. אויפ׳ן טיש זיינען געשטאַנען אַ פּאַר פלעשלאַך בראַנפען מיט אַ דריי קיילעשאַקס, אַ פּאַר טעלער מיט צושניטענע הערינג מיט עסיג און ציבעלע, און צושניטענע ברויט.

— אָט דאָס איז די גאָלדענע יאָיך, נאָר איהר וועט מוזען פּאַרצייהען: איך האָב ניט גענוג געפּעל.

— מען וועט זיך שוין אַן עצה געבען, האָט קיין מורא ניט! — האָט זיך אָפּגערופען בערקאָוויטש, אַ הויכער יונגערמאַן, מיט אויסגעסטאַרטשעטע סקולעס, איינגעשרומפּענע באַקען און גרויסע אויערען, וואָס זיינען אָפּגעשטאַנען פון קאָפּ, און ער האָט פּאַרקאַשערט דעם מאַנקעט און אויפ׳ן חסיד׳ישען אופן אַריינגערוקט די פינגער אין טעלער און אַרויסגעשלעפּט אַ שטיקעל הערינג.

— פּאַרדאַמטער לומפּ איינער! — האָט אויסגערופען דער חתן. — ווי וועט מען עסען דעם עסיג?

— דאָס איז ווייניג ברויט פאַר אַזאַ האַפּטע. העי, יאַנקעלע, כאַפּ זיך אַרונטער און ברענג אַריין נאָך אַ פּאָר ברויטלאָך.

— נאָר פרעסט ניט אויף די הערינג אָהן מיר.

— אָט איז געלט! — האָט געזאָגט סאָפּיע, ניט קענענדיג נאָך אין גאַנצען אַריינלעבען זיך אין דעם גייסט פון ברודערשאַפט, און רעכענענדיג פאַר אַ פּחיתת הכבוד, וואָס ביי איהר אין שטוב וועט אימיצער אויסגעבען געלט אויף ברויט.

דער עולם האָט זיך צולאַכט.

— געה, יאַנקעלע, און מאַך עס אויף איין פוס.

— נאַר! — האָט זיך אָנגערופען דער חתן — דיין געלט איז צו ווייניג אָנצוקאַרמענען אַזעלכע הלעיטניים.

— האַ? וואָס האָט זי געזאָגט? — האָט געפרעגט קאַנטאַר, אַ יונגערמאַן מיט אַ קיילעכדיגען פּנים, צושטעלענדיג די לינקע האַנט צום לינקען אויער, ווי עס טוען געוועהנליך די וואָס הערען שווער.

— דאַכט זיך, דאָס האָסטו געדאַרפט הערען, — האָט זיך אָנגערופען שטורמאַן, אַ דיקער אָדער ריכטיגער געזאָגט, אַן אָנגע־

אָט קומט די מחותנת׳טע, די מיאוס׳קייט די גרויסע.
איהר כשר׳ער נאָמען איז מרת ריווע,
איהרע האָר דערמאָנען אַ פערדישע גריווע.

נאָר די פרעהליכקייט איז שוין איבערגעריסען געוואָרען. שמו־לעוויטש האָט זיך צוריקגעזעצט צום טיש, און מען האָט אפילו פאַרגעסען צו פּאַטשען איהם בראַוואָ. די ווייבער און מיידלאך האָבען זיך איבערגעוואָרפען מיט בליקען. דער חתן האָט אראָפּגע־לאָזט די אויגען און גענומען צופּען דאָס בערדעל.

— פאַר וואָס אַזוי שפּעט? — האָט געפרעגט די כלה.

— איך וועל מיין צייט אויסזיצען. — האָט רעבעקא געענט־פערט.

נאָר דער געשפּרעך האָט זיך עפּעס ניט געקלעפּט, און אַ ווײַלע איז שטיל געוואָרען.

— וואָס פאַר אַ שטומעניש איז דאָס אויף אייך אָנגעפאַלען? — האָט זי געפרעגט — איהר זיצט דאָך גאָר עפּעס ווי אנשטענדיגע מענשען! אהא! אַ גאַנצער טיש מיט כבוד! זאָל עס אייך נאָר באַקאָם ארויסגעהן, טאַטעלע דערבאַרעמדיגער!

זי האָט גענומען פון טיש אַ קיבעל, און צוגעמאַסטשעט זיך אויפ׳ן שטול נעבען דעם דיקען יונגענמאַן.

— פון מיר אַליין ווייס איך ניט, צי דער טשער וועט אויס־האַלטען, נאָר פון אונז ביידען געוויס ניט!

דער עולם האָט אַלץ געטרייעט צו מאַכען זיך לוסטיג, נאָר עס האָט שוין געפעהלט די נשמה. פריהער איז אַלץ געווען אַ וויץ, אַ גראָבער וואָרט פון יאַטקעווער גאַס, אַ קללה פון אַ סעדיכע, אַ שטאָך מיט אַ פּאַק־נאָדעל, יעדער האָט געפיהלט אונטער זיך אַ שטייפען באָדען און געוואוסט, אַז יעדער וועט אַלץ אראָפּשלינגען. נאָר איצט האָט מען זיך געדאַרפט היטען מיט אַ וואָרט. מען זאָל עס שלעכט ניט אויסטייטשען און יעדער האָט געפיהלט, ווי ער שטעהט אויף אַ גליטש.

עס האָט לאַנג ניט געדויערט, און דער עולם האָט זיך אויפגעהויבען פון טיש און צושפּאַלטען זיך אין קליינע גרופּען. אייניגע זיינען געבליבען אין קיך, אנדערע האָבען

און ווירקליך, איידער ער האָט געענדיגט זיין באַמערקונג, האָט זיך שוין דערהערט קאַנטאָר׳ס צובראָכענער קול:

„גליאַדיאַ נאַ לוטש פורפורנאַוואַ זאַקאַטאַ“.

— דאָס איז אַ זמר נאָה לחנוכה! — האָט צו איהם געשריען שמולעוויטש.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ טערקישער לשון? — האָט געפרעגט שטורמאַן.

נאַר קאַנטאָר האָט ניט אויפגעהערט זינגען.

— על פי דין, על פי יושר, על פי צדק דאַרף איצט זיין כלה־באַזעצענס. — האָט ווידער געזאָגט שמולעוויטש.

— דהעטס ראַיט! דהעטס ראַיט! דהעטס ראַיט! — האָט מען אָנגעהויבען צו שרייען פון אַלע זייטען, און דער געשריי איז געוואָרען אַזאַ, אַז קאַנטאָר האָט דערהערט, און איז אויף אַ רגע אַנטשוויגען געוואָרען.

— נו, — האָט זיך שטורמאַן געווענדעט צו שמולעוויטש׳ן — דו האָסט געמאַכט דעם פאָרשלאָג און איצט ווייז, וואָס דו קענסט.

שמולעוויטש האָט זיך אויפגעהויבען פון טיש.

— וואו איז די כלה? — האָט ער געפרעגט.

— בלינדער באָק! זי איז דאָך פאַר דיין נאָז.

— אַז בלינד און טויב זאָלסטו ווערען. שאַט, שטילער אַבי־סעל. זעץ זיך, כלה, און איך וועל דיך באַזעצען.

הער, כלה, הער, וואָס איך וועל דיר געבען אַ זאָג.
היינט איז ביי דיר אַ שמחה, היינט איז ביי דיר אויך אַ קלאָג.
אַ חתן איז דומה לכלב און ווי אַ כלב דאַרף מען איהם האַלטען,
אַז ניט וועסטו פון איהם גאָר ניט קענען אויסהאַלטען.
דיין חתן הייסט יאַנקעלע קוצאַק,
און איז׳ן איז ער אַ גרויסער דוראַק.
וויין־זשע, וויין־זשע, כלה, וויין,
דו וועסט פאַר איהם האָבען אַ לעבען ביטער ווי כריין.

די טיר האָט זיך געעפענט און אין צימער איז אריין רעבעקאַ גראַסמאַן.

— שאַט, שטילער אַביסעל, מאַכט אַ וואָרע, מורי ורבותי,

איינפאַל, פון וועלכען מען ווייסט ניט אין די מקומות, פון וואַנען זי איז געקומען.

דער עולם איז דערווייל אַלץ קלענער און קלענער געוואָרען און עס זיינען נאָר פאַרבליבען קאַפּעלים עטליכע אינטימע גוטע פריינט.

— איך גלויב, אַז עס איז שוין צייט צו געהן אַהיים, — האָט געזאָגט מרס. וויינטרויב — העי, מיסטער וויינטרויב, זייט אַזוי גוט און מאַכט זיך פאַרטיג צו דער רייזע.

— וואָס איילט איהר זיך? — האָט געפרעגט סאַפּיע.

— עס איז שוין צייט צו געהן.

— איידער איהר געהט, וועל איך אייך ווייזען אונזער ביסעל בעל־הבית׳שקייט, וואָס מיר האָבען זיך איינגעשאַפּט.

פון קיך זיינען זיי אריין אין בעד־רום, וואו די עטליכע פאַר־בליבענע געסט זיינען מיט פאַרפלאָמטע פּנים׳ער, צוהיצט, פאַר־קאַכט געשטאַנען און געסטאַרעט זיך איבערצושרייען איינער דעם צווייטען, אָנכאַפּענדיג אַלע ווײַלע איינער דעם צווייטען ביי דער קלאַפּע, ווי וועלענדיג דערמיט צווינגען, אַז דער אנדערער זאָל אויסהערען, וואָס ער האָט צו זאָגען.

— ווער זאָגט עס פילאָזאָפיע? דאָס איז א געדאַנק און מען קען זעהן, ווי ער שוועבט אין דער לופט.

— אָט איז לופט, — האָט געזאָגט שטורמאַן, אויסשטרעקענדיג די האַנט אין דער הויך מיט אויסגעשפּרייטע פינגער, ווי וועלענדיג כאַפּען אַביסעל לופט, — נאָר איך זעה דעם געדאַנק ניט און קען איהם אפילו ניט אָנטאַפּען.

— דו ביזט א פערד —

— און דו ביזט א בלאָפער. דאָס איז נאָר געשאָטען זאַמד אין די אויגען. דאָס איז גערעדט און גאָר ניט געזאָגט.

סאַפּיע, און צוזאַמען מיט איהר מרס. וויינטרויב און מרס. בראַון און מיס העלמאַן זיינען א ווײַלע געבליבען שטעהן און צו־געהערט זיך צו די דעבאַטאַנטען. זי האָט געוואָלט כאַפּען דעם פאָדעם פון דעם געשפּרעך, נאָר זי האָט ניט געקענט קלוג ווערען.

זיך פאַרקליבען אין בעד־רום און אויסגעזעצט זיך אויפ׳ן בעט, אויפ׳ן קאַסטען; ווידער אַנדערע זיינען אַריין אין פראָנט־רום און דאָרטען פאַרטגעזעצט די אומענדליכע דעבאַטען. איייניגע האָבען געגומען אַפשייד און זיינען אַוועק. די גרופּען האָבען זיך אַלע ווײַלע געביטען און דער עולם איז וואָס ווייטער אַלץ שיטערער געוואָרען.

סאַפּיע איז געבליבען אין קיך מיט אַ פּאָר ווייבלאַך און זיי האָבען גערעדט וועגען בעל־הבית׳שקייט.

— אַ פיינע לאַנד אַמעריקאַ! — האָט סאַפּיע אַלץ ניט געקענט אָפּ־חדוש׳ן זיך פון די היגע פּאַראַנדקעס. איהר וועט גלויבען, אין דעם מאַגאַזין וואו מיר האָבען געקויפט אונזער ביסעל מעבעל האָט מען אונז געוואָלט געבען פיעל מיר ווילען, אויף קאַנטע. זיי האָבען אונז קיין מאָל אין די אויגען ניט געזעהן, און מיר האָבען שוין קאַנטע. נאָר אין אייער אַמעריקאַ קען אַזאַ זאַך גע־מאָלט זיין.

— נו, נו, אַז איהר וועט דאַרפען אַליין אויסוואַשען אַ וואַש־טאָב גרעט, וואַשען דעם פלאָר, מאַכען דעם אויוון, וועט איהר אויסגעפינען, אַז פאַר אונז ווייבער איז אַמעריקאַ גאָר ניט אַזאַ טהייער לאַנד. — האָט געענטפערט מרס. ווײַנטרויב.

— מען וואַשט דאָ אַליין גרעט? — האָט סאַפּיע געפרעגט פאַר־חדוש׳ט.

— די רייכע וואַשען אַליין קיין גרעט ניט, נאָר אין אונזער שטאַנד ערלויבען די אַמעריקאַנער גרויסע פּאַרדינסטען ניט אַוועק־צוגעבען וואַשען. אט גיט אַ קוק!

מיט די ווערטער האָט מרס. ווײַנטרויב זי צוגעפיהרט צום פענסטער און געוויזען אויף די ליינס, וואָס האָבען זיך אַרומגע־וויגט פון ווינט.

נאָר סאַפּיע איז געווען אין אַזאַ שטימונג, אַז איהר אויפמערק־זאַמקייט איז ניט צוגעצויגען געוואָרען צו דער שייכות פון דער ליין צו איהר גרעט וואַשען, נאָר צו די אַמעריקאַנער פּאַראַנדקעס, און זי האָט זיך ניט געקענט אָפּוואונדערען פון אַזאַ איינפאַכען

מיט אַ מאָל קלאָהר געוואָרען, פאַר וואָס האָט איהר אַ ריס געטאָן אין הארצען ביי זייער ערשטער באַגעגעניש; איהר איז מיט אַ מאָל קלאָר געוואָרען די באַדייטונג פון די אָפּגעריסענע ווערטער און שטילע באַמערקונגען, וואָס האָבען דערגרייכט צו איהר; איהר איז מיט אַ מאָל קלאָהר געוואָרען, פאַר וואָס ער האָט איהר אַ יאָהר צייט ניט געשריבען, און דער ערשטער געדאַנק, וואָס איז איהר דורכגעלאָפען איז געווען: „מיט אַזאַ מיאוס־קייט!“

מיס שלאָסבערג האָט אויסגעווישט די טרערען און איז געבליבען שטעהן ווי ניט איהר מיינט מען. דער חתן איז געוואָרען צומישט, צוטומעלט און האָט ניט געוואוסט וואָס צו זאָגען. זיין פאַרלאָרענקייט און צוטומעלטקייט שטעלט איהם אין דער לאַגע פון אַן אָפּגעשמיסענעם אינגעל און אַ כעס האָט זיך אויפגעהויבען ביי איהם אין הארצען געגען סאָפּיע'ן. „בעסער אַזוי! בעסער אַזוי!“ — האָט ער צו זיך גערעדט אין געדאַנקען — נאָר זאָגען עפּעס אין דער הויך האָט ער ניט געקענט.

סאָפּיע איז געבליבען שטעהן ווי צוגעשמידט צו איהר פּלאַץ. זי האָט קיין זילבע ניט אַרויסגעלאָזט. דער גליקליכער שמייכעל איז פאַרשוואונדען געוואָרען, די נאַז־פליגלען האָבען אַ ציטער געטאָן, איהר דינער מויל האָט זיך שטייפער פאַרצויגען און אין די ווינקלען פון די ליפּען האָבען זיך געלעגט ניט קיין גוטע קאַרבען. זי האָט קיין וואָרט ניט געזאָגט, האָט זיך אַ קעהר געטאָן און געלאָזט זיך געהן צו דער קיך. אַלע זיינען געגאַנגען נאָך איהר. ביים חתן עטוואָס מעהר דער קאָפּ אָנגעבוינען און מיס שלאָסבערג האָט זיך אין הארצען געפרעהט.

אין ערשטען בעד־רום האָט נאָך די דעבאַטע אָנגעהאַלטען אַזוי פייעריג, ווי פריהער.

— וואָס זאָגסטו, קאָפּעל? — האָט זיך דערפרעהט איינער פון די דעבאַטאַנטען.

דער חתן האָט זיך דערפרעהט, וואָס ער האָט איצט אַ געלעגענהייט אַריינצומישען זיך אין אַ געשפּרעך און געווינען צייט. מיט די מאַנסביל האָט ער זיך איצט געפיהלט זיכערער, נאָר די ווייבער האָבען זיך אַריינגעמישט און געמאַכט אַ סוף פון דער

— סעם, דו וועסט מאַרגען ענדיגען די דעבאַטע. — האָט געזאָגט מרס. בראון צו איהר מאַן.

— באַלד, באַלד.

— אהא! — דו האָסט געבראַכט היבש בעט־געוואַנד, — האָט באַמערקט מרס. וויינטרויב — עס זעהט אויס ווי א היימישע בעט. איך האָב שוין קיין פּערענע ניט געזעהן צייט איך בין אין אמעריקא.

— דאָס האָט מיר די מאַמע מיטגעגעבען.

— קיין גרויסע מעלה איז דאָס ניט אין די ענגע טענעמענט־הייזער, — האָט געזאָגט מרס. בראון.

— פאַר וואָס? — האָט געפרעגט סאָפיע.

— איהר וועט שוין אויסגעפינען.

אין בעד־רום איז מעהר ניט געווען וואָס צו ווייזען און זיי האָבען זיך געלאָזט געהן צום פראָנט־רום.

זיי זיינען אָבער ווייטער פון דעם שוועל ניט געגאַנגען. אין פראָנט־רום זיינען געווען צוויי פּערזאָנען, דער חתן און מיס שלאָסבערג. ווען זיי זיינען אַריינגעגאַנגען, האָט דער חתן געהאַלטען מיס שלאָסבערג אַרומגענומען און גערעדט צו איהר, ווי מען נעהמט איין א קינד:

— שריי ניט, מען קען נאָך דערהערען.

זי האָט איהם געשטויסען פון זיך און מיט א כליפּ אין קול געשריען:

— זאָל מען הערען. וואָס אַרט מיר? איך האָב זיך ניט וואָס צו שעהמען. עס איז דו — דו — דו —

ווען דער חתן איז אָפּגעשפּרונגען פון מיס שלאָסבערג, האָט סאָפיע באַמערקט, אַז ביי דער מיידעל איז דער פּנים געווען פאַרוויינט. זי האָט אין א סעקונדע באַגריפען ניט נאָר די סצענע, וואָס האָט זיך דאָ אָפּגעשפּילט, נאָר אויך וואָס עס איז פאַרגעקומען פאַר דער סצענע, איידער זי איז געקומען קיין אמעריקא. די פאַרשטויסענע, פאַרשטופּטע איינדריקע, וואָס זיינען געלעגען רוהיג אין איהר מאַרך, האָבען איצט געקראַגען דעם נויטיגען שטויס און זיי זיינען אַלע אַרויסגעשוואומען פון אויבען. איהר איז איצט

סאָפיע איז געבליבען זיצען אויפ'ן שטול אין קיך, די פינגער איינגעקלאַמערט איינער אין אנדערן און אָנגעשפּאַרט אויפ'ן ווייכען אויבערשטען טייל פון לינקען פוס, די קאָפּ עטוואָס אָנגעבויגען, די אויגען אויסגעשטעלט אויף עפּעס אַ פּינטעל אין דער לופט.

דער חתן איז אַרומגעגאַנגען הין־און־צוריק אין פראָנט־רום און האָט זיך אַליין אַריינגעטריבען אין אַ כעס.

וואָס פאַר אַ רעכט האָט זי צו ווערען אין כעס! — האָט ער צום וויפיעלטען מאָל געזאָגט צו זיך. — וואָס מיינט זי זיך, אַז ער וועט איהר קומען פרעגען, צי ער זאָל מיט דער רעדען, צו יענער אַ שמייכעל טאָן; ער וויל ניט האָבען איבער זיך קיין בעל־הבית, און ער וועט טאָן ווי איהם געפעהלט. און נאָך אַלעמען, וואָס האָט ער געטאָן? רעבעקא האָט אויף איהם געהאט אזא רעכט ווי זי, און עס איז געווען ניט מעהר ווי מענשליך, ער זאָל איהר איינשטי־לען, טרייסטען. אויב ער איז שולדיג, איז דאָס געגען רעבעקא'ן, און סאָפיע האָט געדאַרפט זיין דאַנקבאַר, וואָס ער האָט רעבעקא'ן פאַרוואַרפען פאַר איהר. ניין, טויזענד מאָל ניין! דאָס וועט ניט געהן! ער וועט זיך ניט לאָזען פיהרען ביי דער נאָז. און זאָל זיך די וועלט איבערקעהרען, וועט ער פון זיינע פּרינציפּען ניט אָפּטרעטען.

און דאָך האָט ער מורא געהאט אַריינצוגעהן אין קיך. ווי־פיעל מאָל האָט ער זיך געמאַכט האַרץ און צוגעגאַנגען ענטשלאָסען ביז צום שוועל פון פראָנט־רום, נאָר ביים שוועל האָט איהם פאַר־פעהלט מוט און ער איז געבליבען שטעהן.

— אפשר איז בעסער איבערצוּוואַרטען, ביז דער שטורם וועט אַריבער. ער וועט בעסער אָפּוואַרטען נאָך עטליכע מינוט.

און ער איז ווידער אַרומגעגאַנגען הין־און־צוריק און ווידער זיך אַריינגעטריבען אין אַ צאָרן.

ענדליך האָט ער זיך געמאַכט האַרץ און מיט אָנגערוקטע ברע־מען, פאַרביסענע ליפּען, פאַנאַנדערגעבלאָזענע נאָז־לעכער האָט ער זיך געלאָזט געהן צו דער קיך. ער וועט איהר ווייזען, אַז ער איז ניט קיין אינגעל און וועט ניט לאָזען זיך פיהרען פאַר דער נאָז.

דעבאַטע. מרס. ווײנטרויב איז צוגעגאַנגען צו איהר מאַן, אַרויפ־געלעגט איהר האַנט צו איהם אויפ׳ן מויל און געזאַגט:

— מעהר קײן וואָרט ניט. עס איז צײט צו געהן אַ היים.

— לאָז! — האָט מר. ווײנטרויב געדרעהט מיט׳ן קאָפּ. — אײן סעקונדע.

— נײן, מעהר ניט!

ווען די עטליכע וואָס זײנען פאַרבליבען האָבען זיך גענומען אַנטאָן, איז מרס. ווײנטרויב אַרײן אין קיך און געזאָגט שטיל:

— ער איז אַ שמאַטע, ניט קוקענדיג וואָס ער האָט אַזאַ גרויסע געמבע. דו וועסט איהם אַרײננעהמען גאַר גיך אין די הענט. איך האָב געזעהן, אַז ער האָט פאַר דיר מורא.

סאַפיע האָט ניט געענטפערט.

— אַהאַ! איהר האָט זיך שוין ווײטער געשטעלט דעבאַטי־רען! — האָט מרס. ווײנטרויב געזאָגט און אָהן צערעמאָניעס אײ־נעם פון די דעבאַטאַנטען צוגעשלעפּט צו דער טיר און אַרויסגע־שטופּט, און די איבעריגע האָבען זיך אַלײן געלאָזט געהן.

— אַ גוטע נאַכט, כלה! — האָט זיך אָנגערופען בערקאָווסקי, דער יונגערמאַן מיט די אויסגעסטאַרטשטע אויערען און ער האָט נאָך געוואָלט צוגעבען עפּעס פעפּערדיגס, נאָר אין דער סעקונדע האָט ער דערפיהלט אַ טראַט אויף די הינער־אויגען און ער איז אַנטשוויגען געוואָרען.

— אַ גוטע נאַכט!

— אַ גוטע נאַכט!

די טיר האָט זיך פאַרמאַכט הינטער די לעצטע געסט און אין הויז זײנען געבליבען חתן־כלה און די באָרדערקע.

די באָרדערקע האָט זיך שטיל פאַרקליבען אין איהר בעד־רום און שטיל געזונגען אַ לידעל, כדי צו געבען חתן־כלה די מעגליכקייט דורכצורעדען זיך אין דער שטיל און זײ זאָלען וויסען, אַז קײנער הערט זיך צו זײ ניט צו. דאָך זײנען איהרע אויערען געגען איהר ווילען געווען אויסגעשפּיצט און איהר האַרץ האָט געקלאַפּט האַסטיג, ערוואַרטענדיג אַ ברויזענדע סצענע.

— וואָס איז דאָס מיט איהר? — האָט ער געטראַכט און איז געוואָרען אומרוהיג.

דער פוס האָט זיך ביי איהם אָראָפּגעגליטשט פון דעם צווייטען, די האַנט האָט זיך אַראָפּגערוקט פון רוקען־שטול, די צווייטע האַנט האָט ער אויפגעהויבען פון טיש און ער האָט זיך טיפער אַריינגערוקט אויפ׳ן שטול.

ער האָט ווידער אויף איהר אַ קוק געטאָן, און צו זיין גרויסער ערשטוינונג האָט ער באַמערקט, אַז איהר פּנים האָט זיך אין גאַנצען געענדערט. דאָס הייסט, דער פּנים איז געבליבען דער זעלביגער, נאָר עפּעס אַ פאַרשטיינערטקייט איז אויף איהם אויסגעגאָסען, אַזוי ווי דאָס גאַנצע לעבען איז פון איהר אַוועק און עס איז נאָר געבליבען אַ מאַסקע.

עס האָט אַ ריס געטאָן אין האַרצען. ער האָט זיך אַ קראַץ געטאָן הינטער דער פּאַטילניצע און אַרויסגעשטאַמעלט:

— סאַפּיע!

זי איז געבליבען זיצען אין דער זעלביגער פּאָזע, ניט געמינעט אין געזיכט.

— האָט זי געהערט? — האָט ער זיך געפרעגט און עפּעס אַ שרעק איז איהם דורכגעלאָפען איבער׳ן לייב.

— סאַפּיע! — האָט ער געזאָגט העכער.

קיין ענטפער.

ער איז צוגעגאַנגען צו איהר, האָט אַרויפגעלעגט זיין האַנט צו איהר אויפ׳ן אַקסעל און געזאָגט:

— סאַפּיע!

זי האָט אַ קעהר געטאָן דעם קאָפּ אין זיין זייט און אַ קוק געטאָן אויף איהם. אין איהר בליק איז ניט געווען קיין כעס, קיין שנאה, נאָר ער איז געווען ווי פאַרגליווערט.

— סאַפּיע, אויף מיין עהרען־וואָרט, איך בין ניט שולדיג. דאָ איז געווען אַ מיספאַרשטענדעניש.

ער האָט צוזאַמענגעקליבען אַלע זיינע קרעפטען אָפּצושטויסען פון זיך דעם שטורם, וואָס ער האָט ערוואַרט. איין מאָל פאַר אַלע מאָל דאַרף אין דעם אָבענד באַשלאָסען ווערען, צי ער האָט אַ רעכט אויף זיין אייגענעם פרייען ווילען, צי דער ווילען באַלאַנגט צו איהר.

ער האָט אויף איהר אַ שטאַרקען קוק געטאָן פון אונטער די אנגערוקטע ברעמען און דער קוק האָט אַזוי פיעל, ווי געזאָגט: נו, אַרויס מיט׳ן לשון!

ער איז אַ ווײַלע געשטאַנען די הענט אין די קעשענעס און געקוקט אויף איהר מיט בייזע אויגען, נאָר קיין מוסקעל האָט זיך אין איהר פנים ניט געריהרט. זי איז געבליבען אין דער זעלבער פּאָזיציע ווי פריהער.

— וואָס מאַרודעט זי? — האָט ער געטראַכט.

אין דער קליינער קיך איז ניט געווען קיין פּלאַץ אַרומצוגעהן היז און צוריק, דאָך האָט ער מיט די הענט, נאָך אַלץ אין די קעשענעס, געפּרואווט אַ דרעה טאָן זיך אַ פּאָר מאָל און דאַן האָט ער אַרויסגענומען די הענט פון די קעשענעס און אַנידערגעזעצט זיך, האַלב אויסגעצויגען, פאַרוואַרפענדיג איין פוס איבער׳ן צווייטען, מיט איין האַנט אַרומגענומען דעם עק פון רוקען שטול און מיט דער צווייטער אַנגעשפּאַרט אָן טישעל אין אַ פּאָזע — איך־ האָב־ אייך־ אַלעמען־ אין־ דער־ ערד.

די קאָנצענטרירטע בייזקייט אין די אויגען איז זיך צוגאַנגען, די טיפע פאַרביסענע ווינקלען פון מויל האָבען זיך אויסגעגלייכט און די ברעמען האָבען זיך אויפגעהויבען.

ער האָט ווידער אַ קוק געטאָן אויף איהר. דער בליק איז געווען אַ דורכדרינגליכער און ער האָט זיך פאַרוואונדערט צו זעהן, אַז אין איהר געזיכט איז ניטאָ קיין כעס, קיין פאַרביסענקייט, קיין פאַרוואונדעטער שטאָלץ. ער האָט ניט געוואָלט גלויבען זיינע אויגען.

ער האָט מיט כעס אָפּגעבונדען זיין האַלז־טוך, מיט רוגזה אָפּגעשפּילעט דעם קראַגען און אַרונטערגעריסען איהם, און אַריינגעגאַנגען אין בעד־רום, האָט אַראָפּגעוואָרפען פון זיך דעם רעקעל, אַרונטערגעשלעפּט איין שוך פון פוס און אַ שליידער געטאָן איהם אויפ׳ן פלאָר, דאַן דעם צווייטען און אַריינגעוואָרפען זיך אין בעט.

— נו, נו, דו וועסט ביי מיר שפּעטער זינגען מיט אַן אַנדער קול.

אַ היבשע צייט איז ער געלעגען, וואַרפענדיג זיך מיט אַ בייזקייט פון איין זייט אויף דער צווייטער, אַז דאָס בעט אונטער איהם האָט געסקריפּעט, און וואָס ווייטער האָט איהם זיין האַרץ אויף איהר אַלץ מעהר געקאָכט. ער וועט איהר קיינמאָל ניט פאַרגעסען, ווי זי האָט איהם צוגעשפּיעלט... ער וועט זיך מיט איהר אָפּרעכענען, און זי וועט טהייער דערפאַר באַצאָהלען. ער האָט עטליכע מאָל געוואָלט אויפשפּרינגען פון בעט, נאָר יעדעס מאָל האָט ער זיך אָפּגעהאַלטען. און ענדליך איז ער איינגעשלאָפען.

בייזע חלומות האָבען געשטערט זיין שלאָף און אין דער פריה האָט ער זיך אויפגעכאַפּט מיט אַ פאַרשטיקטען קרעכצען. עס האָט איהם גענומען עטליכע סעקונדען, ביז ער האָט זיך געקענט ערקלעהרען, וואו ער איז אין דער וועלט, און ווען ער האָט זיך דערמאָנט, איז ער אַראָפּ פון בעט זעהן וואו סאָפּיע איז.

ער האָט איהר געטראָפען אויף דעם זעלבען שטול, די פינגער איינגעקלאַמערט איינער אין אַנדערן און אָנגעשפּאַרט אויפ׳ן ווייכען אויבערשטען טהייל פון לינקען פוס, די קאָפּ עטוואָס אָנגעבויגען און די אויגען אויסגעשטעלט אויף עפּעס אַ פּינטעל אין דער לופט. קיין כעס, קיין צוקאָכטקייט, קיין פיינטשאַפט, קיין טרויער האָט זיך ניט געזעהן אויף איהר געזיכט. דער פּנים ווי פאַרשטיינערט, די אויגען ווי פאַרגליווערט, אַזוי ווי אַלע געפיהלען זיינען ביי איהר אָפּגעשטאָרבען.

* * *

יאָהרען זיינען אַריבער זייט יענער נאַכט.

דער פאַרשטיינערטער אויסדרוק פון סאָפּיע׳ס געזיכט האָט זיך אַ ביסעל אָפּגעריבען, נאָר אין גאַנצען איז ער ניט פאַרשוואונ־

— געה אוועק! — האָט סאָפיע ארויסגערעדט אזוי קאַלט, אזוי ווי עס וואָלט זיך געהאנדעלט וועגען אַן אבסטראַקטע פראַגע.

ער איז ווידער אין כעס געוואָרען, נאָר אזוי ווי זי האָט איהם קיין זאַך ניט געזאָגט, צו וואָס ער זאָל זיך קענען צוטשעפּען און ענטפערן, איז ער אוועק אין פראָנט־רום.

די מינוטען פון פראָנט־רום האָבען זיך געצויגען ווי פון פעך. א ווײַלע איז ער ארומגעגאנגען מיט האַסטיגע טריט איבער׳ן צימער, די הענט פאַרלעגט אהינטער, און א ווײַלע איז ער געבליבען שטעהן בײַם פענסטער מיט׳ן עלענבויגען פון דער רעכטער האַנט אין דעם דאַלאָן פון דער לינקער און מיט דער רעכטער האַנט גע־גלעט זיך דאָס בערדעל, און דאַן ווידער פאַרלעגט די הענט אהינטער און האַסטיג געגאַנגען איבער׳ן צימער, און ווען עס האָט איהם אויסגעוויזען, אַז אַ לאַנגע צײַט איז שוין אריבער, איז ער ווידער אריין אין קיך, צוגעגאַנגען צו סאָפיען, וועלכע איז געזעסען אין דער זעלבער פּאָזע און האָט געזאָגט מיט האַרץ:

— הער אויף צו מאַכען לײַטישע געלעכטער!

קיין ענטפער.

— דו הערסט וואָס איך רעד צו דיר? — האָט ער געפרעגט אומגעדולדיג.

קיין ענטפער.

— סאָפיע!

קיין ענטפער.

ער האָט ארויפגעלעגט די האַנט צו איהר אויפ׳ן אַקסעל, גע־געגעבען איהר א טרייסעל און געזאָגט:

— סאָפיע, דו הערסט וואָס איך רעד צו דיר?

— געה אוועק! — האָט סאָפיע געזאָגט מיט דער זעלבער קאַלטקייט, ווי פריהער.

— הער אויף צו מאַכען דײַנע הינטישע שטיק!

קיין ענטפער.

— אַל־רײַט! — האָט ער געזאָגט מיט כעס. מיר וועלען זעהן, ווענמען דאָס וועט נמאס ווערען: דיר צו מיר. איצט וועסטו וואַרטען ביז איך וועל צו דיר נאָך אַ מאָל צוגעהן.

עלסי

כאזאנאוויטש איז ארויס פון אפיס מיט א געפיהל, אז די וויכטיגסטע ספרונגדזשינע אין דעם סדר העולם האט געפלאצט. מיט א קורצער צייט פריהער האט איהם דער מענעדזשער אריינגערופען און אין קורצע ווערטער ערקלעהרט, אז איהם טוט זעהר לייד, וואס ער איז געצוואונגען צו פארקירצען די הוצאות פון דעם געשעפט און אפזאגען איהם פון זיין שטעלע. דער קריזיס האט זיי שטארק צוגעקוועטשט און זיי ווייסען ניט, ווי אזוי זיי וועלען איבערשטופען די שווערע צייט.

צו זאגען, אז דאס איז געקומען אומגעריכט ווען ניט זיין ריכטיג. אין יעדען געשעפט האט מען זיך יעדען טאג געריכט אויף דאס ערגסטע. קיינער איז ניט געווען זיכער, אז ווען ער וועט מארגען קומען אין געשעפט, וועט ער ניט טרעפען די טירען פארשלאסען. עס האבען געקראכט איינגעפונדעוועטע הייזער, וואס האבען געפיהרט געשעפטען אויף די שווערע מיליאנען, און מיט יעדען נייעם קראך האט מען אלץ געפיהלט, ווי עס גליטשט זיך אוועק דער באדען פון אונטער די פיס.

און דאך האט כאזאנאוויטש ערשט איצט דערפיהלט דעם ריכטיגען טעם פון ווערען אן ארויסגעווארפענער אין א צייט פון א קריזיס. ווען ער איז ארויס פון טיר אין גאס און האט דערזעהן, ווי מענשען האבען זיך געאיילט, געשפארט, געיאגט אזוי ווי אלע מאל, האט ער זיך אהן זיין וויסען איינגעקארטשעט, ווי וועלענדיג זיך פארענטפערען, פאר וואס ער פארנעהמט אן איבעריגען פלאץ.

די גאס איבער וועלכער ער איז איצט געגאנגען איז געווען בראדוויי. זיין אפיס איז געווען אין א זייטיגע גאס נעבען בראדוויי. געוועהנליך זיינען זיינע טריט געווען שטייף און זיכער און ער

דען. קיינער פון די באַקאַנטע האָט קיין מאָל ניט געהערט, אַז זי זאָל זיך קלאָגען אויף איהר מאַן, זאָגען אויף איהם אַ שלעכט וואָרט, קיינער פון די שכנים האָט קיין מאָל ניט געהערט, אַז זי זאָל מאַכען אַ סצענע איהר מאַן. נאָר דערפאַר האָט קאַפּעל קיין מאָל ניט געהערט מעהר ווי איינצעלנע ווערטער, ווי: „יא“, „ניין“, „באַלד“, אויב זי האָט זיך לחלוטין ניט געקענט באַגעהן אָהן זיי.

די ערשטע צייט האָט ער זיך געסטאַרעט אַריינצוציהען איהר אין אַ געשפּרעך. עס האָט איהם געריסען דאָס האַרץ צו זעהן אַ פּאַרגליווערטע זאַך, וועלכע ער האָט פריהער אַזוי גוט געקענט אַלס אַ לעבעדיגע פרעהליכע ווען, און אַז זיין פריינטליכקייט איז געבליבען ניט געענטפערט איז ער בייז געוואָרען און האָט זיך געסטאַרעט אַרויסברענגען איהר פון זיך, אַריינטרייבען איהר אין כעס, אַבי זי זאָל עפענען דאָס מויל אין זיין געגענוואַרט. אָבער דאָס איז איהם אויך ניט געלונגען. זי איז געבליבען רוהיג, קאַלט, אַזוי ווי די געפיהלען וואָלטען ביי איהר אָפּגעשטאָרבען. וואָס אַ טאָג ווייטער האָט ער זיך אָנגעהויבען דורכצודרינגען מיט אַ מורא פאַר דעם לעבעדיגען שווייגענדיגען פּאַרוואורף, וואָס איז אַרומ־געגאַנגען אין דער געשטאַלט פון סאָפיע׳ן און האָט זיך אָנגעהויבען פיהלען ניט היימליך אין די פיער ווענט מיט איהר. ער האָט פאַרלאָרען יעדען חשק צו וועלען אויפהויבען דעם שלייער און כאַ־פּען אַ בליק אין איהר האַרצען. איהר שווייגען, איהר שטילקייט האָט איהם געדריקט און איהם האָט אויסגעוויזען, אַז פון יעדען ווינקעל טייטעלט אויף איהם אַ באַשולדיגונגס־פינגער.

יאָהרען זיינען אַריבער זייט יענער נאַכט, און דער מורא׳דיגער ברוגז האָט אָנגעהאַלטען ווי אין דער ערשטער נאַכט. זי איז צו איהם ניט ווייכער געוואָרען; זי האָט איהם ניט פאַרגעבען; נאָר דאָס האָט זיי ניט געשטערט צו ווערען טאַטע־מאַמע און האָבען אַ האַלבען טוץ קינדער.

.1910

רעדלאך האבען זיך אַלע ווײַלע פאַרזאַמעלט אַרום זיי און פּאַליס־לײַט האָבען שווער געאַרבייט צו האַלטען די מאַסע אין מעהר אָדער ווייניגער אָרדנונג.

— די באַנק אויך! — האָט זיך ביי כּאַזאַנאָוויטש׳ן אַרויסגע־ריסען, און דער שוואַכער שטראַהל פון האָפנונג, וואָס האָט איהם פריהער אַ שיין געטאָן, האָט זיך איצט אויסגעלאָשען.

ער האָט זיך מיט זיינע אומענטשלאָסענע טריט געלאָזט געהן צום בריק, וואו ער פלעגט שטענדיג נעהמען זיין טריין. נאָר ווען ער איז אַרויף אויף די טרעפּ און געקויפט אַ טיקעט, האָט ער חרטה געהאַט און איז אַרונטער צוריק אין גאַס.

ער קען אַהיים ניט געהן. ער האָט זיך נאָך ניט צוגעגרייט, וואָס ער זאָל זאָגען זיין ווייב. זי וועט זיך דערשרעקען צום טויט און וועט מיינען אַז די וועלט געהט שוין אונטער. ער קען זיך פאַר איהר ניט ווייזען מיט דעם פּנים, זי וועט גלייך אין איהם דערקענען, אַז עפּעס אַ צרה איז געשעהן, און ער מוז פריהער קומען צו זיך.

כּאַזאַנאָוויטש האָט געוואוסט, אַז די ווייב וועט אויף איהם אויסקוקען די אויגען און זי וועט זיין זעהר אומרוהיג, ווען ער וועט ניט קומען צו דער צייט. ער האָט געוואוסט, אַז אַזוי גיך ווי דער זייגער שלאָגט פינף, דאָס הייסט די שטונדע, ווען עס ענדיגט זיך די אַרבייט אין אָפיס, שטעלט זי זיך ביים פענסטער, פון וואַנען מען קען זעהן די וועג, איבער וועלכען ער דאַרף קומען און טרעט ניט אָפּ פון דאָרטען, ביז וואַנען ער ווייזט זיך. דאַן הויבט זי אָן דריקען דאָס קנעפּעל, וואָס עפענט די טיר אונטען און דריקט אַזוי לאַנג, ביז ער איז שוין אויפ׳ן דריטען, פיערטען טרעפּ. און ווען ער פאַרשפּעטיגט זיך אַ מאָל און זי האָט קיין צייט ניט אָפּצואוואַשען דאָס פּנים, טרעפט ער איהר מיט פאַרוויינטע אויגען און באַקען, און הגם ער מאַכט איהר דערפאַר אַ סצענע און זאָגט אָן מיט׳ן האַרבען וואָרט, אַז אויב נאָך אַ מאָל וועט ער איהר טרעפען אַ פאַרוויינטע, וועט ער מעהר קיין מאָל ניט קומען אין דער צייט אַ היים, און וועט בכיון פאַרבלייבען שפּעט דאַן טאָן, און בשעת זי פאַרשפּרעכט איהם וואָרעם, אַז זי וועט שוין קיין מאָל מעהר

פלעגט לעבעדיג מאַכען מיט די הענט, און מיט אַנטשלאָסענהייט דורכשפּאַרען זיך דורך די מאַסע; נאָר איצט זיינען די טריט געווען שוואַך, די הענט האָבען זיך קוים באַוועגט און ער האָט יעדען אָפּגעטראָטען דעם וועג, ווי מורא האָבענדיג, אַז ער זאָל עמיצען ניט אָנריהרען.

פון דער סאַרער מאַסע, וואָס האָט זיך געצויגען איבער׳ן גאַס ווי אַ גרויסער שטראָם, האָבען אָנגעהויבען אַרויסצעווייזען זיך אינ־דיווידועלע געזיכטער און כאַזאַנאָוויטש האָט באַמערקט, אַז די געזיכטער זיינען די זעלביגע מענשליכע, וואָס ער האָט געזעהן נעכטען און פאַראַכטאָגען און מיט אַ מאָנאַט און מיט אַ יאָהר צוריק. אויף אייניגע זעהט מען אַ שמייכעל, אויף אייניגע אַ נעלעכטער, אויף אייניגע פאַרהאָוועטקייט, אויף אייניגע אַ רוהיג־קייט, אויף אייניגע אַ צופרידענהייט — דאָס הייסט, מענשען מאַכען נאָך המציאות, מענשען לאַכען נאָך פון אַ וויץ, מענשען פיהרען נאָך געשעפטען; מיט איין וואָרט — די וועלט געהט נאָך ניט אונטער, און כאַזאַנאָוויטש האָט דערפיהלט אַ דערלייכטערונג.

— נאָך אַלעמען איז די וועלט אַ וועלט און היינט פאַרלירט מען אַ שטעלע און מאָרגען געפינט מען אַן אַנדערע.

פּלוצים איז זיין בליק געפאַלען אויף אַ גרויסע געביידע פון שטיין און מאַרמאָר, וואָס האָט שטענדיג אַרונטערגעקוקט מיט אַ קאַלטער שטאָלצקייט סיי אויף די קלענערע און איינפאַכערע גע־ביידען און סיי אויף די אומגעהויער הויכע געביידען, וואָס זעהען אויס, ווי „רזשעקס", וואָס זיינען ערשט אַרויסגעשפּרונגען פון אַ באָקס. די דאָזיגע מאַרמאָרנע געביידע האָט שטענדיג געאָטעמט מיט אַ רוהיגקייט און רחבות׳דיגקייט אין דעם סאַמע מיטען פון דעם קאָכעדיגען קעסעל־גרוב און האָט ווי געשפּאָט פון דער האַ־וועניש, שפּאַרעניש אַרום, און איצט איז זי געווען דער צענטער פון אומרוהיגקייט און פאַרצווייפלונג. דער איינדרוק איז געווען נאָך שטאַרקער דערפון, וואָס געוואוינליך אין דער צייט פון טאָג זיינען שוין די גרויסע גרינע בלאָינדס געווען אַרונטערגעלאָזט, און קיין לעבעדיגער מענש האָט ניט געשטערט איהר רוה, און איצט זיינען אַרום און אַרום דער געביידע געווען אויסגעשטעלט מענשען,

פון דעם אומגערודיגען אומאויפהערליכען קלינגען פון די מאַ־טאָרמען אויף די קארס, אַז די טראַקס זאָלען ניט פארשפּארען דעם וועג, איז שוין לאַנג שטיל געוואָרען; דער פינאַנשיעל דיסטריקט איז געוואָרען פאַרלאָזט, אָפּגעשטאָרבען, און די פינסטערע פענסטער פון די הויכע געביידען האָבען געקוקט בייז, אימה׳דיג אַרום און אַרום. כאַזאַנאַוויטש האַט שוין מעהר קיין כח ניט געהאט אַרום־שלעפּען זיך און ער איז אוועקגעפאהרען אַ היים.

דער טיק־טאַק פון דעם דריקען דאָס קנעפּעל, וואָס עפענט די טיר האָט איהם באַגלייט ווי שטענדיג איבער עטליכע טרעפּ, נאָר ער האָט איצט געהאט עפּעס אַן אומערדיגען האַפנונגסלאָזען קלאַנג.

— דו האָסט איצט געוויינט? — האָט ער געפרעגט מיט אַ שטרענגען טאָן, ווי נאָר ער איז אריין אין צימער.

— דו ביזט געווען אַזוי שפּעט, — האָט עלסי האַלב פאַרענט־פערט זיך און האַלב אויפגעוואָרפען איהם.

זי האָט ערוואַרט דעם געוועהנליכען סטראַשונאַק, אַז פון היינט אָן וועט ער בכיון קומען שפּעט, כדי זי זאָל זיך דערצו צוגעוואוי־נען, נאָר צו איהר פאַרוואונדערונג, האָט ער קיין וואָרט ניט גע־ענטפערט און קיין באַמערקונג ניט געמאַכט. דאָס האָט איהר גע־געבען מוט צו פרעגען:

— פאַר וואָס ביזסטו געקומען אַזוי שפּעט?

די איינפאַכע פראַגע האָט איהם צורייצט און ער האָט מיט מעהר ביטערקייט געענטפערט, ווי ער האָט אין זינען געהאָט:

— איך קען דיר פאַרזיכערען, אַז איך האָב זיך ניט געשפּילט.

— האָט... האָט עפּעס... — האָט זי אָנגעהויבען צו שטאַמלען מיט אַ ציטערדיגען קול און אַ פּחד האָט זיך געוויזען אין איהרע אויגען.

— ניין, קיין זאַך ניט, — האָט ער זיך געאיילט צו פאַרגלעטען דעם איינדרוק. — איך האָב געמיינט אין אַלגעמיין.

זי האָט פאַרדעכטיגט געזוכט זיינע אויגען און ערשט נאָכ־דעם, ווי ער האָט איהר עטליכע מאָל געגלעט איבער׳ן געזיכט און האָר האָט זי זיך באַרוהיגט און ביים סאָפּער האָט זי ניט אויפגע־

ניט וויינען, ברעכט זי פּלוצים אויס אין אַ יאָמער און כליפּעט: „איך קען ניט, איך קען ניט. אַלערליי שרעקען קומען מיר אַרויף בשעת מעשה אויפ׳ן זינען. דאָ טרעפען זיך אַזוי פיעל אומגליקען מיט די באַהנען, אַזוי פיעל מענשען ווערען איבערגעפאָהרען פון אויטאָמאָבילס. איך קען ניט! איך קען ניט!" און דער סוף איז, אַז ער מוז איהר איינגעהמען און באַרוהיגען.

ניין, ער קען אַזוי אַ היים ניט פאָהרען. די בשורה וועט צוברעכען איהר האַרץ. ער מוז זיך באַהערשען אַזוי, אַז זי זאָל אין זיין פנים גאַר ניט דערקענען.

פּלוצים האָט זיך אויפגעהויבען אַ פאַרביטערונג אין זיין האַרצען געגען זיין ווייב. דאַס האָט ער איהר צו פאַרדאַנקען פאַר זיין איצטיגער לאַגע. ער האָט עטליכע יאָהר נאָכאַנאַנד געהאַט אַ גוטע שטעלע, פאַרדינט גרויסע וויידזשעס און ניט אויפגעהערט צו רעדען איבער איהר, אַז מען דאַרף זיין עקאָנאָמיש, מען קען קיין מאָל ניט וויסען, וואָס מאָרגען וועט זיין, און מען דאַרף זאָרגען וועגען דעם מאָרגען. זיי האָבען יעדעס יאָהר געקענט אָפּשפּאָרען פיינע עטליכע הונדערט דאָלאַר און וואָלטען איצט געהאַט אַ היבשען קאַפּיטאַל, אַלענפאַלס גענוג קאַפּיטאַל, אַז זיי זאָלען ניט פיהלען די שאַרפע ציינער פון דעם קריזיס. נאָר פיעל ער האָט מיט איהר ניט אַריינגע׳טענה׳ט האָט ניט געהאָלפען, און זיי בלייבען איצט אין אַזאַ שרעקליכער צייט כמעט אָהן אַ סענט ביי דער נשמה.

ווען די ראַזינע פאַרביטערונג האָט זיך ביי איהם אויפגעהויבען געגען זיין ווייב, האָט איהם אָנגענומען אַ שטאַרקער חשק צו פאָהרען גלייך אויסשיסען די נייעס און ער האָט דערביי געפיהלט עפּעס אַ מין פאַרגעניגען פון דעם שרעק, וואָס די בשורה וועט אויף איהר אָנוואַרפען. נאָר דער געפיהל האָט ניט לאַנג אָנגעהאַלטען און ער האָט באַלד זיך גופא אויפגעוואָרפען פאַר אַזעלכע ברוטאַלע געדאַנקען.

דער גערויש, די קאָכעניש, דער רעש, דער הו־האַ פון די כוואַליעס מענשען, וואָס האָבען זיך געצויגען אַ היים, פון די גרויסע טראָקס וואָס האָבען זיך געשלעפּט אין אַלע פיער זייטען,

לאַכווייז אָנגעהויבען צו פאַרשווינדען, איהרע אויגען זיינען ווידער געפאַלען אויפ'ן אַדווערטייזמענט, און זי האָט געזאָגט שטיל:

— דו ווייסט, ווען איך האָב היינט אָנגעטאָן די פאָר און בין אַרונטער איינקויפען איז דער גאַנצער אַקסעל געוואָרען באַדעקט מיט האָר. די פאָר קריכט אויס.

* * *

די גאַנצע נאַכט איז ער ניט געשלאָפען. ער איז געלעגען מיט אָפענע אויגען און געטראַכט. ער קען די לאַגע ניט באַהאַלטען פון זיין ווייב, און דאָך האָט ער ניט דאָס האַרץ צו זאָגען איהר. ער האָט זיך צוגעהערט צו איהר רוהיגען, שטילען אָטעמען און איהר מיידעלש, אָדער ריכטיגער — קינדעש, געזיכט איז ערשינען פאַר זיינע אינערליכע אויגען. איהם האָט באַנג געטאָן ביז טרערען פאַר'ן כעס און צורייצטקייט, וואָס ער האָט איהר געוויזען דעם גאַנצען אָבענד. נאָך אַלעמען איז זי ניט מעהר ווי אַ קינד. ער האָט איהר אַרויסגענומען פון אַ גוטע הויז אין דער היים, געגען דעם ווילען פון איהרע עלטערען, און זי קען ניט באַגרייפען די פינסטערע זייט פון לעבען. און אויב זי האָט ניט געשפּאָרט קיין געלט, איז דאָס געווען זיין אייגענע שולד. ער האָט געדאַרפט ווייזען מעהר מוט, ווען ער האָט מיט איהר גערעדט וועגען עקאָנאָמיע. האָט ער אַזאַ מוט געוויזען? און נאָך אַלעמען, וואָס פאַר אַ גליקען האָט זי דאָ געהאַט פאַר איהם אין אַמעריקא! די גליקען פון ווייִדזשעס, פון געצעהלטע גראָשען! עס וואָלט מעהר געווען אַן אכזריות פון זיין זייט אָפּצוזאָגען איהר אין עפּעס, וואָס פאַרשאַפט איהר פאַר־גענוגען. און דאָס פאַרגעניגען וואָס זי האָט געהאַט פון דער מינ־דעסטער זאַך, וואָס זי האָט זיך איינגעשאַפט אין שטוב איז ווערט געווען יעדע אָנשטרענגונג. עס מאַכט ניט אויס וואָס פאַר אַ קליינינקייט זי האָט זיך איינגעשאַפט, צי דאָס איז געווען אַ שניפּס, וואָס זי האָט געקויפט פאַר איהם, צי דאָס איז געווען אַ ראַג אין שטוב, צי אַ קלייד פאַר זיך, פלעגט זי נאָך יעדער אַזאַ קניה, ווען זי פלעגט איהם ווייזען, אָנבויגען דעם קאָפּ עטוואָס אין אַ זייט, אויפ'ן געזיכט האָט זיך געוויזען אַ געדיכטע פאַרב און אין די אויגען אַזאַ שעמעוודיגקייט און גליק, אַז ער האָט נאָר געוואונ־

הערט צו פּלאַפּלען און דערצעהלען, וואָס נאָר עס האָט זיך איהר פאַרקאַלאַטשעט אין קאָפּ.

געוועהנליך איז איהם דאָס פּלאַפּלען פון זיין ווייב געווען אַנגענעם ווי דאָס צוויטשערן פון אַ פויגעלע, נאָר איצט האָט דאָס איהם אַלע ווייַלע אַ הויב געטאָן און אין דעם פאַרלויף פון סאַפּער האָט ער אַ פּאָר מאָל גראָב איבערגעהאַקט, נאָר זי האָט עס ניט באַמערקט.

נאָכ'ן סאַפּער האָט זי גענומען אַן אָבענדס צייטונג, אַנידערגע־זעצט זיך נעבען איהם, אַנגעוויזען איהם אַן אַנגעצייכענטען אַד־ווערטייזמענט.

— דו זעהסט, די דאָזיגע פירמע אַדווערטייזט פּרינץ־אַלבערטס צו אָרדער. ניט אַלע מאָל מאַכט זיך אַזאַ געלעגענהייט. דו זעהסט ווי ביליג? און דו מוזט זיך איצט מאַכען אַ סוט.

— ניין, איך וויל ניט קיין פּרינץ־אַלבערט, — האָט ער געענט־פערט מיט אַ שמייכעל — דער ערשטער שמייכעל פאַר'ן גאַנצען טאָג. דער פאַרשלאָג וועגען פּרינץ־אַלבערט איז געווען אַזוי קאָמיש ביי זיין איצטיגער לאַגע, אַז ער האָט געמוזט שמייכלען.

זי האָט דעם שמייכעל פאַרשטאַנען אַנדערש און געזאָגט מיט אַ קאַפּריזער מינע.

— דו מוזט, דו מוזט, דו מוזט באַשטעלען אַזאַ סוט. מיר בענקט זיך שוין נאָך מענשען, איך וויל זעהן באַקאַנטע, און מיר וועלען געהן אויף אַ פּאַר בעלער.

— מיר טאָרען איצט ניט. אַזעלכע שלעכטע צייטען. קיינער ווייסט ניט, וואָס מאָרגען קען זיין.

די ווערטער האָבען אויף איהר געהאַט אַ מאַגישען עפעקט. זי איז גלייך אַנטשוויגען געוואָרען, מיט אַ שאָטען פון אומעט אויף איהר געזיכט. די לעצטע צייט האָט זי אָפט געהערט וועגען דעם קריזיס און זי האָט שטאַרק מיטגעפיהלט מיט אַלעמען, וועמען דער קריזיס האָט אַנגעריהרט. זיי זיינען אַזוי געזעסען שטיל, די צייטונג אויף איהר שויס, די אויגען אין דער לופט, ווי מען וואָלט אַ בר־מינן דערמאָנט. דאַן האָט דער שאָטען פון אומעט ביס־

— הלואי וואָלט איך גֿעהאַט אַ קניפּעל, — האָט זי געענטפערט אומעטיג.

— נו, נו, פאַרטרייב שוין דעם וואָלקען. ליכטיגע וואַרימע שטראַהלען פּאַסען זיך בעסער פאַר דיין פּנים.

— דו ביזט געווען שלעכט, שלעכט, שלעכט, — האָט זי געזאָגט און אַ קוק געטאָן אויף איהם פון אונטערן שטערן.

ער איז צו איהר צוגעגאַנגען און אַ גלעט געטאָן איבער'ן קאָפּ, ווי מען נעהמט איין אַ קינד, און בשעת ער האָט איהר אַזוי געגלעט, און זי האָט געהאַלטען דעם קאָפּ אַנגעשפּאַרט אויף זיין אַקסעל, האָט אַ צופרידענער שמייכעל געשפּיעלט אויף זיינע ליפּען. און דער שמייכעל האָט ווי געזאָגט: ווען דו זאָלסט וויסען, וואָס נעכטען איז געשעהן, וואָלסטו שוין ניט געזאָגט, אַז איך בין שלעכט.

פון דעם טאָג אָן האָט זיך אָנגעהויבען אַ דזאָשב זוכעניש. ער האָט אַלע מאָל געוואוסט, אַז צו קריגען אַ דזשאָב, ווי זיינעם, אַלס קאָרעספּאָנדענט, איז זעהר שווער, בפרט אין אַ צייט פון אַ קריזיס. דאָך איז ער דעם ערשטען טאָג אין דער פריה אַרויסגעפאָהרען פון דער היים מיט אַ שטאַרקער האָפנונג, אַז ער וועט זוכען, וועט ער געפינען. מיט יעדען סטיישאָן וואָס ער האָט זיך דערנעהנטערט צום דאַון־טאַון, איז די דאָזיגע האָפנונג אַלץ שוואַכער געוואָרען, און ווען ער האָט אַראָפּגעשטייגט אין דעם פינאַנשיעל־דיסטריקט, האָט ער אין גאַנצען פאַרלאָרען דעם מוט צו געהן נאָכפרעגען זיך וועגען אַ דזשאָב. ער האָט זיך באַנוגענט דערמיט, וואָס ער האָט אָפּגעוואַרט עטליכע באַקאַנטע דינער־צייט, און געבעטען זיי, אַז זיי זאָלען איהם לאָזען וויסען, ווען זיי וועלען הערען וועגען אַ וואַקאַנס.

מיט יעדען טאָג איז די האָפנונג געוואָרען שוואַכער און שוואַכער. ער איז טאָג־איין, טאָג־אויס אַרויסגעפאָהרען פון דער היים אין דער פריה, ווי ער וואָלט זיך געאיילט צו דער אַרבייט, האָט פאַרבראַכט דעם גאַנצען טאָג דאַון־טאַון אין געהן פון איין אָפּיס צום צווייטען, נאָר אומעטום האָט ער געהערט דעם זעלביגען ענטפער: „נאָטהינג דואינג“.

שען, ער זאָל איהר קענען פאַרשאַפען מעהר אַזעלכע פאַרגעניגענס. און טאַקע ווען ער האָט פאַרגעסען דעם „תכלית“, וואָס ער האָט איינגעזויגען מיט דער מאַמעס מילך, פלעגט ער איהר אַליין צו־געבען חשק און אָנמוטען זי זאָל זיך עפּעס איינשאַפען. קיין אויס־ברעננערקע איז זי ניט געווען. איהר איינציגע שוואַכקייט איז געווען דער אַדווערטייזמענט. אין דער צייט, וואָס פאַר איהם זיינען אַדווערטייזמענטס געווען שטאָף וואָס מען דאַרף ניט ליי־ענען, זיינען ביי איהר די אַדווערטייזמענטס געווען דער עיקר אין דער צייטונג, און די מציאות האָבען שטאַרק גערעדט צו איהר הארצען און זיינען געווען אַ שטענדיגער קוואַל פון אָנגענעמע ער־רעגונג, ערוואַרטונג, פאַרגעניגען און אויך ענטוישונג. ער האָט דאָס פאַרגעניגען ביי איהר ניט געקענט אָוועקנעהמען.

ער איז איינגעשלאָפען לאַנג נאָכדעם ווי די מילך־וועגען האָבען מיט זייער גערויש איבערגעריסען די שטילקייט פון דער נאַכט און אָנגעזאָגט, אַז דער טאָג איז שוין ניט ווייט. דער שלאָף איז געווען אַן אומרוהיגער, נאָר ער האָט זיך אויפגעכאַפּט פיעל דער־לייכטערט, מיט אַ פעסטען באשלוס, אַז ער וועט זיין ווייב גאָר ניט זאָגען. נאָך אַלעמען איז די וועלט ניט אונטערגעגאַנגען. מענ־שען פאַרלירען שטעלען און מען געפינט ווידער שטעלען. אַזוי איז געווען אַלע מאָל און אַזוי איז איצט אויך.

זיין פּלאַן איז שוין געווען פאַרטיג. ער וועט אַוועק אין דער פריה ווי אַלע מאָל און זוכען אַרבייט. וועט ער ניט קריגען אַזאַ שטעלע, ווי ער האָט געהאַט פריהער, וועט ער זיין צופרידען מיט אַ קלענערע, און שפּעטער וועט ער שוין זעהן וואָס ער האָט צו טאָן. די ערשטע פאַר יאָהר אין אַמעריקא, אַהן אַ צונג, אָהן באַ־קאַנטע, איז ער אויך ניט פאַרפאַלען געוואָרען.

ביים ברעקפעסט האָט ער זיך געפיהלט גענוג פרעהליך צו פאַרטרייבען דעם שלעכטען איינדרוק, וואָס דער נעכטיגער אָבענד האָט איבערגעלאָזט אויף עלסי׳ן און ער האָט צו איהר געזאָגט:

— נו, שוין געלייענט די אַדווערטייזמענטס? האָסטו געזעהן, וואָס איז היינט די גרעסטע מציאה? מען צאָהלט אַ פּרעמיום פאַר קעש. האָסטו עפּעס אָנגעקליבען אַ קניפּעל?

— וואס וועלען מיר איצט טאן? וואס וועלען מיר איצט טאן?

— נאך אלעמען, איז דאס ניט אזא אומגליק. מענשען פאר־לירען שטעלען און געפינען נייע שטעלען יעדען סעזאן — האט ער איהר געטרייסט.

— איך וויים, איך וויים, איך בין שולדיג אין דעם. דו האסט מיר די גאנצע צייט געווארענט, אז איך זאל זיין עקאנאמיש, און איך האב דיר ניט געפאלגט. איצט זיינען מיר פארלארען. מיר וועלען אויסגעהן פון הונגער און מען וועט אונז ארויסווארפען פון דער דירה, און אלץ צוליעב מיר — האט זי געוויינט.

פאר איהרע אויגען איז איצט ערשינען א סצענע פון דער איסט־סייד, וואו די בעביכעס זיינען ארויסגעשטעלט געווען אין גאס און ווי א פרוי זיצט שטום פאר א טעלער און די דורכגעהער ווארפען פּענים, ניקעלס, דיימס.

— האלטען מיר טאקע אזוי שלעכט? — האט זי פּלוצים גע־פרעגט און אויפגעהערט צו וויינען.

— וואס דיר קען איינפאלען.

א היבשע ווײַלע זיינען זיי געשטאנען שטיל. פּלוצים האט זי אויפגעהויבען דעם קאפּ, אויסגעווישט די טרעהרען פון די אויגען און געזאגט:

— איצט, מארים, וויל איך דיר בעטען: טו מיר א טובה און זארג ניט. מיר וועלען שוין ווי עס איז דורכקומען. זאג מיר צו, מארים, אז דו וועסט ניט זארגען.

— איך בין ניט קיין ארויסגעווארפענער. ניט היינט — מארגען קריג איך אן אנדער שטעלע און איך האב ניט וואס צו זארגען — האט ער זיך געאיילט צו בארוהיגען איהר.

— אזוי איז גוט. דו געדענקסט, ווען מיר זיינען געקומען קיין אמעריקא האסטו א היבשע צייט קיין שטעלע ניט געקראגען, און מיר זיינען פונדעסטוועגען דורכגעקומען. מען דארף נאר דעם מוט ניט פארלירען.

— געוויס, געוויס, — האט ער אונטערגעכאפּט און ניט געוואלט איהר אויפמערקזאם מאכען, אז דעמאלט זיינען זיי דורכגעקומען

אין אַ זיבען־אַכט טעג אַרום, ווען ער האָט זיך צוריקגעקערט אַ היים אין זעהר אַ פאַרצווייפעלטען מוט, איז עלסי אַראָפּגעלאָפען באַגעגענען איהם אויפ׳ן צווייטען טרעפּ און אָהן אַן אָטעם איהם דערצעהלט, אַז דער פלעט וואָס זיי האָבען אַזוי שטאַרק געוואָלט קריגען די גאַנצע צייט איז איצט לעדיג.

— דו וועסט זיין צופרידען, אַז מיר וועלען קענען צאָהלען די רענט אין דיעזען פלעט, — האָט ער געזאָגט זעהר ביטער.

— וואָס... וואָס איז געשעהן? — האָט זי געפרעגט אין אַ צושראָקענעם קול.

אין די לעצטע זיבען־אַכט טעג האָט זי געפיהלט, אַז עפּעס איז ניט גלאַט. עלסי׳ס נערווען זיינען געווען ווי קוועק־זילבער אין אַ טערמאָמעטער. זיי האָבען אויפגעכאַפּט די מינדעסטע ענדערונג אין דער אַטמאָספּערע, וואָס האָט אַרומגערינגעלט איהר מאַנ׳ס נשמה. מיט זיין אַנשטרענגען זיך צו באַהאַלטען פון איהר די ענדערונג, וואָס איז פאַרגעקומען, איז איהם נאָר געלונגען אַראָפּ־צושלאָגען איהר פון דעם סליאַד. נאָר איצט איז דאָס שוין ניט געווען קיין געפיהל — זי האָט געוואוסט, אַז עפּעס שרעקליכעס איז געשעהן.

ווען זיי זיינען אַריין אין צימער האָט זי איהם אַ קוק געטאָן גלייך אין די אויגען און געפרעגט מיט אַ לייכטען ציטער אין קול:

— וואָס איז געשעהן?

ער האָט געטרייעט צו פאַרגלעטען דעם איינדרוק, נאָר דאָס איז איהם ניט געלונגען.

— איך וויל וויסען דעם אמת, דעם גאַנצען אמת, — איז זי צוגעשטאַנען צו איהם.

— ער האָט ניט געהאַט קיין אַנדער ברירה און דערצעהלט, אַז ער האָט פאַרלאָרען זיין שטעלע.

און הגם זי איז געווען גרייט צו הערען דאָס ערגסטע, איז אָבער דער קלאַפּ געווען אַזאַ שטאַרקער, אַז זי איז געבליבען ווי אַ פאַרשטיינערטע. דאַן האָט זי זיך אַ וואָרף געטאָן צו איהם אויפ׳ן ברוסט און האָט אויסגעקרעכצט:

און מען האָט זיך נעלאָזט אויף קאָמפּראָמיסען מיט'ן רחקות. כל זמן די עטליכע דאָלאַר מזומן האָבען געדויערט, איז די עקאָנאָמיע אין שטוב געווען אויף קליינינקייטען און מען האָט זיך באַנוגענט דערמיט, וואָס מען האָט אָפּגעקירצט ווי ווייט מעגליך די זייטיגע הוצאה. דער געפּלאַנטער פּרינץ־אַלבערט פאַר מאָרים'ן און די פּאָר פאַר איהר זיינען פאַרגעסען געוואָרען. מען האָט אויך פאַרגעסען אָן די פּאָר בעלער, אויף וועלכע מען האָט גערעכענט צו געהן. אַ שפּאָר האָט מען געמאַכט אין געז, אין לאָונדרי, אין די קליינע זאַכען, וואָס אַ בעל־הבית'ישקייט פאָדערט כמעט יעדע שטונדע אין טאָג און וואָס אַ מאַנסביל רעכענט קיינמאָל ניט אויס, ווען ער זעהט ווי די ווייבזשעס זיינע ווערען צורונען. בכלל אָבער איז די ווירטשאַפט אָנגעגאַנגען ווי פריהער, מען האָט נאָך געוואוינט אין דער זעלבער דירה און אַ זייטיגער וואָלט ניט געקענט באַמערקען, וואו דער שוך קוועטשט די כאַזאַנאָוויטשעס.

ווען די מזומן איז אויסגעגאַנגען און מען האָט געדאַרפט פאַרזעצען די פּאָליסי אין דער אינשורענס קאָמפּאַני, איז באַשלאָסען געוואָרען אַראָפּצוזינקען נאָך אַ טרעפּעל נידעריגער, אָבער טאַקע ניט מעהר ווי איין טרעפּעל. מען האָט זיך איבערגעצויגען אין אַ ביליגערע דירה, אָבער מיט אַן אויג אויף געוויסע באַקוועמליכקייטען, די גאַס אַ רוהיגע, די הויז מיט אימפּרואוומענטס, די צימערען ליכטיגע און דערביי זיינען ערקלעהרט געוואָרען אַלס לוקסוס אַזעלכע זאַכען, וואָס מיט איין חודש צוריק זיינען זיי געווען פאַררעכענט אַלס נויטווענדיגקייט. ביי דעם ערשטען קאָמפּראָמיס האָט מען אויפגעהערט צו געבען וועש אין דער לאָונדרי און מען האָט אַריינגענומען אַ פרוי אין שטוב צו וואַשען און העלפען רייניגען די הויז. ביים צווייטען קאָמפּראָמיס האָט עלסי אויסגעפונען, אַז זי קען זיך באַגעהן אָהן אַ פרוי און ווען מאָרים האָט פּראָטעסטירט, איז באַשלאָסען געוואָרען, אַז זי וועט איהם ערלויבען צו העלפען דרעהען דאָס גרעט און ווען זי וועט וואַשען די פענסטער, וועט ער איהר האַלטען פאַר די פיס. עלסי האָט אויך אויסגעפונען, אַז עס איז אַ היבשע נפקא מינה אין די הוצאה

מיט אַ דאָלאַר דריי אַ וואָך, און פאַר די לעצטע יאָהרען האָט ער יעדע וואָך געבראַכט פערציג דאָלאַר ווידזשעס.

אַ ווײַלע זיינען זיי געבליבען שטיל. עס איז געווען קענטיג, אַז איהר מאַרך אַרבייט זעהר שנעל. דאַן האָט זי געזאָגט:

— איך וועל לאָזען אַ צעטעל דעם מילקמען, אַז פון מאָרגען אָן זאָל ער איבערלאָזען די פּ. (פּאַסטעאורייזד) מילך אַנשטאַט די פּ. פּ. (פּערפעקט פּאַסטעאורייזד), דאָס וועט מאַכען אַן אונטער־שייד אין צוויי סענט אַ טאָג.

זי האָט עטוואָס אַנגעבויגען דעם קאָפּ און געקוקט פריהער אין זיין זייט, דאַן אין אַ צווייטער, ווי עס איז געוועהנליך געווען מיט איהר דער פאַל, ווען זי האָט זיך געשעמט, ניט וויסענדיג, צי איהר פאָרשלאָג איז די ריכטיגע תרופה צו זייער קראַנקער לאַגע.

ניט קוקענדיג אויף דער גאַנצער טרויעריגקייט פון דער סי־טואַציע, האָט ער זיך ניט געקענט איינהאַלטען פון אַ שמייכעל און ער האָט מורא געהאַט צו עפענען דאָס מויל, אַז ער זאָל ניט אויסשיסען אין אַ געלעכטער. ווען דער קיצעלדיגער געפיהל איז אַריבער, האָט ער געענטפערט ערנסט:

— פאַר אַן אָנהויב איז דאָס ניט שלעכט. און איך פון מיין זייט וועל אויך אָנהויבען צו רויכערען ביליגערע סיגאַרעטען.

— ניין, ניין! דאָס איז ניט נויטיג! — האָט עלסי פּראָ־טעסטירט. — דו פאַרלאָז זיך אין גאַנצען אויף מיר, און איך וועל שוין זעהן אויסקומען.

— דו ווייסט גאָר ניט וואָס פאַר אַן אוצר דו ביזט! — האָט ער געזאָגט און האָט אויסגעשאָסען אין אַ געלעכטער.

דער שווערער באַרג וואָס איז די לעצטע טעג געלעגען אויף זיינע פּלייצעס האָט זיך איצט אַראָפּגעקייקעלט און ער האָט מיט אַ מאָל דערפיהלט אַ דערלייכטערונג.

* * *

די באַזאַנאַוויטשעס זיינען ניט געזונקען מיט אַ מאָל. ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס ער האָט זיך יעדען טאָג צוריקגעקעהרט מיט אַ טיפערען יאוש אין האַרצען, האָבען זיי דאָך ניט געוואָלט גלויבען, אַז תמו כל הקצין, אַז עס איז שוין אַן עק פון דער וועלט,

וועלכען ער וואָלט אין אַן אַנדער צייט בעטען מיט אַ שמייכעל לייהען אַ פּאָר צעהנדליג דאָלאַר, אַ סומע וואָס וואָלט איהם איצט געהאַלטען אויף די פּיס שעהנע עטליכע וואָכען, איז איהם איצט די סומע אויסגעוויזען אַזוי גרויס, אַז ער האָט עס פּאָר די ליפּען ניט געקענט ברענגען, און ער פלעגט ענדיגען דערמיט, וואָס ער פלעגט אָפּזיצען אַ שטונדע צייט און שמועסען וועגען אַ טאָג־פּראַגע און אַוועקגעהן גאָרניט דערמאָנענדיג קיין הלואה אָדער האָט גע־בעטען ווי אַ נדבה אַ דאָלאַר אָדער צוויי און אַ מאָל גאָר קליינגעלט, ווייל איהם האָט כלומר׳שט פאַרפעהלט אויף הוצאות אַ היים.

אין די דאָזיגע טעג פון יאוש, שפלות און הכנעה איז עלסי פאַר איהם געווען אַ קוואַל פון ערמונטערונג. ער האָט זיך ניט געקענט אָפּוואונדערן ווי זי, די שוואַכע, די איידעלע, די קינדישע עלסי האָט איהר מוט ניט פאַרלאָרען און געהאַט גענוג האָפנונג און פרעהליכקייט אין זיך ניט צו לאָזען איהם אַראָפּזינקען אין געמיט אין גאַנצען. אָפט האָט ער געטראַכט, אַז אפשר איז דאָס דערפאַר, וואָס זי איז אַזוי קינדיש און זי באַגרייפט ניט, ווי פאַר־צווייפעלט זייער לאַגע איז.

איין ענדערונג האָט ער יא באַמערקט אין איהר. איידער דער אומגליק איז אויף זיי געקומען, פלעגט זי קיינמאָל ניט געהן אַליין און האָט אָהן איהם בשום אופן ניט געוואָלט מאַכען ערגעץ אַ וויזיט, נאָר די לעצטע צייט, ווען ער פלעגט זיך צוריקקעהרען פון דער אומזיסטער דזשאָב־זוכעניש אָדער פון זוכען אַ גמילת־חסד אַ ביסעל פריהער ווי מען האָט גערעכענט, פלעגט ער איהר אָפט ניט טרעפען אין דער היים.

— דו ביזט שוין דאַ? — פלעגט זי פרעגען אין אַזאַ פאַל און עס איז געווען קענטיג, אַז זי איז געווען אין אַ פאַרלעגענהייט.

— וואו ביזטו געווען?

— אָ, איך האָב געמאַכט אַ וויזיט. מיר ווערט אומעטיג אַז איך זיץ אַליין.

איין טאָג, ווען ער האָט זיך צוריקגעקעהרט פון מיטען וועג און איז אַריין אין הויז אומערוואַרטעט, האָט ער געטראָפען זיין

פון גנהן אַליין איינקויפען און פון וואַרטען אַז דער גראָסערי־מאַן און דער בוטשער זאָלען קומען נאָך אָרדערס.

די ערשטע פּאָר חדשים האָט כאַזאַנאָוויטש געזוכט אַ שטעלע אין זיין פאַך און האָט וועגען אַן אַנדער אַרבייט ניט געטראַכט. שפּעטער אָבער, ווען ער האָט פאַרלאָרען יעדע האָפנונג צו קריגען אַזאַ שטעלע, האָט ער אָנגעהויבען צו זוכען וואָס עס איז פאַר אַן אַרבייט. ער האָט געגלויבט, אַז ער דאַרף נאָר אָפּמאַכען ביי זיך צו נעהמען אַ פּראָסטע אַרבייט, וועט מען זיך מיט איהם דערפרעהען. נאָר ער האָט באַלד אויסגעפונען זיין טעות. אין די שעפּער, אין די פאַבריקען זיינען אויף יעדען דזשאָב געוועזען טויזענדע קאַנדידאַטען און ער האָט ניט געהאַט דעם מינדעסטען שאַנס צו זיין דער גליקליכער צו קריגען דעם דזשאָב.

וואָס ווייטער האָט איהם אַלץ מעהר דער מוט פאַרלאָזען. ער האָט געפיהלט, ווי מיט יעדען טאָג בויגט זיך אַלץ מעהר אַן דער קאָפּ, די אַקסלען לאָזען זיך אַרונטער, די טריט ווערען שוואַכער און זיין מענשליכע ווירדע פאַלט. ער האָט געפיהלט, אַז ווען ער קומט בעטען אַ דזשאָב, פרעגט ער ניט ווי איינער וואָס וויל אויס־בייטען זיין אַרבייט אויף געלט, נאָר ווי אַ נכנע וואָס קומט בעטען אַ נדבה. און ווען ער האָט דערשפּירט אַזאַ געפיהל אין זיך, האָט זיין האַרץ אָנגעהויבען צו קאָכען מיט כעס אויף זיין ווייב. ער האָט איהר באַשולדיגט, אַז זי האָט איהם געבראַכט דערצו, און זעהר אָפט האָט זיך אויפגעהויבען אַ ביטערקייט געגען איהר אין זיין האַרצען.

דאָס זינקען איז אָנגעגאַנגען שטופּענווייז און אין אַ האַלב יאָהר צייט האָבען שוין די כאַזאַנאָוויטשעס געהאַט רומס אין בראָנזוויל. דער בעסערער טייל מעבעל איז פאַרשוואונדען געוואָ־רען און די הוצאה איז הויז איז געוואָרען גאָר אַ קליינינקייט, נאָר צו האָבען די דאָזיגע קליינע הוצאה איז ניט געווען מיט וואָס, און איצט האָט זיך פאַר איהם אָנגעהויבען אַ נייער דזשאָב: געהן זוכען באַקאַנטע צו לייען ביי זיי עטליכע דאָלאַר.

און דאָ האָט ער ווידער דערפיהלט די זעלבע שפּל׳קייט, וואָס ביים זוכען אַרבייט. ווען ער פלעגט קומען צו אַ באַקאַנטען, ביי

ווען זי האָט דאָס איהם אַלץ דערצעהלט, האָבען זיך פאַרשידענע געפיהלען געביטען ביי איהם, געפיהלען פון גרונדלאָזען רחמנות צו איהר פאַרוואונדעטען שטאָלץ, באַוואונדערונג פון איהר מוט און שאַנדע, וואָס זי האָט געפונען אַרבייט און ער ניט, און ער האָט קיין וואָרט ניט אַרויסגערעדט.

זי האָט אַ וואָרף געטאָן אַ פאַר׳גנב׳עטען בליק אויף איהם און געפרעגט:

— דו ביזט ניט אין כעס אויף מיר?

— אין כעס? פאַר וואָס זאָל איך זיין אין כעס? — האָט ער געענטפערט.

— דו ביזט אומצופרידען —

— וועל, — עס איז ניט קיין פאַרגעניגען צו זעהן, ווי דו אַר־בייטסט און פאַרזאָרגסט מיר מיט חיונה.

— דו דאַרפסט אַזוי ניט רעדען. דו טוסט מיר וועה אומזיסט. איך האָב דעם גרעסטען פאַרגעניגען ווען איך ווייס, אַז איך קען דיר מיט עפּעס העלפען. און אַזוי גיך ווי דו קריגסט אַ שטעלע, וואַרף איך אַרויס די אַרבייט פון שטוב.

פון דעמאָלט אָן האָט ער געאַרבייט אומגעשטערט. ווען ער האָט זיך אַרויסגערופען צו העלפען איהר, האָט זי מיט גרויס עקשנות איינגעשפּאַרט זיך, אַז ער זאָל זיך דערצו ניט צוריהרען. „דאָס איז אַ ווייבערשע אַרבייט“, האָט זי גע׳טענה׳ט, אַז זי וויל ניט, אַז איהר מאַרים זאָל ווערען פאַרווייבערט.

— ווייסטו וואָס, — האָט זי איהם געזאָגט — אויב דו ווילסט דוקא עפּעס טאָן פאַר מיר, לייען מיר די אַדווערטייזמענטס.

— וועלכע?

— פון די דעפּאַרטמענט סטאָרס.

ער האָט איהר אָנגעקוקט פאַרוואונדערט.

— איך מיין ניט צו קויפען — האָט זי זיך פאַרכאַפּט — איך וויל נאָר הערען וואָס פאַר באַרגיינס זיינען איצט דאָ.

ער האָט אַ קוועטש געטאָן מיט די פּלייצעס.

אין שטוב איז געוואָרען פרעהליכער. מען האָט אָפט גע־הערט אַ געזאַנג, אַ מאָל שטיל געברומט אונטער דער נאָז און אַ

יונגע ווייבעל זיצען ביים טיש, וואָס איז געווען פאַרוואַרפען מיט טאַשמעס סוטאַש, איינגעבויגען איבער אַ פּעטערן.

— וואָס איז דאָ? וואָס טוט זיך דאָ? — האָט ער געפרעגט פאַרוואונדערט. — עס זעהט אויס ווי אַ שאַפּ.

איהר פּנים איז באַגאָסען געוואָרען מיט אַ שעמעוודיגע פאַרב און די פאַרב האָט פאַרדעקט אויך דעם שטערן און אַ טייל האַלז ביז די אויערען.

— איך... איך... איך... האָב זיך אויסגעלערענט די אַרבייט.

— דו? ווען? וואו?

עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז באַלד נאָכדעם, ווי זי האָט זיך איבערצייגט, אַז עס וועט זיין שווער פאַר איהר מאַן צו קריגען אַזוי גיך אַ שטעלע, און אַז עס קומט אָן אַ שווערע צייט, פלעגט זי פון איהר זייט אויך פאַהרען דאַון־טאַון זוכען אַרבייט.

לייענענדיג די אַדווערטייזמענטס, פלעגט זי זיך אָפט אָנשטויסען אויף „פּאַרלאַנגטס", וואו מען זאָגט צו פּרויען הרים וגבעות פאַר גרינגע אַרבייט, וואָס זיי קענען טאָן אין דער היים. זי האָט אָנגעהויבען צו ענטפערען אויף די דאָזיגע אַדווערטייזמענטס און הגם עס האָט זיך אַרויסגעוויזען ניט מעהר ווי זייפענבלאָזען, האָט זי די זוכעניש ניט אויפגעגעבען, ביז זי האָט געטראָפען אַ פּאַזאַ־מענטור פּלאַץ, וואו מען האָט איהר אָנגעבאָטען צו קומען יעדען טאָג אין שאַפּ און אויסלערנען זיך די אַרבייט, און נאָכדעם וועט מען איהר צאָהלען. אין דעם ערשטען פּלאַץ וואו זי איז דורכ־געגאַנגען דעם קורס, האָט זי געאַרבייט אַ צוויי וואָכען אומזיסט, פאַר'ן לערנען, און נאָכדעם האָט מען איהר געזאָגט, אַז צוליעב דער שלעכטער צייט איז קיין אַרבייט ניטאָ. די זעלביגע ערפאַה־רונג האָט זי געהאַט ביי נעקטיים און ווען זי האָט זיך די אַרבייט אויסגעלערענט, האָט מען איהר ערקלעהרט, אַז איצט איז סלעק און ווען די צייט וועט ווערען בעסער, וועט מען נאָך איהר שיקען. ענדליך האָט זי דאָך געקראָגען אַרבייט ביי פּאַזאַמענטור און זי פאַרדינט אַ דריי דאָלאַר אַ וואָך שוין איבער אַ חודש צייט. און ווערליג זייער הוצאה איז איצט אַזוי קליין, וועלען זיי קיין נויט ניט פיהלען.

— איצט הויב איך ווידער אָן צו פאַרדינען און מיר וועלען איצט ביידע קליגער זיין. מיר וועלען דאַרפען זיין עקאָנאָמיש, כדי נאָך א מאָל, ווען איך פאַרליר די אַרבייט, זאָלען מיר ניט בלייבען אויסגעשטעלט. מיר וועלען איצט שפּאָרען אַזוי פיעל, ווי נאָר מעגליך, מיר האָבען זיך איצט צוגעוועהנט צו דחקות און דאָס וועט אונז זיין ניט שווער צו דערווייזען. דער לעסאָן, וואָס מיר האָבען געהאַט, איז איבער גענוג.

עלסי האָט אויף איהם אַ קוק געטאָן מיט גרויסע צושראָקענע אויגען און האָט אָנגעהויבען צו שטאַמלען.

— דדד... דו... דו שפּאַסט! זאָג, מאָריס, אַז דו שפּאַסט. אין די שלעכטע צייטען האָבען מיר זיך געפּלאָגט, מיר זיינען אַרוים־געצויגען געוואָרען, מען איז געגאַנגען אָפּגעריסען, געלעבט ווי חזירים און... און... און אין די בעסערע צייטען וועלען מיר זיך ווידער פּלאָגען, ווידער אָפּזאָגען זיך פון אַלץ?!

זי האָט אויפגעהויבען איהרע אויגען צו איהם און גרויסע טרערען זיינען אין זיי געהאַנגען.

— ניין, ניין, דו האָסט עס ניט געמיינט. ניין, איך זעה, דו האָסט געשפּאַסט. וואָס פאַר אַ נאַר איך בין!

די טרערען זיינען אַרויסגעפאַלען און ווידער האָט איהר גע־זיכט געשיינט פון פרייד און גליק.

ניין, ער קען ניט צושטערען דעם צוטרויליכען גליקליכען שמיי־כעל. נאָך אַלעמען, ווער דאַרף זיך קימערען וועגען דעם מאָרגען, ווען היינט קען מען זיין גליקליך, און ער האָט געענטפערט:

— געווים האָב איך געשפּאַסט.

.1910

מאָל גאַנץ הויך. ער פלעגט אָפט מאַכען שפּאַס דערפון, וואָס זי שטעקט אַרויס די שפּיץ צונג, ווען די אַרבייט האָט זיך ביי איהר פאַרטשעפּעט און איז ניט געגאַנגען אַזוי גלאַט, ווי זי האָט גע־וואָלט. די איינציגע אומאַנגענעמליכקייט וואָס זי האָט געהאַט איז געוועזן, וואָס די פינגער זיינען ביי איהר געוואָרען פאַרגרעבט און פון דעם גיפט פון דער פאַרב האָבען זיך געוויזען עטליכע בראָדעווקעס אויף זיי.

כאַזאַנאָוויטש האָט שוין לאַנג אויפגעהערט צו קלינגען דאָס גלעקעל ביים צוריקקעהרען אַהיים פון זיין דזשאַב־זוכעניש, אַזוי ווי ער וואָלט גערעכענט, אַז זיין קומען אַ היים דאַרף אַרויסרופען אַ פרייד ביי זיין ווייב, און ער פלעגט אַריינקומען אַזוי שטיל ווי מעגליך.

עלסי, ווידער, האָט איצט אויך ניט געקענט זיצען ביים פענס־טער און וואַרטען ביז זי וועט איהם דערזעהן, ווייל זי האָט גע־וואָלט אָפּטאָן אַזוי פיעל אַרבייט ווי נאָר מעגליך בשעת ער איז אין דער היים ניטאָ. נאָר איין טאָג, ווען ער האָט זיך צוריקגע־קעהרט פון דאַון־טאַון האָבען אַלע רומס אָפּגעקלונגען מיט אַ כפול־שמונה־דיגען קלונג. זי האָט דערקענט, אַז דאָס איז זיין קלונג. זי האָט אַ וואָרף געטאָן די אַרבייט און איז געלאָפען באַגעגענען איהם, ווי עס איז פריהער געוועזן איהר געוואוינהייט. נאָר איידער זי האָט דערגרייכט די טיר, איז ער שוין געוועזן אינעווייניג.

— אַ שטעלע געקראָגען! — האָט ער אויסגעשריען און אויס־געשטרעקט זיין האַנט און געוואָלט איהר אַרומנעהמען. נאָר זי האָט זיך באַפרייט פון זיין האַנט, איז אַרויפגעשפּרונגען אויפ'ן וואַש־טאָפּ און אָוועקגעלאָזט זיך אין אַ טאַנץ, וואָס אויף קיין ביהנע האָט מען נאָך ניט געזעהן.

— פּאַררויקטע! — האָט ער אויסגעשריען מיט אַ געלעכטער, אַרומגענומען איהר ווי אַ קליין קינד און אַנידערגעשטעלט איהר אויפ'ן פּלאָר.

עטליכע מינוט האָט געדויערט אַ שפּרינגען, האַלזען זיך, קושען זיך און ווען זי איז עטוואָס שטילער געוואָרען, האָט ער גענומען איהרע ביידע קליינע הענט אין זיינע און געזאָגט:

ניט דערשלאָפּען, איבערגעאַרבייט, האָט זי זיך קוים געהאַלטען אויף די פיס. און יעדע איבעריגע אָנשטרענגונג איז איהר געווען שווער ווי דער טוידט. זי האָט געפיהלט, אַז זי טוט מעהר ווי איהרע כחות לאָזען איהר, און לויפען איבער די טרעפּ אַראָפּ און אַרויף איז אונטער געוועהנליכע אומשטענדען געווען שווער פאַר איהר, און די איצטיגע שליחות האָט ביי איהר אויסגעזעהן, ווי אַן איבעריגע אכזריות פון דעם חולה. זי האָט אָבער איהר אומ־צופרידענהייט אַראָפּגעשלונגען און, אָפּקאָטשענדיג די אַרבעל פון יאַקעל, איז זי אַרויס פון טיר און געלאָזט זיך געהן זוכען סעמקען.

זי האָט איהם געטראָפען אין אַ קאָמפּאַניע פון עטליכע אינגלאַך מיט אַ קורצען פלעקעל אין האַנט, אין אַ שאַרפען דיספּוט איבער אַ העלצעל, צי ער איז געפאַלען פאַר׳ן תחום צי איבער׳ן תחום, און דערביי האָבען אַלע געשריען מיט קוויטשיגע רייסענדע קולות און יעדער האָט זיך שרייענדיג אַלע ווײַלע אָנגעבויגען צו דער ערד און געוויזען מיט׳ן פינגער צי מיט אַ פלעקעל אויף אַן אַנדער פונקט און גערופען זיך איינע די אַנדערע מיט ניט קיין פיינע נעמען.

— סעמקע! — האָט גאָלדע אויסגעשריען, נאָר איהר געשריי האָט זיך פאַרלאָרען אין דעם כאָר קוויטשיגע קולות פון די אינגלאַך.

— דער טאַטע רופט דיך! — האָט זי געזאָגט, דורכשפּאַרענדיג זיך צווישען די קינדער און אַרויפלעגענדיג איהר האַנט צו איהם אויפ׳ן אַקסעל.

— האַ! — האָט סעמקע געפרעגט אומצופרידען. — דער טאַטע? וואָס וויל ער?

ביי דער לעצטער פראַגע האָט סעמקע איינגעצויגען די ליפּען אַזוי, אַז די אויבערשטע האָט זיך אויסגעוועלבט.

— קום, וועסטו הערען.

סעמקע האָט מיט כעס אַ שליידער געטאָן דאָס פלעקעל און, אויסשרייענדיג צו די חברים, אַז ער קומט באַלד צוריק, האָט ער זיך געלאָזט געהן אָנגעבלאָזען נאָך דער מאַמען.

סעמקע

— גאָלדע! — האָט דער קראַנקער גערופען.

— וואָס איז? — האָט זיך גאָלדע אָנגערופען פון קיך, וואו זי איז געשטאַנען פאַר׳ן „סינק“ און האָט געשאַבען קאַרטאָפעל פאַר וועטשערע.

— וואו איז סעמקע?

— אין סטריט. וואו זאָל ער זיין! — האָט זי געענטפערט אין דער הויך און דערביי שטיל אָפּגעזיפצט, און דער זיפץ האָט גע־דאַרפט באַדייטען: דער טאַטע ליגט טויט־קראַנק און דעם זוהן ליגט עס אפילו אין דער לינקער פּאה ניט, ער שפּילט זיך אין גאַס.

— רוף איהם אריין!

גאָלדע האָט אָפּגעשווענקט דעם אָפּגעשאָבענעם קאַרטאָפעל, וואָס זי האָט געהאַלטען אין האַנט, אונטער׳ן קראַן פון סינק, אריינגעוואָרפען איהם אין אַ שיסעלע, אַ וויש געטאָן די הענט מיט׳ן פאַרטוך און איז אריין אין צימער, וואו דער קראַנקער איז געלעגען און וואָס איז אַרוים מיט די פענסטער אין גאַס. זי האָט אַרויס־געקוקט דורכ׳ן פענסטער אין דרויסען אין דער האָפענונג, אַז זי וועט סעמקען דערזעהן און אַריינרופען. נאָר ער איז ניט געווען נעבען שטוב.

— וואָס דאַרפסטו איהם? — האָט זי געפרעגט.

— איך דאַרף איהם! — האָט דער קראַנקער געענטפערט צו־רייצט, ווי עס איז שטענדיג דער פאַל מיט קראַנקע, ווען מען טוט ניט גלייך, וואָס זיי בעטען.

— איך וועל אַרונטערגעהן אַריינרופען איהם — האָט גאָלדע געזאָגט אומצופרידען.

סעמקע איז מיט פוילע טריט אַרויף אויף די טרעפּ, שטיל אַריין אין צימער און מיט אַ זייט, ברוגזדיג צוגעגאַנגען צום בעט און אַזוי ווי ער האָט זיך געריכט אויף אַ נייע לעקציע, האָט ער מיט אָפענער אומצופרידענהייט, ניט קוקענדיג אויפ'ן טאַטען גע־פרעגט:

— וואָס ווילסטו?

דער קראַנקער האָט אויף איהם לאַנג געקוקט און קיין וואָרט ניט אַרויסגעזאָגט.

סעמקע האָט געפיהלט דעם קוק, הגם ער האָט איהם ניט גע־זעהן און איז געוואָרען אומרוהיג.

— סעם!

סעמקע האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און אַ קוק געטאָן אויפ'ן טאַטען. ער האָט געזעהן, ווי דער קראַנקער הויבט לאַנגזאַם אויף זיין אויסגעדאַרטע האַנט און ווישט אויס די טרערען, וואָס זיינען געשטאַנען אין זיינע אויגען.

די דאָזיגע שטומע סצענע האָט אויף סעמקען געמאַכט אַ שווע־רען איינדרוק. אויף זיין יונג פּנימ'ל האָט זיך אָפּגעטונקט שרעק, פּיין, רחמנות, ליעבע און ער האָט מיט געפיהל אויסגערופען:

— דאַנ'ט קראַי, פּאַפּאַ, פּליז, דאַנ'ט!

דער קראַנקער האָט געשלונגען האַרט. קענטיג, אַז ער האָט געוואָלט אַרונטערשלינגען די טרערען, נאָר דאָס איז איהם ניט געלונגען.

— קינד מיינס, — האָט דער קראַנקער אַנגעהויבען און דאָס האַלז איז איהם פאַרשנירט געוואָרען, די טרעהרען האָבען גענומען רינען איבער'ן באַק פאַרביי דער נאָז און ווען זיי זיינען צוגעקומען צום נאָז־לאָך האָבען זיי אַרויסגערופען אַ קיצעל, פון וואָס דער קראַנקער האָט אַ פּאָר מאָל אַ טרייסעל געטאָן מיט'ן קאָפּ, און דער צווייטער באַק, וואָס איז געווען מעהר אַנגעבויגען צום קישען, זיינען זיי איבער די באַקען־באָרד געקומען צום אויער, וואו זיי זייי־נען געוואָרען, איבערלאָזענדיג אויף די האָר פון באָרד קליינע טראָפּענס, ווי טוי אויף גרעזעלאַך.

סעמקע האָט זיך צעוויינט.

— גוט אזוי, האַ? — האָט די מאַמע אָנגעהויבען צו רעדען איבער איהם. — דער טאַטע, רחמנא ליצלן, ליגט ביים שטאַרבען, און דיר ליגט אין זינען אַרומצולויפען איבער די גאַסען, שפּילען זיך מיט שטעקעלאך און שלאָגען זיך מיט די לויפערס.

— איך האָב זיך היינט ניט געשלאָגען.

— דער טאָג איז נאָך גרוים. דו וועסט נאָך דאָס דייניגע דערווייזען. איך וויים ניט, וואָס דו האָסט זיך אזוי אָנגעזעצט אויף מיר. דער טאַטע ליגט שוין דריי חדשים, די עטליכע טאַלער האָט ער שוין פאַרקרענקט. אין גראָסערי בין איך שולדיג, דעם בוטשער בין איך שולדיג, וואו מען האָט נאָר געקענט, האָט מען שוין אָנגעבאָפּט, קיין רענט שוין דעם צווייטען חודש ניט געצאָהלט, איך וויים ניט, וואָס מיט אונז וועט דאָ זיין, און דו —

— דו האָסט שוין ווידער אָנגעהויבען! איל גאַ עוועי! — האָט סעמקע געזאָגט און זיך אָפּגעשטעלט אין מיטען וועג.

— וואָס איז, איך רעד? מיינע צרות רעדען. דו ווילסט קיין זאַך נישט וויסען. דו האָסט ניט גאָט אין האַרצען. ערשט מיט צוויי וואָכען צוריק האָט דער שוסטער פאַרריכט דיינע שיך — זעכציג בלוטיגע סענט האָט ער ביי מיר אַרויסגעריסען, און איצט זיינען זיי שוין ווידער צוריסען. גזלן, וואו וועל איך עס נעהמען?

— אי וואוד נאָט גאַ, ענד דאָט׳ס אָלל! — האָט סעמקע געזאָגט ענטשלאָסען און געקוועטשט דעם טראָפּ אויף יעדען וואָרט באַזונדער און האָט זיך דערביי אַ קעהר געטאָן צו געהן.

גאָלדע האָט אַ זיפץ געטאָן און געזאָגט:

— נו, קום, איך וועל שוין מעהר גאָרנישט זאָגען.

ווען זיי האָבען זיך אויסגעגלייכט מיט׳ן הויז, וואו זיי האָבען געוואוינט, האָט גאָלדע געפרעגט:

— האָסטו ניט געזעהן די קינדער?

— זיי האָבען זיך דאָ פריהער געשפּילט.

גאָלדע איז געבליבען אין גאָס זוכען די קלענערע צוויי קינדער. זייט דער טאַטע איז קראַנק געוואָרען, האָט זי זיי כמעט אין גאַנצען אַרויסגעלאָזט פון אויג. אַזעלכע עופה׳לאך!

שוואך — פאַרגעס ניט, מיין קינד, צו זאָגען קריש. זאָל איך כאָטש דאָרטען אָפּרוהען.

— איך וועל זאָגען, פּאַפּאַ.

— און... פאַרגעס ניט, סעמעלע, אַז דו ביזט איצט דער קליי־נער טאַטעלע.

דער קראַנקער האָט פאַרמאַכט די אויגען, נאָר פון אונטער די פאַרמאַכטע אויגען זיינען די טרערען אַלץ גערונען און געצויגען זיך איבער׳ן זעלביגען וועג, וואָס די ערשטע טרערען האָבען אויס־געטראָטען אויף די באַקען. דאָס געזיכט פון דעם קראַנקען איז גע־ווען אַזוי רחמנות׳דיג הילפלאָז, אַז דאָס יונגע הערצעל ביי סעמקען האָט זיך ממש צוריסען.

* * *

אַ שטיפעריש קינד איז סעמקע אַריינגעקומען אין צימער פון דעם קראַנקען טאַטען. ברוגז האָט מען איהם אָפּגעריסען פון מיטען שפּיל, קינדיש צו זעהן אַ צאַצקע אין די פּודעלקעס, אין וועלכע פּיליולען זיינען געלעגען און ניט צו פאַרשטעהן די טראַגעדיע, וואָס די פּיליולען האָבען באַדייטעט. גדלות׳דיג וואָס די מאַמע מיט איהרע ציטעריגע הענט טרויט זיך ניט צו גיסען די רפואות פון פלעשעלע טראָפּענווייז אין אַ לעפעל וואָסער און וואָס ער איז דער גיסער און מעסטער פון די רפואות. אין דער גאַנצער קראַנק־הייט פון דעם טאַטען האָט ער נאָר געזעהן אַן אויסצייכענונג, מיט וואָס ער האָט זיך געקענט באַריהמען פאַר זיינע חברים און מיט וואָס ער איז געוואָרען פּאָפּולער אין זיין גאַס: זיין טאַטע איז קראַנק, צו זיין טאַטען געהט יעדען טאָג אַ דאָקטאָר, זיין טאַטענס רפואות קאָסטען אַ סך געלט, זיין טאַטע האָט פאַרלאָרען דרייסיג פונט וואָג אין אַ פּאָר חדשים. און ווען מען האָט גערעדט וועגען טאַטענס טוידט, האָט ער די שרעקליכקייט דערפון ניט געקענט באַגרייפען און ער האָט בשעת מעשה געטראַכט וועגען דעם עפעקט, וואָס וועט מאַכען אין גאַס, ווען ער און די מאַמע און אייק און סיידי וועלען פאַהרען נאָך דער לויה אין אַ קאַרעטע. עס איז אמת, אַז די מאַמע האָט איבער איהם גע׳טענה׳ט און זי האָט איהם גע׳מוסר׳ט און ערקלעהרט איהם זייער שרעקליכע לאַגע,

— ווייַן ניט, — האָט דער קראַנקער געזאָגט — קענסט פאַר־שטעהן, וואָס איך וועל דיר זאָגען?

— יעס, פּאַפּאַ, יעס.

— איך שטאַרב —

— דו שטאַרבסט? — האָט סעמקע געפרעגט מעהר פאַרוואונ־דערט, ווי געריהרט.

וועגען דער מעגליכקייט, אַז דער קראַנקער זאָל שטאַרבען, האָט סעמקע שוין לאַנג געהערט פון די שכנים, און אָבענד צייט אויף די טרעפּלאַך ביים אַריינגאַנג אין הויז האָט ער מיט די חברים גע־שמועסט לאַנג און ברייט וועגען די געהיימנישען, וואָס באַגלייטען אַ טוידט, און אין אָבענד, ווען אַ חבר האָט איהם געפרעגט, צי ער וועט וואַגען צוצולעגען דעם אויער צום שוועל, ווען דער מת וועט ליגען אויף דער ערד, כדי צו הערען די שרעקליכע קולות פון דעם בר־מינן פון דעם שטרוי, וואָס שטעכט איהם ווי נאָדלען, האָט סעמקע פייערליך צוגעזאָגט, אַז ער וועט עס טאָן, און האָט אפילו אָנגעבאָטען די חברים, אַז זיי זאָלען דעמאָלט קומען צו איהם און זיי וועלען אַלע צולעגען די אויערען צום שוועל, און ווען דער טאַטע האָט איהם איצט געזאָגט, אַז ער שטאַרבט, האָט זיך זיין האַרץ אַ צאַפּעל געטאָן פון נייגעריגער ערוואַרטונג, אַז אַט־אַט עפענט זיך דער מיסטעריעזער פאָרהאַנג.

— יאָ, איך שטאַרב, מיין קינד. גאָט ווייסט, איך האָב גע־אַרבייט שווער, איך האָב געוואָלט מאַכען פון אייך מענשען. —

דער קראַנקער האָט פאַרשנירט די ליפּען און איז אַנטשוויגען געוואָרען. אַ קוואַל טרערען האָט זיך אַ גאָס געטאָן פון זיינע אויגען.

— איך האָב ניט אויף וועמען אייך איבערצולאָזען. דו, מיין בכור, ביזט נאָך אַ קינד, און אייק און סיידי זיינען דאָך נאָך גאָר עופּ׳עלאַך. וואָס וועט פון אייך ווערען —

— שטאַרב ניט, פּאַפּאַ! — האָט סעמקע אויסגעבראָכען אין אַ יאָמער.

— אַזוי איז אָנגעג׳חתמ׳עט, — האָט דער קראַנקער געענטפערט

מאַמע פלעגט די אַלע דריי יונגע יתומימ׳לאך אַרומנעהמען און צוטוליען צו זיך און אויספּלאַצען אין אַ יאָמער: „וואָס וועט פון אייך ווערען, עופ׳עלאך מיינע, אָהן אַ טאַטען?", די בייגעל, וואָס די שכנות האָבען געבראַכט, דאָס זיצען אויף אַ פּוס־בענקעל — דאָס אַלץ האָט מעהר פאַרשטאַרקט דעם אומעט און טרויער, וואָס האָבען אָנגעפילט זיין הערצעל. זיין באַנעהמען זיך מיט דער מוטער און אינגערע שוועסטער־ברודער איז געווען פון אַ סטאַלנעם מענ־שען. ווען סיידי׳ן האָט זיך פאַרוואָלט זעצען זיך ביי דער מאַמען אויפ׳ן שוים דוקא, ווען אייק איז דאָרטען געזעסען, האָט ער איהר גע׳מוסר׳ט, אַז זי איז עלטער פון אייק׳ן און דאַרף זעהן ניט צו רייסען זיך מיט׳ן אינגערן ברודער. און אַז דאָס האָט ניט גע־האָלפען, האָט ער איהר גענומען צו זיך אויפ׳ן שוים, אָדער ער האָט איהר פאַראינטערעסירט אין עפּעס אַ שפּיל, און געשפּילט האָט ער מיט איהר, ווי אַ סטאַלנער מענש, וועלכער איז פאַרנומען מיט אַ שווערען פּראָבלעם, נאָר וועלכער פאַרשטעהט, אַז קינדער האָבען שוואַכקייטען און מען מוז זיי נאָכגעבען. ווי ווייט ער האָט געקענט, האָט ער די הכבדה פון שטוב גענומען אויף זיך, כדי די מאַמע זאָל קענען אָפּרוהען. נאָר איין זאַך האָט אַרויסגערופען אַ שאַרפען פּראָטעסט אין זיין האַרצען, און דאָס איז געווען גע־וועהנליך, ווען שכנות זיינען אַריינגעקומען און די מאַמע האָט יעדעס מאָל, ווי לויט באַשטעלונג, אויסגעבראָכען אין אַ געוויין און יעדעס מאָל אָנגעהויבען מיט׳ן זעלבען ניגון, וואָס מען באַ־וויינט אַ טויטען, צו קלאָגען אויפ׳ן יונגען בוים, וואָס איז אָפּ־געהאַקט געוואָרען פאַר דער צייט און אויף איהר אומגליקליכע לאַגע. נאָר ער האָט דער מאַמען קיין זאַך ניט געזאָגט און באַגנו־גענט זיך דערמיט, וואָס ער פלעגט פאַרבייסען די ליפּען און אַרויסגעהן אין אַ צווייטען צימער.

נאָר אַמאָל, ווען ער האָט דערהערט ווי די שכנות רעדען וועגען קצבה פון דער צדקה־חברה, ווי וועגען אַ זאַך, וואָס איז זעלבסט־פאַרשטענדליך, האָט ער זיך קוים דערוואַרט, אַז די שכנות זאָלען אַוועקגעהן, און מיט אַ קול, וואָס האָט געציטערט פון טרערען, האָט ער אויסגעשאָסען:

נאָר ער האָט געוואוסט, אַז די מאַמע טענה׳ט שטענדיג און מוסר׳ט שטענדיג און קלאָגט.

נאָר די קורצע סצענע צווישען איהם און דעם טאַטען, די קורצע ווערטער, אַ טייל פון וועלכע ער האָט ניט פאַרשטאַנען, דער שטומער אויפרוף פול מיט די ביטערע טרערען, און מעהר ווי אַלץ דאָס, וואָס דער גרויסער טאַטע האָט איהם איבערגעגעבען זיין פּלאַץ, דאָס אַלץ האָט מיט אַ מאָל פון איהם געמאַכט אויס קינד. זיינע יונגינקע פּלייצעס האָבען פּלוצים דערפיהלט דעם שווערען יאָך פון אַ שטוב אהן אַ פאַרדינער, די שרעקליכע טראַגעדיע פון פאַרלירען צו ניין־צעהן יאָהר אַ טאַטען. די סימנים פון וועלכע זיינען שוין דריי חדשים אַזוי בולט געשטאַנען פאַר זיינע אויגען, האָט ער איצט צום ערשטען מאָל דערזעהן און דערפיהלט. ערשט איצט האָט ער צום ערשטען מאָל באַגריפען דעם צוזאַמענהאַנג פון די פּיליולען און רפואות מיט דעם טאַטענס איינגעפאַלענע באַקען, אויסגעדאַרטע הענט, מיט׳ן געהן אויף די שפּיץ פינגער בשעת דער קראַנקער שלאָפט, מיט דער בייזקייט פון דעם קרעמער און דעם קצב, ווען די מאַמע שיקט איהם קויפען „אויפ׳ן בוך״ — ער און סיידי און אייק בלייבען אהן אַ טאַטען. זיי וועלען מעהר שוין קיין טאַטען ניט האָבען.

עס האָט זיך דערהערט אַ שטיל כראַפּען פון דעם קראַנקען, וועמען דאָס קורצע געשפּרעך האָט אויסגעמאַטערט. סעמקע האָט פּלוצים דערפיהלט, אַז דאָס הערצעל ברענט איהם אַזוי, אַז ער מוז אויסשיסען אין אַ יאָמער. ער האָט זיך אויף די שפּיץ פינגער אַרויסגעכאַפּט פון צימער, פאַרשטופּט זיך אין אַ ווינקעל אין קאָרידאָר, צונויפגעדרעהט זיך ווי אַ קנויל און האָט ביטער געכליפּעט.

* * *

די גאַנצע צייט פון שבעה האָט זיך סעמקע אַרומגעדרעהט אין די צימערען ווי אַ שאָטען. דאָס קליין פייערל פון דעם גאַז, וואָס האָט געברענט סיי טאָג און סיי נאַכט אין רעהר, דער פאַרהאַנגענער שפּיגעל, דאָס שטילע רעדען, ווען קיין פרעמדע זיינען ניט געווען. די פּלוצליכע אַנפאַלען פון צערטליכקייט, ווען די

ריכטען, וואס האבען פארנומען דעם בכבוד׳יגסטען פלאץ אויף דער ערשטער זייט פון די צייטונגען וועגען דעם נאציאנאלען שפיל „בייס־באל" און פון וועלכען עס צאפעלט אזוי שטארק דאס הארץ פון דעם אמעריקאנער אינגעל און יונגענמאן. ער איז די גאנצע צייט געווען דורכגעדרונגען מיט׳ן באוואוסטזיין, אז אין דער היים איז פאראן א מאמע און א קליין ברודערל און א קליין שוועסטערל און ער איז זייער ברויט־געבער.

די ערשטע צייט, ווען ער פלעגט פארטיג ווערען מיט זיין בינטעל צייטונגען און קומען אהיים מיט זיינע פופציג־זעכציג סענט ריוח, האט ער זיך פארגונען נאך דער וועטשערע ארויס־צוגעהן אין גאס, אנידערזעצען זיך מיט חברים אויף א טרעפ ביים אריינגאנג אין א הויז און דערצעהלען מיט א זעלבסט־צופרידענ־הייט זיינע ערפאהרונגען און וועגען זיין נייער באקאנטשאפט פון דער נייער סביבה און עס האט זיך געהערט ניט קיין קליינע מאס קינדערשע באריהמעריי, ווען ער האט גערעדט וועגען זיינע פאר־דינסטען.

— איך בין דער פארדינער אין שטוב!

דערביי געוועהנליך פלעגט ער צוזאמענלעגען זיינע הענטלאך אויף דער ברוסט און לאנגזאם שאקלען מיט׳ן קאפ פון אויבען ארונטער.

סעמקע איז געווען זיכער, אז די פופציג־זעכציג סענט א טאג, וואס ער ברענגט אהיים, זיינען גענוג צו האלטען דאס הויז גוט פארזארגט. נאר עס האט איהם לאנג ניט גענומען צו באמערקען, ווי סיידי הויבט אן צו שלעפען דער מאמען פאר׳ן פארטוך און מיט א געוויין אהן טרערען בעטען א סענט. און די מאמע, פארלירענדיג געדולד, שלאגט איהר אז דערפאר און רופט איהר „נאשערקע" און „טרפה׳נע קישקע" און „גע׳שמד׳טע האלז" און אז זי איז אלט גענוג צו פארשטעהן, אז ווען אין שטוב קומט מען קוים אויס מיט ברויט, דארף מען ניט וועלען קיין קענדים אדער טאמייטאס. ביי סיידי׳ן זיינען טאמייטאס געווען די גרעסטע נאשעריי, און סעמקע האט זיך דערמאנט, ווי פאר א יאהרען, ווען דער טאטע האט געלעבט און געארבייט, האט די מאמע אין אבענד

— מאַמע, איך וויל ניט, מיר זאָלען נעהמען טשאַריטי.

— קינד מיינס, וואָס רעדסטו? דו פאַרשטעהסט נאָך ניט, אַז מיר האָבען פאַרלאָרען אונזער ברויט־געבער.

און דערביי האָט זי אויסגעשאָסען אין אַ ניי געוויין.

— איך וועל זיין דער ברויט־געבער, — האָט ער געזאָגט ענט־שלאָסען.

— דו?!

זי איז אַ ווײַלע געבליבען שטיל און אָנגעקוקט איהם מיט פאַרוואונדערטע אויגען. סעמקע האָט זיך פאַרשעמט און אַ לייכטע פאַרב האָט זיך פאַרשפּרייט איבער זיין געזיכט.

— נאַרעלע, וואָס קען אַזאַ קינד ווי דו טאָהן? דערווייל דאַרף איך נאָך יאָהרען־לאַנג זאָרגען וועגען דיר.

זי האָט איהם אַרומגענומען מיט ביידע הענט און ביידע האָבען געוויינט. סיידי און אייק, קוקענדיג אויף זיי, האָבען אויך אויסגעבראָכען אין אַ געוויין, און אין שטוב איז געוואָרען אַ נייע יללה.

* * *

גלייך נאָך שבעה האָט זיך סעמקע גענומען צו פאַרקויפען צייטונגען.

ער האָט זיך דערצו גענומען מיט דער ערנסטקייט פון אַ גרע־סערען מענשען. אין דער צייט, ווען זיינע נייע חברים, וואָס האָבען פאַרקויפט צייטונגען, פלעגען זיך אַוועקלאָזען ווי מחבלים מיט׳ן בינטעל פרישע צייטונגען אונטער׳ן אָרעם מיט אַ ווילדען געשריי „יעקסטראַ־אַ־אַ!” און מעהר אָנקוועלען פון זייער אייגע־נעם שרייען, ווי פון דער פּרנסה, וואָס דאָס שרייען האָט געבראַכט, האָט ער זיך אַוועקגעשטעלט אין אַ ראָג אין פּאַרק ראָו, און זיינע אויגלאַך זיינע געשפּרונגען פון איין דורכגעהער אויף׳ן צווייטען און געזוכט דעם קונה און ווען דער שטראָם פון דורכגעהער פלעגט ווערען שוואַכער, פלעגט ער שפּרינגען פון איין עלעקטרישען וואַגאָן אויף׳ן צווייטען און איז מיט אַלע געדאַנקען געווען איינ־געטאָהן אין דער פּרנסה. ער האָט זיך מיט חברים ניט פאַררעדט, האָט זיך ניט פאַרגונען צו פאַרטיפען אין די ציפער פון די באַ־

— איך וואַקס, מאַמע, — האָט ער געענטפערט פרעהליך. — דו וועסט זעהן, מאַמע, איך וועל גאָר גיך זיין אַזאַ גרויסער און וועל מאַכען עי לאַט אַף מאַני.

* * *

די חברים צייטונגס־פאַרקויפער האָבען סעמקען ניט ליעב גע־האַט, זיי האָבען איהם גערופען „סטינגדזשי גאָוט" (קמצן), ער האָט אין זייערע שמחות קיין אנטייל ניט גענומען, און וואו עס האָט זיך געהאַנדעלט אויסצוגעבען אַ פּאָר סענט, האָט ער זיך אַרויס־געמאַכט. נאָר איין חבר זיינער, „לעפטי", אַ פּראָדוקט פון עלענד און פון דער סטריט, האָט זיך מיט איהם באַפריינדעט. ווען נאָר איהם פלעגט אויסקומען צו שטעהן נעבען סעמקע'ן, האָט ער איהם אונטערגערוקט אַ ביס פון אַ „פראַנקפורטער" אָדער פון אַ באַנאַנאַ אָדער געגעבען איהם אַ פּאָר ציה פון זיין סיגאַרעט.

אַ מאָל, ווען „לעפטי" האָט געוואונען עטליכע סענט אין קרעפּס האָט זיך „לעפטי" אָנגערופען צו סעמקע'ן:

— קום, מיר וועלען אַ לעב טאָן.

ער איז מיט איהם אַוועק אין אַ ביליגען רעסטאַראַן און גע־הייסען זיך געבען אַ סאַפּער כיד המלך. סעמקע האָט זיך צוגע־כאַפּט צום עסען ווי איינער, וואָס האָט שוין אַ צייט ניט פאַרזוכט קיין נאַרהאַפטע שפּייז, און „לעפטי" האָט אָנגעקוואָלען, וואָס זיין חבר עסט מיט אַזאַ אַפּעטיט. סעמקע איז יענעם אָבענד געקומען אַהיים מיט יענער חיה'שער צופרידענהייט, וואָס אַ זאַט עסען רופט אַרויס.

די שמחה האָט אָבער לאַנג ניט געדויערט... אין מיטען נאַכט האָט ער זיך אויפגעכאַפּט מיט שרעקליכע קרעמפּען. ער האָט די יסורים ניט געקענט פאַרבאָרגען און די מאַמע האָט מיט פאַר־בראָכענע הענט גע'טענה'ט:

— אָבער איך האָב געזאָגט, אַז דו וועסט דיין מאָגען פאַר־דאַרבען.

האָט מען אין מיטען נאַכט געמוזט ברענגען אַ דאָקטאָר, וועל־כער האָט איבער איהם געאַרבייט אַ היבשע צייט. דאַן האָט ער ערקלעהרט, אַז מען דאַרף איהם שיקען אין האָספּיטאַל.

מיט שטראַהלענדע אויגען דערצעהלט, ווי סיידעלע האָט ביי איהר געבעטען אַ סענט און איז אַליין אַרונטער די טרעפּ, איז אַריין אין גראָסערי אַנטקעגען איבער און האָט געקויפט אַ טאָמייטאָ. די גרויסע בוגרת איז דעמאָלט אַלט געווען דאָס דריטע יאָהר. און דער טאַטע האָט איהר געקושט פאַר איהר בריה׳שקייט, און דער פאַרדינער פון דעם הויז האָט באַגריפען, אַז ער טוט נאָך ווייט ניט אַלץ, וואָס אַן אמת׳ער ברויט־געבער דאַרף טאָן.

* * *

— סעמעלע, פאַר וואָס זעצסטו זיך ניט צום טיש עסען? די זופּ וועט קאַלט ווערען, עס וועט קיין טעם ניט האָבען, — האָט גאָלדע האַלב־געפרעגט, האַלב־געוואָרטשעט ביים סאַפּער.

— מאַמעשי, איך וויל ניט. בעליוו מי, איך וויל ניט.

— מיט וואָס ביזטו זאַט, אַ בראָך צו דער מאַמען, דו האָסט דאָך ביי טאָג אויך ניט געגעסען.

— איך קען ניט וואַרטען, מאַמעשי. איך לויף אַרום דעם גאַנצען טאָג און איך ווער הונגעריג, און איך מוז אין מיטען עפּעס כאַפּען עסען. איך קען ניט וואַרטען אויף סאַפּער, סי?

— איך זעה, איך זעה. עס איז אַ בראָך אַ גוטער דער מאַמען.

— עס, מאַמע, און גיב די קינדער. איך וועל דערווייל מאַכען די ריטוירנס (צונויפּפּאַקען די איבערגעבליבענע צייטונגען).

— דער קאָפּ קען דיר האַרט ווערען עסענדיג. וואָס איז דאָס פאַר אַן עסען, אַז מען כאַפּט עפּעס. דו וועסט נאָך פאַרדאַרבען דעם מאָגען.

אַזאַ דיאַלאָג האָט מען געקענט הערען זעהר אָפט ביים סאַפּער, און בכלל פלעגט עס פאַרקומען, ווען סעמקע פלעגט זיך צוריק־קעהרען אַהיים נאָך אַ שלעכטען טאָג פּרנסה.

אָפט פאַר׳ן שלאָף האָט די מאַמע געטאַפּט זיינע הענטלאַך, וואָס האָבען אויסגעזעהן ווי שטעקלאַך; די ריפּען, וואָס מען האָט געקענט איבערצעהלען און מיט טרעהרען באַמערקט:

— דו ביזט אַזוי אויסגעדאַרט, מיין קינד, הויט און ביינער.

די געפאַלענע

איך האָב זיך געאײלט אַ היים דורך ....סטריט; אויף אײנעם פון די פינסטערסטע בלאָקס פון דער סטריט האָב איך באַמערקט, ווי אַ שאָטען האָט זיך ערגעץ פון דער פינסטער ארויסגערוקט און גענומען געהן מיר אַנטקעגען. פאַר אַ ווייטען שיין פון אַ פאַנאַר האָב איך באַמערקט, אַז דער שאָטען טראָגט אַ קליידעל. ווען איך האָב זיך מיט׳ן שאָטען אויסגעגליכען, איז נעבען מיר געשטאַנען אַ מיידעל מיט אַנגעפודערטע באַקען און געקוקט אויף מיר מיט יענע חצופ׳ישע אויגען, וואָס מען קען באַגעגענען ביי אַלע געוויסע מיידלאך, וואָס פיהרען ביינאַכטיגע געשעפטען...

ווען איך האָב זיך מיט איהר באַגעגענט מיט די אויגען האָב איך אַ ציטער געטאָן און באַמערקט, אַז דער שאָטען, וואָס האָט מיר פאַראורזאַכט דעם ציטער, האָט זיך אויך אַ צאַפּעל געטאָן און אַ שפּרונג געטאָן אַ טריט אויף הינטען.

מיט צוויי יאָהר צוריק פאַר דער באַגעגעניש, וואו איך האָב דאָ איצט באַשריבען, האָב איך געוואוינט אין אַ גרויסע, פינסטערע טענעמענט הויז אין אידישען געגענד. צייט האָב איך געהאָט איבער גענוג, און אַזוי ווי מיין פענסטער איז ארויסגעגאַנגען צום סטריט, פלעג איך שטונדענווייז אָפּזיצען ביים אָפענעם פענסטער און צוקוקען זיך צו אַלץ, וואָס געהט פאָר אין דרויסען.

אַ גרויסען אינטערעס האָב איך אין סטריט ניט געפונען. שטענדיג די זעלבע פאַרשוואַרצטע, אויסגעשמירטע, אָפּגעריסענע, אויסגעמאַגערטע קינדערלאך, מיט וועלכע דער איסט־סייד איז זעהר רייך, שטענדיג ערגעץ ברענט אַן אַלטער מאַטראַץ, וואָס די קינדער צינדען אונטער, און דער רויך מאַכט ביטער אין האַלז, שטענדיג מיט די זעלביגע פוילע און אמת׳ע טריט פון דער אומערטרעגליכער

— אין האָספּיטאָל?! — האָט גאָלדע געפרעגט און איז געבלי־בען ווי פאַרשטיינערט.

— דער באַי איז אויסגעהונגערט צום טויט און עס איז דאָ אַ קנאַפּע האָפנונג אויף זיין לעבען.

אין דער פריה האָט מען סעמקען צוגענומען אין אַן אַמבולאַנס און אין אָבענד האָט מען גאָלדען געבראַכט די בשורה, אַז איהר באַי איז געשטאָרבען.

נאָר גאָלדע איז נאָך אַלץ ניט געקומען צו זיך פון דעם לעצטען קלאַפּ, וואָס דער דאָקטאָר האָט איהר געגעבען, און ווען זי באַגעגענט פון די שכנות, טענה'ט זי:

— אויסגעהונגערט? און מיין סעמעלע איז שטענדיג געווען זאַט. מען האָט זיך ביי איהם געדאַרפט בעטען, אַז ער זאָל עפּעס עסען אין דער היים.

געהאַט אַ קעפּ מיט אַ ברילעק. טראַגען אין גאַס פלעגט זי עס ניט, אַזוי ווייט האָט איהר קיין מוטה ניט געכאַפּט — נאָר פאַר׳ן הויז, ווען די באָס פלעגען זיך צונויפקומען, פלעגט זי עס אָנטאָן, נעה־מען ביי אַ באָי אַ שטעקעל און שפּאַצירען איבער׳ן סייד־וואָק, נאָכ־מאַכענדיג, ווערליג זי האָט פאַרשטאַנען, ווי אַ פּריצה דאַרף שפּאַ־צירען און פלעגט דערביי אויסגלייכען דעם קאָפּ און וואַרפען מיט די פּלייצעס. דאָס פלעגט אַרויסרופען אַזאַ מין געלעכטער, אַז ניט נאָר די באָס, נאָר אַפילו באַיאָרענטע מענשען, וואָס האָבען זיך דעמאָלט געטראָפען אויפ׳ן בלאָק און די שכנים וואָס זיינען גע־זעסען אויף די בריקלאַך פאַר די הייזער אָדער די וואָס האָבען געקוקט פון די פענסטער, האָבען זיך ניט געקענט איינהאַלטען ניט צו לאַכען.

ווען אַ באַקאַנטער באָי פלעגט צופאָהרען צום הויז מיט אַ בייסיקעל, און דאָס האָט פּאַסירט כמעט יעדען פאַרנאַכט, האָט זי לאַנג ניט מבחין געווען פון אַ זכר׳שען בייסיקעל צו אַ נקבה׳שען, פלעגט אַ ביסעל צו הויך פאַררייסען דאָס קליידעל און מיט צוויי באָיס פוןביידע זייטען פאָהרען, און פלעגט אַנטרייבען ווי מיט אַ פערד: „נאָ, קאַשקאַ, נאָ!“ און זי אַליין און די באָיס זיינען דערפון געווען ענציקט.

אין באַל האָט זי געשפּילט ווי אַ מזיק, אַ וואָרף־טאָענדיג דעם באַל, האָט זי זיך געסטאַרעט, אַז ער זאָל פליהען וואָס העכער, נאָר אַזוי ווי זי פלעגט דעם באַל וואַרפען אויפ׳ן פּרויענצימערישען אופן, דאָס הייסט פון הייבען און ביי יעדען מאָל אַ שליידער טאָן פלעגט זי אַליין זיך איינבויגען כמעט ביז צו דער ערד, פלעגט דערפון זיין אַזאַ מין פּאַטעכע, אַז אַלע אַרומיגע און זי פלעגען לאַכען.

נאָר איהר פרייהייט איז דאַך געווען באַשרענקט. די מוטער, וואָס איז ניט לאַנג צוריק אַראָפּגעקומען אַהער פון יוראָפּ, האָט דוקא געגען איהר שפּילען גאָר ניט געהאַט. „דאָ איז אַמעריקאַ!“ פלעגט זי געוועהנליך ענטפערען, ווען אַ קרוב פלעגט איהר אויפ־מערקזאַם מאַכען אויף דער טאָכטער׳ס פיהרונג, נאָר געשטערט האָט איהר דזשייק; אויפ׳ן בלאָק האָט מען געוואוסט, אַז דזשייק

געשטופּט מיט אַ מוטער־קערעדזשיל אום צו געבען דער בייבי וואָס ליגט אין איהר אביסעל „פרישע לופט״ — שטענדיג די זעלביגע דריקענדע קאַרטינע, נאָר עטוואָס פאַרב צו דער קאַרטינע האָט צוגעגעבען איינע אַ ראַפּען מייקערין און זי פלעגט מיר אָפט האַל־טען שעה׳נווייז ביים פענסטער.

די פינישערין איז געווען וואָס מען רופט אַ לעבעדיגע שטיק סחורה און האָט לעבעדיג געמאַכט דעם גאַנצען בלאָק. פון ווייט און פון נאָהענט פלעגען זיך צונויפקומען באַים און אַלע האָבען זיך געדרעהט אַרום איהר, כאָטש מיידלאַך זיינען געווען אין אונ־זער טענעמענט־הויז איבער גענוג. קיין שעהנהייט איז זי ניט געווען, נאָר זי האָט דעמאָלט געהאַלטען אין בליהען און האָט אין זיך געהאַט עפּעס אַזעלכעס, וואָס ציהט צו זיך צו דעם פּראָסטען עולם. וואָס דאָס איז אַזעלכעס? אַזוי שווער אָפּצושטימען, צי דאָס איז געווען כוואַטסקייט וואָס איז געווען אויסגעגאָסען אי־בער׳ן גאַנצען פיגור. צי דאָס איז דער קול פון לעבען, וואָס האָט זיך געהערט פון אַלע איהרע גלידער. ווי דאָס איז, צווישען אַלע מיידלאַך, פון די טענעמענט הייזער אויף דעם בלאָק וואו איך האָב געוואוינט, איז זי, מיט איהרע גראָבע געזיכטסציגע, מיט איהר ווייט ניט פרויענצימערשען קול, מיט איהרע גראָבע הענט, געווען אַ בלימעל, אַרום וועלכען עס האָבען זיך אַרומגעדרעהט פאַרשידענע.

ווי נאָר זי פלעגט זיך באַווייזען פאַר׳ן הויז האָט זיך גלייך אָנגעהויבען חוכא וטלולא און איהר קול, סיי אין לאַכען, סיי אין רעדען, האָט זיך געהערט העכער פאַר אַלעמענס.

און זי האָט געקענט אַמוזירען די באַים. איבעריגענס, ווייס איך נאָך עד היום ניט, צי זי האָט געוואָלט אַמוזירען פרעמדע, אָדער די פולקייט פון לעבען, וואָס האָט אין איהר געקלאַפּט, האָט איהר געמאַכט פרעהלאַך פאַר זיך אַליין. גיכער פאַר אַלץ האָבען ביידע זאַכען געהאַט אַ חלק אין איהר פרעהליכקייט...

און שטאָף צום פרעהלאַך מאַכען האָט איהר ניט געפעלט. זי אַליין איז קיין גרויסע אויסקלייבערקע ניט געווען, און די וואָס האָבען זיך מיט איהר מיטגעפרעהט — נאָך ווינציגער. זי האָט

— פאר וואס? דיד־יו־ז־עווער.

— איך וואלט ניט נאר דיר, אפילו מיינע א באקאנטע וואלט איך ניט געלאזט געהן צו איהם ארבייטען... כ׳וועל דיר דערצעהלען... פאר א יאהרען האט דארטען דבורה׳קע געארבייט... און דא האט ער אנגעהויבען רעדען אזוי שוואך, אז איך האב בשום אופן ניט געקענט הערען נאר די איינציגע ווערטער וואס איך האב געכאפט אין דער לופט און איך האב פארשטאנען, אז דער באס פון דעם שאפ האט זעהר א שלעכטע רעפוטאציע אין א געוויסען הינזיכט...

— נעווער מיין, — האב איך געהערט ווי זי האט איהם געענטפערט אויפ׳ן קול, ווען דזשייק האט איהר געענדיגט דערצעהלען וועגען דבורה׳קען.

— סיי, — האט דזשייק אנגעהויבען מיט א פארענדערונג אין קול און די פארענדערונג איז ניט געווען צום גוטען: די ביטערניש האט זיך איצט פארוואנדעלט אין כעס, — סיי, פאר וואס האבען עפעס אלע הענט געסטאפט און נאר פאר דיר איינער געפינט ער ארבייט?... דער סעמפעל־מייקער אפילו סטאפט איצט...

— יו אר איי לאיער! רייטשעל ארבייט אויך!

— אזוי, גלייכסטו זיך צו איהר? אל־רייט; איך האב דיר שוין פארזארגט... — ביי די ווערטער האט ער זיך אומגעקערט מיט׳ן רוקען און איז מיט שנעלע טריט אוועק.

— דזשייק! — האב איך געהערט ווי זי רופט איהם, — דזשייק, קום אהער!

נאר ער האט זיך ניט אומגעקעהרט.

— דזשייק! קאם בעק! דזשייק, איך דארף דיר! — האט זי איהם א צווייטען מאל גערופען.

דאס מאל איז דער גערויש פון זיינע ערווייטערענדיגע טריט שטיל געווארען אויף א רגע, נאר תיכף האט זיך דער רויש ווייטער דערהערט אין דער זעלבער ווענדונג וואס פריהער.

דזשייק האט זיך ניט אומגעקעהרט.

זי איז נאך א ווילע געשטאנען און באלד האב איך דערהערט איהרע טריט אויף די סטעירז.

איז איהר „פעללאו“. איהם איז שטאַרק ניט געפעלען געווען איהר שטיפען מיט די באָים. דאָס רוב פלעגט זי איהם ניט הערען און ניט אכטען אויף זיינע פּראָטעסטען, דאָס רוב ווען ער פלעגט קומען און נעהמען טרייבען איהר אין שטוב, פלעגט זיך אויסלאָזען מיט דעם, אַז ער פלעגט אין כעס ווערען און אַוועקגעהן ברוגז, נאָר דאָס, פאַרשטעהט זיך, האָט איהם ניט געשטערט שפּעטער א ווײַלע ווייטער קומען און באַנייען די קריעג, נאָר דאָך פלעגט זיין קומען אויף איהר ווירקען אויף אַזוי פיעל, אַז איהר שטיפען האָט שוין ניט געהאַט דעם זעלבען רייץ ווי פריהער.

פון איהר האַלטען זיך מיט דזשייקען האָט איך פאַרשטאַנען, אַז ביי זיי עקזיסטירט אַן איינזייטיגע ליעבע, דאָס הייסט אַז ער ליעבט און זי ניט. דזשייק איז געווען א שופּטילער בחור'ל מיט א דראָבנע קעפּעל — ניט קיין אַנגעזעהענער מענש, זי האָט איהם געקענט זיין אַן עלטערע שוועסטער. ווי אַזוי ביי זיי האָט זיך פאַרבונדען א ליעבע אָדער ווי אַזוי ער איז געוואָרען איהר „פעללאו“ האָב איך פון מיין פענסטער ניט געקענט ערפאַהרען. איבעריגענס האָט דאָס מיר ניט אינטערעסירט. נאָר ווי דאָס איז, ער האָט איהר געליעבט און שטאַרק מורא געהאַט פאַר איהר שטיפען.

א מאָל, דאָס איז געווען א קיהלער זומערדינער אָבענד. אויף דרויסען איז געווען פינסטער, דער בלאָק איז געווען לעדיג. איך בין געזעסען ביים פענסטער און דאַרשטיג געאָטעמט די קיהלע לופט. אויפ'ן בריקעל פאַר'ן שטוב, סאַמע אונטער מיין פענסטער, זיינען געשטאַנען צוויי פיגורען. אין דער פינסטער האָב איך זיי ניט דערקענט, נאָר דערהערענדיג זייערע שטימען האָב איך גלייך דערקענט, אַז דאָס איז זי און דזשייק.

זיין קול איז געווען ביטער. ער האָט איהר געהייסען זי זאָל ניט געהן אַרבייטען, נאָר זי האָט איהם געענטפערט, אַז דאָס איז ניט זיינע ביזנעס.

נאָר ער האָט איהר ניט געהערט און ווייטער גע'טענה'ט:

— פריהער איז געווען אָל־רייט. פריהער האָב איך דאַרטען געאַרבייט, אָבער איצטער וויל איך ניט, יו אַנדערסטענד?

פּה נקבּר

— טרעף, ווען איך האָב היינט געזעהן? — האָט געזאָגט גאָלדבערג מיט אַ שמייכעל, אַריינקומענדיג אין פראָנט־רום, וואו זיין ווייב איז געשטאַנען פאַר׳ן שפּיגעל און געבויגען זיך אין אַלע זייטען אַזוי, אַז דער קאָפּ איז אויסגעקומען דאָ ווי צוגעוואַקסען צום רעכטען און דאָ צום לינקען אַקסעל, צו זעהן אויב דאָס קלייד ליגט גוט.

— פון וואַנען זאָל איך טרעפען? — האָט זי געענטפערט, ניט אָפּרייסענדיג די אויגען פון שפּיגעל, מיט אַ קול, וואָס האָט דייטליך געוויזען, אַז איצט אינטערעסירען איהר ניט אַזעלכע זאַכען. — גיב אַ קוק, איז אין בעק אָל־רייט?

— אָל־רייט! — האָט ער געענטפערט.

— דו האָסט דאָך אפילו קיין קוק ניט געטאָן! — האָט זי געזאָגט בייז.

ער איז צוגעגאַנגען נעהענטער און נאָך אַ קורצער רעוויזיע האָט ער ווידער אַרויסגעגעבען זיין אורטייל, אַז עס איז אָל־רייט.

זי האָט זיך, ווי עס ווייזט אויס, אויף איהם ווייניג וואָס פאַרלאָזען און האָט געדרעהט מיט׳ן קאָפּ און קערפּער אַזוי, אַז דער פּנים זאָל אויסקומען צום רוקען.

— נאָ, שטעל דאָ צו, — האָט זי געזאָגט, דערלאַנגענדיג איהם אַ שפּילקע, און געוויזען מיט אַ פינגער, וואו ער זאָל צושפּילען. זעהסט, מען קען זיך אויף דיר שטאַרק פאַרלאָזען.

ער האָט גענומען די שפּילקע און געטאָן, ווי זי האָט איהם געבעטען, הגם ער האָט פּראָטעסטירט, אַז דאָס איז גאַנץ איבעריג.

— וואָס געדויערט עס ביי דיר אַזוי לאַנג?

אויף מארגען האב איך אין דער פריה געזעהן איהר געהענדיג צו דער ארבייט און פארנאכט קומענדיג פון דער ארבייט צוריק...

* * *

אין א חדשים דריי ארום האב איך דערהערט, אז מיין שכנה האט פארקלאגט דזשייק׳ן פאר בריטש אף פראמיס, נאר עס האט זיך עפעס אויסגעלאזט א מיאוס׳ער סקאנדאל און פון משפט איז גאר ניט געווארען.

איך האב איהר פארלארען פון מיינע אויגען און א צייט ניט געזעהן און היינט האב איך איהר באגעגענט אין אזא צושטאנד...

— וואס איך הער! — האט זי געזאגט און האט זיך אנידער־געזעצט.

גאלדבערג האט זיך אויך אנידערגעזעצט און זיין שמייכעל איז געווארען גרעסער.

— ווען איז ער געקומען?

— ערשט מיט עטליכע טעג צוריק. ער שלעפּט נאך מיט זיך די שיף.

— ווי זעהט ער אויס?

— ער האט זיך כמעט ניט געענדערט, ניט אין פּנים, ניט אין הילוך און ניט אין די געדאנקען. דער זעלביגער ווי מיר האבען איהם איבערגעלאזען מיט פופצעהן יאהר צוריק.

— און וואס דענקט ער צו טאן דא? וואס קען אזא מענש טאן?

— א, ער האט שוין ארבייט איבער׳ן האלז. ער איז שוין פול אויף אלע מיטינגען, האט זיך שוין געזעהן מיט עטליכע לידערס און, פארשטעהט זיך, שוין צוריסען זיך מיט זיי און ווייסט שוין אלץ, וואס דא טוט זיך אין דער באוועגונג.

— נו, אלע זיינען געווען אזוי די ערשטע צייט. דו ביזט א מאל אויך ניט געווען קליגער. ווען מיר האבען חתונה געהאט האב איך געמיינט, אז איך וועל קיין מאל ניט האבען קיין קליידעל אויף מיין לייב. נישקשה, ער וועט זיך אויסגרינען. האסטו איהם פארבעטען צו אונז? — האט זי געפרעגט אויפהויבענדיג זיך און האט אנגעטאן די העט.

ער האט אויף דעם ניט געענטפערט. מיט איין מינוט פריהער האט ער אליין געשמייכעלט פון מאנסקי׳ס גרינקייט און ער האט זיך ניט געקענט אפּוואונדערן, ווי אזוי האבען דאס פופצעהן יאהר ניט געמאכט איהם קליגער און פראקטישער; נאר ווען דאס ווייב האט אזוי קאלט ארויסגערעדט, אז ער וועט דא ווערען קליגער און וועט זיך אויסגרינען און האט עס געזאגט מיט אזא זיכערען טאן, אזוי ווי עס קען גאר ניט געמאלט זיין, אז איינער זאל זיין גאנץ לעבען בלייבען אן אידעאליסט, האט זיך ביי איהם אין הארצען אויפגעהויבען א געמישטער געפיהל פון כעס און האס געגען איהר

— אז דו וועסט זיך דרעהען, וועל איך איבער־אַ־יאָהר אויך ניט פאַרטיג ווערען דערמיט.

— נו, איך שטעה דאָך שוין גלייך. דער קראַגען שטעהט אָפּ. זעהסט? שפּילע דאַ אויך צו, נאָר שטעך ניט אין לייב, עס טוט וועה, — האָט זי געזאָגט מיט אַ קרים.

— נאָר, דאָס איז די איינציגע צייט, וואָס איך קען זיך מיט דיר אָפּרעכענען. נו, טרעף, וועמען איך האָב באַגעגענט? — האָט ער ווידער געפרעגט און אויף זיין געזיכט האָט זיך ווידער געוויזען אַ שמייכעל.

— וואָס בין איך, אַ מלאך? — האָט זי געענטפערט בייז.

— פּרואוו!

— וואָס האָסטו זיך צוגעטשעפּעט!

אַ באַקאַנטער וואָס וועט דיר אינטערעסירען.

זי האָט זיך אָפּגעקערט פון שפּיגעל און אַ קוק געטאָן אויף איהם.

— ווער?

— אַן אַלטער באַקאַנטער!

— נו, זאָג שוין.

— ניין, דו מוזט טרעפען.

פון יוצא וועגען האָט זי אָנגערופען עטליכע נעמען און אַז ער האָט נאָך יעדען נאָמען אַלץ געזאָגט „ניין", האָט זי געזאָגט ענטשלאָסען:

— איך קען ניט טרעפען. זאָג שוין, ווער איז דאָס?

— אַז דו וועסט זיין אפילו מיט צוואַנציג קעפּ וועסטו ניט טרעפען. איך האָב באַגעגענט —

— נו, זאָג שוין, — האָט זי אויסגעשריען אומגעדולדיג.

— מאַנסקי׳ן.

— וואָס? — האָט זי אויסגערופען און האָט זיך אַ קעהר געטאָן צו איהם און אויסגעשטרעקטביידע הענט.

— מאַנסקי׳ן!

— מאַנסקי?

— מאַנסקי ווי ער שטעהט און געהט.

ער איז געווען פויל אַנצוצינדען די געז און איז געבליבען זיצען אין דער פינסטער. איבעריגענס, אַ מאַטער שיין האָט דערגרייכט אין צימער פון אַן עלעקטרישען לאָמפּ פון דער סטריט און האָט פאַרשפּרייט אַ מאַטע ליכט איבער׳ן צימער און פאַרניטשור.

זיין פריינד מאַנסקי געהט איהם ניט אַרויס פון זינען. זיי האָבען זיך געטראָפען צופעליג, וואָס איז אַ גרויסער וואונדער פאַר אַזאַ שטאָדט ווי ניו יאָרק, וואו מען קען אַמאָל אָפּלעבען און קיין מאָל זיך ניט באַגעגענען. ער איז גראָד אריין אין אַ קאַפּע סאַלון, וואו ער פלעגט אַ מאָל פאַרברענגען אין הייסע דעבאַטען טעג און נעכט. מאַנסקי האָט זיך מיט איהם גאָר ניט דערפרעהט. דאָס האָט ער געזעהן גאַנץ דייטליך. מסתמא האָט מען איהם שוין דערצעהלט, אַז ער האָט אויסגעביטען אידעאַלען אויף ביזנעס, און טאַקע דעריבער האָט ער אין האַרצען געלאַכט, געלאַכט פון זיין גרינקייט, פון זיין יאָלדישקייט. איהם האָט אויסגעוויזען זעהר קאָמיש, וואָס אַ מענש, וועלכער האָט מסתמא קיין צוויי צובראָ־כענע שילינגער אין קעשענע, טראַכט ניט ווי אַזוי צו קריגען אַ באַשעפטיגונג און האָט נאָר אין זינען צו באַקענען זיך מיט אַלע פאַרשידענע פראַקציעס, אַזוי ווי מען וואָלט איהם אַהער אַראָפּ־געשיקט אויף אַלעם פאַרטיגען, ער זאָל גרינדליך אויסלערנען די היגע באַוועגונג.

אין קאַפען סאַלון האָט ער זיך מיט איהם באַגעגענט מיט אַ שמייכעל אויף די ליפּען און דער שמייכעל האָט געהאַט צו זאָגען אַזוי פיעל, אַז חלומות און פאַנטאַזיעס זיינען גאַנץ גוט, נאָר קיין נאָר דאַרף מען ניט זיין. מיט דעם זעלביגען שמייכעל איז ער געקומען אַהיים, ווען ער האָט דער ווייב אַנגעזאָגט, אַז מאַנסקי איז אין אַמעריקאַ, ווייל אויפ׳ן וועג איז מאַנסקי׳ס בילד אַרויס־געשוואומען פאַר זיינע אויגען אין אַ העלע פאַרב, ווי ער האָט איהם געדענקט אין די יונגע יאָהרען, און וואָס ליכטיגער ער האָט זיך פאַר איהם געמאָלען אַלץ שטאַרקער איז געווען זיין גע־דאַנק, אַז מען דאַרף קיין נאָר ניט זיין. נאָר זיין ווייב האָט דאָס רעדעל פון זיינע געדאַנקען איבערגעדרעהט.

פאַר איהר גראַבען ציניזם, און ער האָט איהר געוואַלט אַריינלאָזען א שטאָך, אַז מאַנסקי האָט דאָ קיין ווייב ניט, נאָר ער האָט זיך אָפּגעהאַלטען, ווייל ער האָט געוואוסט, אַז זי וועט איהם ענטפערען מיט פּראַצענט.

— סאַפער וועסטו זיך הייסען דערלאַנגען, — האָט זי געזאָגט, ארויפציהענדיג איהרע לאַנגע הענדשקעס. — האָב קיין מורא ניט, אַמעריקא וועט איהם מאַכען פאַר א מענשען. נישקשה, ער וועט זיך אויסגרינען. גוד־באַי.

— ווען קומסטו א היים?

— וואָס איז, דו האָסט מורא, מען וועט מיך אויסכאַפּען? — האָט זי געזאָגט עפּענענדיג די טיר.

— אָה נאָו, אַזעלכע נאַראָנים זאָלען זיי זיין גלויב איך ניט. — האָט ער געענטפערט, נאָר זי האָט שוין די באַמערקונג ניט געהערט. זי האָט פאַרמאַכט די טיר הינטער זיך און אַראָפּגעלאָזט זיך פון די טרעפּ.

גאָלדבערג האָט פאַרדרעהט די גאַז און איז אַריין אין דאַינינג־רום מיט דער דעה צו נעהמען סאַפער. נאָר באַלד האָט ער אויף דעם חרטה געהאַט, ווייל ער האָט ניט לאַנג צוריק אין א רעסטאָראַן דער־הרג׳עט דעם אַפּעטיט, און ער האָט גענומען אַרומשפּאַצירען אַהין און צוריק איבער׳ן צימער.

— טעאַטער קען אויך א מאָל זיין א גוטע זאַך, — האָט ער געטראַכט. — אַט איז ער פון איהר פּטור געוואָרען אויף א גאַנצען אָבענד.

זיין כעס אויף זיין ווייב איז ניט שטילער געוואָרען. ער קען ניט פאַרגעסען די בהמה׳וואַטע צופרידענהייט פון זיין ווייב, וואָס פרעהט זיך, אַז זי קען רייסען איהרע באַקאַנטע די אויגען מיט נייע קליידער אָדער דזשועלערי, און מיינט אַז דאָס איז דער תכלית, אַז דאָס איז דאָס גאַנצע לעבען פון א מענשען. אמת, ער אַליין איז שוין אויך לאַנג אָוועק פון יענעם וועג, וואָס ווערט באַלויכטען פון חלומות און פאַנטאַזיעס, נאָר ער איז עפּעס אַנדערש...

ער איז געוואָרען מיעד פון אַרומשפּאַצירען אַהין און צוריק און איז אַריין אין פראָנט־רום און אַריינגעזעצט זיך אין א ראַקינג־טשער.

פאר א גבורה ביי אלעמען האט זיך אנגעגאסען, און ווען זיי האבען זיך שפעט ביי נאכט צוריקגעקעהרט דורך די פריסאדעס און האבען אויפ׳ן וועג באגעגענט וואסילקאוו׳ן, דעם זשאנדאר, האבען זיי איהם גוט דורכגעקלאפט, מעהר ניט דערפאר, ווייל די גבורה האט זיך געבעטען ארויס און זיי האבען ניט געהאט וואו איהר אהינ־צוטאן.

די ערינערונג, ווי אזוי זיי האבען דורכגעקלאפט אזא גרויסען ברייטען גוי, ווי דער זשאנדאר איז געווען, רופט ביי איהם ארויס א צווייטע ערינערונג, ווי ער מיט אלע אינגלאך פון זייער חדר זיינען א מאל שבעה עשר בתמוז ארויס הינטערן שטאדט שפאצירען און אויפ׳ן סענאזשענץ האבען זיי זיך אנגעשטויסען אויף צוויי שקצים מיט לאנגע בייטשען און מיט א קודלעוואטען הינטעל וואס האט געפיטערט בהמות — וואס פאר אן אימה און פחד איז דעמאלט אויף זיי אנגעפאלען ווען זיי האבען נאר דערזעהן די צוויי שקצים און ווי די נשמה איז זיי אוועק אין די פיאטעס, ווען די שקצים האבען א געשריי געטאן: „זשידקי!“ און א יאג געטאן זיך נאך זיי מיט׳ן קודלעוואטען הינטעל. די גאנצע מחנה חדר־אינגלאך האבען זיך געלאזט לויפען הענדום־פענדום מיט פארצווייפעלטע קולות אין אלע זייטען פון די שקצים, און ווען ער און די אנדערע האבען זיך ענדליך אפגעשטעלט, האט מען שוין ניט געזעהן קיין הינטעל, קיין שקצים, נאר אפילו די בהמות...

ער בלייבט זיצען שטיל אין ראקינג טשער. א טריין איז ערגעץ דורכגעלאפען. ער דערמאנט זיך די ערשטע „קאנספירא־טיווע קאמנאטע“ ניט ווייט פון אייזענבאהן־סטאנציע. דאס איז געווען דאס ערשטע מאל וואס ער האט ערקלעהרט ארבייטער, וואס פאר א מאכט עס שטעקט אין זיי. ער געדענקט, ווי אנפאנגס האט זיך א טומאן, געדיכטער פון דעם רויך, וואס דער לאקאמאטיוו שיסט ארויס, פארשפרייט זיך צווישען איהם און די פארזאמעלטע און דאס הארץ איז איהם שיער ניט ארויסגעפאלען ביי די ערשטע צעהנדליג ווערטער. די ווערטער האבען זיך איהם געשטעלט אין האלז און איהם האט אויסגעוויזען, אז ער ווערט מיט זיי דער־ווארגען. באלד האט דער טומאן אנגעהויבען בּיסלאכווייז צו פאר־

„ער איז שוין קרוב פערציג“, האָט ער געטראַכט, „און וואָס פאַר אַ פייער עס ברענט נאָך אין זיין נשמה! מיט וואָס פאַר אַ היץ ער רעדט, מיט וואָס פאַר אַ טיפען גלויבען עס שטראַהלען זיינע אויגען! ער איז איין טאָג ניט עלטער געוואָרען!“

פונקט אַזוי איז ער געווען מיט איבער צוואַנציג יאָהר צוריק, ווען ער האָט איהם דאָס ערשטע מאָל געעפּענט די אויגען אין ראַפּשאַנסק און געוויזען, אַז דאָס לעבען באַשטעהט ניט אין אַרומ־לויפען מיט אַ שטעקעלע פון איין „באַרישניע“ צו דער צווייטער און זינגען אין די פּריסאַדעס, „עי, דובינושקא, עי עוכנעים“! ער האָט איהם דעמאָלט אַנגעוויזען אויפ׳ן העלדישען קאַמף פון אַ הייפעלע יונגע גבורים, וואָס זיינען אַרויסגעטראָטען אין מלחמה מיט דער גאַנצער וועלט און ווילען איבערמאַכען די גאַנצע איצ־טיגע אָרדענונג, און ווי דער קליינער הייפעלע קעמפּער האָט אַנגע־וואָרפען אַ שרעק, אַז קיסרים ציטערען אין זייערע טראָנען.

ער האָט זיך פאַרטראַכט און גענומען זיך וויגען אין ראַקינג טשער.

זיינע פאַרשלאָפענע ערינערונגען האָבען זיך גענומען קאַרטשען אין זיין מח; אַלטע, פאַרראָסטעטע געפיהלען האָבען אָנגעהויבען צו ריהרען דעם פאַרוואַקסענעם שימעל, די פאַרגליווערטע פאַנטאַ־זיע האָט זיך אַ צאַפּעל געטאָן און גענומען שפּינען פעדים און וועבען אַפּגעריסענע סצענעס פון די אַמאָליגע גליקליכע יאָהרען.

אַ שמייכעל, אַ צופרידענער שמייכעל ווייזט זיך אויף זיינע ליפּען. ער דערמאָנט זיך, ווי מאַנסקי און ער און נאָך אַ פּאָר חברים זיינען אַ מאָל פאַרנאַכט אַוועק אויפ׳ן מאָהילניק און מאַנסקי האָט פאַר זיי אַלעמען איבערגעלייענט אַ קליינע בראָשורע, ווי אַזוי פון די דריי קייטען, וואָס האָבען געהאַלטען די מענשהייט געבונדען: די רעליגיעזע, די קייזערליכע און די קאַפּיטאַליסטישע זיינען שוין צוויי, די שווערסטע, כמעט אין גאַנצען צובראָכען און עס בלייבט נאָר איבערצוברעכען די שוואַכסטע, די דריטע. ער גע־דענקט, מיט וואָס פאַר אַ פייערליכען קול ער האָט די בראָשורע געלייענט און ווי שטאַרק די הערצער האָבען זיך ביי אַלעמען גע־צאַפּעלט, ווי געבליצט האָבען ביי אַלעמען די אויגען, און וואָס

נאָר דער חלום אויף׳ן וואָהר האָט געדויערט ניט מעהר ווי איין סעקונדע.

— כאַ־כאַ־כאַ! — האָט ער זיך צולאַכט. דאָס הייסט פּריש, געזונד און משוגע.

ער האָט זיך אויפגעהויבען פון טשער, איז זיך אַ פּאָר מאָל דורכגעגאַנגען איבער׳ן צימער און צוריק אַוועקגעזעצט זיך.

ער האָט אַ קוק געטאָן אויף די שטולען, אויף דער פּיאַנאָ, וואָס זיינען ערשינען פאַר איהם ניט לאַנג צוריק ווי מצבות און ער האָט זיך ווידער צולאַכט. נאָר דאָס מאָל איז דער געלעכטער שוין געווען אַ ביטערער.

— דער חלום איז געווען ניט ווייט פון אמת. זיינען דאָס ניט געווען קיין מצבות אָנגעשטעלטע אויף זיינע אַמאָליגע אי־דעאַלען, שטרעבונגען?

ער דערמאָנט זיך, ווי אין יענע יאָהרען האָט איהם דאָס האַרץ געקאָכט, ווען צו איהם האָט דערגרייכט אַ קלאַנג, אַז מיכאַ־לאָווסקי עסט פינף־רובעלדיגע דינערס. ווי קען אַ מאַן, וואָס טרעט אַרויס אַלס קעמפּער פון אַ פאָלק ערלויבען זיך צו זיין אַזאַ זולל וסובא. ווען דאָס פאָלק שטאַרבט צעהן מאָל אַ טאָג פאַר הונגער און קען זיך ניט ערלויבען אפילו קיין פינף קאָפּעקיגע דינערס? און איצט שטעהט ביי איהם אַ טהייערער סעט פאַר־ניטשור, אַ טהייערע פּיאַנאָ און אויף דעם און אויף נאָך אַזעלכע זאַכען איז אַוועקגעגאַנגען די גאַנצע האַוועניש פון די פּראַקטישע יאָהרען. און וואָלט ער נאָך כאָטש געקענט שפּילען! ניט ער פאַרשטעהט זיך אויף מוזיק, ניט זיין ווייב קען שפּילען. עס שטעהט די פּיאַנאָ איבערגעצויגען מיט׳ן סאַרע טשעכאָל און וואָכען לאַנג ריהרט זיך קיינער צו איהר ניט צו. זי שטעהט, די פּיאַנאָ, ווי אַ גרויסע מצבה אויף די וואַרימע שטרעבונגען און די הייסע געפיהלען פון די גליקליכע יאָהרען, און די צובראָכענע קלאַנגען וואָס ער אָדער זיין ווייב רייסט אַרויס פון די ביינדלאַך שרייען: „פּה נקבר“ — דאָ איז באַגראָבען אַלץ, וואָס האָט אַ מאָל גע־לעבט, געשטרעבט, געזוכט, געקעמפּט...

פּה נקבר!

שווינדען, זיין קול איז געוואָרען שטייפער און ער האָט דערזעהן פון דער אויסגעגאָסענער מאַסע באַזונדערע פּנים׳ער. און באַלד האָט ער שוין געקענט אונטערשיידען פון איין פּנים ביז׳ן צווייטען. אַט שמייכעלט צו איהם מאַנסקי און גיט איהם צו מיט׳ן שמייכעל מוט ער זאָל זיך ניט שרעקען און זאָל רעדען ווייטער. אַט זעהט ער ווי אויגען פינקלען, פּנימ׳ער קריגען ווארימקייט און ער אַליין ווערט אויך ווארימער און זיינע אויגען הויבען אָן פינקלען. ער דערפיהלט, ווי זייער אַלעמענס מאַכט און די מאַכט פון טויזענדע און צעהנדליגע טויזענדע אַנדערע אַרבייטער פליסט אַריין אין איהם און עס איז שוין ניט דער קאַמף פון אַ הייפעלע גבורים געגען אַ גאַנצע וועלט, נאָר פון אַ געוואַלטיגע ריעזיגע מחנה געגען אַ הייפעלע אויסזויגער. ער האָט געקוקט אויף די פּאַרזאַמעלטע און געזעהן, ווי די ריעזיגע מחנה הויבט זיך, גלייכט אויס די פּלייצעס, שטרעקט אויס די הענט און ווארט נאָר אויפ׳ן סיגנאַל אַ וואָרף צו טאָן זיך אויפ׳ן קליינעם שונא. ער אַליין איז אין דער ווײַלע אויסגעוואַקסען מיט צוואַנציג קעפּ העכער און האָט אַליין געדאַרפט פאַררייסען די אויגען אַ קוק צו טאָן אויף זיך.

די אַמאָליגע ווארימקייט האָט זיך איצט ביי איהם אָפּגערופען און ער האָט זיך געגומען וויגען שטאַרקער אין דעם ראַקינג טשער. די לופט אָנגעפילט מיט רויך, די ענגשאַפט, די פינקעלדיגע אויגען, די דערוואָרימטע פּנימ׳ער פון דער „קאָנספּיראַטיווער קאַמנאַטע“, וואָס האָבען איצט געשוועבט פאַר זיינע אויגען, — דאָס אַלץ איז געווען אַזאַ היפוך פון דעם פראָנט־רום, וואו ער איז איצט געזעסען, אַז ווען זיינע אויגען זיינען געפאַלען אויף די טשערס, פּיאַנאָ אין סאָרע טשעכאַלען, אויפ׳ן קאָרפּעט, איז איהם אויסגעקומען עפּעס משונה׳דיג. איבערהויפּט האָבען אויף איהם געמאַכט אַ שווערען איינדרוק די טשעכאַלען פון די טשערס און פּיאַנאָ. אַ סעקונדע האָט איהם אויסגעוויזען, אַז דאָס זיינען עפּעס מצבות, און משונה׳דיג האָט איהם אויסגעוויזען דער טיק־טאַק פון זייגער און דער ווייטער גערויש פון אַ טראַלי־קאַר, וואָס שטערען די שטילקייט און רוהיגקייט פון דעם אָרט.

אַפּגעטראָגען

.1

מאַלל איז אהיים געקומען אביסעל אומרוהיג. אויפ׳ן וועג פון דער ארבייט האָט ער געטראָפען אַ גוטען ברודער, וועלכער האָט איהם אויפמערקזאם געמאַכט, אז ער טהוט זעהר נאַריש, וואָס ער האַלט זיין גאַסט אזוי לאַנג.

— אַ וואָר, צוויי איז מען אַ גאַסט, און ער זיצט שוין ביי דיר דעם צווייטען מאָנאַט.

מאַלל ווייס, אַז דער גוטער ברודער איז ניט קיין קמצן, און ווידער, וואָס זאָרגט ער אַזוי פאַר פרעמדע אויסגאַבען; וואַרשיינ־ליך, איז אין די ווערטער געלעגען אַ געוויסע אַנצוהערעניש, אַ וואַרעניש...

ער איז אין שטוב אריין אומרוהיג און האָט גענומען פאַר־דעכטיג קוקען ארום זיך, נאָר קיין זאַך איז ניט געווען צו באַ־מערקען. דאָס ווייב האָט פאַרטיג געמאַכט סאָפּער און דער גאַסט איז געזעסען ביים טיש מיט אויגען אריינגעטאָן אין אַ בוך, וואָס ער האָט געהאַלטען פאַר זיך מיט דער לינקער האַנט און די רעכטע האָט ער פון ציט צו צייט אויסגעשטרעקט צום אָפּגעשניטענעם ברויט און אָפּגעבראָכען אַ שטיקעל און אריינגעלעגט אין מויל.

— ער קען מיר אין די אויגען ניט קוקען, ווי ער וואָלט גע־פּיהלט עפּעס אַ שולד געגען מיר, איז מאַלל׳ן דורכגעלאָפען אַ געדאַנק.

מאַלל האָט דעם גאַסט מיט אַ כיון געפרעגט, פאַרוואָס ער איז אזוי פאַרטיעפט אין בוך, און דער גאַסט האָט אויף איהם אויפגע־הויבען אַ פּאָר שוואַרצע טרוימערישע אויגען, און אַ לייכטער שמייכעל האָט זיך באַוויזען אין די ווינקלען פון זיין מויל.

די צוויי ווערטער וואָס זיינען שוין לאַנג אַרויס פון זיין זינען, האָבען זיך געשטעלט פאַר זיינע אויגען צוזאַמען מיט די מצבות וואָס ער פלעגט אַ מאָל איינגעלווייז זעהן תשעה באב אויפ׳ן בית־עולם און ער האָט שטיל געמורמעלט:

פה נקבר.

זיין גייסטיגער בליק טראָגט זיך איבער אויף מאַנסקי׳ן. ווי פול ער איז מיט לעבען! ווי פול ער איז מיט האָפענונגען! וואָס פאַר אַ טיפער גלויבען עס ברענט אין איהם. דער גלויבען שיינט־אַרויס פון די אויגען און עס גיסט אָפּ מיט אַ ליעבע וואַרימקייט, ווען ער גיט אויף עמיצען אַ קוק.

ווען ער איז אַריין אין שטוב, איז אין קיך קיינער ניט געווען. אין בעד־רום איז נאָך דאָס קינד זייערס געשלאָפען. אין פראָנט־רום איז זיין ווייב געשטאַנען מיט׳ן גאַסט פאַר׳ן פענסטער, וואו די לאָרענס זיינען געווען פאַרמאַכט, און האָבען זיך געקושט.

דאָס ווייב האָט ביי זיין אַריינקומען אַרויסגעלאָזען אַ געשריי. דער גאַסט האָט פון פאַרלעגענהייט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן, און מאַלל אַליין איז געבליבען שטעהן ביים שוועל מיט אַן אָפענעם מויל מיט פרעגענדע אויגען: „וואָס טייטש?“

דאָס ווייב איז באַלד געקומען צו זיך און איז אַרויסגעלאָפען אין בעד־רום. מאַלל איז אַ ווײלע געשטאַנען אין פראָנט־רום, האָט אָבער ניט געפונען וואָס צו זאָגען דעם גאַסט און איז אויך אַרויס אין בעד־רום.

דאָ האָט ער געהאַט מיט איהר אַ לאַנגען געשפּרעך, האָט איהר פאַרווירפע געמאַכט, פאַרוואָס זי האָט פון איהם פאַרלייקענט איהר ליעבע צום גאַסט. זי האָט געדאַרפט וויסען, אַז ער, מאַלל, איז ניט ווי אַלע אַנדערע מענער און וועט איהר אין וועג ניט שטעהן. אין געגענטהייל, ער וועט איהר שטיצען ווי ווייט ער וועט קענען. ער וועט איהר יעדע וואָך געבען העלפט פון זיינע ווײדזשעס, און זי, אונטער זיינע גוטע און ווייכע רייד האָט פאַר איהם געעפענט איהר האַרץ, אַז זי איז אין דעם ניט שולדיג, זי האָט דאָס ערשטע מאָל דערפיהלט וואָס עס הייסט ליעבע און איהם, מאַלל, האָט זי נאָר געשעצט, אָבער חתונה געהאַט האָט זי פאַר איהם ניט אויס ליעבע, און איצט וועט זי איהם שעצען נאָך מעהר.

פון בעד־רום איז מאַלל צוריק אַריין אין פראָנט־רום. דער גאַסט איז געזעסען אין ראַקינג־טשער און געוויגט זיך, און מאַלל האָט איהם איבערגעגעבען דעם געשפּרעך וואָס ער האָט געהאַט מיט׳ן ווייב זעהר פריינדליך, און האָט איהם געזאָגט, אַז מאָרגען פאַרלאָזט ער זיי און היינט וועט זיין די איינציגע נאַכט, וואָס ער וועט פאַרברענגען אונטער זייער דאַך.

ער האָט אין די טרוימערישע אויגען ניט געקענט באַמערקען קיין פאַלשקייט און דער שמייכעל האָט איהם געשיינט צו זיין זעהר אַ פריינדליכער און ער האָט זיך אַביסעל באַרוהיגט.

נאָר ביים עסען איז ער ווידער אומרוהיג געוואָרען. איהר שטול האָט דאָס ווייב צוגערוקט נעהענטער צום גאַסט און האָט איהם צופיעל געקוקט אין די אויגען. ביי איהם איז איצט מעהר קיין ספק ניט, אַז ער פאַרשטעהט, וואָס דער גוטער ברודער האָט גע־מיינט מיט זיין אַנצוהערעניש.

מאַלל האָט זיך פון טיש אויפגעהויבען און איז אריין אין פראָנט־רום. זיין הארץ האָט געקלאַפּט האַסטיג און די אויגען האָבען זיך אַנגעצונדען מיט אַ גרין פייערל. וואָס וועניגער ער האָט געקענט אויסזעצען געגען זיין ווייב פאַר איהר אויפפיהרונג — ווייל אחרי בכלות הכל האָט ער קיין שלעכטעס אין איהר ניט באַמערקט, און ווען מען וואָלט איהם ניט אויפמערקזאַם מאַכען, וואָלט איהם קיין מאָל ניט אַרויף אַ שלעכטער געדאַנק אויף דעם זינען — אַלץ מעהר האָט ער זיך געקאָכט און געביסען די ליפּען פאַר כעס, זיצענדיג ביים אָפענעם פענסטער.

ניין, ער וועט זיך מיט אַזעלכע מיאוס׳ע באַשולדיגונגען ניט אַרומטראָגען. ער איז אַ ראַדיקאַל און ער האָט ווענינ צו טאָן מיט דער געהענדער מאָראַל. אויב זיין ווייב האָט ווירקליך ליעב זייער גאַסט, וועט ער, ניט קוקענדיג אויף זיין ליעבע צו איהר, נאָך היינט איהר באַפרייען. ער וועט אין וועג ניט שטעהן, און אויב ניט, וועט ער וויסען, אַז ער האָט זיך אומזיסט געטראָגען מיט אַ פאַלשע באַשולדיגונג און איהם וועט זיך אַראָפּקייקלען אַ שטיין פון הארצען.

ער האָט די ווייב גלייך אַריינגערופען אין פראָנט־רום און האָט מיט איהר געהאַט אַ לאַנגע אונטעררעדונג, און געענדיגט האָט זיך מיט דעם, אַז זיין חשד איז פאַרשוואונדען ווי רויך, און ער איז געוואָרען רוהיג.

2.

אין אַ פּאָר וואָכען אַרום איז אויסגעפאַלען אַ טאָג, ווען אין זיין פעקטאָרי איז קיין אַרבייט ניט געווען. ער האָט זיך באַלד אומגעקעהרט צוריק אַהיים.

דערוויל ווייס נאך דערפון קיינער ניט און אז ער זאל זיך איצט אפטראגען, וועט דערפון גארניט ווערען. זי וועט א טאג דאגה'ן און וועט זיך באלד טרייסטען מיט איהר מאן.

געוויס מוז ער זיך אפטראגען. עס איז א רחמנות אויפ'ן קינד. און עס הויבט זיך איהם שוין אן צו דוכטען, אז זי איז ווייט ניט קיין מיאוס'ע און ער איז טאקע אין איהר שטארק פאר־ליעבט, נאר ער מוז אפפערען מיט זיין גליק פון דעם אומשולדיג קינד'ס וועגען, אום זיין געוויסען זאל איהם ניט פייניגען.

און ער האט אין דער שטיל ארויפגעצויגען אויף זיך זיינע זאכען, האט גענומען די קאמאשען אין האנט, אום ניט צו מאכען קיין גערויש, האט אין דער שטיל אויפגעעפענט די טיר, איז אפגעגאנגען א שטיקעל וועג בארוועס און דערנאך ארויפגעצויגען די קאמאשען און איז געשווינד אוועק צום באהן.

מאלל איז פון דעם אנטלויפען געבליבען זעהר צופרידען, און ווי ווייט ער האט געקענט, האט ער געזעהן טרייסטען זיין ווייב.

.3

מאָל איז דעם גאַנצען טאָג געווען אין א צוהיצטען צושטאַנד. ער האָט גערעדט א סך, א סך מעהר ווי געוועהנליך, און האָט ביים עסען אויסגעטרונקען א פּאָר גלעזלאַך בראַנפען, און זיי האָבען זיך זאָלבע־דריט פאַרשמועסט ביז שפּעט אין דער נאַכט.

דער גאַסט האָט זיך די גאַנצע צייט געפיהלט ניט באַקוועם; האָט גערעדט זעהר ווענינ און געהאַלטען די אויגען אַראָפּגעלאָזט.

ענדליך זיינען זיי געגאַנגען שלאָפען. מאָל און דער גאַסט האָבען זיך געלעגט אין פראָנט־רום אויף דער ערד, און דאָס ווייב מיט׳ן קינד אין בעד־רום.

מאָל איז באַלד איינגעשלאָפען, ווי א גע׳הרג׳עטער. דער גאַסט אָבער איז געלעגען און דער שלאָף איז געלאָפען פון זיינע אויגען.

און ער האָט געטראַכט, ווי אזוי האָט דאָס אַלעס פּאַסירט, ווי אזוי איז דאָס געקומען דערצו, אז ער, מיט אזעלכע גאָלדענע האָפנונגען האָט זיך פאַרפּלאָנטערט אין א נעץ און ווערט מאַרגען זיין דער מאַן פון א פרוי, וועלכע איז ניט שעהן, ניט געבילדעט און אויך ניט יונג. אמת, אין געוויסע מאָמענטען איז זי גאַנץ אינטערעסאַנט, ווי אין יענעם פאַרנאַכט, ווען זיי זיינען ביידע געזעסען פאַר׳ן פענסטער און די ווייכע שאָטענס פונ׳ם אָווענד האָבען זיך גענומען פאַרשפּרייטען און האָבען פאַרבאָרגען פון איהר געזיכט אַלע יענע ציגע, וואָס וואַרפען אויף איהר אַן אומ׳חן, און נאָר איהרע שעהנע אויגען האָבען געפינקעלט און געוויסע שטראַהלען פון זיי האָבען אַריינגעדרונגען צו איהם אין האַרצען און האָבען עס געמאַכט צאַפּלען, און ער האָט איהר דאָס ערשטע מאָל א קוש געטאָן. אָבער אזעלכע מאָמענטען זיינען זעהר זעלטען.

און פּלוצים האָט איהם געדוכט, אז זי איז שולדיג, אַז ער איז נאָך אַן אומשולדיג קינד, נאָר זי האָט איהם פאַרפיהרט; זי האָט איהם אַריינגעשלעפּט אין איהר נעץ, און זי איז א מיאוס׳ע קאָקעטקע, און ער איז ניט מעהר ווי א נאַר, וואָס האָט זיך געלאָזט פאַרפיהרען.

נאָר אַז ער איז באַגאַנגען איין מאָל א נאַרישקייט, איז נאָך ניט געדרונגען, אַז ער דאַרף זיך ווייטער אויפפיהרען, ווי א נאַר.

און זי זיצט אַלץ ווי ניט איהר מיינט מען. ער פּרובט אַ נייעם מיטעל, און וואַרפט אויף איהר מיט קליינע קאַלירטע פּאַפּירלאַך. די פּאַפּירלאַך פאַלען איהר אויפ'ן קאָפּ, נאָר זי נעהמט זיי ניט אַרונטער. ענדליך... ענדליך שפּרינגט זי אַראָפּ פון פענס־טער אין צימער און לאַכט זיך פאַנאַנדער אויפ'ן קול.

זי זעהט, ווי דאָס פריילין געהט צו אין צימער צום שפּיגעל, קוקט מיט אַ פאַרגעניגענדען שמייכעל און קלייבט אַראָפּ די פּאַפּיר־לאַך פון קאָפּ, דאַביי היט זי זיך, זי זאָל די האָר ניט צוואַרפען.

באַלד שטעקט דאָס פריילין ווייטער אַרויס דעם קאָפּ פון פענסטער, בויגט אויס דאָס קעפּעל צום טאָפּ־פלאָר, באַגעגענט זיך מיט די אויגען און שפּרינגט ווייטער אָפּ מיט אַ געלעכטער פון פענסטער.

ביי איהר רייסט זיך אַרויס אַ ביטערער זיפץ.

ווי לאַנג איז עס, אַז זי איז אויך געווען אַזאַ גליקליכע! סך־הכל צוויי יאָהר, ווי זי האָט זיך מיט איהם באַגעגענט. וואָס איז מיט איהר דעמאָלט אַזוינס געווען? דעמאָלט, ווען ער איז איהר נאָכגעגאַנגען ווי אַ שאָטען יעדען שריט, ווען ער האָט איהר גע־קוקט אין די אויגען, וועלענדיג טרעפען איהר מינדעסטען וואונש, ווען ער האָט זיך פון הויט געריסען און געוואָלט נושא־חן זיין ביי איהר,—דעמאָלט, ווען זי פלעגט קומען ביי נאַכט אַהיים, פלעגט זי זיך קייכען שעה'נווייז פון געלעכטער, זי פלעגט זיך קייכען ליגענדיג שוין אין בעט און טוליענדיג דעם קאָפּ אין קישען און, איבערהויפּט, ווען זי איז נאָך געבליבען אַליין און ער איז איהר אַרויפגעקומען אויפ'ן געדאַנקען (און ווען האָט זי איהם אַרויסגעלאָזט פון די געדאַנקען?) פלעגט זי זיך האַלטען ביי די זייטען לאַכענדיג. און האָט זי זיך דען געקענט איינהאַלטען פון לאַכען, ווען זי דערמאָנט זיך, ווי ער האָט אויסגעוויזען נאָכדעם ווי ער האָט זיך אָפּגעשאָרען? די אויערען זיינען ביי איהם געוואָרען נאָך אַמאָל אַזוי לאַנג, אַז ס'איז נאָר אַ פּאַטיעכע אָנצוקוקען! דער קאַפּעלוש לויפט אַראָפּ איבער'ן קאָפּ און ער זעהט אויס ווי אַן אמת'ע אָבעזיאַנע. איז דען ניט צום לאַכען, ווי ער האָט געטאַנצט? חאַ, חאַ, חאַ!

נאַך דער חתונה

זי איז געזעסען ביים פענסטער עטוואָס אָנגעבויגען דעם קאָפּ אַן אַ זייט, און פאַרוואָרפען אהינטער צום רוקען שטול. איהר שעהנע געזיכט איז געווען פאַרצויגען מיט זאָרג, איהרע שוואַרצע אויגען זיינען געווען פאַרוואָלקענט און געקוקט סתם אין דער לופט. אַ היבשע ווײלע איז זי אַזוי געזעסען פאַרטראַכט און האָט ענדליך ווי ערוואַכט פון איהרע פינסטערע געדאַנקען. וועגען וואָס האָט זי זיך אַזוי פאַרטראַכט,— ווייסט זי אַליין ניט. איהר מוח איז איצט פוסט, אָהן שום רעיונות און זי קען אַזוי, ניט טראַכטענדיג וועגען קיין זאַך, אָפּזיצען שעה׳נווייז פאַרקלעהרט. מען קען זאָגאַר צו איהר דעמאָלט רעדען און זי הערט ניט; מען קען שטעהן נעבען איהר און זי זעהט ניט.

זי האָט אויפגעהויבען איהרע אויגען און האָט אַ קוק געטאָן אַנטקעגען איבער אויף אַ פיער־שטאָקיגע טענעמענט־הויז.— איהר בליק איז געפאַלען אויף אַ פרייליין. דאָס פרייליין איז געזעסען אויפ׳ן פענסטער פון דריטען שטאָק, מיט׳ן קאָפּ אַרויסגערוקט אויפ׳ן גאַס און געשמייכעלט. וואָס פרעהט זי זיך? וואָס איז מיט איהר די שמחה? נאָר די פראַגען זיינען איהר באַלד פאַרענטפערט געוואָרען: זי האָט דערזעהן ווער עס שטעהט איבער דער פרייליינס קאָפּ טאָפּ־פלאָר.

זי האָט זיך גענומען צוקוקען צום שפּיעל, וואָס איז פאָרגעקומען צווישען דעם „פעלאָו“ פון טאַפּ־פלאָר און דאָס מיידעל פון דריטען שטאָק. ער זאָגט איהר עפּעס, פאַרשטעלענדיג דאָס מויל מיט׳ן האַנט, כדי דער קול זאָל זיך ניט צוזייען. זי הערט וואָס ער רעדט, נאָר זי מאַכט זיך כלומר׳שט ניט הערענדיג. זי קעהרט ניט אָפּ דעם קאָפּ און שמייכעלט נאָר אונטער. ער רעדט ווייטער,

די גאַנצע צייט, וואָס די ערינערונגען האָבען אָפּגעלעבט ביי איהר אין מוח, איז דער וואָלקען אין פּנים, פון די אויגען אַראָפּ און אַ שמייכעל האָט געשפּיעלט אויף איהרע ראָזע ליפּען, נאָר פּלוצים האָט זיך אַ כמאַרע ווייטער אַרויפגעצויגען איהר אויפ׳ן געזיכט.

פאַר וואָס האָט ער אָנגעהויבען פון אַ געוויסע צייט מאַכען איהר אויפמערקזאַם, אַז זי איז ניט קיין בעל־הבית׳טע, גיט אויס צופיעל געלט אויף דער הוצאה און האָט זיך אָנגעהויבען מישען אין שטוביגע זאַכען: צופיעל מילך פאַרנוצט מען; טיי פּלוכעט מען ווי וואַסער; ווייטער איז די קאַווע עפּעס קיין מאָל ניט דערקאָכט; פּוטער קויפט זי דוקא טוכלע, מיט איין וואָרט — זי איז גאָר קיין בעל־הבית׳טע ניט.

איהר וואָלט עס אַלץ ווינציג געאַרט. איז זי ניט קיין בעל־הבית׳טע. נאָר די קשיא איז, פאַרוואָס איז פריהער געווען אַלץ גוט, אַזוי געשמאַק, אַזוי געראָטען? ווייטער איז טאַקע אַ מענש ניט פון אייזען געקנאָטען. הערען אַלע טאָג דאָס זעלבע לידעל איז ניט זעהר אָנגענעם, די ווערטער עגבערען איהר מאַנכעס מאָל אַזוי דורך, אַז זי באַוואַשט זיך מיט טרעהרען און דאָס גאַנצע לעבען ווערט איהר ניט ניחא.

פאַר וואָס האָט ער זיך אַזוי געענדערט? זי איז ניט אייפערזיכטיג, נאָר איהר קרענקט ביז׳ן ביין אַריין, פאַרוואָס ער היט ניט די שטוב; ער לאָזט איהר איבער אַליין מיט די פיער ווענט און ער שלעפּט זיך אַרום צו באַקאַנטע. זי קען ניט אַוועק־געהן פון שטוב, ערשטענס איז ניט פּאַסיג צו געהן אָהן איהם און צווייטענס איז זי שוין אין אַזאַ צייט, ווען אַ פרוי מוז אפילו אין גאַס געהן אין אַ ראָפּער.

זיצענדיג אַליין מיט די פיער ווענט, ווערט זי שיער משוגע קלערענדיג. איבערהויפּט וואָלט זי וועלען דערגעהן, צו אַלע מאַנס־בילען זיינען אַזעלכע, אָדער נאָר איהרער איז אַזעלכער. נאָר דאָס איז זעהר אַ שווערע פראַגע.

איהרע געדאַנקען ווערען אויף אַ ווײַלע איבערגעריסען. זי ניט אַ קוק אַנטקעגען איבער, און איהר בליק פאַלט ווייטער אויפ׳ן

ער שטעהט ווי אַ דראַנג, איינגעצוויגען ווי אין שרויפען, און פּרעסט זי צו צו זיך אַזוי פעסט, אַז ס׳איז גאָר אונמעגליך אַ טראָט צו שטעלען. איז דען ניט צו פּלאַצען פון געלעכטער, ווי ער איז געבליבען שטעהן נאָכדעם ווי ער האָט איהר „אַנגעהאַנגען“ אַ קוש. איהר איז קאָמיש אויסגעקומען, וואָס איהם האָט זיך געגלוסט אַ קוש טאָן. זי האָט איהם עפּעס גאָרניט גערעכענט פאַר פעהיג אויף אַזעלכע זאַכען און זי האָט זיך איהם טאַקע אין די אויגען אַזוי צולאַכט, אַז ער איז געבליבען שטעהן צוטומעלט, צעשראָקען— אפילו מיט אַ שמייכעל אויפ׳ן פּנים, אָבער דער שמייכעל איז געווען אַזאַ קעלבערנער, אַזוי אומבאַשטימט, אַז ס׳איז טאַקע חאַ, חאַ, חאַ!

וואָס איז מיט איהר טאַקע דעמאָלט אַזוינס געווען? איז דאָס איהר אַזוי גוט אָפּגעגאַנגען, וואָס זי האָט אַזוי פיעל געלאַכט? גע־אַרבייט האָט זי ניט אַזוי גרינג. אַ גאַנצען טאָג פלעגט זי זיצען מיט׳ן נאָדעל איבער׳ן קלייד און געניית און געניית; ווייטער איז זי געווען איינע אַליין: ניט קיין קרוב, ניט קיין גואל, נאָר ביי איהר איז דעמאָלט געווען פריהלינג־צייט, אין איהר האַרץ האָט זיך דעמאָלט געעפענט אַ קוואַל פון ליעבע, פון האָפנונג,— עס פאַרשטעהט זיך, אַז ניט צו איהם און ניט אויף איהם און גראַדע צו דער צייט האָט ער זיך מיט איהר באַקאַנט. פון אָנהויב האָט זי אין איהם געפונען אַ שטיקעל פּאַטיעכע. איהר איז געווען גאַנץ פרעהלאַך אין איהר „אוכאַזשעוועו“, דערנאָך האָט זי אויף איהם עפּעס ווי רחמנות געהאַט, דערנאָך... דערנאָך,— איהר האַרץ האָט געפאָדערט ליעבע און זי האָט זיך איהם איבערגעגעבען.

זיי האָבען חתונה געהאַט.

איז זי דען ניט געווען גליקלאַך? ער האָט געקושט איהרע טריט און זי האָט דערפון משונה הנאה געהאַט. איהר לאַכען האָט זיך ניט אויסגענומען. זי פלעגט נאָך דער חתונה אויך איינגראָ־בען דעם קאָפּ אין קישען און קייכען זיך פאַר געלעכטער. זיין ניט דרייסטקייט פלעגט איהר דאָצו געבען פיעל שטאָף און ביז אַ געוויסע צייט פלעגט זי מוזען אויסשיסען מיט אַ געלעכטער פון זיינעם אַ קוש. ער פלעגט שטענדיג נאָך דעם עפּעס ווי מבולבל ווערען און דאָס האָט איהר געפרעהט, פאַרשאַפט פאַרגעניגען.

וואַס האָט זי צו איהר?

זיי האָבען ביידע געאַרבייט אַ צייט אין איין שאַפּ. געאַרבייט האָבען זיי ביי נעקטיים.

זיי זיינען גאַרניט געווען גערעכטען איינע אין די אנדערע. מערי איז געווען מעהר, ווי מען רופט עס, אַ היימישע מיידעל. זי איז געזעסען ביי דער ארבייט שטיל. אויב זי האָט עפּעס געזונגען, איז דאָס געווען פאַר זיך, אונטער דער נאָז; האָט ניט געמאַכט קיין מחזקות מיט באָיעס, גערעדט באַשיידען, קיין זאַך אויף איהר האָט ניט געריסען די אויגען; די האָר זיינען געווען פאַרקאַמט גלאַט, איהר הוט איז געווען אָהן גאָרענס, און איהרע קליידער איינפאַך און נעט. און פאַרקערט, בעסי איז געווען א לעבעדיגע שטיקעל סחורה: איהר מויל האָט זיך אויף א רגע ניט פאַרמאַכט. עס איז געווען רק חאַ־חאַ־חאַ און חי־חי־חי. ווען זי איז געגאַנגען פון דער ארבייט האָט מען איהרען אַ קוויטש געקענט הערען פאַר אַ בלאָק ווייט, האָט געמאַכט צו יעדען בחור חנ׳דלאַך און געדרעהט זיך אויפ׳ן קאָרעק. וואָס פאַר אַ קונצען האָט זי געמאַכט מיט איהר ביסעל האָר! און ווי הויך האָבען געבלאָזען די שוואַרצע פעדערען אויף איהר הוט!

צוויי מיידלאַך מיט צוויי פאַרשידענע כאַראַקטערען זיינען זיי געווען, און דאָך האָט מערי קיין בעסערע פריינדין ניט געפונען אין שאַפּ ווי בעסי׳ן און בעסי קיין אנדערע ווי מערי׳ן.

מערי האָט קיין „פעלאָוס" ניט געהאַט, נאָר אַ חתן האָט זי געפונען פריהער ווי בעסי. און אַ חתן האָט זי געפונען אַן אמת׳ן „דיוד": די האָר פאַרקאַמט מיט אַ זייטיגע שטעגעלע, דעם טשופּ אויסגעבויגען אין אַ האַלבע לבנה אויפ׳ן שטערן; די יונגע

דריטען שטאָק. זי זעהט דאָס פּריילין, וואָס איז פריהער געווען אנגעצויגען אין אַ שטוביגע קליידעל, זיצט איצט אויסגעפּוצט אויפ'ן פענסטער און קעהרט הינטערווייליעכטס איהר קעפּעל צום טאָפּ־פלאָר און ער, דער „באָי“ פון טאָפּ־פלאָר, זיצט — און לייענט אַ מעשה־ביכעל.

איהר ווערט אביסעל גרינגער אויפ'ן הארצען און אין איהרע אויגען שפּיגעלט זיך אָפּ אַ פאַרבאָרגענע שמחה אָדער נקמה.

צו וועמען? פאַר וואָס?...

באקענען איהם מיט בעסי'ן. בעסי פּלעגט אָפט מיט זיי מיטגעהן אין טעאַטער, אויף א באָל און פאָהרען קיין קוני־איילאנד.

און ווען זי איז מיטגעגאנגען אָדער מיטגעפאָהרען איז טאָקע געווען לעבעדיגער. אנפאנגס איז בעסי פאר זיי געווען א שטער, זי האָט זיך ווי עפּעס אוועקגעשטעלט אין מיטען און ניט געלאָזט זיי זיין אזוי האנט אין האנט, ליפּ אין ליפּ, ווי דאַן, ווען זיי זיינען געווען אליין. נאָר באלד האָט מייק אויסגעפונען, אז בעסי קען פארשאפען א סך „פאָן". אָהן בעסי'ן איז אומעדיג צו פאָהרען אין פּארק, אָהן בעסי'ן איז קוני איילאנד קיין קוני איילאנד ניט און אָהן איהר איז א באָל קיין באָל ניט.

די שמחה מיט בעסי'ן איז געווען אזוי גרויס, אז מייק האָט זיך באלד ארומגעזעהן, אז איצט איז איהם מערי געוואָרען א שטער און פארדארבט איהם אלע זיינע פארגעניגענס. און וואָס מעהר ער האָט זיך אין דעם איבערצייגט, אלץ קעלטער איז ער געוואָרען צו מערי'ן, און אלץ זעלטענער זיינען געוואָרען די וויזיטען זיינע צו איהר, ביז ער האָט אינגאנצען אויפגעהערט אריינקומען צו איהר.

מערי האָט ניט געדארפט זיין קיין איבערגעשפּיצטע צו פאר־שטעהן די אורזאכע פון דער ענדערונג, וואָס איז פארגעקומען מיט מייק'ן. און אויב אפילו זי וואָלט זיך נאָך געקענט נארען אין מייק'ן, האָט איהר בעסי ניט געלאָזט זיין גענארט. בעסי האָט אין שאָפּ אנגעהויבען צו קוקען אויף איהר פון אויבען אראָפּ און שיקען איהר שטעכווערטלאך, ווען נאָר זי האָט געקענט. און ווען בעסי האָט געקראָגען דעם ערשטען ווערטפּולען פּרעזענט פון מייק'ן, האָט זיך אנגעהויבען אן אמת'ער גיהנום פאר מערי'ן. גלייך ווי זי איז געקומען אין שאָפּ, האָט זי אלע מיידלאך געוויזען א פיינע בראָשקע און האָט ארויסגערעדט אזוי הויך, אז מען זאָל הערען אין אלע ווינקעלאך.

— מיי פעלאָו גייוו איט טו מי.

די מיידלאך האָבען געוואוסט, ווער דער „פעלאָו" איז און זיי האָבען אלע אראָפּגעלאָזט די אויגען. זיי האָבען רחמנות געהאַט אויף מערי'ן.

וואַנציקלאַך שעהן פאַרדרעהט, די לאַקירטע שיך האָבען שטענדיג געשפּיגעלט און זיין טיכעל האָט שטענדיג פאַרשפּרייט אַ ריח פון פּאַרפיומע.

געהייסען האָט ער מייק סילווערמאַן און איז אַלט געווען אַ יאָהר צוואַנציג זי האָט צום שידוך אפילו קיין שדכן ניט גע־דאַרפט. זי האָט זיך מיט איהם באַקענט אויף אַ חתונה. ער איז אין איהר אַ פאַרקאַכטער געוואָרען פון דער ערשטער מינוט אַן און איז פון איהר דעם גאַנצען אָבענד ניט אָפּגעטראָטען. ער האָט איהר ניט געלאָזט רוהען מיט׳ן טאַנצען, הגם זי איז אין דעם געווען גאָר גרין און ער האָט איהר אַלע ווייַלע געבראַכט רעפרעשמענטס, און ווען ער האָט זיך מיט איהר געשיידט, האָט זיי ביידען אויסגעוויזען, אַז זיי קענען זיך שוין יאָהרענלאַנג.

ער האָט גענומען אַריינגעהן צו איהר אין הויז, האָט גערעדט מיט איהרע עלטערען דוקא אין ענגליש, ווי עס פּאַסט פאַר אַן אַמעריקאַן באָי. האָט זיי דערצעהלט, אַז ער פאַרדינט זיינע אַכ־צעהן דאָלאַר אַ וואָך און איבערהויפּט באַוויזען זיך מיט זיין האַלטונג און רעדען, אַז ער איז ניט קיין גרינער. נאָר אויף מערי׳ס פאָטער האָט ער ניט געמאַכט קיין גוטען איינדרוק.

— עפּעס זעהט ער אויס ווי אַ יונגער צוציק, — האָט ער גע־זאָגט דאָס ערשטע מאָל, נאָך מייק׳ס אַוועקגעהן.

נאָר מערי האָט איהם דערקלעהרט, אַז אַמעריקאַנער באָיעס זיינען ניט קיין היימישע. אַז אַמעריקאַנער באָי בויט אויף זיך, שטעלט אויף זיך אַ סך און דעריבער זעהען זיי אויס אביסעל ווי עזות׳דיג, און דער פאָטער האָט זיך געלאָזט איינרעדען.

צווישען מייק און מערי איז געוואָרען אַ שידוך, און עס האָט זיך אָנגעהויבען צווישען זיי אַ לעבען — ווי אַ לעקאַך. ער האָט איהר אויסגעפיהרט אין אַלע טעאַטערע, זיי האָבען ניט איבערגע־לאָזט קיין מאַסקאַראַד־באַל, קיין קאָנצערט. זומער זיינען זיי גע־פאָהרען אין קוני־אייַלאַנד און יעדעס מאָל האָט ער געפונען אַ גע־לעגענהייט צו קויפען איהר אַ מתנה.

מערי האָט איהם דערוויַיל באַקאַנט געמאַכט מיט אַלע איהרע חבר׳טעס און, פאַרשטעהט זיך, אַז זי האָט ניט פאַרגעסען צו

און אַזוי האָט זי איהר געפּיקעט אין די אויגען, געטאָן רשעות אויף טריט און שריט און באַנבל׳ט איהר פון קאָפּ ביז די פיס, ביז מערי האָט ניט געקענט אַריינקומען אין קיין הויז פון איהרע אַמאָליגע באַקאַנטע.

דער שאַפּ איז געוואָרען פאַר מעריין צו ענג, און זי איז פון דאַרטען אוועק.

נאָר בעסי האָט געזוכט יעדע געלעגענהייט צו שטעכען איהר און צו רייסען איהר די אויגען. זיי האָבען ביידע געהאַט אַלגעמיי־נע באַקאַנטע און בעסי האָט רק געזוכט צו קומען אין אַזעלכע פּלעצער, וואו זי האָט געהאָפט צו טרעפען מעריין, און געפיהרט האָט זי אין יענע פּלעצער אויך מייקין. און עס איז ניט געווען קיין ערגערע אַפּקומעניש פאַר מעריין צו זעהן זיי ביידען אַריינ־קומען אין אַ שטוב, וואו זי האָט זיך געפונען. זי האָט זיך אַנגעהויבען צו מינען אין געזיכט, די אויגען האָבען איהר אָנגע־הויבען צו פינטלען און די פּאָר מינוט וואָס האָט גענומען איידער זי האָט געקענט אַנטלויפען, איז פאַר איהר געווען א גיהנום, און בעסי האָט דערוויילע אויף איהר געקוקט שפּאָטיש, געקרימט זיך און געלאַכט פון איהר.

און בעסי האָט ניט געוואַרט, ביז זי וועט איהר אַ מאָל טרעפען ביי אַ באַקאַנטען. זי האָט איהר צייטענווייז אָפּגעהיט אויפ׳ן וועג אַהיים און קומענדיג איהר אַנטקעגען האָט זי געפּאַכעט אין דער לופטען מיט די הענט, כדי צו ווייזען אַ נייעם בראַסלעט, וואָס מייק האָט איהר געקויפט, אָדער האָט אָפּגעשפּילעט איהר פוקס־סקאַרף, כדי עס זאָל זיך בעסער אַרויסזעהן די וואָטש־און־טשיין, וואָס זי האָט געקראַגען.

די באַקאַנטע האָבען סימפּאַטיזירט מיט מעריין. איינינגע האָ־בען איהר געראַטען, אַז זי זאָל מאַכען אַ „בריטש אָוו פּראָמיס" משפּט, נאָר זי האָט דערפון ניט געוואָלט הערען. דאָס האָט איהר נאָך מעהר אויפגעהויבען אין זייערע אויגען און זיי האָבען געקוקט קרום אויף בעסין פאַר איהר שלעכטסקייט. אַנדערע האָבען גע־געבען אַנצוהערעניש, אַז אין געוויסע אָבענדען וואָלטען זיי וועלען, אַז זי זאָל ניט קומען צו זיי.

— ווהאָט דו יו טייק מי פאָר איי פּול? איך וועל פאַר איהר אַנטלויפען! און אַז די מיאוס׳ע מויד איז איהם ניט געפעלען געוואָרען איז וואָס? איך זאָל ניט טאָרען געהן צוליעב דער פּאָס־קודנער גרינהאָרן!

ווען סאַפּיע איז געקומען צו דער איבערצייגונג, אַז זי וועט אויסזיסט וואַרטען אויף דעם דאָקטאָר, האָט זי זיך גענומען אַראָפּ־לאָזען אויף אַ נידעריגערען שטאַפּעל און זי איז געקומען צו דער שטופּע, אַז זי איז געווען צופרידען מיט אַזאַ חתן, וואָס האָט היינט געדאַרפט קומען איהר זעהן.

זיי האָבען זיך פריהער ניט געזעהן, און דעם שידוך האָט צונויפגעבראַכט אַ שדכן.

די עלטערע שוועסטער האָט די הויפּט געוויכט געלעגט אויף די קליידער. סאַפּיע האָט קיין רייכע קליידער ניט געהאַט און די שוועסטער האָט איהר ניט געקענט לייהען איהרע, ווייל זיי וואָל־טען איהר ניט געפּאַסט, נאָר מיט דער הילף פון איהרע דזשולערי און אַנדערע באַפּוצונגען, וואָס מען קען לייכט צונעהמען און אָנ־הענגען, האָט זי איהר אויסגעפּוצט ווי אַ פּאַפּקעלע. די עלטערע שוועסטער האָט זיך דערביי אָנגענומען אַ סך גריזאָטע. זי איז ניט איינמאָל אַזוי פאַרצווייפעלט געוואָרען, אַז זי האָט אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט און אַנידערגעזעצט זיך מיט אַן אָפּגע־קערטען קאָפּ אַן אַ זייט, זאָגענדיג:

— טו ווי דו פאַרשטעהסט. איך קען דיר גאַרניט העלפען.

נאָר דאָס האָט געדויערט איין מינוט און זי איז ווידער אויפ־געשפּרונגען מיט אַ געשריי:

— לאָז, לאָז מיר. אפשר וועל איך פּאַרט עפּעס קענען מאַכען.

זי האָט אָביסעלע אונטערגעבויגען די דינע בלוזע, כדי דער האַלז זאָל זיך קענען מעהר אַרויסזעהן און זאָל געבען אָנצוהע־רעניש אויף ווייטער, דאַן האָט זי איהר אָנגעטאָן אַ לייס־פישו און די אויסגעבלייזט האַלז האָט דורך דעם באַקומען אַ געהיימ־ניספולע רייצונג. דאַן דער רייכער קאָרסעט־קאָווער וואָס זי האָט איהר געבראַכט האָט אונטער דער דינער בלוזע אָנגעהויבען צו ווינקען אַזוי ממזר׳יש, און זי איז געבליבען צופרידען מיט סאַפּיע׳ן.

— מען דאַרף ניט האָבען קיין רייכע קליידער, מען דאַרף נאָר האָבען געשמאַק. אַנטאָן זיך איז אַ קונסט.

אַ חסרון דער יחוס

ביי סאַפּיע׳ן אין הויז האָט מען גערעמט און געפּוצט מעהר ווי געוועהנליך: אַ חתן האָט איהר היינט געדאַרפט קומען זעהן.

אַ גרויסען טהייל פון דעם אויפראַמען און אויפּפּוצען האָט גענומען סאַפּיע׳ס עלטערע שוועסטער. דאָס הייסט, זי האָט קאָמאַנדעוועט און אַלע האָבען איהר געפאָלגט. זי האָט געהאַט אַ מאַן אַ דאָקטאָר און אויף איהר געשמאַק האָט מען זיך גענוזט פאַרלאָזען.

דער חתן וואָס האָט געדאַרפט קומען איז קיין דאָקטאָר ניט געווען. ער איז אפילו ניט געווען קיין אַפּטייקער. ער איז געווען אַ קליינער ביזנעסמאַן, האָט געהאַט אביסעל געלט אָפּגעשפּאָרט און איז געווען, וואָס מען רופט, אַ גלאַטער יונגערמאַן.

מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט סאַפּיע ניט געוואָלט הערען פון אַזאַ חתן. זי האָט אויך געוואָלט אַ דאָקטאָר, ווי איהר שוועסטער. די שוועסטער האָט איהר צוגעגעבען מוטה און געטאָן אַלץ וואָס זי האָט געקענט, אַז זי זאָל זיך מיט׳ן שוואָגער ניט דאַרפען שעמען. זי האָט איהר מיטגענומען אויף בעלער, קאָנצערטען, האָט איהר באַקאַנט געמאַכט מיט אומבאַווייבטע דאָקטוירים, האָט איהר שטאַרק געלויבט פאַר זיי אין די אויגען. נאָר די מיטלען האָבען ניט געווירקט. די מיטלען האָבען ניט געווירקט ניט דערפאַר, וואָס איהר האָט געפעהלט חן אָדער שעהנקייט, אָדער אביסעל בילדונג, נאָר פּראָסט דערפאַר, וואָס זי האָט ניט געהאַט קיין געלט. די עלטערע שוועסטער האָט אויך קיין געלט ניט געהאַט, נאָר זי האָט געהאַט גליק, ווי די עלטערן האָבען זיך אויסגערעדט. סאַפּיע אָבער האָט דעם גליק ניט געהאַט.

איהר, ווי אזוי אין דעם ווינטעו לעבען גנב׳ענען זיך אריין ליכ־
טיגע שטראהלען, ווערט איהר געזיכט באלויכטען און זי דרינגט
זיך דורך אין גאנצען מיט אלץ, וואס ער דערצעהלט איהר.

נאר דער געשפּערד האט לאנג ניט אנגעהאלטען און די על־
טערע שוועסטער האט אויף זיך גענומען די גאנצע שוועריגקייט
צו פיהרען דעם געשפּערד ביים טיש. אין גאר א קורצע ווײַלע
איז דער חתן באקאנט געווארען מיט א העכערען לעבען. ער האט
זיך דערוואוסט, אז איהר קאסטען אפּ קליידער שווערע הונדערטער
א יאהר, אז א פאמיליע קען זיך ניש׳קשה׳דיג דורכלעבען אויפ׳ן
געלט, וואס זיי קאסט אפּ אויסצוהאלטען א פערד מיט א קארעטע
און נאך אזעלכע זאכען, וואס האבען דעם חתן זעהר אינטערע־
סירט, ווייל ער האט איינגעהאלטען דעם אטעם און האט קיין זאך
ניט ארויסגעבראכט און האט איהר אויסגעהערט מיט דער גרע־
סטער אומגעדולד.

ווען אלבערט איז געקומען האט ער פארנומען דעם אויבען־
אן און האט גלייך געסטאפּט דעם ווייבס באלבען. ער האט גלייך
פארצויגען א געשפּרעך, ווי עס פּאסט פאר א מאן, וואס האט
באזוכט א קאלעדזש. ער האט איהם באקאנט געמאכט, אז מען
האט איצט גרויסע האפנונגען, אז די צוויי שרעקליכע קראנקהייטען,
שווינדזוכט און קרעבס, צו וועלכע עס איז ביז איצט ניט געווען
קיין שום תרופה, וועט מען באלד קענען קורירען אזוי ווי דיפטעריע
און דאס גלייכען. דערביי האט ער איהם אויך באקאנט געמאכט
פיעל פּראצענט עס פלעגען אמאל שטארבען פון דיפטעריע און
פיעל איצט א. ז. וו.

מיט איין ווארט: דער חתן האט געקראגען א פאלשטענדיגען
באגריף, אז מעדיצין איז אין די לעצטע יאהרען ארוים פון די
וויקעלאך, אז זי איז געווארען א פעסטע וויסענשאפט און דאק־
טוירים האבען אויפגעהערט צו טאפּען אין דער פינסטער. דערביי
האט דער דאקטאר געוויזען, אז ער איז ניט איינזייטיג, אז ער
האט זיינע יאהרען ניט נאר אפּגעגעבען צו מעדיצין, נאר ער איז
אויך באקאנט מיט׳ן אלגעמיינעם פּראגרעס פון דער וויסענשטאפט־
ליכער וועלט. דער חתן האט צום ערשטען מאל דערהערט אזעלכע

סאַפיע פרעגט איהר ניט, וואו זי האָט די קונסט געלערענט, ווי זי וואָלט איהר דאָס געזאָגט אַז אַנדערש מאָל, ווייל זי האָט קיינמאָל ניט געקענט פאַרטראַגען, אַז די שוועסטער זאָל מיט איהר רעדען עפּעס ווי אין דער אמת׳ען זי וואָלט באַקומען אַן אַנדער ערציהונג און אויסגעהאַדעוועט געוואָרען אין אַן אַריסטאָקראַטישע הויז. נאָר איצט האָט זי דאָס גלאַט אַרונטערגעשלונגען. זי האָט געוואוסט, אַז צום שידוך וועט זיין זעהר גוט, וואָס זי האָט אַ שוועסטער אַ דאָקטאָרקע און אַ שוואָגער אַ דאָקטאָר.

— וועט אַלבערט זיין? — האָט געפרעגט סאָפיע.

— אומבאַדינגט, — האָט געענטפערט די עלטערע שוועסטער. איך האָב איהם אָנגעזאָגט, אַז די קאַרעטע זאָל ער ניט אָפּשיקען זעקס אַזייגער אין סטייבעל און זאָל קומען אַהער אין איהר.

אַלבערט איז געווען דער שוועסטער׳ס מאַן, דער דאָקטאָר, און אַהן איהם וואָלט דאָס זעהן זיך קיין פּנים ניט געהאַט. ער האָט געדאַרפט צוגעבען דעם זיבעטען חן צו דעם שידוך. אַלע האָבען עס פאַרשטאַנען, הגם זיי האָבען וועגען דעם ניט גערעדט.

ווען אַלבערט איז אַראָפּגעקומען אין זיין קאַרעטע האָט ער שוין דעם חתן געטראָפען ביי זיין שווער אין הויז. דער חתן איז געווען ווי אַ חתן דאַרף זיין: אַ שווייגעדיגער, און די אַרבייט פון רעדען האָט געטאָן די עלטערע שוועסטער.

אַנפאַנגס האָט זיך סאָפיע מיט איהם צורעדט. זי איז געווען אַ גאַנץ קלוגע, טאַקטישע מיידעל און האָט מיט איהם גערעדט וועגען אַלערליי קליינינגקייטען. עס האָט איהר אינטערעסירט צו וויסען ווי איז דאָס לעבען פון דעם קליינעם ביזנעס מאַן און דער חתן, הגם ער איז געווען איינגעהאַלטען און שטיל, האָט זיך אָבער דערפרעהט מיט דער געלעגענהייט, אַז ער קען אַרויסווייזען, אַז ער איז ניט קיין שטומער און האָט גערעדט וועגען אַ זאַך, וואו ער האָט זיך געפיהלט היימיש. ער האָט אַליין ניט געפיהלט, ווי אַזוי ער האָט זיך אַריינגעצויגען אין דעם געשפּרעך. ער האָט נאָר געזעהן, אַז ער שילדערט דאָס קליינליכע, וואָכעדיגע לעבען, וואָס דער קליינער ביזנעסמאַן דאַרף פיהרען, ווערען איהרע אויגען פול מיט סימפּאַטיע צו איהם, און פאַרקעהרט, ווען ער דערצעהלט

גענוג צו האָבען די זכיה צו זיין דעם דאָקטאָרס א שוואָגער און ער האָט באַשלאָסען ניט צו טאָן דעם שידוך.

און וויפיעל דער שדכן האָט איבער איהם ניט גערעדט, האָט ער ניט געהאָלפען.

נעמען פון מענשען, אויף וועמעס זכות עס האַלט זיך די וועלט. עס איז איהם געווען זעהר מיאוס, מיאוס פאַר זיך אַליין, וואָס ער לעבט אויף אַ וועלט און ווייסט ניט אפילו וועמען ער דאַרף דאַנקען.

אַ נייע וועלט האָט זיך פאַר איהם דאָ געעפענט. ער האָט דאָ דערזעהן, אַז מען לעבט אַנדערש, מען פיהלט אַנדערש, מען דענקט אַנדערש און מען רעדט אַנדערש, ווי ביי איהם אין דער קליינער וועלטעלע. ווען ער האָט גענומען אַפּשיעד פון דער כלה, פון דעם דאָקטאָר און פון דער דאָקטאָרקע, האָט זיך איהם דער קאָפּ גע־דרעהט פון די נייע איינדריקע און ער האָט זיך געפונען עפּעס ווי אין עולם התוהו.

— נו, וואָס זאָגט איהר, האַ? האָב איך אייך אַ גוטע כלה אויסגעזוכט, האַ? — האָט געפרעגט דער שרכן, וועלכער איז אַרויס־געגאַנגען צוזאַמען מיט איהם. און אַ שוואָגער! וואָס דענקט איהר, איז עפּעס ווערטה צו האָבען אַזאַ שוואָגער?

— יאָ, יאָ! — האָט דער חתן געענטפערט גיך, — פיינע מענ־שען, זעהר פיינע מענשען, נאָר...

— וואָס נאָר?

— נאָר איך האָב מורא —

— וואָס האָט איהר מורא?

— אַזאַ מיידעל, געוואוינט צו לעבען אַזאַ לעבען ווי איהר שוועסטער פיהרט, טהייערע קליידער, קאַרעטען —

— ווי קומט דאָס מיידעל דערצו — זי וויל דאָס נאָר אפילו ניט.

— זי וועט אָבער ניט קענען זיין צופרידען מיט אַזאַ לעבען ווי מיר פיהרען. היינט דער דאָקטאָר. איהר האָט געהערט ווי אַ געבילדעטער מאַן רעדט? איך וועל דאָך בטל בששים ווערען, ווען ער וועט אַריינקומען צו מיר. איך וועל דאַרפען זיצען און שטומען. ניין, איך וועל מוזען זוכען מיין גלייכען.

— אָבער איך ווייס, אַז דאָס מיידעל איז צופרידען.

— מאַלע וואָס אייך ווייזט אויס.

דער חתן האָט באמת געגלויבט, אַז ער וועט ניט קענען צו־פרידענשטעלען אַזאַ כלה און האָט זיך ניט גערעכענט פאַר ווערטה

— נו, אום פטור צו ווערען פון אייך אויף זומער, דארף מען נישט קויפען קיין זומער־וואוינונג, כל־זמן גוטע לענדלארדס זיינען פאראן.

— אבער מיט אן אייגענע זומער־וואוינונג מאכסטו שוין אונ־זער אפפאהרען זיכער.

ער האט די לעצטע ווערטער כמעט ניט געהערט. זיינע נער־ווען זיינען געווען צופיעל אנגעשטרענגט, אז ער זאל א פאר מינוט נאכאנאנד קענען בלייבען שטעהן אויף איין געגענשטאנד. אין די עטליכע סעקונדען, וואס דאס ווייב האט געמאכט די לעצטע בא־מערקונג, זיינען אין זיין קאפ איבערגעלאפען צוואנציג פלענער.

די טיר האט זיך געעפענט און צוויי שעהנע, בליהענדע קינדער, אן אינגעלע און א מיידעלע, זיינען מיט גערויש אריין אין צימער. זיי האבען זיך ביידע גלייכצייטיג א ווארף געטאן מיט א פרעה־לאכען געשריי:

— פאפא! פאפא!

ביידע קינדער האבען גענומען קלעטערען צו איהם אויף די פיס.

— פאפא? און די מאמא ארט אייך גאר ניט — האט דאס ווייב זיך אנגערופען ווי ברוגז׳דיג.

ביידע קינדער, ניט אראפקריכענדיג פון זיינע קניע, האבען זיך איבערגעבויגען אין דער מוטער׳ס זייט, אום צו געבען איהר א קוש.

— עס איז שוין באלד צייט אנצוהויבען וועגען זיי צו זאר־גען, — האט ער געזאגט, האלב פארטראכט, גלעטענדיג די קינדער איבער די קעפלאך. מען דארף זעהן, אז זיי, לכל הפחות, זאלען ניט דארפען אויסשטעהן, וואס מיר זיינען אויסגעשטאנען.

אויף זיין געזיכט האט זיך אפגעטונקט א לייכטער וואלקען. די ערינערונגען פון די ניט־לאנג פארגאנגענע יאהרען זיינען נאך געווען פריש און ווייט ניט זיס.

סך־הכל מיט א יאהר צעהן צוריק איז ער נאך געזעסען אין א פינסטערן שאפ און גענעהט העמדלאך. די צוקונפט איז פאר איהם דעמאלט געווען פינסטערער פון שאפ. ביי זיין גרעסטע

#ביידע גליקליך

ער איז אין שטוב אריינגעלאָפען ווי צוואַנציג רוחות וואָלטען איהם אריינגעטראָגען. זיינע אויגען האָבען געגלאָצט און גע־שפּריצט פונקען פון גליק. ער האָט אַ וואָרף געטאָן די הוט און געזאָגט, רייבענדיג די הענט פאַר פאַרגעניגען, צום ווייב:

— ענדליך בין איך, ווי די מאַמע וואָלט געזאָגט, פאַרקראָכען אַ שטיקעל מאַיאַנטעק!

דאָס ווייב, ווי עס האָט געשיינט, האָט איהם ערוואַרטעט אומ־געדולדיג. ביי זיין אריינקומען האָט זי זיך געשווינד אויפגעהויבען און איז געגאַנגען איהם אַנטקעגען. זי האָט גלייך אין זיינע אויגען דערקענט, אַז דאָס, וואָס ער האָט ערוואַרטעט, איז געשעהן. איהר געזיכט האָט אויך אָנגענומען אַ צופרידענעם אויסדרוק.

— ווירקליך? פּיעל?

די פראַגע „פּיעל", איז געווען מכח דעם פּרייז.

— פופציג טויזענד מיט אַן עק.

— טאַקע ווי דו האָסט גערעכענט?

— אַזוי ווי איך האָב גערעכענט. דאָס איז גוט געקויפט.

ער איז צוגעגאַנגען צום ראַקינג טשער און האָט זיך אַנידער־געזעצט. ער האָט זיך מיט ביידע הענט אָנגענומען פאַר די שפּיצען פון די ווענטלאַך פון טשער און פאַרטגעזעצט, וויגענדיג זיך:

— יעצט דאַרף מען נאָך זעהן צו פאַרקריכען אין אַ זומער־וואוינונג.

— אַהאַ! דו זוכסט שוין מיטלען, ווי אַזוי פון אונז פּטור צו ווערען אויף אַ גאַנץ זומער! — האָט דאָס ווייב געזאָגט מיט אַ קאָקעטיש שמייכעל.

קען זײן, אז זי האָט אין גערדאַנקען געוואָלט זיך אַלײן געבען אַ קניפּ אין בעקעל פאַר איהר וואוילען געפיהל, וואָס זי האָט איהם דעמאָלט געוואוסט אויסצוקלויבען און אוועקשטעלען איהם אויף דעם וועג, אויף וועלכען זײ געהען איצט.

— יעס, — האָט ער געזאָגט ערוואַכענדיג. — וואָס זיצען מיר עפּעס אַזוי? אויף וויפיעל מען קען זיך ריכטען, וועלען די קינדער אונזער עקספּיריענס ניט דאַרפען דורכמאַכען.

ער האָט אָנגעבויגען דעם קאָפּ און אַ קוש געטאָן, פריהער דאָס מײדעלע, נאָכהער דאָס אינגעלע און האָט זײ אַראָפּגעלאָזט פון זײן קניע.

— יעצט געהען מיר צו דינער.

— און דו געקויפט, פּאַפּאַ, די הויז? — האָט דאָס מײדעלע געפרעגט.

— פון וואַנען ווײסטו, אַז איך האָב געוואָלט קויפען? — האָט ער געפרעגט מיט אַ שמײכעל.

— איך האָב נעכטען געהערט, דו גערעדט מיט מאַמאַ.

— געקויפט, געקויפט, טאָכטער! — האָט ער געענטפערט און אַ קניפּ געטאָן איהר אין בעקעל.

— און בוימער פאַראַן דאָרטען? איך כאַפּען זומערפײגעלאַך — האָט דאָס אינגעלע געזאָגט.

— די הויז האָב איך געקויפט אין שטאָדט און אין שטאָדט זײנען די הײזער אָהן בוימער, — האָט ער ערקלעהרט.

— דו נאָ גוד פּאַפּאַ, — האָט דאָס אינגעלע געזאָגט אומצופרידען.

— איך וועל קויפען נאָך אַ הויז מיט בוימער און מיט זומערפײגעלאַך.

— אי זומערפײגעלאַך, אי זומערפײגעלאַך! — האָט דאָס אינגעלע אויסגעשריען צופרידען.

— ביזטו איצט סאַטיספייד? — האָט ער איצט געפרעגט, ווענדענדיג זײנע טריט צו דער טיר.

— יעס, פּאַפּאַ, יעס, — האָט דאָס אינגעלע געענטפערט און אָנגעהאַנגען זיך איהם אויפ'ן פוס.

מיה, האָט ער קוים געמאַכט זיינע פינף דאָלאר א וואָך. ניט זייענדיג פון דער היים קיין אַרבייטער, האָט ער גוט געוואוסט, אַז אויף גרעסערע פאַרדינסטען קען ער ניט האָפען. ווי זאָל ער זיך אַרויסרייסען פון דער מיזעראַבלער לאַגע, האָט ער ניט געהאַט קיין שום אהנונג. אַזעלכע פאַרדינסטען, ווי זיינע, לאָזען ניט שטאַרבען, אָבער זיי גיבען אויך ניט צום לעבען. ער איז געזעסען מיט פאַרצווייפלונג אין שאָפּ און געדרעהט אַפּאַטיש די מאַשין. איצט זיינען קוים צעהן יאָהר פאַראיבער, און וואָס פאַר אַן איבערקעהרעניש עס איז געוואָרען! אין זיינע ערגסטע טעג, ווען זיין לעצטע אַנהאַלט, די פינף דאָלאר א וואָך זיינען אויך פאַרשוואונדען; ווען עס איז אַנגעקומען די ביטערע סלעק, און א וואָך האָט זיך געצויגען נאָך א וואָך, און זיין פאַרצווייפלונג איז געוואַקסען מיט יעדען טאָג, האָט ער איהר באַגעגענט. זייער באַגעגעניש איז געוועזן אויף א מיטינג. ער איז געשטאַנען אויפ׳ן פּלאַטפאָרם און האָט גערעדט. גערעדט האָט ער וואַרים, מיט האַרץ, מיט איבערצייגונג. זי האָט מיט איהם נאָכ׳ן רעדען דעבאַטירט, און אַזוי איז געשלאָסען געוואָרען זייער באַקאַנטשאַפט. זיי האָבען זיך באַקענט און באַפריינדעט, באַפריינדעט און שטאַרק פאַרליבט זיך איינער אין צווייטען. זי האָט איהם אַוועקגעשטעלט אויפ׳ן נייעם וועג. זי איז צוגעשטאַנען, אַז ער זאָל די מאַשין אַוועקוואַרפען און געהן שטודירען. זי האָט געאַרבייט און געהאָלפען איהם אויספיהרען זיין פּלאַן. ווען ניט זי, וואָלט ער אייביג א גאַנצען טאָג געקלאַפּט אויף דער מאַשין ערגעץ אין א שאָפּ און ביי נאַכט געדרש׳ענט אויף די מיטינגען און געשטאַרבען זעקס מאָל א טאָג פון הונגער.

די עטליכע מינוט וואָס ער איז געזעסען גלעטענדיג מעכאַניש די קינדער איבער די קעפּלאַך און זייענדיג פאַרזונקען אין די פרישע ערינערונגען, וואָס דער געדאַנק וועגען פאַרלאָזען די קינדער האָט ביי איהם אַרויסגערופען, איז דאָס ווייב געזעסען אַנטקעגען איהם און האָט פון איהם די אויגען ניט אַראָפּגעלאָזט. זי האָט געהאַט פאַרגעניגען קוקענדיג אויף זיין גלאַט געראַזירט געזיכט, אויף זיינע ווייכע ציגע, אויף זיינע סאַרע קלוגע אויגען און, עס

— דו דערקענסט מיך ניט? איבעריגענס, עס איז קײן װאונ־דער ניט. איך בין באַװאַקסען געװאָרען מיט אַ באָרד. אָבער זעה, װי פריש דו זעהסט אױס, דו ביזט אַ גאַנצער גראַף. דו דערקענסט מיך נאָך אַלץ ניט?

די שטימע האָט געשײנט לעאָן צו זײן באַקאַנט. עפּעס האָט איהם אָפּגעגאָסען מיט אַ װאַרימקײט. זי האָט איהם ערינערט אָן אַן אַנדער לאַנד, אָן זײנע יונגע יאָהרען.

— פּאַרצײהט. איך קען זיך ניט ערינערען, — האָט לעאָן גע־זאָגט.

— געדענקסט ניט טימאָפײען?

— אַך, טימאָפײ!!

לעאָן איז געבליבען אַ פּאָר סעקונדען שטעהן אין פאַרלעגענ־הײט און האָט גענומען דרעהען דאָס קײטעל פון זײגער. ער האָט ניט געפונען װאָס צו זאָגען. ענדליך האָט ער אַרױסגערעדט:

— װי קומט איהר אַהער?

— דאָ איז אַ גאַנצע געשיכטע, נאָר אַז דו זעהסט מיך איצט פאַר דײנע אױגען, קענסטו מיך גראַטולירען. איך בין דער גליק־ליכסטער מענש אין דער װעלט. נאָר אָרימע, אָרימע חברים!...

בײ די לעצטע װערטער האָט זיך זײן געזיכט פאַרצױגען מיט אַ טרױער, און זײן שטימע איז געװאָרען קלעגליך.

לעאָן האָט אױף איהם געקוקט און האָט ניט אַרױסגעבראַכט אַ װאָרט פון זײן מױל.

— איך בין שיער אַרײנגעפאַלען צום װילדען טיראַן אין די לאַפּעס. איך האָב זיך נאָר געראַטעװעט דורך אַ װאונדער. אַ יאָהר אַנדערהאַלבען האָט אונז גענומען צו אָרגאַניזירען די שוסטער פון אונזער שטאָדט און אַרױספיהרען זײ אױף אַ סטרײק. אין דײן צײט איז דאָס געװען אונמעגליך און מיר האָבען זיך מיט אַזעלכע זאַכען דעמאָלט ניט אָפּגעגעבען. דו געדענקסט, װיפיעל אונז האָט גענומען צו אָרגאַניזירען די זאָקען־שטריקערקעס און װי מיאוס מיר זײנען דורכגעפאַלען? נאָר די לעצטע צײט האָט אַ נײער װינט גענומען בלאָזען. אונזערע אַנהענגער האָבען דורכגע־דרונגען אומעטום און איצט װערט אײנס און צװײ פאַרטיג. מיט

— לאָז דעם פּאַפּאַ גערן, — האָט די מוטער געזאָגט. — דער פּאַפּאַ קען אַזוי ניט גערן.

— און אַ פערד און וואָגען וועט דער פּאַפּאַ אויך קויפען ? — האָט דאָס מיידעלע געפרעגט.

— געוויס, געוויס !

ביים דינער האָבען זיי באַשפּראָכען, ווי צו מעבלירען די נייע הויז. די אַלטע מעבעל איז מיאוס אריינצופיהרען אהין. ער פאַר־לאָזט זיך שוין אויף איהר געשמאַק און גיט דאָס איבער אין גאַנצען צו איהר.

נאָכ׳ן דינער איז דאָס ווייב אוועקגעפאָהרען נעהמען אַ מאָס אויף אַ נייע קלייד, און ער איז אריין אין קאַבינעט צולעגען זיך אָפּרוהען אויף אַ שטונדע צייט. נאָר די נערוועז זיינען געוועזען צופיעל אויפגעוועקט, אַז ער זאָל קענען ניט נאָר שלאָפען, נאָר זאָגאַר איינליגען. ער האָט זיך אויפגעהויבען פון סאָפקע און גענומען שפּרייזען אהין און צוריק איבער׳ן צימער. ער האָט ניט געקענט איינהאַלטען זיך און ניט פאַרגלייכען אַמאָליגע צרה־דיגע צייט פון שאַפ מיט די איצטיגע, און דאָס הארץ איז איהם גע־שפּרונגען פאַר שמחה. זיין פאַנטאַזיע האָט זיך איצט אביסעל צושפּילט און ער האָט גענומען חלומ׳ען נאָך פון אַ גליקליכערע צוקונפט.

ער איז איצט געווען פאַלשטענדיג גליקליך.

די טיר פון קאַבינעט האָט זיך געעפענט און די דינסט האָט געמעלדעט, אַז עמיצער וויל איהם זעהן.

— בעט אריין.

די דינסט איז פאַרשוואונדען געוואָרען, און אין אַ פּאָר סע־קונדען ארום האָט זיך באַוויזען אַ מאַן פון אַ יאָהר עטליכע און דרייסיג מיט אַ ברייטע און דיקע באָרד, אין אַן אָפּגעטראָגענעם מאַנטעל, איינגעשמירטע שיך, מיט אַ גליקליכען שמייכעל אויף די ליפּען. דער אומבאַקאַנטער האָט אויסגעשטרעקט די אָרעמס און פרעהלאך אויסגעשריען :

— לעאָן !

לעאָן איז געבליבען שטעהן פאַרוואונדערט.

וועסט זיי אלעמען אנצינדען מיט דיינע אידעען. דו מוזט דא האבען א געוואלדיגען ערפאלג.

לעאן האט עפעס א מורמעל געטאן און עס איז געווען שווער צו באשיידען, וואס ער האט אונטער דער נאז געזאגט.

— ער! דו ביזט גאר געווארען א מיאמלע! — האט טימאפיי געזאגט מיט א גוטמוטיגען שמייכעל.

לעאן האט געוואלט אומבייטען דאס געשפרעך, ווייל יעדע וויטערדיגע פראגע האט איהם אלץ מעהר און מעהר אריינגע־בראכט אין א גרעסערע פארלעגענהייט. נאר ער האט זיך אלץ ניט באשלאסען. שליסליך האט ער געפרעגט:

— און וואס דענקסטו דא צו טאן?

— אויך א דאגה! — האט טימאפיי די פראגע אוועקגעמאכט מיט דער האנט. איך וועל טאן וואס אלע טוען, אבי איך בין פריי און ליג ניט פארשפארט.

און ווידער האט זיין געזיכט באדעקט א גליקליכער שמייכעל.

— דו ביזט דער זעלבער אידעאליסט, ווי מיט צעהן יאהר צוריק! — האט זיך ביי לעאן ארויסגעריסען פון מויל.

— און דו? האט דען אמעריקא דיך איבערגעמאכט?

לעאן האט געשוויגען.

— ביזטו דען אן אנדערער געווארען? — האט טימאפיי ווייטער געפרעגט.

— וועל? — לעאן איז ביי דעם ווארט געבליבען.

טימאפיי האט אויף איהם א קוק געטאן, נאר זיין בליק איז ניט געווען אזא דורכדרינגענדער, אז ער זאל קענען לייענען ביים מענשען אין נשמה.

אין דער מינוט האט זיך געעפענט די טיר און לעאנ׳ס פרוי איז אריינגעקומען.

לעאן האט זיך העכסט דערפרעהט מיט׳ן ווייב. ער האט זיך געאיילט וואס גיכער פארצושטעלען זיין אלטען חבר פאר איהר.

די שוסטער איז א ביסעל צוגעגאנגען שווערער, מיט זיי איז שווע־
רער זיך אויפצורעדען, ווייל זיי זיינען צוזעעט און צעוואָרפען
איבער דער גאַנצער שטאָדט. א בעל־הבית האָט ניט מעהר ווי א
דריי־פיער געזעלען, און מיר האָבען טאקע געהאָרעוועט אויפ׳ן
גרויסען שטייגער. נאָר ענדליך איז אונז געלונגען צונויפרערען זיך
מיט זיי, געבען זיי צו פארשטעהן זייער לאַגע, און א סטרייק איז
ערקלעהרט געוואָרען. די פּאָליציי־הינט האָבען גענומען שפּיאָנע־
ווען, שפּירען, און מיט דער הילף פון די בעלי־בתים זיינען זיי
ארויפגעפאלען אויף אונזער סליאָד. עס זיינען פאָרגעקומען ארעס־
טען. לעוו — דו געדענקסט לעוו׳ן? — ער איז אויך אריינגעפאלען.
מיר איינעם איז נאָר געלונגען זיך צו ראטעווען.

טימאָפּיי איז אויף א רגע אנטשוויגען געוואָרען. לעאָן האָט
געהאַלטען דעם קאָפּ אראָפּגעזונקען און מיט די הענט געדרעהט
דאָס קייטעל.

— אך, ווי איך בין דיר מקנא! — האָט טימאָפּיי ווייטער גע־
זאָגט — דו ביזט דאָ אין א פרייען לאַנד און קענסט טאָן אלץ
וואָס דו ווילסט אומגעשטערט. ווי איז דאָ די ארבייטער בע־
וועגונג?

זייט לעאָן איז אוועק שטודירען, האָט איהם די ארבייטער־
באוועגונג מעהר ניט אינטערעסירט. ער איז געווען אזוי פרעמד
פון דעם, אז ער האָט ניט מעהר געוואוסט, אלס טימאָפּיי. די
פראגע האָט איהם געבראכט אין א פארלעגענהייט. א סעקונדע
איז ער געשטאַנען א פארלאָרענער און האָט ניט געוואוסט וואָס
צו ענטפערען. ענדליך האָט ער זיך אָנגערופען:

— די פרייהייט איז דאָ א געשריבענע.

אויב דער ענטפער איז ניט געווען צום פּונקט, איז עס דאָך
געווען אַן ענטפער. און לעאָן האָט זיך דערפיהלט א ביסעל גרינ־
גער. כאָטש עפּעס געזאָגט!

— דו מוזט עלעקטריזירען דעם עולם מיט דיינע רעדעס. איך
געדענק, דו האָסט א פייערדיג מויל, א ברענענדיגע צונג; דו
קענסט שיטען פּעך און שוועבעל. איך געדענק, איך האָב שטענדיג
געטראַכט, אז דיר דאַרף מען געבען א גרויסען פּובליקום און דו

און זי האָט איהם געפאָלגט

(ערצעהלונג).

ווען סאָלאָמאָן האָט זיך באַקענט מיט סאָפּיע'ן און איז געווארען אַן אָפּטער איינגעהער צו איהר, האָט ער נאָר געזוכט אין איהרע אויגען יענעם בליק און אין איהר געזיכט יענעם שמייכעל, וואָס זאָל איהם ווייזען, אַז זיינע באַזוכען פאַלען איהר ניט צו לאַסט. ווייל איהרע עלטערן האָבען געקוקט קרום אויף איהם און ניט געזעהן קיין נוץ אין דעם, וואָס ער קומט איהר באַדערען כמעט יעדען אָבענד און מען דאַרף איהם נאָך באַדינען מיט טיי. פון אַלע איינגעהער צו איהר אין הויז איז ער געוועזען אפשר דער איינציגער, וואָס האָט זיך ניט געקענט באַריהמען מיט גוטע פאַרדינסטען. ער האָט געהאַט אַ שווערען קאַמף צו מאַכען אַ לעבען, און אויפ'ן לשון פון איהרע עלטערן האָט עס געהייסען, אַז ער וועט ניט קענען מפרנס זיין אַ ווייב.

נאָר גראָד ער איז סאָפּיע'ן געפעלען געוואָרען מעהר ווי די אַנדערע יונגע לייט, וואָס האָבען זיך אַרום איהר אַרומגעדרעהט. יענע זיינען געווען פּרעהליכע, לוסטיגע בחורים, וואָס האָבען גערעדט וועגען דענסעס, וועגען טעאַטער, וועגען בעלער, און ער האָט דאָס רוב גערעדט וועגען הויכע זאַכען, מיט אַזאַ פיינער שפּראַך, אַז עס איז געווען אַ פאַרגעניגען צו הערען, ווען ער האָט גערעדט וועגען ליעבע. ער האָט דאָס רוב ליעב געהאַט צו קלאָגען זיך, וואָס מענשען קוקען אויף די הייליגע געפיהלען פון ליעבע, ווי אויף עפּעס אַ סחורה, וואָס מען קען פאַרהאַנדלען, מיינענדיג דערביי אַריינצולאָזען אַ שפּילקע אין איהרע עלטערן, פאַר וואָס זיי קרימען זיך אויף איהם נאָר דערפאַר, וואָס ער איז ניט קיין

— דאָס איז אַ גליקליכער מענש! — האָט ער דעם ווייב דער־צעהלט פון זיין חבר — אַ זעלטענער אידעאַליסט.

דאָס געשפּרעך האָט איצט אָנגענומען אַן אַנדער ווענדונג, און לעאָן האָט גענומען אַטעמען פרייער.

.1897

קייט. זי האָט עס געטאָן ווי אַ קינד וואָס קרימט זיך נאָך אַז אַז עלטערען מענשען. ער האָט איהר פּשוט געקיצעלט און זי האָט געלאַכט. אָבער דערפאַר האָט ער זיך אַלץ מעהר און מעהר איינגעפּרעסט אין איהר מאַרך. און דאָס וואָס די עלטערן האָבען געגען איהם געוואָרטשעט, האָט נאָך איהם צוגעגעבען אַ געוויסען חן.

פון די באַקאַנטע וואָס זיינען צו איהר אַריינגעקומען איז געווען נאָך איינער, וואָס איז איהר געווען שטאַרק געפעלען. דאָס איז געווען סעמועל גרינבערג, אַ שטילער יונגערמאַן, וואָס איז ערשט אַריין אין קאַלעדזש. נאָר אַזוי ווי ער איז געווען פאַרנומען מיט׳ן שטודירען, איז ער געווען ווייט פון דעם געדאַנק פון אַ חתונה, און ער איז נאָר געווען אַן אומזיסטער טיי־טרינקער.

ענדליך, ווען סאָפיע האָט פאַרשטאַנען די אורזאַכע, פאַר וואָס סאַלאָמאָן רעדט און דעררעדט קיין מאָל ניט, ווען ער האָט ניט דעם מוט אַרויסצוזאָגען איהר די פּאָר ווערטער אַז ער האָט איהר ליעב, האָט זי איהם גענומען צוגעבען אַ ביסעל מוט. זי האָט איהם פאַרטרויט, אַז אויב די עלטערן וועלען „קיקען“ געגען אַ חתן וואָס איהר וועט געפעלען ווערען, וועט זי מיט איהם אַנטלויפען ערגעץ און חתונה האָבען אין קאָורט. זי האָט איהם קיין ליגען ניט געזאָגט. טיעף אין האַרצען האָט זי טאַקע געוואונשען, אַז עס זאָל דערצו קומען, ניט ווייל זי האָט חס־ושלום געוואָלט אָנטאָן צו־להכעים די עלטערען, זאָנדערן ווייל אַזאַ מין חתונה האָט אַ געוויסען רייץ. און סאַלאָמאָן האָט זיך טאַקע ענדליך געמאַכט האַרץ און נאָך אַ לאַנגען שמועס פון הינטען אַרום, נאָך אַ סך זאַאיקעניש און שטאַמלעניש האָט ער קוים אַרויסגערעדט, אַז ער האָט איהר ליעב, אָבער ניט מיט אַזעלכע אומגעוועהנליכע פּראָסטע ווערטער, נאָר מיט אַ שטיקעלע מליצה, אַז זיין האַרץ האָט זי אַוועקגערויבט, און זי האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגען און איהר געזיכט האָט זיך פאַרגאָסען מיט אַ שעמעוודיגע פאַרב, און ער איז געווען דער גליקליכסטער פון אַלע גליקליכע.

צו קיין אַנטלויפען און צו קיין חתונה אין קאָורט איז ניט געקומען. די עלטערן איהרע האָט מיט איהר אַ סך אַריינגערעדט, גע׳טענה׳ט מיט איהר, געבייזערט זיך אויף איהר און דער טאַטע

גרויסער פּאַרדינער און האָט מיט פלאַמענדע ווערטער ערקלעהרט, אַז ליעבע טאָר ניט און דאַרף ניט וויסען פון קיינע חשבונות, אַז ליעבע טראָגט אין זיך זיך גענוג גליק צו פאַרגעלטען פאַר אַלע קרבנות וואָס מען ברענגט אויף איהר מזבח; און ער האָט דערביי געטראַכט, אַז אויב ער האָט שטאַרק צו קעמפען צו מאַכען אַ לעבען, דערפאַר טראָגט ער אין הארצען אַ קוואַל פון ליעבע וואָס וועט קיין מאָל ניט אויסגעטריקענט ווערען.

זיין געשפּרעך וועגען ליעבע האָט איהר פאַרשאַפט פאַרגעניגען. זי האָט זיך געקענט גרינג אָנשטויסען, אַז דאָס מיינט ער איהר און איהר האָט אַלע ווייל אָנגעהויבען צו קלאַפּען שטאַרק אין הארצען, אַז אָט אָט וועט קומען די סאַמע וויכטיגע ערקלעה־רונג. נאָר יערעס מאָל איז ער פאַרבייגעגאַנגען דעם וויכטיגסטען פונקט און ניט אָנגעריהרט איהם. דאָס האָט ביי איהר פאַרשאַפט אַ וואָלקען פון אומצופרידענהייט אויף איהר געזיכט, וואָס ער האָט אויסגעטייטשט גאָר אַנדערש, אַז זי איז בייז, וואָס ער האָט זיך ערלויבט צו געהן אַזוי ווייט און געבען איהר אַזעלכע דייט־ליכע אָנצוהערענישען. און נאָכהער, געוועהנליך, פלעגט ער כאַפּען אין איילעניש די הוט, עפּעס שטאַמלען אונטער׳ן נאָז און אַרויס־מאַכען זיך פון שטוב אַ פאַרשעהמטער, צוקלעמטער, און סאָפיע פלעגט בלייבען פאַרוואונדערט און ניט פאַרשטעהן, וואָס מיט איהם טוט זיך.

די ערשטע צייט פון זייער באַקאַנטשאַפט האָט ער איהר אויס־געוויזען ווי אַ „פּאָני גאָי“, און זיין שעמעוודיגקייט און אומגע־לומפּערטקייט, און זיין רעדען ווי אַן אויפגעקלערטער און זיין האַרטע רוסישע שפּראַכע פון די ווייכע ענגלישע ווערטער, — דאָס אַלעס איז געווען אַזוי ניט גלייך צום רעדען און צום האַלטען זיך פון די אַנדערע, אַז זי האָט וועגען איהם געטראַכט מעהר ווי וועגען די אַנדערע. אָפּט נאָך זיין אַוועקגאַנג, ווען זי האָט געוואָלט מאַכען שפּאַס, האָט זי געטרייעט אַרויסצורעדען ווערטער מיט זיין אויס־אויסשפּראַכע און צו האַקען זיי ווי מען האַקט האָלץ, ווי עס איז געווען זיין טבע צו רעדען, מיט געוויסע רעגעלמעסיגע פּויזעס פון איין וואָרט צום צווייטען. נאָר געשפּאַסט האָט זי ניט פון שלעכטס־

— מען ווייכט פון אונז עפּעס ווי פון, איך ווייס אַליין ניט ווי צו זאָגען.

— מען ווייכט פון אונז, — האָט ער פּאַטאַקעוועט.

— ביי אונז אין שטוב איז געווען אַזוי פרעהליך.

דאָס פאַרדריסט איהם שוין, וואָס זי בענקט נאָך יענע אויס־געפּוצטע יונגע־לייטלאך און ער ענטפערט מיט אַ בייזען קול:

— אַזוי האָסטו זיך פאַרבענקט נאָך די פּוסטע פּריינטלאך!

— זעה, זעה, ווי אייפערזיכטיג ער איז!

— איך, אייפערזיכטיג! — שרייט ער שוין אויס מיט כעס. פון מיינעטוועגען —

— וואָס פון דיינעטוועגען? — פרעגט זי אַ קעהר טאָענדיג זיך מיט׳ן פּנים צו איהם — און איהרע אויגען שיסען פייער — זאָג, וואָס ביזטו געבליבען אין מיטען?

— גאָר ניט.

— דו האָסט דאָך עפּעס אָנגעהויבען.

— וויל אָבער מעהר ניט זאָגען.

זי קוקט אַ ווייַלע אויף איהם מיט פאַרשעמטע אויגען און זאָגט:

— דו ביזט אייפערזיכטיג און דעריבער קומט קיינער צו אונז ניט.

— אויב איך בין אייפערזיכטיג ביזטו ניט ביים קלאָהרען פאַר־שטאַנד, — ענטפערט ער און נעהמט זיך ווידער צו דער צייטונג צו ווייזען איהר, אַז דאָס איז דער שלום פון דער דעבאַטע.

נאָך דעם אָבענד האָט ער אָפּגעזוכט אַ פּאָר פון זיינע אַלטע באַקאַנטע און פאַרבעטען זיי צו זיך אַ היים, און סאָפיע איז געווען צופרידען, וואָס זי האָט עפּעס צו טאָן אין אָבענד, וואָס זי קען אויפנעהמען געסט און ערשיינען אין דער ראָלע פון אַ יונגע בעל־הבית׳טעטשקע.

סאָלאָמאָן איז פון דער היים געווען אַ בעל־הבית׳שער בחור, אין דער קליינער שטעדטעל פון וואַנען ער איז געקומען, האָט זיך זיין טאַטע גערעכענט פאַר אַן עושר האָט מען האָט איהם אי גע־געבען לערנען אין אַ חדר, אי מען האָט פאַר איהם געגומען אַ

איז געוואָרען אמת אין כעס און די מאַמע האָט געגאָסען טרערען, נאָר אַז זיי האָבען געזעהן, אַז זי איז איינגעשפּאַרט, האָט מען גע־שטעלט אַ חופּה כדת משה וישראל. טאַטע־מאַמע זיינען געגאַנגען אַ כשר־טאַנץ און געוואונשען פון גאַנצען האַרצען, אַז זיי זאָלען זיך פרוכפּערן און מעהרען און לעבען גליקליך.

עס וואָלט געווען זעהר פּראָזאַאיש, זעהר וואָכעדיג צו זאָגען, אַז גליקליך זיינען זיי געווען די ערשטע פּאָר חדשים נאָך זייער חתונה. מען דאַרף אַלט זיין אַכצעהן אָדער צוואַנציג יאָהר צו קענען פיהלען אַזאַ גליק. די זון האָט פאַר זיי געשיינט גאָר מיט אַן אַנדער שיין, די וועלט האָט זיך געבאָדען אין גוטסקייט, די מענשען זיינען אין גאַנצען פאַרשוואונדען געוואָרען פון דער ערד און נאָר זיי ביידע האָבען עקזיסטירט. אמת, די ערשטע צייט זיינען אַריינגעקומען עפּעס קרובים, פריינד און האָבען מיט זיך דערמאָנט, אַז ערגעץ איז נאָך פאַראַן אַ זינדיגע ערד, נאָר זייער ערשיינען און פאַרשווינדען האָט איבערגעלאָזט אויף אַ קורצע וויילע דעם איינדרוק פון אַ פליג, וואָס גיט אַ הוזשע אין אויער און זיי האָבען באַלד אַז זיי פאַרגעסען און האָבען ווייטער שפּאַ־צירט אין זייער אייגענעם גן־עדן.

אַז אַזאַ גליק האָט לאַנג ניט געקענט אָנהאַלטען, פאַרשפּאָרט מען צו זאָגען. אדם הראשון האָט פון דאגות פרנסה ניט גע־וואוסט און וועגען קליידער פאַר זיין ווייב האָט ער זיך ניט געדאַרפט זאָרגען, און דאָך האָט ער לאַנג ניט געקענט אויס־האַלטען אין גן־עדן. אין עטליכע חדשים אַרום האָבען זיי זיך ווי אויפגעכאַפּט פון שלאָף און האָבען זיך געוואונדערט, פאַר וואָס קומט קיינער צו זיי ניט אַריין און האָבען ניט געקענט פאַר־שטעהן די אורזאַכע. די וואָנגדען זיינען געוואָרען עפּעס זעהר לאַנג און די וואַנט האָבען אָפּט אָפּגעקלונגען מיט אַ לאַנגען געניץ.

— עפּעס זעהט מען קיין לעבעדיגען מענשען ניט, — האָט זי זיך געקלאָגט פאַר איהם אַ מאָל אַז אָבענד נאָכ׳ן סאַפּער, ווען ער האָט געלייענט אַ פּייפּער און זי האָט געוואַשען דאָס געפעס.

— אדרבא, איך פרעג דיר, פאַר וואָס זעהט מען קיין לעבע־דיגען מענשען ניט? — האָט ער זיך אָפּגערופען מיט אַ ברוגז׳די־גען קול.

אנשטאָט אַז ענטפער פלעגט ער איהר ווייזען אַ שמייכעל, און דער שמייכעל האָט געדאַרפט באַדייטען, אַז ער איז אויך ניט פון די וואָס מען קויפט צוויי פאַר אַ גראָשען.

אַ מאָל האָט סאָלאָמאָן געבראַכט אַ היים אַ נייעם באַקאַנטען, שוין אַ מאַן פון מיטעלע יאָהרען. ער האָט אויף סאָפיע'ן פון ערשטען בליק ניט געמאַכט קיין גוטען איינדרוק. ער איז איהר ניט געפעלען געוואָרען מיט זיינע געשאָרענע וואָנסען, מיט זיינע דיקע ליפען, מיט זיין דריקען איהר האַנט אַזוי, ווי ער וואָלט איהר קיין מאָל ניט געוואָלט אַרויסלאָזען פון זיינע הענט. דאָס איז געווען בערנשטיין, אַ באַריהמטער פאַרטגעשריטענער פיהרער פון אַ געוויסען קרייז און זיין נאָמען איז געווען באַוואוסט יעדען מעהר אָדער ווייניגער אינטעליגענטען מענשען. סאָפיע'ן איז אויך געווען באַקאַנט דער נאָמען, הגם זי האָט ניט געוואוסט, מיט וואָס ער האָט זיך געמאַכט אַזוי באַוואוסט. ער איז אָפּגעזעסען אַ שטונ־דע צו צוויי און דער געשפּרעך האָט זיך מעהר געדרעהט וועגען פרייע ליעבע. בערנשטיין איז געווען אַ פאַרברענטער פּראָפּאַ־גאַנדיסט פון פרייע ליעבע. סאָלאָמאָן האָט שוין פריהער אויך געהערט וועגען פרייע ליעבע און ער האָט דערמיט גאָרניט סימ־פּאַטיזירט. נאָר די באַקאַנטשאַפט מיט בערנשטיינען האָט איהם אַזוי געשמייכעלט, און דער באַגעהר צו ווייזען זיך פאַרגעשריטען איז געווען ביי איהם אַזוי שטאַרק, אַז ער האָט איהם אין גע־שפּרעך צוגעהאָלפען, און ער האָט צוזאַמען מיט בערנשטיינען גע־לאַכט פון איהר, ווען זי האָט ערקלעהרט, אַז זי גלויבט ניט, אַז אַזעלכע פרויען זיינען פאַראַן אויף דער וועלט.

— אויף אַ מאַנסביל קען מען אַלעס גלויבען, — האָט זי גע־זאָגט מיט אַן איבערצייגטען קול, — און ווידער גערעדט, וואָס קען זיי אַרען? אָבער פרויען! — נעהט, איהר וועט מיר אַזעלכע זאַכען ניט איינשמועסען. אַזעלכע פרויען זיינען אויף דער וועלט ניטאָ.

ווען בערנשטיין איז אַוועקגעגאַנגען, האָט זי זיך גלייך אַ קעהר געטאָן צו סאָלאָמאָנען און געפרעגט:

— דו ביזט אויך אַזוי ווי זיי?

לעהרער, און ער האָט זיך אָנגעשמעקט מיט אַ ביסעל השכלה. דער טאַטע האָט איהם געוואָלט מאַכען פאַר אַ סוחר, נאָר דאָס ביסעל השכלה איז איהם געשטאַנען אין וועג און אַזוי ווי ער האָט ניט געוואוסט, וואָס צו טאָן מיט זיך, איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין אמעריקאַ, ווייל נאָך אַ סך מענשען זיינען אַהין געפאָהרען. אין אמעריקאַ האָט ער פון דער לופט אויפגעכאַפּט מעהר אָדער ווענינער פאָרטגעשריטענע אידעען. ער האָט דערגרייכט צו דער מדרגה, אַז ער האָט געקענט אויסהערען יעדען געדאַנק, ווי ראַדי־קאַל ער זאָל ניט זיין און איהם זאָל אויסווייזען, אַז דאָס זיינען גאַנץ באַקאַנטע זאַכען. פאַר באַקאַנטע האָט ער געוואָלט ווייזען זיך פאַר גאָר אַ ראַדיקאַלען מענשען. הגם ער האָט זיך דערפאַר אין הארצען געשראָקען, נאָר וואָס מעהר ער האָט זיך דערפאַר גע-שראָקען, אַלץ שאַרפער און ראַדיקאַלער האָט ער גערעדט.

סאָפיע, פאַרקעהרט, איז געווען ווייט פון פאָרטגעשריטענע אי־דעען. זי איז געווען כמעט אַן אמעריקאַנער מיידעל, וואָס איז אויסגעוואַקסען ביי פרומע עלטערן אין דער קאונטרי. אַז זי האָט געהערט עפּעס אַ ראַדיקאַלען געדאַנק, האָט דאָס אויף איהר אָנ־געוואָרפען אַ פּחד, און זי האָט געמוזט אַ טאָפּ טאָן מיט׳ן פוס דעם באָדען, צו זעהן אויב ער האָט זיך ניט אַוועקגעגליטשט פון אונטער איהרע פיס. עס האָט איהר וועה געטאָן צו הערען פרייע ווערטער, וועלכע האָבען איבערגעקעהרט אַלע איהרע באַגריפען, איבערצייגונגען מיט׳ן קאָפּ אַראָפּ, און עס האָט איהר וועה געטאָן ניט פאַר זיך, נאָר פאַר זיי, אויב דאָס זיינען געווען באַקאַנטע מענשען.

די באַקאַנטע, וואָס סאָלאָמאָן האָט אַריינגעבראַכט אין שטוב זיינען גראָד געווען אַזעלכע, וואָס האָבען געגאָסען פעך און שוועבעל אויף אַלץ וואָס איהר איז געווען הייליג. נאָר ביסלאַכווייז האָט זי זיך דערצו צוגעוועהנט, און יעדעס מאָל נאָך אַ שרעקליכען גע־שפּרעך, ווען די באַקאַנטע פלעגען אַוועקגעהן, פלעגט זי זיך ווענ־דען צו סאָלאָמאָנען מיט דער פראַגע:

— ביזטו אויך אַזוי, ווי זיי?

— מיס נעלי זילבערבלאַט, — האָט איהר בערנשטיין פאַרגע־שטעלט.

נעלי איז גלייך ניט געפעלען געוואָרען סאַפּיע׳ן. זי איז איהר ניט געפעלען געוואָרען, פאַר וואָס זי דרעהט זיך אַזוי קאָקעטיש, פאַר וואָס זי רויכערט פּאַפּיראָסען, פאַר וואָס זי רופט זיך מיט איהר מיידעלשער פאַמיליע און ניט מרס. בערנשטיין, און דאָס איז געווען נאָך איידער זיי האָבען זיך אומגעביטען מיט צוויי ווערטער.

דער געשפּרעך וואָס נעלי האָט פאַרצויגען האָט איהר קיין חן ניט צוגעגעבען אין סאַפּיע׳ס אויגען. די הויפּט־זאַך, וועגען וואָס זי האָט גערעדט, איז געווען די שקלאַפעריי פון פאַרהייראַטע לע־בען. דאָס האָט סאַפּיע׳ן ווי אַ שטאָך געטאָן און זי האָט געפרעגט מיט בעס:

— בין איך ניט פריי? איז סאָלאָמאָן ניט פריי? אַז מיר האָבען חתונה געהאַט, האָב איך ניט געקוקט צי סאָלאָמאָן איז אַ פאַרדינער צי ניט. וואו איז דאָס די שקלאַפעריי?

— האַ־האַ־האַ! — האָט זיך נעלי צולאַכט און סאַפּיע האָט זיך באַגאָסען מיט אַ רויטקייט. — איך וואָלט וועלען זעהן ווי פריי איהר וועט זיין, ווען איהר וועט זעהן, אַז אייער מאַן האָט צו טאָן מיט אַנדערע.

— אָה, איך האַלט איהם ניט! — האָט סאַפּיע כמעט אויסגע־שריען און האָט זיך שיער ניט דערוואָרגען מיט די ווערטער, אַזוי אויפגערעגט איז זי געוואָרען. עני־טיים, אַז איך וועל זעהן, אַז ער ליעבט אַן אַנדערע, וועל איך פון איהם אַנטלויפען ווי פון פייער.

— האַ־האַ־האַ! — האָט זיך נעלי ווידער צולאַכט און בערנ־שטיין האָט איהר אונטערגעהאָלפען. — אַט דאָס איז טאַקע פריי־הייט. איהר ניט אייער מאַן די פרייהייט, נאָר איהר האַלט די פרייהייט צו אויף אַ שנירעלע.

סאָלאָמאָן האָט די גאַנצע צייט קיין אַנטייל ניט גענומען אין דעם געשפּרעך און האָט נאָר ליכט צוגעשמייכעלט, ווען יענע האָבען געלאַכט. אָבער איצט, ווען ער האָט דערהערט נעלי׳ס ענט־

דאָס איז געווען די געוועהנליכע פראַגע, נאַר היינט האָט זי עס געפרעגט גאַר מיט אַן אַנדער קול. און דער קול האָט ביי איהם אוועקגערויבט דעם געוועהנליכען שמייכעל און ער האָט געענטפערט, אַרויסדרעהענדיג זיך:

— וועל, דאָס איז נאָך ניט אַזוי, ווי מען מיינט. מיינונגען זיינען פאַרשידענע. איינער דענקט אַזוי און דער אַנדערער אַזוי. ווידער איז, דו פאַרשטעהסט דאָך אַליין — האָסטו קיין מאָל ניט געהערט פון בערנשטיינען?

און ער האָט איהר קיין מאָל ניט ערקלעהרט, וואָס זי פאַר־שטעהט אַליין און ער איז געווען צופרידען, וואָס דער געשפּרעך האָט זי אַראָפּגענומען וועגען דער פּערזענליכקייט פון בערנשטיינען און זי האָט פאַרגעסען די הויפּט־פראַגע.

אין דער צייט וואָס בערנשטיין איז אריינגעקומען צו זיי אין שטוב, איז נאָך אַלץ געווען אַ מחיצה צווישען זיי און אַלע אַנדערע מענשען, הגם זיי זיינען געקומען אין שטענדיגער באריהרונג מיט די אַנדערע מענשען און זייער געזעלשאַפט איז פאַר זיי געווען נויטיג. די אַלע געשפּרעכען זיינען פאַר זיי געווען ניט מעהר ווי געזאָגטע זאַכען. פאַר סאַלאָמאָנען איז דאָס געווען אַ מין קונצען־מאַכעריי מיט ווערטער, פאַר סאָפיע׳ן איז דאָס געווען אַ מין שי־סעריי מיט פּוסטע קוילען. עס הילכט נאַר אין די אויערען און עס מאַכט אַ שטיקעל רויך, אָבער עס קען חס ושלום קיינעם ניט שאַדען. זי האָט געזעהן, אַז סאַלאָמאָן לאַכט צוזאַמען מיט די אַנדערע פון אַזעלכע זאַכען, פון וועלכע ער האַלט אין האַרצען און זי האָט פאַרשטאַנען, אַז מסתמא איז דאָס, ווי די מאַמע איהרע זאָגט, אַז „פון זאָגען וועט מען ניט טראָגען“.

אין עטליכע טעג אַרום איז בערנשטיין ווידער געקומען מיט אַ באַזוך צו זיי, און היינטיגס מאָל איז ער שוין ניט געווען אַליין. ער איז געקומען מיט אַ יונגע ווייבעל, וועלכע האָט שוין פאַרלאָרען די פרישקייט. זי איז געווען פון מיטעלען וואוקס, מיט ברייטע היפטען, נאָר אַזוי פריי אין באַנעהמען זיך, אַז זי האָט גיך אונ־טערגעקויפט אַ מאַנספּערזאָן.

— אייפערזיכטיג אויף אַזאַ שטיק פלייש. זי איז דאָך ווי אַן אנגעגאָסען פעסעל.

— אהאַ! — האָט ער אויסגעשאָסען מיט אַ געלעכטער. אַט דאָס הייסט פריידיקייט אויף אַ שנירעל.

דאָס האָט נאָך מעהר אָנגעריהרט איהר פרויען־ווירדע און זי האָט אויסגעשריען מיט כעס:

— דו ביזט אַ רעגולאַר פאַלי!

ער איז געבליבען אָהן לשון. ביז איצט האָט זי איהם נאָך קיין מאָל ניט געזידעלט. אַ ווײַלע איז ער געשטאַנען אָהן ווער־טער, דאַן האָט ער איהר אָפּגעמאָסטען מיט אַ פאַרעכטליכען בליק און אומגעקעהרט זיך צו איהר מיט'ן רוקען. ער איז געוואָרען ברוגז.

פון דער צייט האָט זיך אָנגעהויבען אַן אָפטער ברוגז־טאַנץ צווישען מאַן און ווײַב און גאַנץ אָפט פלעגט קומען צו קריגערייַ. געוועהנליך האָט זיך יעדע סצענע אָנגעהויבען פון עפּעס אַ קליי־ניגקייט און שטענדיג איז אין מיטען אַרויסגעשפּרונגען נעלי'ס נאָמען. נעלי פלעגט אָפט אַרײַנקומען צו זיי און זיי פלעגען אָפט אַרײַנקומען צו איהר און ווען זיי פלעגען זיך באַגעגענען, פלעגען סאָפיע און נעלי געהן אַרומגענומען מיט איינער'ס האַנט אַרום דער צווייטער'ס טאַליע. נאָר ווען סאָפיע פלעגט קומען אַהיים אָדער ווען נעלי פלעגט אַוועקגעהן פון זיי, האָט זיך אָנגעהויבען די לייעניש צווישען סאָפיע'ן און סאַלאָמאָנ'ען.

און די סצענעס צווישען זיי זיינען געוואָרען נאָך שאַרפער, ווען סאָפיע האָט זיך אַ מאָל צעוויינט, אַז זי וויל ניט פיהרען אַ באַקאַנטשאַפט מיט אַזעלכע מענשען. דאָס איז געווען אויף מאָר־גען, ווי נעלי איז געבליבען ביי זיי נעכטיגען. זיי זיינען זיך פאַרזעסען שפּעט און סאַלאָמאָן האָט נעלי'ן פאָרגעשלאָגען, אַז זי זאָל בלייבען ביי זיי נעכטיגען. ווען נעלי איז אוועק זיך לעגען שלאָפען, זיינען נאָך סאַלאָמאָן און סאָפיע געבליבען ביים טיש. שפּעטער אַ ווײַלע איז נעלי אַרויסגעקומען צו זיי אין אַ נאַכט־העמד מיט סליפּערס אויף באָרוויסע פיס, מיט צולאָזטע האָר, און האָט זיך אַנידערגעזעצט און פאַרטגעזעצט דעם פריהערדיגען

פער וועגען די פרייהייט אויף א שנירעל און דאָס איז איהם אזוי געפעלען געוואָרען, אז ער האָט אויסגעשאָסען אין א גרויסען געלעכטער.

— פרייהייט אויף א שנירעלע! שנירעלע! — האָט ער ווידערהאָלט. — פרייהייט אויף א שנירעלע, חא־חא־חא!

סאָפיע האָט פאַרביסען די ליפען און האָט מעהר ניט געענטפערט. זי האָט געזעהן, אז זי וועט זיך מיט נעלי׳ן ניט קענען אויס׳טענה׳ן. יענע האָט אזעלכע ווערטלאך פאַרטיג, אז איידער זי צוקייעט זיי, פאַרגעסט זי וואָס זי האָט געוואָלט זאָגען, און פאַרלירט דעם פאָדים פון דעם געשפּרעך. נאָר דאָס האָט איהר נאָך ניט אזוי שטאַרק געאַרט. וואָס איהר האָט יא געאַרט, און שטאַרק געאַרט, איז געווען די ענדערונג וואָס איז מיט א מאָל פאָרגעקומען אין סאלאמאנען. אין די געוועהנליכע געשפּרעכען וואָס פלעגען ביז איצט פאָרקומען אין שטוב, האָט זי געזעהן, אז אויב סאלאמאן שאָקעלט צו מיט׳ן קאָפּ אָדער וואַרפט אריין א וואָרט אָדער גיט א שמייכעל, טוט ער עס נאָר פון יוצא וועגען, אָבער זיין הארץ איז ניט דערביי. אָבער איצט מיט נעלי׳ן רעדט ער שוין וועגען פרייע ליעבע אזוי, ווי דאָס איז געווען זיין גאַנצע שטרעבונג אין לעבען, זיין פּנים האָט געקראָגען פאַרב, זיינע אויגען פינקלען און ער רעדט מיט אזא וואַרימקייט, וואָס ער האָט ניט געוויזען אין קיינע פון די פריהערדיגסטע געשפּרעכען.

גלייך ווי די געסט זיינען אוועקגעגאַנגען, האָט זיך סאָפיע געווענדעט מיט א באַמערקונג צו סאלאמאנען:

— דו ווייסט, נעלי געפעהלט מיר גאַרניט.

— זי איז א גאַנץ קלוגע און פיינע ווייבעל.

— ספּעציעל א פיינע! — האָט סאָפיע געזאָגט מיט א קרים.

סאלאמאן האָט אויף איהר א קוק געטאָן און געזאָגט מיט א געלעכטער.

— וואָס? דו ביזט שוין געוואָרען אייפערזיכטיג?

דאָס האָט איהר אויפגעבראַכט און זי האָט געענטפערט מיט צאָרן:

יונגע לייט האָבען זיך אַרום איהר געדרעהט, און איצט איז זי אַזוי עלענד און פאַרלאָזען. זי האָט געטראַכט וועגען אַלע ריידע־רייען און חקירות וועגען פרייע ליעבע, וואָס זי האָט זיך אָנגע־הערט נאָך דער חתונה און האָט זיך פאַרטראַכט, אַז מענער קענען רעדען און האַנדלען ווי זיי ווילען, ווייל זיי פאַרלירען דערביי גאָר ניט, און זיי קלעפּט זיך קיין זאַך ניט אָן, אָבער פרויען שטעלען איין אַלץ: זייער יוגענד, זייער שעהנהייט, זייער בליהונג, זייער רעפּוטאַציע. סאָלאָמאָן האָט זיך צייט נאָך דער חתונה קיין האָר ניט געענדערט, ער איז דער זעלביגער אַזוי ווי פריהער, אָבער זי איז שוין גאָר ניט די זעלביגע, עס איז איהר כמעט ניט צו דערקענען. ער קען זיך נאָך איצט אויך אַרומדרעהען אַרום מיידלאַך און זי...

זי האָט געוואָרפען בליקען צום שפּיגעל און געפרעגט איהם, צי זי האָט זיך אַ סך געענדערט און צי זי קען נאָך איצט אויך געפעלען ווערען ווי אַ מאָל, און זי האָט ניט געוואוסט ווי צו ענט־פערען אויף דער פראַגע.

אַרום דער צייט האָט איהר אַמאָליגער באַקאַנטער סטודענט, סעמועל גרינבערג, אויסגעשטודירט אויף דאָקטאָר און אַזוי ווי קיין פּראַקטיקע האָט ער ניט געהאַט, איז ער געווען העכסטצופרי־דען מיט דער געלעגענהייט צו קענען פאַרברענגען מיט סאָפיע׳ן אַ פּאָר שטונדען און דערמאָנען אַמאָליגע טעג. איהר האָבען אינ־טערעסירט די ערינערונגען פון די גליקליכע מיידעלשע יאָהרען, און ביי די ערינערונגען איז איהר האַרץ אַזוי ווייך געוואָרען, אַז זי האָט זיך מעהר ניט געקענט איינהאַלטען און האָט אויסגעגאָסען פאַר איהם אַלץ, וואָס האָט זיך ביי איהר אָנגעקליבען צייט נאָך דער חתונה אויפ׳ן האַרצען.

גרינבערג איז געווען וואָס מען רופט אַ שטילער מענש, נאָר זיין נשמה איז ניט געווען קיין ראָזיג און ווען ער האָט זיך צו־געהערט צום קרעכץ, וואָס האָט זיך אַרויסגעריסען פון איהר פאַר־וואונדעטע האַרץ, האָט זיך ביי איהם אויך עפּעס אַ צאַפּעל געטאָן אין האַרצען. זיינע וויזיטען זיינען געוואָרען עפטער, זיינע גע־שפּרעכען לענגער, זיינע בליקען וואַרימער. סאָפיע האָט ווידער

געשפּרעך. סאָפיע׳ן איז פינסטער געוואָרען אין די אויגען. זי האָט זיך גלייך אויפגעהויבען און געזאָגט, אַז זי וויל שוין שלאָפען און האָט דערמיט געמיינט, אַז סאָלאָמאָן זאָל אויך געהן מיט איהר. נאָר סאָפיע איז טאַקע אוועק און סאָלאָמאָן איז נאָך גע־בליבען שמועסען מיט נעלי׳ן, און זיי האָבען אַזוי אָפּגעשמועסט אַ היבשע צייט, און עס האָט ניט געהאָלפען, וואָס סאָפיע האָט פון בעד־רום עטליכע מאָל גערופען סאָלאָמאָנען און וואָס זי האָט איהם דערמאָנט, אַז ער וועט מאָרגען דעם קאָפּ ניט קענען האַלטען און וועט ניט קענען געהן אין געשעפט. פון יעדען סקריפּ מיט אַ טשער וואָס האָט זיך געהערט איז איהר די נשמה אַוועק אין די פּיאַטעס און מוראשקעס האָבען אָנגעהויבען צו קריכען איבער איהר גאַנצען קערפּער. איבער נאַכט האָט זי קיין זאַך ניט געזאָגט, נאָר אויף מאָרגען, ווען נעלי איז אוועקגעגאַנגען, האָט סאָפיע ביטער געוויינט און ערקלעהרט, אַז זי וועט שוין דאָס מעהר ניט אויסהאַלטען און זי וויל זיי מעהר ניט קענען.

נאָר, ווי דאָס רוב ווייבער זיינען, האָט זי זיך ניט באַנוגענט דערמיט, וואָס זי אַליין זאָל אויפגעבען די באַקאַנטשאַפט, זי האָט אויך געפאָדערט, אַז סאָלאָמאָן זאָל פון זיי ווייכען. און פיעל סאָלאָמאָן האָט מיט איהר ניט אריינגערעדט, אריינגע׳טענה׳ט, האָט ניט געהאָלפען. עס האָט אויך ניט געהאָלפען דאָס וואָס ער האָט איהר געזאָגט, אַז אַלע וועלען פון איהר לאַכען, מען וועט פון איהר חוזק מאַכען. זי האָט זיך איינגעשפּאַרט, אַז ניין און ניין. זי וויל זיי מעהר ניט קענען און ניט וויסען, און ער זאָל פון זיי ווייכען, ווי פון פּעסט.

סאָלאָמאָן האָט קיין ברירה ניט געהאַט און האָט איהר צוגע־זאָגט, אַז זי זאָל מעהר ניט וויינען. נאָר די באַקאַנטשאַפט מיט נעלי׳ן האָט ער ניט אויפגעגעבען און פון צייט צו צייט האָט ער זיך ארויסגערעדט, אַז ער איז געווען ביי איהר, און דעמאָלט איז אין שטוב געווען הימעל, עפּען זיך!

אין די לאַנגע איינזאַמע טעג און אָפּט אין די לאַנגע אַבענדען, ווען זי איז געזעסען אַליין אין שטוב און געטראַכט וועגען איהרע מיידעלשע יאָהרען, ווען זי איז געווען ביים טאַטען און אַזוי פיעל

דער שטן מקטרג

דריי מעת־לעת איז מערי געגאנגען צו־קינד. דריי מעת־לעת האט זי געפאכעט מיט דער נשמה און די שטוביגע זיינען ארומ־געגאנגען ווי די שאטענס. יעדער קרעכץ איהרער, יעדער געשריי איהרער, האט זיי אלעמען געלעכערט די ברוסט ווי מיט א טעמפען שפיז. ווען א שכנה האט געפרעגט: „נו, וואס הערט זיך?“ — האבען זיי קיינער קיין כח ניט געהאט צו ענטפערען. זיי האבען נאר א ציה געטאן מיט די אקסלען, א קראנקליכעס געפיהל האט זיך אפגעטונקט אין זייער פנים און האבען נור ביטער א שאקעל געטאן מיט׳ן קאפ.

די איינציגע נחמה זייערע איז געווען, וואס דאס איז אן ערשטלינג: אן „ערשטלינג“ קומט שטענדיג אן שווער.

און נאט האט געהאלפען, צו דער ענדע פון דריטען מעת־לעת האט זיך אין שטוב דערהערט אן אומבאקאנטער דינינקער קול׳כעל.

די קימפעטארין איז געלעגען ווי אין אומאכט. דאס געזיכט בלייך ווי לייוועגט און קוים־קוים געאטעמט.

דער דאקטאר האט געזאגט, אז איהר לעבען איז געווען אין געפאהר און איצט אויך איז זי נאך ניט אינגאנצען זיכער מיט׳ן לעבען. מען דארף איהר זעהר אפהיטען.

און זיי האבען איהר אלע אפגעהיט ווי דעם שווארץ־אפעל פון אויג. די גאנצע צייט פון איהר קימפעט האט זיך קיינער ניט פארגונען צו געהן זיך לעגען שלאפען. אלע זיינען געווען אויף און גליקליך געווען, ווען אימיצען פון זיי האט געלונגען צו טאן עפעס א זאך פאר איהר.

מערי איז געלעגען א לאנגע צייט, און אז זי איז אראפ פון בעט, איז זי געווען דאר ווי א שפאן און בלייך ווי א לייבע.

דערפיהלט, אז איהר האַרץ הויבט אָן צו קלאַפּען פון ערוואַרטונגען, ווידער האָט איהר געזיכט אַנגעהויבען צו באַדעקען זיך מיט דער שעמעוודיגער פאַרב און ווידער האָט זי פאַרזוכט דעם טעם פון אַ זיסען שטומען בליק, שטייפען און לאַנגען דרוק פון דער האַנט, אוועקשטעלען איהר שטול נעבען זיינעם און דאָס גלייכען.

אין דער צייט איז ווידער פאַרגעקומען אַן ענדערונג אין סאַ־לאַמאַנען. עס קען זיין, אַז סאַפּיע וואָלט עס גאָר ניט באַמערקט, ווייל ער האָט איהר איצטער גאָר ניט אינטערעסירט, ווען ער וואָלט איהר ניט אריינגעקראָכען אין די ביינער. ער האָט אַנגע־הויבען צו קומען אַ היים אין פאַרשידענע צייטען פון טאָג, ווען נאַר ער האָט געקענט אַפּרייסען אַ שטונדע פון געשעפט און די גאַנצע אָבענדען און די פרייע טעג איז ער ניט אַרויס פון שטוב. ער האָט זיך עפּעס ווי מיט אַ מאָל ווידער פאַרליבט אין סאַפּיע'ן און האָט אַנגעהויבען צו רעדען אויפ'ן יונגען דאָקטאָר גרינבערג, אַז ער געפעהלט איהם ניט, ער איז ניט איינער פון זייער קרייז און האָט איהר אויפמערקזאַם געמאַכט, אַז באַקאַנטע, ניט די באַ־קאַנטע וואָס ער האָט אריינגעבראַכט, נאַר איהרע באַקאַנטע, מורמלען אויף איהר, וואָס זי פאַרברענגט אַזוי פיעל מיט אַ פרעמדען מענשען. און איבערהויפּט דאַרף זי זיין פאַרזיכטיג מיט אַזאַ מענשען. אין לעבען איז זעהר גרינג צו מאַכען אַ פאַלשען שריט און עס איז זיין פליכט איהר אויפמערקזאַם צו מאַכען אויף דעם. עס האָט איהם אפילו ניט געאַרט, וואָס זי פלעגט איהם דאָס רוב ענטפערען מיט איין זאַץ, אַז דאָס איז פּריוואַטע אויף אַ שנירעלע, הגם עס איז אָפט דערפון געקומען צו ברויזענדע סצענעס, ווען ער האָט מיט איהר געדערט, און געשריען, און געטענה'ט און געבעטען זיך און געסטראַשעט.

און ביי די אַלע סצענעס פלעגט זי זיך ניט קענען געפינען קיין פּלאַץ אין שטוב. איבערהויפּט פלעגט זי ניט געפינען קיין פּלאַץ, ווען זי האָט זיך געריכט, אַז גרינבערג וועט קומען. דעמאָלט האָט זי איהם געקוקט אין די אויגען און געטראַכט:

— ווען, ווען וועסטו שוין אוועקגעהן?...

.1906

זי איז יעדע נאַכט געגאַנגען שלאָפן צו מערי... און מערי האָט געגעבן דעם גאָרניט געהאַט...

* * *

א געוויסע צייט האָט מערי ניט געקענט קומען צו זיך. זי האָט אויסגעזען זעהר שלעכט און האָט צוגעקרענקט. דערנאָך איז איהר געוואָרען נאָך ערגער. זי האָט ניט געקענט פאַרדאַיען דעם עסען, האָט דאָס מינדסטע פּיצעל אויסגעבראָכען און ניט געפונען זיך קיין אָרט. פּיעל די מאַמע האָט מיט איהר גע׳טענה׳ט, זי זאָל זיך ניט אָפּלאָזען, האָט ניט געהאָלפען. זי האָט ניט געקענט איינזיצען און געמוזט ליגען. אזוי איז דעם ערגערען צושטאַנד זיינען אוועק א פּאָר מאָנאַטען. דערנאָך, צו אַלעמענס פרייד, האָט איהר די קראַנקהייט מיט אַמאָל אָפּגעלאָזט. זי איז געוואָרען קרעפּ־טיגער, האָט גענומען עסען, אויפגעהערט צו ברעכען און געטאָן די ארבייט אין שטוב גאָר ווי א געזונטע. און די ארבייט טאַקע האָט אויף איהר זעהר גוט געווירקט (ס׳איז זעלבסט־פאַרשטענדליך, אַז צו שווערע ארבייט האָט מען איהר ניט צוגעלאָזט). זי האָט גאָר פּשוט גענומען אָנקוועלען, ווערען פולער, דיקער. די שטוביגע האָבען זיך ניט פאַרגונען א קוק טאָן אויף איהר, זיי זאָלען איהר חס־ושלום ניט צובייסען, און האָבען זעהר געציטערט, ווען זי פלעגט ארויסגעהן אין גאַס, די שכנים אָדער באַקאַנטע זאָלען איהר קיין עין הרע ניט געבען. און גאָט־צו־דאַנקען, קיין עין־הרע האָט איהר ניט געשאַדט. מערי איז געקוואָלען וואָס פון טאָג, און וואָס ווייטער אַלץ שעהנער, פולער און דיקער געוואָרען. איהר געזיכט, ווערליג די מאַמע פלעגט זיך אויסדריקען, האָט גאָר געשטראַהלט, ווי די ליכטיגע זון, און צו זייער אַלעמענס פאַרגעניגען האָט צו מערי׳ס פּאַפּראַווען זיך גאָר קיין ענדע ניט גענומען...

* * *

די שטוביגע וואָלטען איצט געקענט האָבען א נחמה פון זייער צער, נאָר ליידער האָט זיך באַלד אַרויסגעוויזען, אַז מערי איז גע־וואָרען צו פול... און פול נאָר אין א געוויסען טייל פון קערפּער — דאָרט, וואו אַלע פרויען, וואָס קלייבען זיך ווערען מוטער, ווערען פול...

און צו באוואונדערען: וואָס מעהר געזונט עס האָט געקאָסט דער קימפּעט מערי׳ן, וואָס גרעסער דער געפאהר פון איהר לעבען איז געווען, אַלץ מעהר ליעבע האָבען די שטוביגע געשאַנקען דעם ניי־געבאָרענעם קינד, אַלץ טהייערער איז עס ביי זיי געוואָרען.

און ווען מערי האָט זיך אין גאַנצען ערהוילט, האָבען אַלע שטוביגע, זיצענדיג אַמאָל אין אַ שעהנעם אָבענד ביים טיי, גע־נומען דערצעהלען אין פריידען די אַלע שרעק, קלאָגען, צרות, וואָס זיי זיינען אויסגעשטאַנען אין דער צייט פון איהר קימפּעט; האָבען איבערגעגעבען דעם דאָקטאָר׳ס ווערטער, אַז איהר לעבען איז געווען אין סכנה און, זייענדיג דורכגעדרונגען מיט פייערדיגער ליעבע צום ניי־געבאָרענעם קינד, האָבען זיי אַלע באַשלאָסען, מערי זאָל שוין מעהר קיין קינדער ניט האָבען... אויף אַזאַ אופן וועט זי זיין זיכער מיט׳ן לעבען און דאָס קינד וועט קענען וואַקסען אונטער אַלעמענס השגחה און וועט ניט דאַרפען ליידען, ווי דאָס רוב אָרימע קינדער שטעהען אויס.

מערי האָט צוגעגעבען, אַז זיי האָבען אַלע רעכט.

— ניט רעכט, נאָר דאָס איז דיין הייליגער חוב צום קינד און צו זיך אַליין. — האָט אַן אינגערע שוועסטער געזאָגט מיט גרויס היץ.

— יונגע קינדער זיינען אָבער זעהר לייכטזיניג און אין אַזעל־כע אַנגעלעגענהייטען קען מען זיך אויף זיי ניט פאַרלאָזען — האָט די מוטער סקעפּטיש געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

— פאַרוואָס ניט? פאַרוואָס זאָל מען זיך ניט קענען פאַר־לאָזען? — האָט די אינגערע שוועסטער געפרעגט און איז רויט געוואָרען, אַליין ניט צו וויסען פאַר וואָס, פון איהר פראַגע. זי האָט ווייטער נעהאָט בדעה צו רעדען וועגען דער הייליגער פליכט פון אַ מוטער צו איהר קינד, נאָר דאָס מאָל האָבען איהרע ווערטער פאַרפעהלט און זי איז אַנטשוויגען געוואָרען.

ווען אָבער די באַגייסטערונג איז ביי דער אינגערער שוועסטער אריבער, האָט זי אויך אויסגעפונען, אַז די מאַמע רעדט ווי אַ פּראַקטישע אידענע, און זי האָט אויף זיך גענומען די פליכט פון אַ שומר׳קע...

דער אומגעבעטענער גאַסט

(הומאָרעסקע)

בעני איז נאָך געזעסן ביים טיש און זיין יונגע ווייבעל, איידע, האָט זיך ערשט אויפגעהויבן צו פאַרנעהמען די דישעס פון דעם אָפגעגעסענעם סאַפּער, ווען עס האָט זיך דערהערט א קלונג.

— ווער קען דאָס זיין? — האָט זי געפרעגט.

זיי האָבען קיין געסט ניט ערוואַרטעט און האָבען געהאַט ברעה צו געהן אין מואַוויס.

— אפשר א בריעף? — האָט ער געפּרואווט טרעפען.

— ניין, צו פריה פאַר דער לעצטער מעיל, — האָט זי געזאָגט א קוק־טאָענדיג אויפ׳ן זייגער, — און דער קלונג איז געווען א צו־שטאַרקער פאַר א לעטער־קעריער.

— יאָ, דער קלונג איז ווי פון א פּאָליסמאַן.

איצט האָט זיך דערהערט א קלונג פון דער טיר, און ביידע האָבען זיך א וואַרף געטאָן עפענען די טיר.

— האַו־דו־יו־דו! גוד־איווונינג! — האָט זיך דערהערט א פאַר־זיסטע שטים, נאָך איידער די טיר האָט זיך רעכט געעפענט.

איידע האָט א קוק געטאָן אויפ׳ן באַזוכער און דערנאָך אויף איהר מאַן, ווי וועלענדיג פרעגען, וואָס דאָס איז פאַר אַן אנשיקעניש, און בעני האָט א שאַרפען קוק געטאָן אויפ׳ן באַזוכער און איז געבליבען שטעהן אין יענער פאַרלעגענהייט, ווען מען רופט דעם זכרון צו־הילף, ער זאָל געבען די נויטיגע אינפאָרמאַציע.

— איך זעה, איהר דערקענט מיך ניט, — האָט זיך דער באַ־זוכער אנגערופען נאָך א קורצער פּויזע מיט אַזאַ גליקליכען קול, אַזוי ווי דאָס וואָלט געווען א פיינע המצאה.

— ס׳טייטש! ווי אזוי? — פרעגען די שטוביגע מיט א טויבען און טרויעריגען קול און ווילען ניט גלויבען זייערע אויגען.

מערי קוועטשט מיט די פּלייצעס, לאָזט אראָפּ די אויגען צו דער ערד און ענטפערט פארשעהמט, אז זי ווייסט אויך ניט...

* * *

נאָך א פּאָר חדשים האָבען זיי זיך געטרייסט מיט פאַלשע האָפנונגען, מאַלע וואָס עס קען זיין און האָבען די האָפנונגען ניט געוואָלט פארלירען אפילו דעמאָלט, ווען קיין צווייפעל האָט שוין ניט געקענט זיין: ס׳טייטש! ווי אזוי? פרעגען זיי אַלץ און ווילען די אויגען ניט גלויבען. נאָר די אקושאָרין האָט זייערע אַלע ספקות צוזעעט און געהייסען גלויבען די אויגען...

— ס׳טייטש, ווי אזוי? — זיינען זיי אַלע צוגעטראָטען מיט שטאַרקע טענות צו די אקושאָרין.

— וואָס פרעגט איהר מיר? — האָט די אקושאָרין געענטפערט מיט א געלעכטער.

איהר איז דער באַזוכער פון דער ערשטער סעקונדע ניט געַ־פעלען געוואָרען. זיין פּאַרזיסטקייט און אַראַגאַנץ האָבען גע־ארבייט אויף איהרע נערווען.

— דאָס איז געווען, אַזוי צו זאָגען, נאָר אַלעגאָריש געזאָגט. — האָט ער איהר געזאָגט מיט אַ גוטמוטהיגען שמייכעל. — איך פאַר־קויף ניט קיין פּאַרפיום, און אַ פּאַרפיומער בין איך גאָר אין אַן אַנדער זין, אַז אייער געעהרטער געמאַל האָט אַפילו פאַרגעסען אַן אונזער באַקאַנטשאַפט און איך בין איהם ארויס פון זינען אַזוי גיך, ווי ער האָט פון מיר אָפּגעקעהרט דעם פּנים אויף דער וועטשע־רינקע. ניין, איהר דאַרפט זיך ניט פאַרענטפערען. (בעני האָט גאַרניט געדענקט צו פאַרענטפערען זיך.) מענשען זיינען שוין אַזוי. נאָר איך בין אַנדערש —

— איהר זייט דאָך מסתמא געקומען ניט אומזיסט, — האָט בעני געזאָגט שוין אַביסעל גראָבלאָך.

— איילט ניט, איילט ניט. איך וועל קומען דערצו. איך האָף, אַז איך שטער אייך ניט. איז באַשר בכן, וואָס האָב איך אייך געוואָלט זאָגען? יאָ, איך בין ניט ווי אַלע מענשען. אַזוי גיך, ווי איך האָב זיך מיט אייך באַקאַנט, איז מיר גלייך אריינגעפאַלען אין זינען: אָט איז אַ יונגערמאַן, האָט ניט לאַנג חתונה געהאַט און איז פאַרליעבט אין זיין יונגע שעהנע ווייבעל ביז איבער די אויערען און ווען מען איז אַזוי גליקלאַך טראַכט מען ניט, וואָס מאָרגען וועט זיין. אַ מענש געהט אַרום אַ פרישער, אַ געזונטער און אַ מונטערער אין סטריט און — איהר האָט געוויס געלייענט ווי עפּעס אַ משוגע'נער איז ארונטערגעשפּרונגען פון דער וואולוואָרט בילדינג. עס איז געווען אַ נס, וואָס ער איז ניט ארויפגעפאַלען אויף אַ מענשען, עס שוויבעלט און גריבעלט דאָרטען שטענדיג, און עס איז געווען אַ נס, וואָס ער האָט קיינעם ניט דער'הרג'עט. וועגען די מחבלים, די אַטאָמאָבילס אָדער די קאַרס איז דאָך אָפּ־געוועדט — די צאָהל פון זייערע קרבנות איז אַ גוואַלדיגע און קיין מענש איז ניט זיכער, ניט אין דער היים, ניט אין אָפּיס און ניט אין סטריט.

און ניט ווארטענדיג אויף קיין איינלאדונג האט ער זיך געלאזט געהן גלייך צום עס־צימער, און בעני איז ווי א שולדיגער נאכגע־גאנגען און געבראכען דעם קאפ: „ווער קען דאס זיין?“

— יא, איהר דערקענט מיך ניט, — האט דער באזוכער בא־שטעטיגט זיין ערשטע באהויפטונג, און אלץ מיט׳ן גליקליכען שמייכעל — איך בין בערמאן — דזשעק בערמאן. איהר געדענקט, מיר האבען זיך באקאנט אויף דער וועטשערינקע.

איצט האט זיך דער באזוכער אנידערגעזעצט, ארויסגענומען א פעקעל סיגארעטס, אנגעבאטען איינעם בעני׳ן, און אז יענער האט זיך אוועקגעזעצט האט ער געפרעגט, צי ער מעג רויכערן, און נאך איידער איידע האט געענטפערט, האט ער שוין אנגעצונדען א שוועבעלע און גענומען לאזען א געדיכטען רויך פון מויל.

— פארוואס זיצט איהר ניט? — האט בערמאן ווייטער גע־רעדט — דאס מאכט מיר אומרוהיג. איך פיהל, אזוי ווי איך וואלט אייך געשטערט. און שטערען איז ניט אין מיין נאטור. מיין מיסיאן אויף דער וועלט איז גאר אן אנדערע.

די לעצטע ווערטער האט ער ווידער ארויסגערעדט מיט א גליקליכען שמייכעל, ווי קוועלענדיג פון דער גוטער מיסיאן וואס איהם איז אויסגעפאלען און דאן האט ער זיך געווענדעט צו בעני׳ן צוטרויליך:

— איהר געדענקט דאך, וואס די גמרא זאגט: „אי אפשר לו לעולם בלא בשמי ובלא בורסקי; אשרי למי שהוא בשמי“.

און ווענדענדיג זיך מיט א פאטראניזירענדע מינע צו איידע, האט ער איהר פארטייטשט, אז דאס מיינט, אז די וועלט דארף האבען פארפיומער און א גארבער, נאר וואויל איז צו יענעם, אויף וועמעס חלק עס איז אויסגעפאלען צו זיין א פארפיומער. און דאן האט ער מיט דער האנט געוויזען אויף זיין ברוסט און גע־זאגט:

— איך בין דער פארפיומער!

— מיר דארפען קיין פארפיום ניט! — האט איידע ענדליך אויסגעשאסען.

צום געפיהל פון רחמנות, וואס ער דאַרף ווייזען דער ווייב; צום קאַלטען שכל וואס דאַרף איינזעהן די גרויסע טובה פון לייף־אינשורענס בכלל און פון זיין קאָמפּאַניע בפרט; צום אידישען תכלית, וואס האָט שטענדיג געהאט אַן אויג אויפ׳ן מאָרגען.

בעני איז געבליבען קאַלט צו דעם אַלעם און האָט פלעגמאַטיש באַמערקט:

— איהר האָט געהערט? מיין ווייב האָט מיך געהייסען אי־בערטאַן זיך.

— שטערט זיך ניט, שטערט זיך ניט! איך קען רעדען בשעת איהר טוט זיך איבער אויך. — האָט בערמאַן געזאָגט, שוין אָהן דעם גליקליכען שמייכעל.

— עס זיינען איבעריג אַלע אייערע רעד און עס איז אַ רחמנות אויף אייער צייט. אגב, דאַרף זיך מיין ווייב אויך איבערטאָן, און אַ פרעמדער מענש, איהר פארשטעהט דאָך —

עס איז געווען די ערשטע זויערע מינע, וואס האָט זיך געוויזען אויף בערמאַנ׳ס פּנים, זינט ער האָט היינטיגען אָבענד אַריבער־געטראָטען בעני׳ס שוועל. די גאַנצע ביטערקייט און ערנידעריגונג פון דעם קליינעם אָגענט איז איהם געקומען צום האַרצען. ער האָט זיך מעהר ניט געדרונגען, נאָר פון יוצא וועגען האָט ער נאָך גע־מאַכט אַ פּאָר סטערעאָטיפּנע המצאות און געלאָזט זיך געהן.

— ברוך שפטרני! — האָט בעני געזאָגט גאַנץ הויך, און בער־מאַן האָט עס גוט געהערט.

נאָר דאָס האָט איהם ניט געשטערט צו זאָגען אַ העפליכען „גוד־באַי“ צו דער יונגער פרוי, וועלכע איז געווען אין קיטשען.

— גוט־באַי — גוד־באַי! — האָט זי איהם געענטפערט שוין גאַרניט בייז — איהר זייט ווייט ניט קיין פּאַרפּיומער. נאָר ווי זאָגט מען דאָס: אויף דער וועלט דאַרף מען אַלערליי מענשען, און מען דאַרף אייך אויך מסתמא האָבען. קומט אַריין אַן אַנדערש מאָל.

בעני האָט אין צווייטען צימער ביי די לעצטע ווערטער גע־עפענט מויל און אויערען, אַזוי פאַר׳חדוש׳ט איז ער געוואָרען. און בערמאַן האָט מיט אַ ברייטען שמייכעלע געענטפערט:

— רבי־קרוב, בייסט בעסער איין דעם צונג! — האָט איידע געזאָגט מיט כעס.

— איהר זייט אַ לייף אינשורענס איידזשענט, — האָט בעני זיך אָנגערופען — אומזיסט איז אייער טרחה: איך וועל זיך ניט אינשורען!

— דאָס זאָגען אַלע אַזוי, איידער זיי באַטראַכטען זיך. נאָר אַז איהר האָט ליעב אייער ווייב, און איהר האָט ליעב אייער ווייב —

— רבי־קרוב, געהט בעסער אהיים. איך וועל בשום אופן ניט לאָזען מיין מאַן אינשורען זיך. איהר הערט, איך וועל איהם ניט לאָזען! — האָט איידע געזאָגט בייז און אנטשלאָסען. — געהט, געהט געזונטערהייט. געהערט אַן עזות! מען דאַרף האָבען אַ חוצפּה צו קומען צו מענשען און זאָגען זיי עפּעס אַזוינס.

נאָר בערמאַן איז דערפון ניט נתפּעל געוואָרען און ער האָט אָנגעהויבען אויסצולעגען די גליקען פון אַ לייף אינשורענס פּאָליסי.

— איך וויל וועגען דעם ניט הערען און וויל דערפון ניט ווי־סען. איך וויל ניט קיין געלט פון מיין מאַנ׳ס טויט, און איך דאַרף ניט קיין געלט נאָך זיין טויט! — האָט זיך איידע געבייזערט.

— פאַר וואָס עפּעס טויט? צו וואָס עפּעס טויט? דאָס איז נאָר אַ זייטיגע זאַך. נעהמט אונזער קאָמפּאַניע אַלס אַ סייווינג באַנק —

און ער האָט אָנגעהויבען צו דערווייזען די גליקען פון זיין קאָמפּאַניע אַלס אַ סייווינג־באַנק.

איידע האָט מיט אַ בריאַזגעריי צוגענומען די דישעס פון טיש און אריינגעטראָגען זיי אין קיך און דאָרטען געשטעלט זיך וואַשען מיט אַזאַ ענערגיע, וואָס האָט קלאָהר און דייטלאַך גע־דאַרפט ווייזען דעם אַגענט, אַז דער איינציגער פּאַרלאַנג אין דעם הויז איז, אַז ער זאָל זיך וואָס גיכער אָפּטראָגען פון דאַנען, און טאָמער איז דאָס געוועזן ניט גענוג, האָט זי פון קיך צוגעשריען צו איהר מאַן, אַז ער זאָל זיך נעהמען איבערטאַן.

נאָר דער אַגענט האָט זיך געמאַכט ניט וויסענדיג און האָט גערעדט ווייטער און אריינגע׳טענה׳ט מיט בעני׳ן און אַפּעלירט

דער אייזעל

איך בין געבאָרען געוואָרען אין א לאַנד, וואָס פאַרמאָגט ניט קיין פיער־פיסיגע אייזלען, און דאָס ערשטע מאָל וואָס איך בין געוואויר געוואָרען פון אָט דעם באַשעפעניש, איז געווען דעמאָלט, ווען איך האָב אין חומש באַגעגענט דעם „חמור“.

א קינד בין איך געווען, ווי דער דייטש זאָגט, מיט אַן עמפּפינד־ליכער נאַטור. די ערשטע זייטלאך פון חומש, איבער וועלכע עס שפּילען די רייכע גאָלדענע שטראַהלען פון דער מזרח׳לענדישער זון, זיינען געווען ווי באַשאַפען פאַר מיר. איך האָב שפּאַצירט איבער׳ן פאַנטאַסטישען גאָרטען, וואָס זיינע פרוכטען זיינען לוסטיג צו די אויגען און זיס צום גומען, און דער כרוב האָט צו מיר פריינדלאך געוואונקען מיט זיין פייערדיגען שווערד. איך האָב זיך מיר איהם פאָרגעשטעלט, ווי א קליין אינגעלע, הויל, נאַקעט, מיט צוויי פליגעלאך אונטער די אַקסלען און מיט ווייכינקע פּאָל־קעלאך אויפגעלעגט ווי ביים שווימען. זיין שווערדעל האָט מיך ניט אָפּגעשראַקען, און דער אַריינגאַנג אין גן־עדן און דער אַרויס־גאַנג פון דאָרטען איז פאַר מיר געווען פריי און אָפען. נאָר די בוימער האָבען געראוישט און זיך גע׳סוד׳עט און מיר האָט געדאַכט, אַז אָט ברעכט פון ערגעץ אויס א דיקער קול און גיט פּלוצים א פרעג: איכה? און „איכה“ האָט פאַר מיר בשום אופן ניט די קליינליכע, וואָכעדיגע באַדייטונג: „וואו ביזטו?“ — דאָס איז ניט דער לשון פון א בשר־ודם, דאָס איז די שפּראַך פון גאָט, און פון דעם וואָרט קען פאַרגליווערט ווערען דאָס בלוט אין די אָדערען.

און די פיער טייכען פליסען ניט מיט דעם רינעוודיגען, אומ־קאָלאָרדיגען וואַסער, נאָר מיט׳ן ריינעם וואַסער פון גן־עדן, און דאָס וואַסער זעהט אויס, ווי קריסטאָל. וואָס קריסטאָל איז —

— גענוג, מאדאם. איהר וועט אויך מיר לאנג ניט דארפען ווארטען.

און ער איז זיך ארוים מיט א שמייכעל.

און ווען מיין קינדהייט איז פארשוואונדען און צוזאמען מיט איהר אויך פיעל פאנטאסטישע געשטאלטען, וואס האבען מיך ארומגערינגעלט, האב איך זיך אנגעהערט מיט אנדערע מעשיות, אז דער אייזעל איז דאס נארישסטע באשעפעניש און איך אליין האב איהם גענומען ברויכען פאר א זידעל־ווארט, איז אבער דער רייץ נאך אלץ ניט פארשוואונדען פון איהם און ער איז נאך אלץ פארבליבען פארבונדען מיט יענע צויבער־בילדער, וואס דער חומש האט איבערגעלאזען אין מיין מארך.

נאר אט האט מיך דאס מזל פארווארפען אין דעם געבענטשטען, גאלדענעם לאנד. שוין גלייך דעם ערשטען טאג, ווען איך בין ארויסגעגאנגען אין די גאסען אנקוקען די נייע מדינה, האב איך אויפ׳ן וועג אנגעטראפען אז אומגעלומפערט גרויסען וואגען מיט קוילען, אין וועלכע עס זיינען געווען איינגעשפאנט צוויי גרויסע, דארע באשעפענישען מיט לאנגע אויערען און מיאוס׳ע, דינע עקען, און איך בין א ווײלע געבליבען שטעהן פארגאפט און ניט גע־גלויבט מיינע אויערען.

— זיינען דאס אייזלען?

יא, דאס זיינען געווען בידנע אייזלען, און א גרויסע אומגע־לומפערטע לאפע האט זיך פלוצים אויסגעשטרעקט און האט ארויס־געריסען פון מיין מארך א גאנצע פאנאראמע מיט פאנטאסטישע בילדער און דאס הארץ האט מיר שטארק וועה געטאן...

ווייס איך ניט; נאָר וואָס ווייניגער מיין פאַנטאַזיע איז איינגע־שפּאַרט אין אַ געוויסען קליינעם רעמעל, וואָס זי קריגט דורך די קלאָרע באַדייטונג פון די ווערטער, אַלץ שטאַרקער ווערען איהרע פליגלען, און דער קריסטאַל באַקומט אין מיינע אויגען די זעלבע פאַרב, וואָס דער גאַנצער גן־עדן: אי רייצענד, אי מורא׳דיג.

און קוים האָב איך אויפגעהערט קוקען מיט געוועהנליכע פליי־שענע אויגען, האָבען אַלע בילדער אין מיין קליין וועלטעל פאַר־לאָרען זייער ווירקליכע געשטאַלט. פאַר מיינע אויגען האָבען זיך אויס־געשטעלט אַ גאַנצע פּאַנאָראַמע מיט פאַנטאַסטישע בילדער, איינע שעהנער פאַר דער צווייטער, און וואָס אַ בלאַט ווייטער, אַלץ גרע־סער איז געוואָרען די פּאַנאָראַמע און אַלץ העלער, לעבעדיגער זיינען געוואָרען די בילדער.

צו דער צייט איז אין מיין פאַנטאַסטיש וועלטעל אַריינגעקו־מען — דער אייזעל. איך האָב איהם גענעבען אַזאַ ברוך־הבא, ווי דעם שעהנסטען אורח. דאָס איז דער אייזעל, אויף וועלכען עס האָבען געריטען די אָבות; דאָס איז דער אייזעל, וואָס האָט גע־עפענט אַ מויל געגען בלעמ׳ן; דאָס איז דער אייזעל, וואָס האָדע־ווען זיך נאָר אין ארץ־ישראל, אין דעם לאַנד פון מילך און האָניג.

און אַזוי ווי מיין האַרץ האָט מיר געריסען אויף די אַלע שעהנע און גוטע זאַכען, וואָס מיר האָבען פאַרלאָרען אין ארץ־ישראל, האָט מיר מיין האַרץ אויך געריסען אויפ׳ן אייזעל, וועלכען מיר האָבען פאַרלאָרען צוזאַמען מיט׳ן הייליגען לאַנד. און ווען איך האָב אין יענער צייט דערזעהן אַ מאָל שבת נאָכ׳ן עסען, ווי דעם פּאַלקאָווו־ניק׳ס צוויי קליינע שקצים׳לאַך זיינען אַרויסגעפאָהרען רייטענדיג איבער ראַפּשאַנסקער גאַסען אויף צוויי קליינע פערדעלאַך, וועלכע זיינען געווען אַרומגעוואַשען, אויסגעבאַרשט און אויסגעפּוצט, און די קינדער האָבען מיר געזאָגט, אַז דאָס זיינען אייזעלאַך, האָט זיך מיר אַרויסגעריסען פון האַרצען אַן אמת׳ער קרעכץ: ובנה ירושלים, טאַטעלע פאָטער — ווי דערלעבט מען שוין צו זעהן אונ־זער לאַנד געבויט און איך זאָל אויך האָבען אַן אייזעלע צום רייטען.

אַנצוטאָן די ליאַלקע די קליידעלאַך, וואָס זי האָט פאַר איהר אויפ־געגנייהט, איז זי, די מאַמעלע, אויף דער העכסטער שטופע פון גליק. איהר קליינע מוטערשאַפט איז פאָלשטענדיג באַפרידיגט. זי רעדט צו זייביידען מיט דעם זעלבען קינדער־לשון און האַלזט זיי און גלעט זיי מיט דער זעלבער צערטליכקייט. זי זאָגט זיי ביידען צו הרים וגבעות און גיט זיי צו חשק צו האַלטען זיך ווייטער אויך אַזוי שטיל.

נאָר אַט ברעכט אויס די בייבי אין אַ געוויין און עס העלפט ניט דאָס טענה׳ן פון דער קליינער מאַמעלע, אַז עס איז פע, מיאוס צו וויינען, אַז אַ קלוגע בייבי וויינט ניט; עס העלפט אויך ניט דאָס טרייסלען און שאַקלען און צוזינגען שאַ־אַ־אַ־אַה! אויך העלפט ניט דאָס בייזערען און סטראַשען, אַז זי וועט איהר מעהר ניט וועלען קענען; און עס העלפט אפילו ניט די באָד, וואָס זי איז מכבד דער ליאַלקע, דאָס וואָס זי שמייסט דער ליאַלקע און רעדט צו איהר מיט אַ קול פון אַ זיגער: אהאַ, דו וועסט ווייטער וויסען ווי צו שרייען! דו הערסט, קיין פּאַרע זאָל איך פון דיר מעהר ניט הערען! איך וויל קיין געוויין ניט הערען אין מיין שטוב! און ווען אפילו אַזעלכע שטרענגע מיטלען העלפען ניט איינצושטילען די בייבי אין איהר וויינען, ווערט די קליינע מאַמעלע פאַרצווייפעלט און ברעכט אַליין אויס אין אַ געוויין, און עס שרייט די בייבי, און עס וויינט די מאַמעלע, און זייערע ביידענס שרייען באַגעגענען זיך און מישען זיך אויס צוזאַמען.

די קליינע מאַמעלע מיט אַלע איהרע מעלות פון אַ קליינער בוגרת איז אויך ניט פריי פון פיעלע מענשליכע שוואַכקייטען. עס טרעפט אַמאָל, אַז מידקייט וואַרפט אויף איהר אַן אַ שלאָף, און דאָס פּאַסירט גראַד דעמאָלט, ווען זי ניאַנטשעט זיך מיט דער בייבי, און די בייבי קייקעלט זיך דערווייל אַראָפּ אויף דער ערד מיט אַזאַ יללה, אַז הימעל עפען זיך. ווידער אַמאָל טרעפט, אַז די גרויסע מאַמע שיקט איהר אויף איין פוס איינקויפען עפּעס אין גראָסערי, אָבער די מעשיות וואָס ווייבער דערצעהלען אין סטאָר זיינען אַזוי אינטערעסאַנט, אַז זי קען ניטביישטעהן דעם נסיון ניט אויסצוהערען, וואָס זיי האָבען צו זאָגען וועגען דער יונגער

די קליינע מאַמעלע

די קליינע מאַמעלע איז נאָך אַ פּיצעל קינד, קוים זיבען אָדער אַכט יאָהר אַלט. איהר קענט איהר דערקענען צווישען אַ גאַנצע מחנה קינדער אַן איהר האַלב־פאַרזאָרגטען בליק, אַן איהר האַלב־ווייבערשע קליידעל, וואָס הענגט אויף איהר דאַרען קערפּערל צו־געפּעסטיגט צו אַ פּאָר שלייקעס; אַן איהר באַזאָכטען שריט און אַן איהר יעדען קעהר און ריהר. דעם צושויער שיינט, אַז ער זעהט קנייטשען אויף איהר קינדערשען שטערן, נאָר דאָס איז בלויז אַן אָפּדאַכט.

די קליינע מאַמעלע טראָגט שוין אויף איהר קליינער פּלייטצקע דעם שווערען יאָך פון דער שטוב. זי העלפט מיטקרעכצען טאַטען־מאַמען, ווען עס קומט די צייט פון רענט און עס איז ניטאָ מיט וואָס צו צאָהלען; זי וועט ניט אויפמערקזאַם מאַכען, אַז איהרע שיכעלאַך זיינען צוריסען אין סלעק־טיים, אָדער ווען דער טאַטע סטרייקט; און אַפּילו אין ביזי־צייט וועט זי אויך פריהער זעהן, אויב עס זיינען ניטאָ קיין בילבערע פון איהר; זי מישט זיך אין די אַנגעלעגענהייטען פון שטוב און שאַפּ און גאַס און איהרע אַן עצה הערט מען אויס און עס גיט איהר אַ שטאָך אין צעהנטען ריפּ, אַז טאַטע־מאַמע ענטפערען אויף איהרע אַ באַמערקונג: „דו ביזט נאָך נאָר אַ קינד!“

פון קיין אַרבייט זאָגט זי זיך ניט אָפּ, אויב די אַרבייט איז נאָר אַזאַ, וואָס לאָזט זיך באַהערשען פון איהרע קליינע הענטלאַך. זי וואַשט און ראַמט און שאַבט און פּוצט און הויפּטזעכליך איז זי אַ מאַמעלע צו די אינגערע קינדער.

ווען די קליינע מאַמעלע האַלט אין שוים די בייבי, און די בייבי זויגט מיט פאַרטראַכטע אויגען די באַטעל און ערלויבט איהר

דער הויזקיפּער

מיין ערשטע באַקאַנטשאַפט מיט׳ן הויז־קיפּער איז געווען ניט קיין פריינדליכע. ער האָט מיר אויסגעזידעלט, אָנגערופען וואָס אין קאָרט שטעהט ניט און איך האָב אויסגעהערט. אַ ברירה האָב איך געהאַט? און ער, ווי עס שיינט, האָט מיך אָוועקגעשטעלט אויף דעם צעטעל פון די גרינע און האָט זיך גענומען זשעקווען.

נאָר דאָ קען דער לעזער אַריינפאַלען אין אַ טעות און מיינען, אַז איך בין אַ גרינער, אַקאָרשט אַריבערגעקומען אין דיעזען לאַנד. די גרינע שכנים פון אונזער הויז האָבען אויפ׳ן הויז־קיפּערס לשון געהייסען אַזעלכע, וואָס לאָזען זיך טרעטען, ווי אין דער היים, און זוכען אויסצומיידען קריג.

ווען מיין ווייב האָט אַראָפּגעטראָגען (אין די אימפּרוואוומענטס איז געווען אַריינגערעכענט דער עלעווייטאָר, נאָר מעשה שטן איז ער שטענדיג געווען קאַליע) אַ ביסעל מיסט און האָט ניט אַריינגע־שאָטען אין דעם ריכטיגען באַרעל, אָדער האָט אַביסעל פאַרשאָטען אין האָל, איז זיין ערשטער שפּרוך געווען:

— אין העסטער סטריט! אין העסטער סטריט דאַרפט איהר וואוינען און ניט דאָ!

אַ קול האָט ער געהאַט, וואָס מען האָט איהם געקענט הערען פון סטוף ביז׳ן טאָפּ־פלאָר. די טירען פון די רומס זיינען ניט גוט צוגעקומען, און דער קול האָט זיך אַריינגעריסען אין אַלע זעקס־און־צוואַנציג דירות.

שכנה אָפּ־סטעירז, וועלכע איז שטענדיג אַזוי אויסגעפּוצט און אנגעפּאַרבט און אנגעפּודערט. די מעשיות זיינען נאָך מעהר אינ־טערעסאַנט דערפאַר, ווייל איהר, דער קליינער מאַמעלע, גלויבט זיך ניט, אַז יענע זאָל זיך פאַרבען און פּודערען; און נאָך אַמאָל טרעפט, אַז זי לאָזט איבער אין שטוב הכל באשר לכל, די דישעס ניט אויסגעוואַשען, דאָס קינד צו־נהרג׳ן זיך און פאַרשפּילט זיך גאָר אין דרויסען מיט חבר׳טעס. עס טרעפען מיט איהר אַזעלכע שוואַכקייטען און אין דיעזע און נאָך אַזעלכע פעלע קומט איהר דערנאָך אויס צו הערען אַ לאַנגע מגילה מוסר, מוסר וואָס קען אָבי וועמען באַקומען דעם לעבער: „סטייטש, אַזאַ מיידעל אין אַ שטוב און עס איז ניטאָ מיט וועמען זיך צו פאַרשאַפען פון דאַנען אַהער!" „זיבען יאָהר אַ מויד און שפּיעלכלאַך ליגען איהר נאָך אין זינען!" „לייטישע קינדער אין איהרע יאָהרען פאַרדינען שוין רענעלע ווײַדזשעס און זי שפּילט זיך נאָך מיט ליאַלקעס!" און אַז. וו., א. אַז. וו.

מיט אַ מעסער אַז מען זאָל שניידען איהר לייב וואָלט איהר אַזוי ניט וועה טאָן, ווי אַזעלכע גערעכטע פאָרווירפע. פיעל מאָל האָט זי שוין אויף זיך גענומען ניט צו לאָזען זיך פאַרפיהרען פון שפּיעלכלאַך, ווייבערשע געשפּרעכען און דאָס גלייכען, נאָר עס העלפט ניט. די רייד פון די ווייבער וועגען די שכנות זיינען אַזוי צוציהענד, די נאַרישע מיידלאַך מיט זייערע נאַרישערע שפּיעלכלאַך האָבען אין זיך אַזאַ גבורה, אַז ווי נאָר זי פאַרמישט זיך צווישען זיי, פאַרגעסט זי איהר פליכט. איהר באַשלוס אַלץ, אַלץ אין דער וועלט און לאָזט זיך ווידער פאַרפיהרען פון איהרע שוואַכקייטען. און די מאַמע טענה׳ט איבער איהר, און דער טאַטע באַמקעט צו, און די ווערטער שטעכען איהר ביז׳ן צעהנטען ריפּ, און טרעהרען שטעלען זיך איהר אין די אויגען, גרויסע, ביטערע טרעהרען.

דאָס וויינט אַ קליין פּיצעל באַשעפעניש, פאַר וואָס זי האָט נאָך ביי דער מאַמען אין בויך ניט געהאַט קיין קלענערען ברודער אָדער שוועסטער צו ניאַנטשען.

געקענט. און דאָס איז געווען פאַר מיר און מיין ווייב אַ שטיקל טרייסט: אַבי מיר זיינען ניט די איינציגע.

אַמאָל, אין אַ שעהנעם פריהמאָרגען, בין איך מיט מיין אינגעל אַריין אין האָל. מיין אינגעל איז געגאַנגען פאָראויס, און וויסענדיג, אַז דער טאַטע געהט הינטער איהם, האָט ער זיך נעפיהלט פאַר אַ שטיקל תקיף. איך ווידער האָב געהאַלטען אַ צייטונג אין האַנט, האָב זיך אויפ׳ן וועג פאַרלייענט, און בין פון איהם אָפּגעשטאַנען עטליכע איילען. מיין אינגעל איז געווען, ווי עס שיינט, זעהר אויפגעלעגט און האָט געשפּרייזט מיט גרויסע טריט און מיט דער נאָז אויסגעזונגען אַ נאַציאָנאַלען נגון. מיינע אויגען פון דער צייטונג האָב איך אָפּגעריסען פּונקט אין דער מינוט, ווען דעם הויז־קיפּערס טיר האָט זיך האַסטיג אַן עפען געטאָן (צווישען מיר און מיין אינגעל איז געלעגען די טיר, וואָס האָט געפירט אין דעם הויז־קיפּערס רוּמס) און דער הויז־קיפּער איז אַרויסגעלאָפען ווי אַ משוגע׳נער און האָט אָנגעהויבען צו שטורכען מיין אינגעל. ווען דאָס זאָל ניט זיין מיין קינד, וואָלט איך געוויס אויסגעשריען: „רשע, למה תכה רעך!“ (איצט ווייסט, אַז איך בין אין אַ חדר געגאַנגען און פאַרשטעהע די שוואַרצע פּינטעלאַך), נאָר אַזוי ווי געשלאָגען האָט מען מיין קינד, מיין פליש און בלוט, איז פאַר מיר שרייען געווען צו וועניג און איך בין צוגעלאָפען און איך ווייס אַליין ניט ווי אַזוי דאָס איז געשעהן, און איך האָב איהם, איך מיין דעם הויז־קיפּער און ניט מיין אינגעל, אָראָפּגעלאָזען צוויי פייערדיגע פּעטש. איך זאָג פייערדיגע, ווייל די האַנט האָט מיר אפשר אַ שעה נאָכאַנאַנד נאָכדעם געפייערט.

דער הויז־קיפּער האָט דאָס אָנגענומען פאַר׳ן בעסטען באַוויז, אַז איך בין שוין גאָר קיין גרינער ניט, און ער האָט זיך פאַר מיר דערשראָקען. ער האָט זיך גענומען פאַרענטפערן, אַז ער האָט חס ושלום ניט געמיינט צו שלאָגען אַ קינד. וואָס איז ער, אַ גרינער, וואָס ער וועט געהן שלאָגען אַ קינד? וואָס איז, ער ווייסט ניט, אַז דערפאַר קען מען זיצען? ער האָט איהם אָבער געוואָלט סטאָפּען זינגען, אָבער אַזוי חס־וחלילה, ווי קומט ער צו אַזעלכע זאַכען?

— אוי, אַ לעבען איז דאָ! — האָט מיין ווייב זיך גענומען קלאָגען פאַר מיר, ווען זי פלעגט אַרויפקומען מיט דעם לעדיגען פּייל. — מען קען דאָ אַ טראָט ניט מאַכען, ער זאָל ניט שרייען. מיין פּנים פלאַמט מיר פאַר בושה. איך וואָלט ליבערשט אין וואַלד געוואוינט און ניט אָנזעהן זיין פּרצוף פּנים. ווי אַ רוצח שטעהט ער נעבען די בּאַרעלס און אַז איך דערזעה איהם, ווער איך אַזוי צומישט, אַז איך ווייס ניט, וואָס איך טו.

אַזעלכע ווערטער האָבען מיר קיין פריינדשאַפט אין האַרצען צו איהם ניט אַריינגעגעבען. אויך האָט עס מיין האַרץ ניט ווייכער געמאַכט צו איהם, וואָס אַ פּאָר מאָל אין טאָג פלעגט ער זיך אין שטוב, ניט געפרעגט און ניט געקלאַפּט, אַריינרייסען ווי אַ גזלן און מאַכען קולות, אַז ער וויל ניט, דאָס די קינדער זאָלען זיך אַרומדרעהען איבער די „סטערז" און מאַכען געוואַלדען, און, פאַרשטעהט זיך, אַז ער האָט דערביי ניט פאַרפעהלט אַריינצע־וואַרפען, אַז דאָ איז ניט העסטער סטריט.

פון זיין שטענדיגען שרייען, אַז „ער וויל ניט", „ער וועט ניט דערלאָזען", אַלץ ער און ער, האָב איך זיך בּיסלאַכווייז דורכ־געדרונגען מיט אַ געדאַנק, אַז ער איז ניט קלענער פון אַ היימישען קוואַרטאַלנעם און געוויס גרעסער פון אַ לענדלאָרד, און קען טאָן, וואָס ער וויל.

וואַרשיינליך האָבען דריי פּערטעל פון די שכנים פון דעם טע־נעמענט געהאַט די זעלבע געפיהלען, ווייל אונטער די אויגען האָט מען אויף איהם אויסגערעדט כל דבר אסור, און מען איז אַזוי ווייט געגאַנגען, אַז מען האָט געזאָגט, דאָס ער באַלאַנגט צו אַ באַנדע גנבים, און אַ ראיה האָבען זיי געבּראַכט, וואָס אַ חודש געהט ניט אַריבּער, אַז אַ גנבה זאָל ניט געשעהן אין דעם הויז, און אַז ער איז אַנגעשלאָגען מיט געלט פון קאָפּ ביז די פיס.

פאַרשטעהט זיך, אַז די אַלע רכילות זיינען איהם גלייך איבער־געגעבען געוואָרען מיט אַלע פיטשעווקעס, ווייל די אַלע, וואָס האָבען פאַר איהם אַם מייסטען מורא געהאַט, האָבען געזוכט צו־חנ׳פענען זיך צו איהם, און ער האָט זיך מיט יענע געדעכענט, ווי ער האָט

קעז זיך קוים אונטער׳חתמ׳ענעז, און אין דער היים איז ער געווען אַ משרת איז אַז אכסניא, און יעצט האָט ער אַזאַ הויז! און נאָך איינע אָפּ־טאַון, איהר ווייסט ניט וויפיעל די הייזער זיינען ווערטה.

ער האָט ביי די ווערטער גענומען שלינגען די שפּייעכץ און די ליפּען זיינען ביי איהם פאַרטריקענט געוואָרען. עס איז געווען קענטיג, אַז אין איהם ברענט עפּעס אַ געדאַנק, אַ געדאַנק וואָס איז איהם טיעף אריין אין מארך און לאָזט איהם ניט רוהען.

נאָר איידער וואָס, טראַכט ער וואָס צו טאָן מיט׳ן געלט, וואָס ער האָט אין די בענק. די פּראָצענטען אין באַנק זיינען אַ חוזק, און זיין ווייב רעדט איהם צו, זיי זאָלען פאַרלייהען קליינע סומען געלט אויף איינקויפען מעבעל, צירונג, דאָס הייסט, זיי וועלען דאָס געלט אויסלעגען און דערנאָך זאָל מען זיי אויסצאָהלען וועכענטליך מיט פּראָצענטען.

און ער האָט מיר שוין געבעטען, אַז אויב מיינע באַקאַנטע וועלען וועלען נעהמען אויף אַזאַ אופן געלט, זאָל איך זיי צו איהם שיקען. ער וועט מיר טאָן די טובה און וועט זיי געבען.

פון דאַן אַן זיינען מיר גוט־פריינד געוואָרען און פון צייט צו צייט, ווען ער פלעגט צו מיר אַרויפקומען (און אַריינגעקומען איז ער ניט אַנדערש, ווי אַנקלאַפּענדיג פריהער אין טיר) נאָך רענט, אָדער צו זעהן אויב וואַסער איז פאַראַן, אָדער אויב עס רינט אַריין פון דאַך (דאָס זיינען געווען זאַכען וואָס פלעגען אָפּט טרעפען) פלעגט ער בלייבען זיצען און אויסגיסען פאַר אונז זיין הארץ.

פון דער היים איז ער אַ וואַסער־טרעגער און זיין ווייב איז געווען אַ דינסט. פאַרדינט האָט ער פון אַכט ביז צעהן גילדען אַ וואָך, און זיין ווייב האָט דאָס איהם אָנגערעדט, זיי זאָלען פאָהרען אין אַמעריקאַ, און טאַקע גלייך נאָך דער חתונה זיינען זיי געקומען אַהער און זי איז געווען גערעכט, ווייל נאָר אַמעריקאַ איז אַ לאַנד, וואו מען קען קומען צו אַ שטיקעל תכלית. ער קען זיך ניט באַקלאָגען, זיי מאַכען אַ פיינעם לעבען. אָנפאַנגס איז אפילו געווען צרה'דיג, מען האָט פאַקוטעוועט אויפ'ן פּוּר, נאָר שוין עטליכע יאָהר ווי ער האָט נאָך דריי הייזער און (ביי די ווערטער האָט ער זיך צו מיר צוגעבויגען, כאַטש אויסער מיר און מיין ווייב איז קיינער ניט געווען און געזאָגט אַביסעל שטילער) קלויבט אַביסעל געלט. ער האָט שוין אין די בענק אַ טויזענד אַנדערהאַלבען, נאָר זי, די ווייב זיינע, אַרבייט נעבאַך צו שווער. נאָר ווען ער וועט אויפקלויבען אַ געוויסע סומע, וועט ער איהר לאָזען זיצען ווי אַ פּאַניע.

וואָס וועט ער טאָן ווען ער וועט אויפקלייבען אַ געוויסע סומע, האָט ער מיר ניט געזאָגט. דאָס האָט ער געהאַלטען בסוד. פון געוויסע ווערטער האָב איך געכאַפּט, אַז זיין נעהענטסטער אידעאַל איז, צו נעהמען אַ גרויסע טענעמענט־הויז אויף אַ ליס. זיין בליק אָבער איז אַ סך אַ סך ווייטער.

ער האָט מיר דערצעהלט, אַז דער לענדלאָרד פון דעם הויז איז זיין ווייבס אַ ווייטער קרוב. יענער איז אַהער אַראָפּגעקומען מיט אַ יאָהר פינף פאַר איהם, אויך אָהן אַ גראָשען געלט אין קעשענע.

— און מיינט ניט, אַז ער איז זעהר אַן איבערגעשפּיצטער אָדער אַזוי עפּעס אַ דרעה־קאָפּ, — האָט זיך דער הויז־קיפּער צו מיר געווענדעט און זיינע אויגען האָבען געברענט ווי פייער. ער

מען נאך געקענט קריגען א גלאז ביער מיט א פרי־לאנטש פאר פינף סענט — האט זיך ביי דעם גאנצען רחמנות ניט געפונען איי־נער, וואס זאל איהם זיך אנשלאגען מיט די עטליכע סענט...

און ביי יענער צייט האט איהם איין סענט אויך געקענט צונוץ קומען, דעמאלט איז ביי איהם געווען א פרי־לאנטש א גאנ־צער יום־טוב. ער האט געזעהן ערגערע טעג, ווען ער האט זיך גענעהרט מיט א סענט פינאטס א גאנצען טאג. אמת, ער האט קיין סענט ניט געבעטען, דאס וואלט פשוט געהייסען נעהמען נדבות. נאר אזוי ווי פאר גרעסערע סומען האבען די לאנדסלייט געפונען בילכערע ערטער, האט איהם צייטענווייז פארפעהלט דער איין סענט אויך.

נאר איצטער האלט שוין פופקע אל־רייט. עס טרעפען ביי איהם וואכען, ווען ער מאכט אוים זיינע פינף דאלאר א וואך און ווי קאמיש דאס איז ניט, נאכדעם ווי אלע לאנדסלייט ווייסען, אז אין דער היים האט ער א סך מעהר אויסגעגעבען א וואך אויף זייטיגע זאכען, ניט איינטונקענדיג דערביי א פינגער אין קאלטע וואסער, איז ער דאך געווען דא העכסט צופרידען און געפרעהט זיך, ווי אן ארימע קינד ביים אנזעהן א מטבע, ווען ער האט א וואך באקומען פינף דאלאר פעי.

פופקע איז געווען מיט זיין נייער לאגע צופרידען. נאך א הארטע צוויי־יאהריגע מלחמה מיט'ן שרעקליכען נויט, האט ער זיך דאך, ווי איהם האט געשיינט, ארויפגעשלאגען אויף א דרך. זיינע האפנונגען, וועלכע האבען איהם געטריבען קיין אמעריקא, און וואס אין דעם גאנצען פארלויף פון די צוויי יאהר זיינען געווען כמעט ווי אפגעשטארבענע, האבען ווייטער גענומען אויפלעבען, און אנשטאט זיינע פארקלאגטע, פארצווייפעלטע בריעף צו „איהר“, האט ער איצט גענומען שרייבען פרעהליכע, לעבעדיגע.

אסיפ פופקע איז ניט געפאהרען קיין אמעריקא זוכען ברויט; אויך איז ער ניט געפאהרען אהער זוכען גליקען — אין דער היים איז איהם קיין זאך ניט אפגעגאנגען. זיין פאטער, פופקע דער סעלצערמאכער, ווי די שטעדטעלדיגע האבען איהם גערופען, איז געווען דער גביר פון שטעדטעל און געהאט א זאוואד פון זעלצער־

געמאַכט צום נאַר

אַלע לאַנדסלייט האָבען אויף איהם געלעגט אַ גרויס רחמנות. זיי האָבען איהם אַלע געקענט פון דער היים און געוואוסט ביי זיין פאמיליע־נאמען, אַ סימן, אַז ער איז פון דער היים ניט אַבי־ווער. דאָ איז ער פריהער געווען גאָר אויף גרויסענע צרות, דער־צעהלט מען אין דער שטיל, אַז ער איז אַרומגעפאָהרען מיט קוילען. דערנאָך איז איהם אפילו אַ ביסעל בעסער געוואָרען, ער איז געוואָ־רען אַ פיש־שאָבער אין העסטער סטריט, און אַזוי ווי די ארבייט איז נאָר פאראַן איין טאָג אָדער אַנדערהאַלבען טעג אין וואָך, פלעגט ער דעם טאָג אָדער די אַנדערהאַלבען ארבייטען און די אי־בעריגע זעקס אָדער פינף־האַלבען טעג געהן מיט געשוואָלענע צו־קיילטע הענט.

— אַז אַך און וועה, אַז פּופּקע דאַרף אַרומפאָהרען מיט קוילען אָדער אפילו שטעהן אין העסטער סטריט און שאָבען פיש... אָט צו וואָס אַמעריקא האָט איהם געבראַכט, — פלעגען די לאַנדסלייט צווישען זיך רעדען.

דער רחמנות פון די לאַנדסלייט האָט זיך פון פּופּקען ניט אָפּגע־טאָן אפילו דעמאָלט, ווען ער האָט זיך אויסגעלערענט נעהען אויף אַ מאַשין און איז געוואָרען אַן אָפּערייטאָר... די רחמנות פון די לאַנדסלייט דאַרף מען פאַרשטעהן אין אַ געוויסען זין. יעדער פון זיי האָט איהם באַדויערט, האָט וועגען איהם ניט פאַרפעהלט צו שרייבען אַהיים, אַז ס׳איז אַ ביטערער צער אויף איהם צו קוקען און מיט דעם האָט זיך די גאַנצע רחמנות אויסגענומען. די ער־שטע צייט, ווען פּופּקע איז אַרומגעגאַנגען גאָר אָהן באַשעפטיגונג, און עטליכע סענט האָבען איהם געקענט מחיה זיין — דעמאָלט האָט

אַסיפ האָט גאַנץ גוט געקענט זיין פאָטער און געוואוסט, אַז ער פארלירט ניט אומזיסט קיין איבעריג וואָרט. נאָר דאָס וואָס ער זאָגט, האַלט ער, און דאָ איז אַסיפ אריין אין אַ סטירדעס: וואָס הייסט, מען וועט איהם זאָגען אַ דעה? איהם אַ דעה זאָגען! און ער האָט זיך באַשלאָסען, זאָל זיין באַדאַי וואָס, און ער וועט אויספיהרען, וואָס ער וויל. איהם איז שוין איצט ניט אַזוי געגאַנצען אין וויגיילקען, נאָר וואָס הייסט מען וועט איהם זאָגען אַ דעה!...

אַסיפ איז אַוועק קיין אַמעריקא און ער איז איצט צופרידען, ניט ווייל ער פאַרדינט אַמאָל פינף דאָלאַר אַ וואָך, נאָר ווייל ער ווייס, אַז ווען ער וועט זיך מעהר צוגעוועהנען צו דער ארבייט, וועט ער קענען פאַרדינען מעהר, און דעמאָלט וועט ער באַווייזען דעם פאָטער, אַז ער האָט אויסגעפיהרט וואָס ער האָט געוואָלט און ער האָט איצט גענומען שרייבען פרעהליכע בריעף צו וויגיילקען. ער האָט איהר געשריבען, אַז איצט זיינען זיי נאָהענט צו זייער ציעל און האָפט, אַז אין אַ וואָסער יאָהר אַרום, וועט ער איהר קענען אַראָפּברענגען קיין אַמעריקא צו זיך.

נאָר אויב זיינע בריעף האָבען זיך צו איהר געענדערט, דערפאַר אָבער האָבען זיך איהרע בריעף צו איהם אויף איין האָר ניט געענדערט. זיי האָבען זיך שטענדיג אָנגעהויבען: „צו מיין פיעל געליעבטען אַסיפ“ און אימער געענדיגט: „פון מיר דיין עוויג־ליעבענדע וויגיילקע“. אין דער מיטען איז געווען איצטער אַזוי ווי פריהער טרוקען, ווי דאָס האַרץ פון אַן אָפּגעברענטען בוים. עס האָט עפּעס ווי אויסגעזעהן, אַז פאַר איהר איז אַלץ איינס, צי ער פאַרדינט יאָ, צי ער פאַרדינט ניט; צי ער וועט איהר יאָ קענען אַראָפּברענגען צו זיך צי ניט. אַזאַ טריקעניש פון איהרע בריעף, פלעגט איהם אָפט שרעקליך אויפברענגען, נאָר באַלד פלעגט ער זיך באַרוהיגען, אַז דאָס קומט וואַרשיינליך פון דעם, וואָס זי איז מיט'ן פעדער ניט געוואוינט.

* * *

ס'איז אַוועק נאָך אַ יאָהר צייט ביז אַסיפ האָט גענומען פאַרדינען וועלכע זיבען־אַכט דאָלאַר אַ וואָך. ווארטען לענגער האָט

וואַסער. דאָס געשעפט איז געגאַנגען גוט און אָסיפּ האָט זיך „געבאַרען“ אין געלט. געטאָן האָט ער קיין זאַך ניט, ניט גע־אַרבייט און ניט געלערענט; ער האָט געוואוסט גאַנץ גוט, אַז דער פאָטער וועט איהם פאַרזאָרגען מיט אַ געשעפט און די ביסעל קענטשאַפט, וואָס ער האָט גענאָסען פון זיינע פּריוואַטע לעהרער, איז פאַר איהם געווען איבער גענוג.

קיין אַמעריקאַ האָט איהם געטריבען גאַר אַן אַנדער זאַך — די זאַך איז געווען אַ „דבר שיש בו רוח חיים“, דאָס הייסט, אַ לע־בעדיגע וועזען מיט בלאָנדע האָר, מיט אַ האַלב רונדען שטערן, מיט בלויע אויגען, מיט אַ געטאַקטען נעזעל, מיט אַ לייכטען פּוך איבער די אויבערשטע אויסגעבויגענע ליפּ, מיט אַ קליין מיילכעל און מיט עטוואָס אַ פאַרשאַרפטען קינבאַק. בקיצור, געטריבען האָט איהם קיין אַמעריקאַ וויגיילקע יענקיל דעם הויכענס.

וויגיילקע איז געווען אַ קרעמערקע, דאָס הייסט, אַ מענש מיט אַ באַקאַליינעם געשעפט. צו פּופּקע דעם סעלצערמאַכער פלעגט זי אָפּט אַריינטראָגען סחורה, און דאָרטען טאַקע איז אָסיפּ מיט איהר באַקאַנט געוואָרען און פאַרליבט זיך אין איהר.

פאַר קיינעם איז קיין סוד ניט געווען, אַז אָסיפּ „שפּיעלט“ מיט וויגיילקען דעם הויכענס אַ ליעבע, ווייל יעדער איינער האָט איהם אַ געוויסע פאַר שטונדען אין טאָג געקענט זעהן פאַרבריינגענדיג אין קראָם, וואו וויגיילקע איז געווען אַנגעשטעלט. נאָר ניט זיינע און ניט איהרע עלטערען האָבען דאגעגען געקענט עפּעס האָבען: זיינע עלטערן האָבען אויף דעם געקוקט, ווי אויף אַ תאוה פון אַ צובאַלעוועטע קינד און איהרע האָבען געדענקט — אַז צו קיין שידוך וועט דאָס איהר ניט שאַדען, אַ קשיא אויף אַ מעשה... אפשר, ווער ווייסט?... און אַז דערפון זאָל טאַקע עפּעס אַרויסקומען, וועט דאָך זיין אַ גליק. אַ שפּאַס איז דאָס — דעם גביר׳ס שנור!...

נאָר ווען אָסיפּ האָט זיך אַמאָל פאַראיקעט פאַר זיין פאָטער, אַז ער מיינט מיט דעם הויכענס טאָכטער חתונה האָבען, האָט איהם דער פאָטער געגעבען ערלויבניש דאָס צו טאָן, נאָר ער זאָל איבערגעהן צו יענקיל דעם הויכען אויף קעסט...

• • •

אַרויסגעהן ערגעץ האָט זי ניט געקענט. זי האָט מורא געהאַט זיך צו דערווייטערן צוויי טריט פון שטוב זי זאָל ניט פאַרבלאָנדזשען און מיט וועמען צו געהן איז ניט געוועז, איז זי געזעסען בייס ווינדאָ, געוואַרט אויף אַסיפ׳ן, און דער טאָג האָט זיך איהר אויס־געוויזען לאַנג ווי דער אידישער גלות.

נאָר באַלד האָט זיך גאָט אויף איהר מרחם געוועזן. נחום דעם שניידער׳ס זוהן, אַ לאַנדסמאַן, האָט צו דער צייט גראָדע גע־סטאַפּט פון דער אַרבייט און ער איז איהר אָפט געקומען באַזוכען און אַרויספיהרען איהר אביסעל אין שטאָדט אַריין.

און ער האָט איהר באַקאַנט געמאַכט מיט אַלע ניו־יאָרקער מערקווירדיגקייטען, מיט׳ן ברידזש וואָס הענגט אין דער לופטען, מיט דער כלי, וואו מען וואַרפט אַריין אַ ניקעל און עס זינגט זיך אַליין, מיט דיימענע מוזעאומס און נאָך דאָס גלייכען. אויך האָט ער איהר באַקאַנט געמאַכט מיט אַמעריקאַנער מנהגים, אַז דאָ איז אַ סאַמעראַדנער שניידער פון דער היים אַ סך טהייערער פאַר וועלכען היימישען לעדיג־געהער; דאָ שפּילט דער יחוס קיין ראָליע ניט און דאָ זיינען אַלע גלייך. — ווער עס מאַכט דעם דאָלאַר, יענער איז אַ לייט...

— וואָס טויג מיר די אַלע שמאַכטעלייען, מען דאַרף נאָר קע־נען מאַכען דעם דאָלאַר און גע׳פּטר׳ט.

* * *

אין אַ פּאָר חדשים אַרום האָט זיך צווישען אַלע אַסיפּ׳ס לאַנדס־לייט פאַרשפּרייט די מערקווירדיגע נייעס, אַז ווינייליקע דעם הוי־כענס האָט אוועקגעוואָרפען איהר חתן פּופּקע דעם סעלצערמאַכערס און חתונה געהאַט פאַר נחום דעם שניידערס זוהן...

צו אַסיפּ׳ן האָט די מעשה דערגרייכט ווען די בשורה איז מעהר קיין סוד ניט געוועזן. ער האָט פאַר כעס צובראָכען די אַלע צאַצ־קעס, וואָס ער האָט אַנגעקויפט פאַר איהר און די גאַנצע וואָך נאָך דער בשׂורה איז ער געזעסען פאַרשפּאַרט ביי זיך אין צימער און איז ערגעץ ניט אַרויסגעגאַנגען.

איצט האָט ער צו דער אַרבייט פאַרלאָרען דעם חשק און איז ווייטער אויף גרויסענע צרות..

איהם אויסגעוויזען, איז שוין אונמעגליך, און ווידער מיט יעדען טאג וואָס ער ציהט אָפּ, האָט איהם געדאַכט, איז איהם אַ פּאַטש אין פּנים, און אין מיטען דעריין, אַז ער איז מרוצה געוואָרען צו פאָהרען קיין אַמעריקא און פיהרען אַזא הינטישען לעבען, מעג איהר בודאי אָנשטעהן צו לעבען אויף וועלכע זיבען־אַכט דאָלאַר אַ וואָך, און ער האָט גענומען שפּאָרען פאַר איהר אויף אַ שיפס־קאַרטע.

אויף אַ שיפס־קאַרטע האָט איהם לאַנג ניט גענומען צו קלויבען און אין גאַר אַ קורצער צייט אַרום האָט ער איהר אַרויסגעשיקט די געווינשטע קאַרטע און זעהר אַ פרעהליכען בריעף.

דערווייל האָט ער זיך גענומען גרייטען צו איהר קומען. ביסלאַכווייז האָט ער זיך גענומען איינשאַפען קליינע בעל־הבית׳ישקייט, צאַצקעדיגע זאַכען, און פון יעדער קניה איז ער געווען אויפ׳ן זיבענטען הימעל פאַר פרייד.

— איצט, וואָס מען כאַפּט אַריין, איז ווי געפונען. דערנאָך וועט זיין שווער ביי אַזעלכע קליינע פאַרדינסטען, ווי זיינע, איינשאַפען זיך עפּעס אין הויז אַריין.

* * *

זי, וויגיילקע, האָט זיך לאַנג ניט געלאָזט בעטען און איז אַראָפּגעקומען קיין אַמעריקא מיט איהר ביסעל אָרימע גאַרדעראָבע און מיט אַ פּאָר מעשענע לייכטער, וואָס איהר מאַמע האָט איהר באַצייטענס געגעבען דרשה־געשאַנק און מיט עטליכע פאַר מענסקע סקאַרפּעטקעס, וואָס איהר מאַמע האָט אַליין אויסגעשטריקט לכבוד איהר קינפטיגען איידעם... די גאַנצע וואָך נאָך איהר קומען האָט אַסיפּ געמאַכט אַ יום טוב און איז אַרבייטען ניט געגאַנגען. איבעריגענס, אַרבייט האָט ער געהאַט איבער גענוג: אויסזוכען אויף דערווייל פאַר איהר אַ דירה, ווייזען איהר די גאַסען און אויסגרינען איהר כאַטש אויף פיעל מעגליך. נאָך דער וואָך איז אַסיפּ אַוועקגעגאַנגען צו דער אַרבייט און זי... זי איז געבליבען זיצען ביי זיך אין רום נעבען ווינדאָ און קוקען אין סטריט און גענעצען פאַר לאַנגווייליגקייט.

— אויף א וואך איז מען שוין מיט איהר פאַרזאָרגט. זי האָט נעכטען געזאָלט געלעגען ווערען, א רחמנות אויף איהר! ערב פסח מיט אזא צרה! — האָט ביילע געזאָגט, און האָט פון טיפען הארצען רחמנות געהאַט אויף איהר שכנה־קאָנקורענטקע, נאָר דאָך האָט זי זיך ניט געקענט איינהאַלטען צו באַמערקען מיט פאַרגעניגען:

— איך וועל היינט דאַרפען האָבען נאָך א טאַטשקע, און אויב איך וועל שוין ניט קריגען, וועל איך זיך מעגען אָפּרוהען. צוויי סענט, ווייבערלאך, צוויי סענט א פונט!

די לעצטע ווערטער האָט זי אַרויסגערעדט ניט אזוי צוליעב קונים, ווי צוליעב איהר מאַן. זאָל ער אויך פיהלען דעם טעם פון שטעהן אליין אויפ׳ן קאָרנער עסעקס און העסטער און זיין זיכער, אז די קונה׳טע וועט צו דרייזען ניט געהן און וועט מוזען קויפען ביי איהר.

— הע—הע—הע! איין יאָהר אזוי, אז דו זאָלסט אויך זיין דער איינציגער עקספּרעסמאַן אין קאָרנער קאַנעל — נו, נו!

— וואָלט איך דאָך פאַרמאָגען וואָס נאַראַנים ווינשען זיך, וואָלט איך...

— א כאָלערע זאָל איהר אויסקייקלען, די הענט זאָלען איהר אָפּגעדאַרט ווערען, די פיס זאָלען איהם אָפּנעהמען! — האָט זיך פּלוצלינג ביילע צושריען. דאָס געזיכט האָט זיך איהר אָנגעצונדען פאַר כעס, שנאה, קנאה. א דרויסען מיט קלאָגען אויף איהר קאָפּ!

— וואָס שרייסטו? — האָט דער מאַן געפרעגט פאַרוואונדערט און גענומען קוקען צו העסטער סטריט.

— אָהער קוק! — האָט דאָס ווייב געוויזען אַראָפּ עסעקס. די געל׳יכע האָט שוין דערשמעקט מיט איהר צופוילטער נאָז.

פון אַראָפּ עסעקס סטריט האָט א ווייבעל פול מיט געלע שפּרינקלאך אויפ׳ן געזיכט און מיט געלע האָר געשטופּט א טאַטשקע מיט ציבעלעס צום קאָרנער העסטער. זי האָט דערגרייכט דעם קאָרנער, האָט אָפּגעשטעלט די טאַטשקע פונקט קעגענאיבער ביילען.

— ווי קומסטו אהער? — האָט ביילע געשריען מיט כעס.

אַ זול אויף ציבעלע

(אַ סצענע אין העסטער סטריט)

ביילע האָט צוגעשטופּט די טאַטשקע מיט די ציבעלעס צום קאָרנער עסעקס און העסטער.

— זי איז טאַקע ניטאָ! — איז איהר איבערגעלאָפען אַ פרעה־ליכער געדאַנק.

זי האָט אונטערגעשפּאַרט די טאַטשקע מיט אַ ברעטעל, האָט אונטערגעלעגט די הענט אונטער'ן פאַרטוך און האָט זיך אַ רגע ארומגעקוקט. זי האָט ניט געוואָגט צו גלויבען, אַז אַזאַ גליק איז איהר געשעהן, כאָטש געהאָפט האָט זי נאָך נעכטען, אַז דרייזע, וואָס שטעהט מיט ציבעלעס אין צווייטען קאָרנער, וועט היינט ניט קענען זיין: זי איז קוים אַ לעבעדיגע אַוועק פון סטריט.

— צוויי סענט, ווייבערלאַך, אַ פונט ציבעלעס! צוויי סענט! צוויי סענט! — האָט זיך ביי איהר פון הארצען ארויסגעריסען אַ שאַל פון פרייד, נאָכדעם ווי זי האָט זיך איבערצייגט, אַז איהר קאָנקורענט איז ניטאָ, און זי האָט גענומען אָפּסאָרטירען די גרעסטע ציבעלעס פון די קלענערע — די גרעסערע אויף איין העלפט טאַטש־קע און די קלענערע אויף די צווייטע העלפט, און פון מינוט צו מינוט האָט זי אויסגעשריען: צוויי סענט! צוויי-סענט!

צום קאָרנער פאַר'ן טאַטשקע איז צוגעקומען א מאַן מיט אַ בייטש אין האַנט.

— לייזער! — האָט ביילע אויסגעשריען מיט פרייד, דערזע־ענדיג איהם. — איך בין אַליין.

— אַליין? וואָט יו סעי? — ער האָט אַ קוק געטאָן צום צוויי־טען קאָרנער. — וואָס איז דער מעטער מיט דער שכנה?

ביילע האָט אויף איהם אַ וואַרף געטאָן אַ גיפטיגען בליק. פון האַלז האָט זיך אַרויסגעריסען אַן איבערגעהאַקטער, ציטערדיגער קלאַנג: „עה־עה־עה־עה‟, וואָס איז מעהר ענליך געווען אויף אַ סאָפּען.

אַ פּאָר סעקונדען זיינען אַלע געשטאַנען שטיל, דער מאַן — מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגען צו דער ערד און מיט׳ן שפּיץ פון בייטש האָט ער געשלאָגען איבער אַ שאָלעכץ פון אַ באַנאַנע. ביילע — מיט פאַרשטשירעטע צייהנער, מיט פאַנאַנדערגעשפּרייטע נאָזלעכער, און די געלע ווייבעל האָט איבערגעוואָרפען אַ פּאָר ציבעלעס פון איין פלאַץ אויפ׳ן צווייטען און באַלד אויסגעשריען מיט אַ רוהיגען קול, ווי דאָ וואָלט גאָרניט פאָרגעקומען:

— ווייבערלאַך, ווייבערלאַך, צוויי סענט אַ פונט ציבעלעס! צוויי סענט!

דער אויסגעשריי האָט ביילען ערקלעהרט, וואָס זי האָט צו טאָן.

— אַ מכה דיר איןביידע זייטען, געלע מויז! — האָט ביילע אויסגעשריען. — אַ קרענק ועסטו שוין ביי מיר האָבען, ניט צוויי סענט אַ פונט ציבעלעס. מיר ניט — דיר ניט!

און פאַרבייטענדיג איהר צאָרנדיגען טאָן מיט אַ קול פון ראַכע, האָט זי גענומען שרייען אין דער הויך:

— צוויי סענטיגע ציבעלעס אַ פּעני אַ פונט, ווייבערלאַך! ווייבערלאַך, ווייבערלאַך! צוויי סענטיגע אַ פּעני אַ פונט! אַ פּעני אַ פונט! אַ פּעני אַ פונט!

און ביילע האָט אַ קוק געטאָן אויף די געליכע טריאומפירענד.

— וואָס איז? דו האָסט דאָ א חלק אריינגעלעגט? דאָס איז דיין סטריט?

— דער פּלאַץ איז א פרעמדער. איך דערצעהל גלייך דעם פּאָליסמאַן.

— אַ־רייט, דערצעהל.

— געהערט א ביסעל? פון ריווינגטאַן איז זי זיך אהער גע־קומען צושלעפּען! איהרע טרפה׳נע אויגען האָבען איהר אַרויס־געשפּאַרט, טאָמער וועט א אידיש קינד קענען פאַרדינען א פּאָר סענט. א שפּאָס איז דאָס! איין איך וויל דעם אַנדערען אויפעסען. איינער וואָלט דעם צווייטען אין א לעפעל וואַסער דערטרונקען. סעי! דו געהסט אַוועק מיט גוטען? איך וועל דיר אַלע דיינע ציבעלעס אויסשיטען, עס וועט פון זיי קיין סאָרע־אופּאַלע ניט בלייבען. איך זאָג דיר בעסער: גהה אַוועק!

— זאָל דיר בעסער דיין קאָפּ דאַרען פאַר דיר! פאַר מיר אַליין וועל איך זאָרגען.

— זאָרגען זאָלסטו פון פריה ביז נאַכט! זאָל זיך קיין מאָל קיין זאָרג פון דיין קאָפּ ניט אָפּטאָן. געהערט א העזה, זי איז נאָך געדערכט, איהר קומט נאָך א רעשטע אויסצוצאָהלען. זי עפּענט נאָך א פּיסק און שילט זיך נאָך. דיין מזל, וואָס איך וויל ניט מיאוס מאַכען מיינע הענט, איך וואָלט דיר אויסגעלערענט צו האָבען ווייטער מעהר דרך־ארץ. נבלה! מיאוסקייט! פּאַסקוד־סטווא! דערלעבען זאָלסטו ניט ביז מאָרגען, טאַטעלע־פּאָטער!

— פון מויל אין בוזים איז געהענטער!

— געהענטער זאָל דיר זיין צו דיין מיתה.

— א מיתה זאָלסטו אַליין איינגעהמען!

— דו הערסט? דו הערסט? — האָט זיך ביילע געווענדעט צום מאַן מיט אויגען פול אַנגעגאָסען מיט כעס. וואָס שטעהסטו ווי א פּלאָקען? נעם דיין בייטש און זיי איהר מכבד, זאָל זי וויסען ווי צו שילטען זיך!

דער מאַן האָט א מאַך געטאָן מיט׳ן בייטש אין דער לופטען, אָבער ניט אין דער ריכטונג פון דער געלער ווייבעל. דער מאַך מיט׳ן בייטש האָט געהאָט אזוי פיעל צו זאָגען: „לאָז מיך צורוה“.

דער ערשטער מלאך האָט געבראַכט אַ צעהן־טויזענד־דאָלאַר־דיגע נדבה. אַלע זיינע זעקס פליגלען האָבען געאַרבייט און דער־פון איז געווען גרינג צו זעהן, אַז ער איז ניט געווען שווער באַ־לאַסטעט, און די גרויסע נדבה איז ביי איהם געווען פאַר־שטופּט ערגעץ אין אַ קעשענע. זיינע פליגלען זיינען געבליבען אַזוי ווייס, ווי ווען ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזט פון הימעל און אויף זיי איז קיין שפּרינקעלע ניט געווען.

— צעהן טויזענד דאָלאַר! — האָט ער אויסגעשריען און דער־לאַנגט דעם מלאך מאַזניאַל אַ קליין פּעקעלע נייע בילס, וואָס האָבען געקנאַקט אונטער די הענט.

דאָס צינגעל פון דער גרויסער וואַגשאָל האָט זיך קוים אַ ריהר געטאָן.

צו זאָגען דעם אמת, האָט דאָס מיר פאַרוואונדערט. צעהן טויזענד דאָלאַר האָט געדאַרפט אַ שלעפּ טאָן די שאָל. קיין סך צעהן־טויזענד־דאָלאַרדיגע נדבות זיינען ניטאָ. און אויב צעהן טויזענד דאָלאַר האָט קוים אַ ריהר געטאָן דעם צינגעל פון דער וואַג־שאָל, פיעל קען שוין וועגען אַ געוועהנליכע נדבה פון אונזערן אַ מענשען.

אין דעם ספר הזכרונות האָט מען פאַרשריבען דעם נאָמען פון דעם מיליאָנער, וואָס האָט געשענקט אַזאַ גרויסע נדבה און די וואָג וואָס די נדבה האָט געהאָט.

— נעקסט! — האָט אויסגעשריען דער מלאך מאַזניאַל.

אַ מלאך האָט אַרויפגעלעגט נאָך אַ גרויסע נדבה, נאָר שוין ניט אַזוי גרויס ווי די ערשטע. דער צינגעל האָט זיך ווידער קוים אַ ריהר געטאָן און מיר האָט אויסגעוויזען, אַז גראָד די צווייטע קלענערע נדבה האָט געוואויגען עפּעס מעהר ווי די ערשטע. נאָר אַזוי ווי אַזאַ זאַך האָט ניט געקענט געמאָלט זיין, האָב איך פאַר־שטאַנען, אַז מסתמא האָט מיר בשעת מעשה אַ שווינדעל געטאָן אין די אויגען און איך האָב ניט ריכטיג געזעהן.

נאָר וואָס מעהר איך האָב זיך צוגעקוקט איז אַלץ מיין ער־שטוינונג געוואָרען גרעסער. מעהר האָט שוין קיין טעות ניט גע־קענט זיין, און איך האָב באַשיינפּערלאַך געזעהן, ווי אַ סך קלענערע

מיין חלום

(אַ שטיקעל פאַנטאַזיע).

מיר האָט זיך גע׳חלומ׳ט, אַז איך בין אויפ׳ן הימעל און קוק זיך צו, ווי מען וועגט מעשים טובים.

אַ באַזונדער קאָמיטעט פון מלאכים איז געווען אַנגעשטעלט צו וועגען די נדבות וואָס מען גיט איצט פאַר די אומגליקליכע אלמנות און יתומים פון די נייע אידישע הרוגים, וואָס זיינען גע־פאַלען קרבנות פון דער רוסישער ווילדקייט און פינסטערניש, פאַר די צוקאַליעטשעטע, צוקריפּעלטע, פאַרוואונדעטע פון די לעצטע פּאָגראָמען, פאַר די וואָס זיינען נעכטען געווען בעלי־בתים און היינט געבליבען אָהן ברויט, אָהן אַ דאַך איבער׳ן קאָפּ, אָהן אַ קלייד אויפ׳ן לייב.

מלאכים זיינען געפלויגען הין און צוריק. מיט שנעע־ווייסע אויסגעשפּרייטע זעקס פליגלען האָבען זיי זיך אַראָפּגעלאָזען אונטען, צו דער זינדיגער וועלטעל, און מיט צונויפגעלעגטע פיער פליגלען האָבען זיי זיך צוריקגעקערט צום קאָמיטעט. דאָס זיינען געווען די מלאכים וואָס זיינען געווען ממונה צו ברענגען אַלע נדבות צום וואָג־שאָל. זיי האָבען זיך צוריקגעקעהרט צום זינדיגען וועל־טעל, אַנגעלאָדען מיט נדבות אונטער פיער פליגלען און פיעלע האָבען געסאָפּעט און קוים אָפּגעכאַפּט דעם אָטעם, ווען זיי האָבען זייער משא אויסגעליידיגט.

מיר איז לכתחילה אויסגעקומען ווילד, אַז אַ מלאך זאָל סאָפּען פון אַזאַ קליינינגקייט, נאָר אַז איך האָב זיך גוט צוגעקוקט צום וואָגשאָל, האָב איך איינגעזעהן, אַז זיי האָבען געסאָפּעט ניט אומזיסט.

אנגעזאפּט מיט שוויים; די גאַנצע האַרעוואַניע, די גאַנצע פּראַצע פון דער אָווער־טיים אַרבייט, דער גאַנצער שוויים וואָס זיי האָבען דערביי פאַרגאָסען, יעדע איבעריגע אָנשטרענגונג, וואָס זיי האָבען געמאַכט, יעדער איבעריגער שטאָך אין רוקען, וואָס זיי האָבען געטאָן, יעדער זיפץ וואָס האָט זיך אַרויסגעריסען פון די הערצער פון די קליינע קינדער אין דער היים פאַר וואָס דער טאַטע קומט ניט צו דער געוועהנליכער צייט צו סאַפּער, — דאָס אַלץ איז אַריין אין די פּאַפּירענע בילס, און אין די האַרטע מינץ און יעדער ביל, יעדע מטבע באַזונדער האָט געגעבען אַ שלעפּ די שאָל אַרונטער.

* * *

און איצט האָב איך פאַרשטאַנען, פאַרוואָס דער מלאך האָט נעבאָך אַזוי געשוויצט שלעפּענדיג אַזאַ פּעקעל געלט, וואָס יעדער האָט געשענקט איבער זיינע כחות, בשעת נאָר די גרויסע נדבות איז געוועזען צו גרינג צו טראָגען.

נדבות פון די ערשטע האָבען אראָפּגעשלעפּט די שאָל אַ סך נידע־ריגער. און ווי איך בין געשטאַנען און גע׳חדוש׳ט זיך, האָט זיך פּלוצים געהערט אַ געשריי פון אונטען:

— העלפּט! העלפּט!

דאָס איז געווען אַ קול ניט פון קיין מענשען, און דער קול איז ניט געקומען פון דער ערד, ווייל אַזוי ווייט וואָלט עס ניט דערגרייכט — עס איז געווען גרינג צו פאַרשטעהן, אַז עפּעס אַ מלאך איז געבליבען שטעקען אויף דער רייזע פון דער ערד צום הימעל און האָט מעהר קיין כחות ניט צו פליהען העכער.

אַ סך מלאכים האָבען זיך אַ וואָרף געטאָן אונטען אויף דעם געשריי און אין אַ היבשע ווײלע אַרום האָבען זיי געבראַכט צו־שלעפּען זייערן אַ חבר. אַלע זעקס פליגלען זיינען ביי איהם געווען צונויפגעקוועטשט און ער האָט נאָר באַוועגט מיט אַ פּאָר קליינע שפּיצען פון צוויי פליגלען. דער שוויים האָט זיך געגאָסען פון איהם ווי פון אַן עמער און אין גאַנצען איז ער געווען נאָס אויסצודרעהען. ער האָט קוים געקענט אָפּכאַפּען דעם אָטעם, און די מלאכים וואָס האָבען איהם געבראַכט האָבען געסאָפּעט ווי גענז.

— אוף! — האָט ער זיך אָפּגעזיפצט און אַ זיסער שמייכעל האָט זיך געוויזען אויף זיין פאַרשוויצטען פּנים. איך האָב געבראַכט טויזענד דאָלאַר.

ער האָט געמוזט ווידער אָפּכאַפּען דעם אָטעם און איך האָב אויף איהם געקוקט ווי אויף אַ שלים־מזל׳ניק. געהערט אַ מציאה? טויזענד דאָלאַר האָט ער געבראַכט! מלאכים האָבען שוין גע־בראַכט צעהן־טויזענד־דאָלאַרדיגע נדבות און זיי האָבען זיך אפילו קיין קרים ניט געטאָן.

— דאָס איז פון אַ שאָפּ! — האָט דער מלאך ווייטער גע־רעדט, — דאָס האָבען די אַרבייטער פון דעם שאָפּ מנדב געווען זייער אָווער־טיים.

ער האָט פאַנאַנדערגעעפענט די פליגלען און עס האָבען זיך גענומען שיטען איינציגע, צווייאיגע דאָלאַר און מינץ.

נאָר די קליינע בילס און מטבעות זיינען גאָר ניט געווען עהנליך צו די וואָס מען האָט פריהער געוואויגען. די בילס זיינען געווען

ניט וואָס צו רעדן, צו דעם דאַרף מען שוין זכות אבות... אָבער טאַקע דער זרח, דער זרח! אַ מחיה פּשוט... נאָר מיך האָט געטראָפן די שטראָף!

פּאַרנאַכט. די טאַטע־מאַמע סוד'ען זיך עפּעס אויף דער פּריזבע אונטער דעם פֿענסטער — און עמיץ ריהרט די טיר.

— מאַזנאַ? — פֿרעגט אַ זיס קול.

און איידער איך האָב צייט צו ענטפֿערן שטעלט מען זיך מיר פֿאַר:

— זאַחאַר באָריסאָוויטש שוויצבאַר.

— זרח ברוך'ס! — זעץ איך מיר באַלד איבער אויף פּראָסט אידיש.

ער זעצט זיך אויך אומגעבעטן; כאַפּט אַ בוך פֿון טיש און בלעטערט עס ווי אַ בקי, פֿאַר וועלכען עס זיינען שוין קיין נייע ביכער ניטאָ, און הויבט ראַפּטום אויף דעם קאָפּ און גיט אַ פֿרעג:

— און וואָס זאָגט איהר צו קרח'ן, אַה?

איך פֿאַר שטעה ניט די שאלה.

— איך מיין — מאַכט ער — אַז דאָס איז משה'לעס אַ שפּיצעל!

אויף זיין בהמה'וואַטע געל־פּנים שיינט אַ שכל'דיגע שטראַל.

— מילא, דונערן און בליצען ווייס מען שוין, אַז עס איז עלעקטערי — נאָר, זעהט איהר, וואָס איך קען ניט פֿאַרשטעהן, דאָס איז לוט'ס וויב! גלאַט פֿון אַ מענש זאָל ווערען אַ שטיק זאַלץ!

די גאַנצע גאַל האָט ער מיר געריהרט, נאָר איך האַלט מיך איין מיט אַלע כחות און שווייג.

ער לאָזט מיך אָבער ניט אָפּ. ער כאַפּט מיך אָן ביים קנאַפּ פֿון ראָק און האַלט מיך:

— עה! — שמייכעלט ער — מיר מעגט איהר זאָגען... איך בין דאָך ניט גניל־אָוועקע! ביי דער נאָז פֿיהר איך אַלע! רבינו תּם'ס תּפֿילין לעג איך! אויפֿפֿרעגעוו פֿאַהר איך נאָך צו אַ רבי'ן... וואָס

דער נסתר

איך בין אינגאנצען צוויי טעג צוריק אין דער היים און האָב מיך שוין אַזוי פאַרזינדיגט, אַז עס „קלינגט מיט מיר די וועלט“. דער טאַטע וויל מיך שוין גאַרניט קענען. עס אַרט איהם ניט מיין שטאַרקען הוסטען. ער פרעגט ביי מיר גאַרניט. נאָך נעכטען האָט ער געזאָגט, אַז ווען ער זאָל געוועז וויסען „מיין שוואַרצען סוף“, וואָלט ער מיך בעסער פאַר אַ שוסטער געמאַכט! איך האָב נעהאַט מיט׳ן רב אַ וכוח און חריפות געוויזען, נאָר דאָס מאַכט איהם ניט אויס. ער ווייסט פון לאַנג, אַז „דער קאָפּ האָט מיר ניט נעראַרט“, נאָר וואָס האָט מען דערפון? לייטישע געלעכטער!

די מאַמע, ווייטער, באַוויינט מיך ערגער ווי אַ טויטען.

— וואָס דו האָסט דאָרט געטאָן — קלאָגט זי — אין פאַרשאָלטענעם וואַרשע — איז פאַרפאַלען, כאָטש אויך — אַ קלאָג איז צו מיר! — אַ גוטער שם! אָבער דאָ, דאָ... מיר אין די אויגען אַריין!

און וואָס האָב איך אַזוינס געטאָן? אָסור אויב איך ווייס. איך האָב, דער מאַמען צוליעב, געדאַוועט, געוואַשען זיך, געבענשט, נעשפּאַרט זיך מיט׳ן רב וועגען אַ רמב״ם... אַה! איך דערמאָן זיך! שבת געטראָגען דעם זייגערל און — איך בין מודה ומתודה — גערעמט זיך אום שבת!

די גרעסטע צרות האָב איך פון זרח ברוד׳ס.

— אָט דאָס — קלאַפּט דער טאַטע אין טיש אַריין — איז אַ מענש! אַ משכיל, שרייבט אין צייטונג און ריהרט ניט קיין קוצו של יוד... כי הוא זה. דאָס הייסט אַ נחת! שרייבט פּראָשעניעס! לייענט ביכער ווי אַ וואַסער, און אַ איד כדבעי, טאַקע אַ איד!

— פון רב׳ס זוהן — זאָגט די מאַמע בורען טרעהרען — איז שוין

אויס שידוך

(אַ מעשה פון דעם ווי מען האָט חתונה ביי אונז אידען)

בערעלע איז געווען אַ גאַנץ פיינער בחור׳ל, אַ בעל־הבית׳יש קינד, האָט אַ ביסעל פאַרשטאַנען די שוואַרצע פינטעלאַך, געגאַשט אויפ׳ן שפּיץ מעסער פון ווי רופט מען דאָס, „קענטעניש“, געקענט פיין שרייבען, זיין נאָמען פיין אויסצוקען און פלעגט גאַנצענע טעג אַרומשפּאַצירען איבער די גאַסען מיט אַ שטעקעלע.

קיין אַרבייט, באַשעפטיגונג האָט ער ניט געהאַט, פון לערנען, לעזען האָט ער ניט „געהאַלטען“: ער האָט זיך „געשניטען“ אויף אַ סוחר און דעם סוד פון סוחר׳עריי האָט ער געוואוסט זעהר גוט,— ער האָט שוין געקענט אַרויסציהען אַ שטרויעלע פון אַ וואָגען, שטעקען עס אין די צייהנער אַריין און טאַפּען ביי יעדען פויער אין פוהר אַ זעקעל תבואה.

בערעלע איז שוין אַריין אין די יאָהרען, ווען מען הויבט שוין אָן צו טראַכטען וועגען אַ כלה. פון „ליעבעניש־שרייבעניש“ האָט ער ניט געהאַלטען, ערשטענס ווייל ער האָט ניט געהאַט קיינע באַקאַנטע פריילינס, צווייטענס איז דאָס ניט אַריין אין זיינע חשבונות. ער האָט גוט געוואוסט, אַז מען האָט חתונה ניט צוליעב דעם אַז מען זאָל האָבען אַ ווייב, נאָר מען זאָל זיך פאַרזאָרגען אַ תכלית.

און אַ שדוך מיט אַזאַ בחור׳ל איז גאָר קיין דאגה ניט. אַזעלכע בערעלאַך געהען ניט צופוס: ניט קיין בעל מלאכה, ניט קיין קלויזניק און ניט קיין אויסגעלאַסענער, ווי די היינטיגע יונ־גאַטשעס — צו אַ שדוך האָט עס אַ גרויסע באַדייטונג, פאַראַן וואָס אָנצוגעבען אין נדן!

אָרט עס מיך? מען האַלט מיך פאַר א צדיק... מען שרייבט ביי מיר אדרעסען, פּראָשעניעס... אָבער פאַר אייך איז קיין סוד...

— נו, זאָגט, איך בעט אייך, זאָגט! — שטעלט ער זיך צו מיר צו.

די גאַל האָט אין מיר געפּלאַצט:

— וואָן! — האָב איך א געשריי געטאָן.

* * *

ביי נאַכט האָט דער טאַטע געמיינט, אַז איך שלאָף און גע־זאָגט דער מאַמען:

— איך האָב געבעטען, ער זאָל איהם אביסעל מוסר זאָגען! האָט ער איהם אַרויסגעוואָרפען.

— א קליפּה! — זיפצט די מאַמע.

— היינט — מאַכט ווייטער דער טאַטע — האָב איך איהם ניט געוואָלט מאַכען א ירידה, נאָר מאָרגען זאָל ער זיך פּאַקען!

איך האָב געהערט, ווי די מאַמע האָט איבערגעדרעהט דאָס פּנים צום קישען און אָנגעהויבען שלוכצען.

בערעלע און זיינע עלטערן האבען ממש געקוואלען פון דער כלה. דער שדוך איז א פונדאמענטאלער... אנדערהאלבען טויזענד נדן איז ניט קיין שפאס... און אז ער איז אראפגעקומען פון איהר שטערטעל, וואו ער איז געוועז פארבעטען אויף פסח, האט ער זיך גאר ניט געקענט אפרערצעהלען פון איהרע מעלות.

• • •

אין די קליינע וועלטעל פון די לופט־שלינגער איז א קאכעניש, א גערודער, און ניט נאר צווישען די פראפעסיאנעלע לופט־שלינגער, אפילו צווישען די יעניגע וואס האבען שטענדיגע באשעפטיגונג, איז אויך א רעש א מהומה. מלמדים, בטלנים, שיינקארעס, וואכערניקעס, שניידער, שוסטער, האבען אוועקגעווארפען די צופלינקע, די קלויז, דעם בופעט, דעם לוח, די נאדעל, דעם אל און גענומען שמאיען, לויפען, יאגען, כאפען דאס גליק. און דאס גליק איז טאקע געשטאנען און געווארט, מען האט נאר געדארפט אויסשטרעקען די האנד און א כאפ טאן...

און דאס גליק איז דא באשטאנען ניט פון א פאר קערבלאך, מען האט געקאנט, ניט זייענדיג נאר קיין שלים־מזל׳ניק, אנשיטען זאסינקעס מיט געלד... און מען דארף דערצו גאר קיין קונצען ניט האבען. מען דארף נאר ארומלויפען איבער די דערפער, אויפקויפען וואס מעהר תבואה ביי די פויערים און אוועקשיקען קיין דייטשלאנד... מען טאר נאר ניט געניצען, ווארים די צייט איז קורץ, סד הכל האט די מלוכה געגעבען איין חודש צייט ארויסצופיהרען די תבואה.

בערעלע האט אין דעם חודש געארבייט מעשים, ער איז די גאנצע צייט ארומגעפלויגען איבער די דערפער, אימעניעס ווי א פאר׳סמ׳טער, ער האט ניט געהאט ניט קיין טאג און ניט קיין נאכט. ער האט אויף אלע איבעריגע שטעדטעלדיגע געקוקט ווי אויף שונאים, קאנקורענטען. ווער האט נאך אזא רעבט איינצוקויפען תבואה, ווי ער? ער האט אזוי לאנג געהאוועט ביז דאס געלד האט זיך געענדיגט און ווייטער קיין הלוואות איז שוין ניט געווען צו מאכען. די גרויסע סוחרים האבען געוואלט ביי איהם זיין חלק אפקויפען, נאר ער האט ניט געוואלט: דארטען שמעקט מיט

די שרכנים האָבען שוין געהאַט פון לאַנג אָן אַן אויג אויף איהם, זיי האָבען נאָר געוואַרט, ער זאָל ווערען עטוואָס „מענעשער" און איצט האָבען זיי גענומען זוכען פאַר איהם זיין באַשערטע.

לאַנג זוכען האָבען זיי ניט געדאַרפט, בעל־הבית׳ישע מוידען זיינען, גאָט צו דאַנקען, פאַראַנען ווי קלעצער, און זיי (די שרכנים) האָבען פאַר איהם „אויסגעהאַקט" אַ שרוך טאַקע גאָר פון שרוך־לאַנד.

* * *

אידאַ, אַדער ווי זי אַליין און עטליכע חבר׳טעס איהרע האָבען איהר גערופען „היידקע", חיים יעקיל׳ס, איז ניט געווען קיין פּראָסטע מיידעל, אידיש האָט זי גערעדט געדייטשמערט, אַפילו די דייטשע ווערטער פלעגען אַ ביסעל אַרויסקומען פון איהר מויל צוקיילט, נאָר צו דערליידען, אין רוסיש איז זי געווען אַ מאַדים, אמת זי האָט אַפילו גערעדט מיט פיעל גראַמאַטיקאַלישע פעהלערען, אָבער וואָס מאַכט עס אויס? זי האָט זיך געקענט צוגויפרעדען מיט׳ן גרעסטען פּריץ, איהר פּאַטער׳ס באַקאַנטע האָבען זאָגאַר געזאָגט, אַז מיט׳ן קיסר אַליין וואָלט זי זיך געקענט אויפרעדען... ביי איהר טאַטען וואָלט מען עס אויך גע׳פועל׳ט... ער האָט פון איהר גע־האַלטען עולם ומלואה.

אידאַ האָט אויך עפּעס אַ כאַפּ געטאָן פון בילדונג און דאָס וואָס זי האָט געכאַפּט, האָט איהר געקאָסט פיעל געזונד. איהרע אויגען האָבען זיך געעפענט צו זעהן אַ נייע וועלט און די נייע וועלט איז פאַר איהר געווען פאַרשלאָסען. זי איז געזעסען און האָט גע׳חלומ׳ט, לייענענדיג די איבערזעצטע פראַנצויזישע שונד־ראָמאַנען און די אידישע אינטערעסאַנטע ראָמאַנען וועגען „איהם", און „ער" האָט זיך אַלץ ניט באַוויזען. זי איז היבשע עטליכע יאָהר געזעסען און געוואַרט אויף איהם, די שרכנים האָבען דערווייל אָפּגעשלאָגען די שוועלען, און זי האָט אַלץ געאַכצעט און געזיפ־צעט ביז זי האָט זיך אַרומגעזעהן אַז פון איהרע פאַנטאַזיעס וועט גאָר ניט ווערען.

נאָר אַז מען קאָן ניט אַריבער געהט מען אַרונטער, פאַר „אין ברירה" איז זי מרוצה געוואָרען ווערען אַ כלה פאַר בערעלען: ווי דאָס איז, ער איז דאָך פאָרט עפּעס אַ היינט־וועלטיגער.

געבליבען איז ביי אלעמען מיט איין דעה אפשיקען גלייך די תנאים און בעטען מחילה. מילא וואס קאן דאס שאדען; מחילה בעטען קאסט קיין געלד ניט...

און ווי עס איז ביי זיי געבליבען, אזוי האבען זיי געטאן.

בערעלע איז אליין געפאהרען אין פרייסען; טאטע־מאמע האבען איהם באגלייט און די לעצטע האט איהם אנגעזאגט למע"ש און למע"ש ניט צו פארגעסען קויפען פאר איהר א פאר זילבערנע לייכטער און ברייגגען זיידענס אויף א קלייד. דער טאטע האט זיך באנוגענט מיט א זילבערנע פושקע פאר פאפיראסען און א ברוסטינענעם ציגארען־שפיץ.

ער איז געזעסען אין וואגאן און דאס הארץ איז איהם פשוט ארויסגעפאלען פון אונגערולד. איהם האט געדוכט, אז זיין רייזע דויערט יאהרען־לאנג; ער וועט אלץ פארשפעטיגען און די נשמה האט זיך איהם געזעגענט מיט'ן קערפער פאר שרעק. טאמער מאכט זיך א סבה אויפ'ן וועג... מאלע וואס אויף א באהן קאן זיך מאכען! אבער די רייזע האט דאך גענומען אן ענדע און גאט האט איהם בשלום אריינגעבראכט אין פרייסען.

• • •

„דער פרייז איז געפאלען!" האבען סוחרים גערעדט איינע צו די אנדערע מיט זויערע פארשטיקטע קולות, מיט בלייכע, אויס־געצויגענע נעזער און מיט פנימ'ער, ווייסע ווי קאלך... דער פרייז איז געפאלען! און אלע זאסיקעס מיט גאלד זיינען פארשוואונדען, אלע גליקען קאפוט... דער פרייז איז געפאלען! און נעכטיגע גבירים זיינען היינט שלעפער; נעכטיגע אויפגעקומענע, אויפגע־ריכטע געהען ארום בשן ועין... דער פרייז איז געפאלען! און ניטא קיין זילבערנע לייכטער, ניטא קיין זיידענס אויף א קלייד פאר בערעלעס מאמע, ניטא קיין זילבערנע פושקע, ניטא קיין ברוסטינענער ציגארען־שפיץ פאר בערעלעס טאטע!... דער פרייז איז געפאלען! און בערעל'ס ערווארטעטע טויזענדער זיינען אוועק מיט'ן רויך, די כלה איז אויך ניטא. דער פרייז איז געפאלען! און בערעלע איז איצט אויך געפאלען אין מקח.

.1895

טויזענדער און וואָס קאָן ער ביי זיי כאַפּען? ניין, ער וועט אַליין פּאָהרען אין דייטשלאַנד און אויפ'ן אָרט פּאַרקויפען זיין תבואה.

ער איז געזעסען ווי אויף שפּילקעס, ער האָט געוואָלט פאַר־כאַפּען דאָרטען דעם מאַרק, נאָר דאָ האָבען דערווייל וואַגאָנעס פאַרפּעהלט און ער האָט געמוזט וואַרטען. דערווייל האָט ער גענומען חשבונ'ען, וואו ער האַלט אין דער וועלט און די אויגען זיינען ביי איהם צולאָפען, ווען דער בלייפעדער האָט אַרויסגע־פיהרט אויפ'ן פּאַפּיער די סומע וואָס איהם ערוואַרטעט. ער האָט זיך אַליין ניט געגלויבט און האָט גענומען צוזאַמען מיט'ן טאַטען און מאַמען חשבונ'ען, און דער חשבון האָט זיך אַרויסגעוויזען ריכטיג... פאַר שמחה, ניט וויסענדיג וואָס צו טאָן פאַר פריידי — האָט ער זיך געזעצט שרייבען אַ בריעף צו זיין כלה, נאָר ער האָט תיכף די פעדער געוואָרפען, אַזוי צוקאָכט איז ער געווען.

— וואָס האָסטו געוואָלט שרייבען? — פרעגט די מאַמע.

— אַ בריעף.

— צו וועמען?

— צו דער כלה.

— איך וויים? וואָס איז פאַראַן צו שרייבען? — פרעגט זי, אַ ביסעל פאַרקרימענדיג זיך.

— צו דער כלה שרייבען ווערסטו ניט פאַרזאַמען, — שטעלט אַריין דער טאַטע אויך אַ וואָרט.

בערעלע שטויסט זיך גלייך אָן וואָס דאָס באַדייט און זיי בלייבען אַ ווייִלע אַלע שטיל.

אין זייערע אַלעמענס סוחר'ישע קעפּ פּלאָנטערט זיך איין גע־דאַנק: וואָס טויג פאַר בערעלען אַ כלה מיט אַנדערהאַלבען טוי־זענד, אַז באַלד וועט דער חתן קאָנען געבען פון זיין צד מעהר? פריהער איז געווען אַן אַנדער זאַך און איצט איז ווייטער גאָר אַנדערש... נאָר דער געדאַנק איז נאָך ניי. ביז איצט איז מען געווען צופיעל פאַרהאָוועוועט און ס'איז ניט געווען קיין צייט צו טראַכטען וועגען דעם... נאָר מיט יעדער מינוט קריגט דער גע־דאַנק אַלץ מעהר און מעהר אַ באַשטימטע פאָרמע און ענדליך הויבען זיי אַלע אָן אָפּען צו באַטראַכטען ווי זאָל מען דאָ טאָן.

נאָך אַ פּאָר חדשים און די אויגעלאָך ווערען ביים קינד פאַר־לאַפען מיט אייטער. דאָס קינד האָט עפּעס אָנגעהויבען „קאַוועג־טשען" און רייסט די אויגעלאָך קוים אויף; די מאַמע קוקט אַמאָל צו און עס פאַרקוועטשט איהר ביים האַרצען: וואָס איז נעבאך געוואָרען פון קינד? נאָר ווייטער די זעלבע מעשה: דאָ געהט שוין די דייזשע אַריבער און מען דאַרף קנעטען, דאָ וואַרט שוין אויף איהר אַ גאַנצער באַרג גרעט און די טויג איז שוין פאַרטיג, דאָ קומען אַראָפּ די „מענשען" ווי הלעיטנוּ׳ס, און „ער" אַליין וואַרפט זיך אויך און שליידערט זיך ווען ער דאַרף אַ ווײַלע וואַרטען אויפ׳ן עסען.

דאָס קינד קאָן שוין די אויגעלאָך ניט פאַנאַנדעררייסען. זיי זײַנען ביי איהם פעסט צונויפגעקלעפּט... ביטער, אַ טרונק! שמואל׳קעליכע וואַרפט אַלע אַרבייט און האַלט דאָס קינד אויפ׳ן האַנד. זי קען ניט פאַרשטעהן וואָס איז פּ ל ו צ י ם געוואָרען דעם קינד... שמואל׳קע לאָזט איבער די אַרבייט און לויפט נאָכ׳ן רופא.

— וואָס האַלט איהר זיך עפּעס מיט׳ן קינד? פרעגט צירעל־באַסיע, אַן עלטערע אידענע, וואָס איז אַריין לייען אַ שטיקעל פייער.

— איך וויים גאָר ניט, וואָס פאַר אַ גוט יאָהר דעם קינד איז געוואָרען. פּלוצים פון העלער הויט, שונאי ציון, זײַנען די אויגעלאָך פאַרלאָפען. איך וואָלט זאָגען וואָס? ווען? גלאַט פאַרלאָפען און נע׳פּטר׳ט, מײַנער איז שוין געלאָפען נאָכ׳ן רופא. וויים איך? „וואָס רופא? ווען רופא? ווי קומט דאָס צו אַ רופא? דאָס איז..." אין דער מינוט האָט זיך די טיר געעפענט און לייזער תנחום דער רופא איז אַריין. צירעל־באַסיע האָט ניט געקענט ענ־דיגען איהר געשפּרעך.

גלייך נאָכ׳ן רופא האָבען זיך גענומען שיטען ווייבער איינע נאָך דער אַנדערער אין שטוב אַריין, דער רופא האָט די ערשטע זאָך צוטריבען אַלע ווייבער. די רופאים האָבען שוין אַן אייביגען כעס אויף די ווייבער. זיי ווייסען גאַנץ גוט, אַז די ווייבער זײַנען זייערע געפערליכע קאָנקורענטען... (וואו איז דאָס געזעהן געוואָ־

קאַלטענעס

ביי שמואל־קע דעם סטאָליער איז קראַנק געוואָרען די עלטערע מיידעלע. דאָס קינד איז געווען אַ רויז, אין איהר ליכטיגען פּנים איז גאָר ניט געווען אַריינצוקוקען, נאָר פּלוצים האָט דאָס קינד גענומען איינגעהן וואָס פון טאָג. טאַטע־מאַמע ציהען מיט די אַקסלען און קענען ניט פאַרשטעהן, וואָס אַזוינס איז איהר געשעהן? מען זאָגט אַ מאָל אַ קינד דאַלינעט עפּעס, עס טוט וועה— דאָ גאָר ניט, דאַכט זיך אַ פרישע, אַ געזונטע און געהט אויס ווי אַ ליכט. דאָס קינד רייבט נאָר די אויגעלאַך און ווייטער גאָר ניט.

אין אַ פּאָר חדשים אַרום האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז די אויגעלאַך ווערען ביים קינד שטאַרק רויט. די מאַמע האָט קיינמאָל קיין צייט ניט אַ קוק טאָן אויפ׳ן קינד: מען איז דאָך עפּעס אַ שטיקעל בעל־הבית׳טע און דערצו האַלט מען נאָך פרעמדע מענשען, יעדערען באַזונדער אונטערראַמען, אויפפּאַסען, קאָכען, באַקען ברויט, וואַשען גרעט... וואו האָט מען צייט אויף אַלץ? ס׳איז גענוג, אַז זי רייסט זיך אַמאָל אָפּ פון דייזשע, אָדער פון באַליע, אָדער פון אויווען אַפּווישען מיט׳ן פאַרטוך די נעזעלאַך ביי די קינדער וואָס לאָזען די נאָל שרייענדיג... דער טאַטע ווידער קומט פון דער אַרבייט שפּעט ביינאַכט: די קינדערלאַך שלאָפען שוין און ס׳געהען אַוועק גאַנצע וואָכען וואָס מען קוקט ניט אָן די קינדערלאַך. שבת נאָר, נאָכ׳ן טשאָלענט, ווען מען בלייבט זיצען אַ ווײַלע מיט׳ן פולען בויך ביים טיש, זעהט מען אַז דאָס קינד איז עפּעס ניט געזונד. נאָר אַזוי ווי רויטע אויגעלאַך איז חס ושלום קיין גרויסע סכנה ניט, האָט מען ניט וואָס צו לויפען צו קיין דאָקטאָר. ער גיט אַ קרעכץ, זי גיט צו: „אַ רחמנות, נעבאַך“, און מיט דעם איז גע׳פּטר׳ט.

קינד׳ס קולות און אויפ׳ן דריטען טאָג האָט ער אַ מאַך געטאָן מיט׳ן האַנד: זאָל זיין, וואָס עס וועט זיין.

די אויגעלאַך זיינען אין עטליכע טעג ווידער פאַרלאָפען.

צירעל־באַסיע איז אריין געוואָר ווערען צום קינד. זי איז אַ היבשע ווייבע געשטאַנען שטיל. האָט נאָר געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ, אַפּבייגענדיג איהם עטוואָס אָן אַ זייט. איהר שאָקעל מיט׳ן קאָפּ האָט געזאָלט באַדייטען: וואָס פאַר אַ גוטס קען אַרויס קומען אַז מען פאַלגט ניט קיין עלטערע.

— זעהט איהר, אַ מכה אַ וואונד — דאָס איז שוין זייער זאַך; אָבער זאָגט, איך בעט אייך, ווי קומען זיי צו וויסען וואָס אַ קאַלטון איז? מילא וואָס איך האָב געשוויגען, איך האָב אייך געזאָגט מיין מיינונג און יוצא. איהר ווילט דוקא אַ דאָקטאָר? נעהמט אייך אַ דאָקטאָר. איהר ווילט לויפען אין ווילנא? לויפט אייך אין ווילנא. ווי זאָגט מען דאָס, אַז מען צאָהלט ניט קיין סכום, זאָגט מען קיין דעה ניט. איצט האָט איהר שוין אויסגעבראַכט עטליכע רובעל, און וואָס איז דערפון דער פּועל יוצא? איצט זעהט איהר שוין באַשיינפּערלאַך, אַז איך האָב געהאַט רעכט. ביים קינד איז איצט די זעלביגע פאַרלאָפענע אויגעלאַך ווי פריהער.

שמואל׳קעליכע קוקט ווי אַ שולדיגע און געפינט ניט קיין ווערטער צו ענטפערען.

— איך טענה מיין זאַך, — האָט צירעל־באַסיע ווייטער גע־רעדט, — גיסט איהר אויס אַ קאַלטון, נעמט איהר ביים קינד צו די קראַנקהייט ווי מיט׳ן האַנד. אַ נאַווינע איז דאָס? ביבע איהר ווילט זיך שפּילען מיט׳ן קינד...

שמואל׳קעליכע פאַרשטעהט אַז קיין אַנדער ברירה איז טאַקע ניטאָ, ווי אויסצוגיסען אַ קאַלטון; אָבער איהר הארץ, דאָס האַרץ פון אַ היים ליעבענדע מוטער צו איהר קינד, פיהלט אַז אַ קאַלטון איז ניט גרויסע מעלה... אין די שפּעטערע יאָהרען לאָזט זיך אַ קאַלטון פיהלען.

צירעל־באַסיע זעהט ווי שמואל׳קעליכע קווינקעלט, זי פאַר־שטעהט די אורזאַכע דערפון.

רען אַ אידענע, וואָס זאָל ניט האָבען לכל הפחות צו יעדער קריינק אַ צעהן סגולות?) דערנאָך האָט ער באַטראַכט דאָס קינד און גע־הייסען ברייננען אַ דאָקטאָר.

„איהר האָט צופיעל פאַרלאָזען די קריינק”, האָט ער־קלערט.

דער דאָקטאָר האָט אפילו פאַרשריבען אַ זאַלב, נאָר געזאָגט האָט ער, אַז מען מוז מיט׳ן קינד פאָהרען קיין ווילנא.

„צו אַן אויגען־דאָקטאָר”, האָט ער ערקלעהרט.

צירעל־באָסיע האָט אפילו גע׳טענה׳עט, אַז דאָס איז ניט קיין רופאַ׳שע זאַך, זי איז שוין אין דעם אַ געניטע, דאָס איז ניט מעהר ווי אַ קאַלטון; נאָר שמואל׳קע און שמואל׳קעליכע האָבען אויף זיך קיין נפש ניט געוואָלט נעמען: עפּעס דער דאָקטאָר מאַכט דערפון אַ גאַנצען וועזען. שמואל׳קע האָט „צונויפגעקלאַפּט” און שמואל׳קעליכע האָט מיט׳ן קינד געמאַכט „יאַזדאַ” אין ווילנא.

שמואל׳קעליכע איז געזעסען אין ווילנא, נאָר איהר נשמה איז געווען אין דערהיים. „וואָס קאָן ווערען פון אַ שטוב אָהן אַ בעל־הבית׳טע” האָט זי געטראַכט, און איז דאָרטען געזעסען ווי אין געהאַקטע וואונדען. זי איז אָפּגעזעסען אַכט טעג, דאָס קינד האָט געהט אביסעל געעפענט די אויגען. דער דאָקטאָר האָט איהר מיט־געגעבען אַ זאַלב און אָנגעזאָגט, זי זאָל נעהמען אַ געניטען רופא צום שמירען.

ביי אַ רופא אַ גאַנג איז אַ צעהנערעל, קיין געלד שמיערט מען ניט און אַ שמיר טאָן אין אויגעלע איז ניט קיין שווערע אַרבייט. שמואל׳קע האָט באַטראַכט, אַז די צעהנערלאַך קען ער נאָר גרינג פאַרשפּאָרען און ער האָט זיך טאַקע אַליין גענומען צו דער עבודה. קומענדיג פון דער אַרבייט אויף אָנבייסען, האָט ער פאַרקאַשערט די אַרבעל, האָט אָפּגעזוכט דעם דלאַט, אַ רייב געטאָן איהם אין פאַרטוך, אָנגענומען אויפ׳ן שפּיץ אַ ביסעל זאַלב און גענומען שמירען. דאָס קינד האָט זיך געצאַפּעלט, געוואָרפען און פאַר־טויבט די שטוב מיט איהרע קולות...

דעם ערשטען טאָג האָט שמואל׳קע געשמירט מיט חשק, דעם צווייטען טאָג האָט איהם אָבער פאַרכאַפּט ביים האַרצען פונ׳ם

זיינע פרינציפען

נייטהען וויים איז געוועזן א גאנץ אינטעליגענטער יונגערמאן, און ווען ער האט נאר געהאט א לעדיגע שעה, האט ער זיך אריינ־געכאפט אין דער שרייבערשער קאוויארנע און געזוכט די גע־זעלשאפט פון די שטענדיגע באזוכער. ער האט ליעב געהאט צו הערען די אייביגע דעבאטען, וואס קומען דארטען פאר און ער איז געוועזן גליקליך, ווען עס איז איהם געלונגען אריינצומישען זיך און ארויסזאגען זיין מיינונג.

א לאנגע צייט האט מען אויף איהם געקוקט מיט אומצופרי־דענהייט, ווי אויף א פרעמדען, וואס מישט זיך אריין אין אן ענגער פאמיליע, אדער ווי אויף אן אומגעבעטענעם גאסט, און מען האט איהם די אומצופרידענהייט אפען ארויסגעוויזען. און הגם ער האט דערפון געליטען, האט ער זיך אבער ניט געקענט אפזאגען פון דעם פארגעניגען צו שטופען זיך דוקא צו יענע טישלאך, וואו מען האט איהם ניט געוואלט האבען. נאר מיט דער צייט איז מען אזוי געוועהנט געווארען מיט איהם, אז מען האט אויפגעהערט צו קוקען אויף איהם מיט יענעם פרעגענדיגען בליק, וואס האט געדארפט ווייזען, אז ער איז א פרעמדער. מען איז מיט איהם אזוי געוועהנט געווארען, אז א פאר שרייבער, וועלכע האבען זיך כרא־ניש גענויטיגט אין געלט, האבען זיך שוין צו איהם געווענדעט נאך א מגילות־חסד׳ל.

און הגם גמילות־חסדים זיינען געוועזן געגען זיין פרינציפ, יא, טאקע פרינציפ. ביי איהם איז אלץ געטאן געווארען מיט א פרינ־ציפ, האט ער כמעט מיט שמחה דערלאנגט די עטליכע דאלאר וואס די פאר שרייבער האבען ביי איהם געבעטען. ער האט עס באטראכט פאר א מין „אינישיאיישאן פי״ — איינטריט־געלט צו

— אדרבא, פאַרקעהרט, טאָמער איז דאָס טאַקע ניט קיין קאַלטון, וועט איהר דאָס טאַקע תיכף וויסען, און דאַמאָלס ווייסט איהר וואָס צו טאָן. דאַמאָלס רופט אַ דאָקטאָר, אַ רופא. אָבער איצט... איצט קאָכט אויף דאָס גראָז אַזוי געדיכט זאָל זיין, עס זאָל זיך ציהען ווי אַ קליי; נעמט טיילט אָפּ עטליכע הערעלאָך און שמירט זיי איין און בינדט זיי איבער מיט אַ שנירעלע. ווען זיי זיך צונויפקלעפּען האָט איהר ניט וואָס צו פרעגען, דאָס זעהט מען בחוש, אַז דאָס איז אַ קאַלטון; אלא ניט? פּראָבירט אַ צווייטען מאָל איינשמירען און אַ דריטען מאָל. זעהט איהר, אויב אויפ׳ן דריטען מאָל קלעפּען זיך די האָר ניט צוזאַמען, איז דאָס אַ סימן אַז דאָס איז ניט קיין קאַלטון און איהר האָט שוין ניט וואָס צו זאָרגען. רופט יע אַ רופא, רופט ניט קיין רופא, די אויגעלאַך וועלען געזונד ווערען... מילא איך זאָג אייך מיין ראַטה און איהר טוט ווי איהר פאַרשטעהט.

— איך ווייס? — האָט שמואל׳קעליכע געקווייִנקעלט און איהר איז אַ ביסעל גרינגער געוואָרען אויפ׳ן האַרצען, — וואָס? די הערעלאַך, קאָן זיין, וועלען זיך ניט קאָנען צונויפקלעפּען, אויב דאָס איז נאָר ניט קיין קאַלטון.— איך ווייס? איך וועל זיך נאָך באַראָטהען מיט „מיינעם“.

• • •

שמואל׳קעליכע האָט זיך באַראָטען מיט „איהרען“ און ביי זיי איז געבליבען, אַז מען זאָל טאַקע פּאָלגען צירעל־באָסיען. פּאָרט, אַ אידענע אַ געניטע, אַן עלטערע... און צירעל־באָסיע האָט געהאַט רעכט: צום ערשטען מאָל אויסגיסען האָבען זיך די הערעלאַך אַזוי צונויפגעקלעפּט, אַז מען וואָלט זיי ניט צוריסען אפילו מיט קליעשטשעס. נאָר ווער וועט אויף זיך נעמען די אחריות און פאַנאַנדערדרייסען אָדער אָפּשערען אַ קאַלטון? עפּעס איז אַ קליינינ־קייט שפּילען מיט אַ מענשענס לעבען? דאָס קינד איז טאַקע גע־בליבען מיט איהר קאַלטען, און די אויגעלאַך? די אויגעלאַך — זיינען נאָך עד היום פאַרלאָפען...

די יום־טוב׳דיגקייט אויפ׳ן הארצען איז געווען גרויס גענוג, אז אויב טרינקען זאל טאקע זיין געטרונקען, און ער האט זיך אזוי פיעל אנגעהערט וועגען שאמפּאניער, אז עס איז געווען ניט מעהר ווי נאטירליך צו וועלען פייערען דעם יום־טוב מיט דער בעסטער משקה. און הגם אין דער מינוט האט ער פארגעסען פּרינציפּען און אראפּגענומען די האנט פון הארצען, האט ער זיך פארכאפּט, דערזעהענדיג וויפיעל מענשען עס זיצען ביים טישעל, צו וועלכען ער איז צוגעגאנגען, און ער האט שוין מיט א טאן נידעריגער, ווי איהם וואלט געשטופּט צו זאגען, ארויסגערעדט:

— מען דארף היינט טרינקען.

אלע אויגען האבען זיך גלייך א קעהר געטאן צו איהם און אלע ביים טישעל האבען אין איין קול אונטערגעכאפּט:

— יא, טרינקען!

די אויגען, וואס האבען אויף איהם איצט געקוקט, האבען פלוצים אנגעווארפען אויף איהם א מורא און ער האט זיך אינס־טינקטיוו געכאפּט מיט דער האנט פאר דער קעשענע, אזוי ווי ער וואלט אין זייערע אויגען איבערגעלייענט: „היט זיך פאר גנבים!“

ער האט זיך פארלארען און גענומען מורמלען שוין גאר ני־דעריג:

— יא, טרינקען.

— זעצט זיך! — האבען איינינע איינגעלאדען איהם צום טי־שעל, הגם עס איז געווען אונמעגליך צוצושטעלען נאך א שטול דארטען. — מאכט פּלאץ!

נייטהען וויים האט דערפיהלט, אז ער איז דא אריינגעפאלען, הגם ער האט קיינעם ניט געזאגט, אז מען זאל טרינקען אויף זיין רעכענונג. ער האט אויסדריקליך געזאגט, אז מען דארף היינט געהן טרינקען, און דאס איז נאר אן עצה טובה געווען. דערווייל האט ער זיך געאיילט צו ענטפערען:

— מען דארף ניט! מען דארף ניט! דא איז אויך גוט!

— אפשר טאקע הייסען געבען וויין? געוועהנליכער וויין קאסט דאך ניט אזוי טהייער — האט ער מיט זיך דערווייל גע־חשבונ׳ט.

יענע טישלאָך, וואו די שרייבער זיינען געזעסען. נאָר דאָס זיינען געווען די איינציגע פּאָר מאָל, וואָס ער האָט פאַרבויגען זיינעם אַ פּרינציפּ, און פון דעמאָלט אָן, ווען מען האָט געוואָלט אין דער שרייבערשער קאַוויאַרנע געבען אַ ביישפּיעל פון עפּעס אַ זאַך, וואָס איז שווער צו דערווייזען, האָט מען געזאָגט: עס איז אַזוי שווער ווי צו קויפען אַ הקפה ביי נייטהען ווייס.

און ווען דאָס איז גוט באַקאַנט געוואָרען צווישען די מיטגלידער פון דער קאַוויאַרנע, האָט מען פיעל מאָל געווענדעט זיך צו איהם נאָך אַ גמילות־חסד'ל פון־שפּאָס־וועגען.

עס פאַרשטעהט זיך, אַז ער האָט קיין געלט ביי זיך ניט גע־האַט. פיעלע זיינען געווען גרייט צו שווערען, אַז זיי האָבען איהם קיין מאָל ניט געזעהן אויסבייטען אַ דאָלאַר. ער האָט שטענדיג געהאַט פּונקט דאָס נויטיגע קליין־געלט, וואָס ער האָט געדאַרפט צאָהלען. און עס איז טאַקע געווען זיינער אַ פּרינציפּ ניט צו בייטען קיין אַסיגנאַציע פאַר אַלעמען אין די אויגען.

אויך האָט קיינער ניט געדענקט, אַז ער זאָל אין די לעצטע יאָהרען אימיצען מכבד זיין מיט אַ גלאָז טיי. און פון די פּראַסטיגע בליקען, וואָס די ווייטערס האָבען איהם געשאַנקען, איז נעווען צו זעהן, אַז אַ „טיפּ" איז אויך געווען נעגען זיין פּרינציפּ.

אויף מאָרגען, נאָכדעם ווי עס איז באַקאַנט געוואָרען, אַז אין רוסלאַנד איז געווען אַ רעוואָלוציע און די פריהמאָרגענדיגע צייטונגען האָבען שוין געבראַכט גענוג איינצעלהייטען צו פאַרטריי־בען יעדען צווייפעל איז נייטהען ווייס געקומען פריהער ווי גע־וועהנליך אין דער שרייבערשער קאַוויאַרנע. דעם גאַנצען וועג איז ער געגאַנגען מיט עלאַסטישע טריט און די טענער פון דער מאַר־סעליעזע האָבען מאַיעסטעטיש געקלונגען ביי איהם אין דער נשמה. די טיר אין דער קאַוויאַרנע האָט ער געעפענט מיט אַ ברייטקייט, ווי ביי „לפיכך" און איהם איז נאָך וואַרימער געוואָרען אויפ'ן האַרצען, ווען ער האָט דערזעהן די גליקליכע פּנים'ער, די שטראַ־לענדע אויגען פון די פאַרזאַמעלטע.

— היינט טרינקט מען שאַמפּאַניער! — האָט ער געוואָלט אויסשרייען צו אַלעמען.

איהר נחמה

איך האָב מרס. שאַפּירע שוין אַ לאַנגע צייט ניט געזעהן. זי איז איצט שוין געווען אַן עלטערע פרוי, נאָר די שפּורען פון איהר אמאָליגער זעלטענער שעהנקייט זיינען נאָך געבליבען אויף איהר געזיכט. עס איז געווען אַ גרויסע ענטוישונג פאַר אונז אַלעמען, ווען זי האָט חתונה געהאַט מיט אַזאַ לא יוצלח ווי איהר מאַן איז. מיר האָבען געוואָרט, אַז מיט איהר זעלטענער שעהנקייט, מיט איהר פיינעם הומאָר, מיט איהר געזונטען שכל, וועט זי אויסהאַקען אַ שידוך, וואָס אַלע וועלען איהר מקנא זיין, און אויס־געלאָזט האָט זיך, אַז זי האָט חתונה געהאַט מיט בעני שאַפּירע, וואָס האָט ניט געטויגט ניט צו גאָט און ניט צו לייט. די ערשטע יאָהרען נאָך דער חתונה האָט זי געהאַט אויף איהם אַן איינפלוס און ער האָט זיך אָנגעהויבען צו מענשלען און איין צייט איז זיי שוין געגאַנגען גאַנץ גוט. נאָר שפּעטער האָט זיך איהר איינפלוס אָפּגעריבען און ער האָט גענומען בויען אויף זיך. און אַזוי ווי ער האָט ניט געוואוסט פון זיינע הענט און פיס, איז באַלד פון אַלץ אַ תל געוואָרען. און אַזוי האָבען זיי אָפּגעפּלאָגט זיך זייער גאַנץ לעבען.

איצט האָב איך איהר געטראָפען זיצען פאַר אַ קליינע סטאָרקע. זי איז געזעסען אויף אַ שטול ביים סאַמע עק סיידוואָק, מיט'ן פּנים צום סטאָרקע.

— וואָס טהוט איהר דאָ? — האָב איך געפרעגט.

— מיינער האָט באַשלאָסען, אַז פון דאַנען דאַרף קומען אונ־זער גליק, — האָט זי געענטפערט מיט אַ לייכטען הומאָר. — איהר וועט אַריינגעהן אין סטאָר?

— און וואו איז מר. שאַפּירע?

עס האָט זיך אָנגעהויבען א רוקעניש פון שטולען, און ענדליך האָט ער זיך אוועקגעזעצט ביים נעקסטען טישעל, אָדער אַזוי, אַז ער איז אויסגעקומען צווישעןביידע.

ער וועט הייסען דערלאַנגען וויין. ניט אַלע מאָל מאַכט זיך אַזאַ יום־טוב. און ער האָט א רוף געטאָן:

— וועיטער!

— וועיטער! וועיטער! וועיטער! — האָבען אַלע איהם אונ־טערגעהאָלפען.

די דאָזיגע שטימען האָבען איהם אין גאַנצען אויסגעניכטערט פון דער שמחה. איהם האָט אויסגעוויזען, אַז דאָס איז דער געשריי פון רויב־פויגלען, ווען זיי דערטאַפּען זייער קרבן.

איהם זיינען געבליבען נאָר עטליכע סעקונדען און ער האָט געדאַרפט טראַכטען שטאַרק, ווי אַזוי אַרויסצודרעהען זיך דערפון. אָבער שאַ! האָט ער זיך פאַר אימיצען אַרויסגעכאַפּט מיט׳ן וואָרט „וויין“? ער האָט נאָר געזאָגט „טרינקען“, און ווען דער וועיטער איז צוגעקומען האָט ער זיך האַלב געווענדעט צו איהם און האַלב צו די פאַרזאַמעלטע אַרום טישעל געזאָגט:

— היינט איז א יושר צו טרינקען וויין. —

— יאָ, יאָ! — האָבען אַלע אונטערגעכאַפּט.

— און איך וואָלט היינט, דאַכט זיך, געטרונקען —

— יאָ, יאָ! היינט איז דער טאָג פון אַלע טעג.

— נאָר איך טרינק קיין וויין ניט! דאָס איז געגען מיין פּרינציפּ!

— אַה, פּרינציפּ! — האָבען אַלע אויסגעזונגען אין איין כאָר.

— מען דאַרף איהם מתיר־פּרינציפּ זיין! — האָט אימיצער גע־שפּאַסט.

— נאָר, מילא, וועלען מיר טרינקען טיי. פּרעגט, ווער וויל טיי!

קיינער האָט קיין טיי ניט געוואָלט. נאָר מען האָט זיך באַ־טראַכט, אַז יעדע גלאָז וועט זיין א ניקעל פון זיין קעשענע, האָט דער גאַנצער עולם ביים טישעל געטרונקען טיי אויף זיין רעכענונג.

א סדרה „ביזנעס־קורס”. עפּעס זיינער א חבר׳ס א חבר האָט גענומען אַזאַ קורס. איך האָב ניט אין גאַנצען פאַרשטאַנען, וואָס דאָס איז אַזוינס, נאָר אַזוי ווייט האָב איך באַגריפען, אַז דאָס האָט צו טאָן מיט ביזנעס, און דאָס איז מיר דוקא געפעלען געוואָרען. נאָר מעהר ווי דריי חדשים האָט ער אין סקול ניט אויסגעהאַלטען און ערקלעהרט, אַז דאָס איז אַ געשעפט פאַר מיידלאַך, אָבער ניט פאַר איהם. פאַרשטעהט זיך, אַז איך און די עלטערע שוועסטער האָבען מיט איהם אַריינגע׳טענה׳ט, געגעבען איהם א גאָב, נאָר עס האָט אַזוי פיעל געהאָלפען, ווי צו טענה׳ן מיט זיין טאַטען.

— איהר האָט אויסגעלאָזט אייב׳ן, — האָב איך באַמערקט מיט א שמייכעל.

— וואָס מיינט איהר? — האָט זי געפרעגט, ניט פאַרשטעהענדיג מיין באַמערקונג.

— איך מיין, אַז גע׳טענה׳ט מיט איהם האָבען ניט נאָר איהר און אייערע צוויי טעכטער, נאָר אייב האָט אויך א חלק גענומען אין דעם.

— ניין, — האָט מרס. שאַפּירע געזאָגט מיט א פּלעצליכער ערנסטקייט. — ער ניט. ער זאָגט קיין וואָרט ניט דעם ברודער. עס זיינען פאַראַן קינדער וואָס ווערען, דאַכט זיך, געבאָרען סטאַלנע מענשען. און אייב איז אַזאַ קינד. ער קוקט אויף סעמ׳ן רחמנא לצלן, ווי אויף א קראַנקען, און בשעת מיר אַלע זיינען געגען איהם, קוקט ער אויף איהם מיט גרויס רחמנות. אָפט אַז איך דערזעה אייב׳ס בליק, ווער איך מיט אַמאָל שטיל, אַזוי ווי איך וואָלט שטום געוואָרען, הגם ווער נאָך ווי איך פאַרשטעה זיך אויף דער דאָזיגער קראַנקהייט. איך האָב גענוג צייט געהאַט אויסצושטודירען זייער טאַטען.

— און אייער מאַן, — וואָס זאָגט ער דערצו?

— אָט דאָס איז דאָס שעהנסטע. דער טאַטע איז שוין אויף איהם גאָר א גרויסער מבין, און ער קען איהם בשום אופן ניט פאַרצייהען זיין שוואַכקייט און אַזוי גיך ווי זיי קומען זיך ביידע צוזאַמען, הויבט זיך אָן א גיהנום און מיר ווייסען ניט וואו אַהינ־

— ער איז אומעטום, נאָר ניט אין סטאָר, — האָט זי געענט־פערט, אָבער אָהן אַ שום ביטערניש.

זי איז שוין לאַנג געקומען צום שלום, אַז איבערמאַכען דעם מאַן קען זי ניט און זי האָט עס גענומען פילאָזאָפיש.

— הייסט עס, אַז עס איז אַלץ ווי געווען?

— דאָס קען מען ניט זאָגען. איהר פאַרגעסט די קינדער.

איך האָב אויף איהר אַ קוק געטאָן מיט אַ בליק, וואָס האָט געוויזען, אַז איך האָב ניט פאַרשטאַנען וואָס זי האָט געמיינט.

— מיר האָבען אַ צווייטע עדישאַן, — האָט זי מיר ערקלעהרט. — דזשאָ איז צוויי טראָפּען דער טאַטע, און אפשר האָט ער איהם נאָך איבערשטיגען.

— דאָס איז דער מוזיניק?

— אָה, ניין. איינ איז שוין גאָר ניט געראָטען אין טאַטען. ער איז איצט אַלט זעכצעהן יאָהר און פאַרדינט שוין צוועלף דאָ־לאַר אַ וואָך. ער ווייסט גאָרניט, וואָס דאָס הייסט זיצען רוהיג, און ווי יונג ער איז, פאַרשטעהט ער די גאַנצע לאַגע. אויף איהם רייסט מיר דאָס האַרץ. ער טראָגט שוין אויף זיינע יונגע פּלייצקעס דעם שווערען יאָך פון שטוב. ער ברענגט יעדען סענט אַהיים און אָהן איהם ווייס איך ניט ווי מיר וואָלטען זיך אויסגעקירעוועט. די סטאָרקע גיט ניט אפילו וואַסער אויף קאַשע.

— הייסט עס, אַז דער עלטערער איז אוועק אין טאַטען.

— יאָ, סעם איז מיט צוויי יאָהר עלטער פון איינ׳ן און שוין עטליכע יאָהר, ווי ער זוכט עפּעס צו טאָן, און האָט זיך נאָך ניט אויסגעקליבען. אָנפאַנגס האָט ער חשק געהאַט צו זיין אַן אָפיס־באָי. האָב איך מיט איהם אריינגע׳טענה׳ט, וואָס וועט דאָס זיין פאַר אַ תכלית. דעמאָלט האָבען מיר נאָך געקענט אַפּרייסען עט־ליכע דאָלאַר און איהם אויסלערנען עפּעס. איז ער אָבער געווען איינגעשפּאַרט, אַז ער וויל דוקא אַן אָפיס. און ווען איך האָב געזעהן, אַז מיר וועלען מיט איהם גאָרניט קענען מאַכען און געזאָגט איהם, אַז אויב ער וויל דוקא אַן אָפיס, זאָל זיין אַן אָפיס, האָט ער זיך פלוצים ארומגעזעהן, אַז אַן אָפיס־באָי דאַרף ארומ־לויפען און דאָס איז ניט פאַר איהם. נאָכדעם האָט זיך אָנגעהויבען

די אַלטע הויזען

מען האָט איצט אָפּגעגעסען מיטאָג און די דיענסט האָט אויפ׳ן טיש אַרויפגעשטעלט אַ קאָכעדיגען סאַמאָוואַר. די בעל־הבית׳טע האָט אָנגעהויבען צו אָנגיסען טיי, ווען דער קליינער גרישא האָט אומגעדולדיג אַ ציה געטאָן דעם זיידען פאַר דער פּאָלע און גע־זאָגט:

— קום, דיעדושקאַ.

— איך וועל נאָך אַ גלאָז טיי אויסטרינקען.

— קום, קום! דו שפּעטער „פּיאַטשען“ טיי.

און דער אַלטער שמואל דוד האָט זיך מעהר ניט געדונגען און האָט זיך געלאָזט געהן נאָך גרישא׳ן אין קינדער־צימער.

— איהר ווילט גאָר קיין טיי ניט? — האָט די שנור געפרעגט.

— זאָל זיין, זאָל זיין! — האָט שמואל דוד געענטפערט און די טיר פון קינדער־צימער האָט זי פאַרמאַכט הינטער איהם.

אַלע האָבען זיך ביים טיש איבערגעקוקט און זייערע פּנים׳ער האָבען אויסגעדריקט אַ פאַרוואונדערונג.

— וואָס איז דאָס פּלוצים געשעהן מיט גרישא׳ן? ער האָט דאָך ניט געקענט ליידען דעם פאָטער און פלעגט פון איהם אַנט־לויפען, ווי פון דעם רוח? — האָט סאָפיע געפרעגט איהר מאַן, דר. גאָלדענבלום.

— איך פאַרשטעה ניט. — האָט דער דאָקטאָר געענטפערט קורץ.

— האסטו באַמערקט, אַז גרישא מאַטערט זיך צו רעדען מיט׳ן זיידען אידיש? נאָך אַ גלאָז?

סאָפיע האָט זיך פּלוצים צולאַכט.

— עס איז אַ „פּאַטיעכע“ צו הערען, ווי גרישא רעדט מיט איהם אידיש.

צוטאָן זיך, און פּונקט ווי דער טאַטע איז אַ מבין אויפ׳ן זוהז, אַזוי איז דער זוהן אַ מבין אויפ׳ן טאַטען, און די סצענעס הויבּט אַלע מאָל אָן דער טאַטע. דער טאַטע האָט אַן אויג אויף סעמ׳ן און סעם האָט אַן אויג אויפ׳ן טאַטען און קיינער פון זיי שאַנעוועט ניט דעם צווייטען. איהר ווייסט דאָך, מיינער האָט אַ טבע צו מיינדען יעדען איינעמס ביזנעס און מען קען איהם קיין מאָל ניט געפינען אין זיין אייגענע ביזנעס. נו, טרעפט דאָך אָפט, אַז מען דאַרף האָבּען נויטיג דעם האַר אַליין און מען ווייסט אפילו ניט וואו איהם צו זוכען. נו, נו! דאָ וועט זיך שוין מיינער ניט נאַרען, ווען ער וועט זיך ענדליך באַווייזען. סעם עפּענט אויף איהם אַ מויל און גיט אַזאַ גאַב, וואָס קיינער פון אונז וואָלט ניט געוואַגט. אַט צוליעב וועמען אַלע דאָ דאַרפען ליידען. ער מיינט דאָך ניט, אַז די ביזנעס וועט זיך אַליין פיהרען. און אַזוי ווי ער האָט געפיהרט, אַזוי האָט ער. מענשען האָבען זיך דאָ אַרויפגעאַרבייט און באַזאָרגט זיך און די קינדער און די קינדס־קינדער, און דאָ לעבט מען ווי הינט, ווייל איהם ווילט זיך אַרומלויפען, און אַזוי ווייטער, און אַזוי ווייטער.

דער קאַמיזם דערפון האָט אַפּעלירט צו איהר חוש פון הומאָר און איהרע אויגען האָבּען די גאַנצע צייט געלאַכט, אַזוי ווי דער בּראָד וואָלט געווען ניט איהרער, נאָר עמיצען אַנדערש. איך האָב זיך ניט געקענט איינהאַלטען און האָב באַמערקט:

— איך זעה, אַז איהר באַטראַכט עס ווי אַ קאָמישע זאַך.

— וועל, וועל. די שאַרפקייט פונ׳ם בּראָד האָט זיך מיט די יאָהרען אָפּגעריבּען. אין די יונגע יאָהרען האָב איך אַ סך טרעהרען דערויף פאַרגאָסען, נאָר שוין לאַנג ווי איך האָב אויף דעם אַ מאָך געטאָן מיט דער האַנט.

— יאָ, אָבער אייער סעם. —

— מיר דאַכט זיך, אַז איהר באַגרייפט אויך ניט די סיטואַציע, — האָט זי געענטפערט און איהרע אויגען האָבען נאָך מעהר געלאַכט. — איך האָב, גאָט צו דאַנקען, פינף קינדער, און וואָס וואָלט איך אַ שטייגער געטאָן, אַז אַלע זאָלען זיין געראָטען אין טאַטען? דענקט איהר ניט, אַז איך האָב פאַר וואָס צו דאַנקען דעם אויבערשטען, ווען נאָר איינער איז אַוועק אין דעם טאַטען?

ער האט געלייענט דאס בלאט אדער אריינגעקוקט אין א השכלה־ביכעל.

ער האט ניט באמערקט, ווי זיין שוואכע ווייב האט אליין אויך אנגעהויבען צו קריגען א פנים פון אויסגעטריקענטען לעדער און איז מיט יעדען יאהר אזוי איינגעשרומפען, אז מען האט געפרעגט: וואו האלט זיך ביי איהר דער נפש? און ער איז געווען שטארק איבערראשט, ווען זי איז מיט אמאל קראנק געווארען און ניט געקענט אויפהויבען זיך פון בעט.

נאך דער ווייבס קראנקהייט האט די עלטערע טאכטער אויף זיך ארויפגענומען דעם יאך פון דער פרנסה, און זי האט דאס גע־שיקט דעם אינגערן ברודער שטודירען און א מאמע געווארען צו די קינדער, און שמואל דוד האט אלץ אויסגעשריבען דעם „המליץ", און דערצעהלט חדושים פון דער ברייטער וועלט.

און די קינדער זיינען אלע אויסגעוואקסען מיט א ביטערקייט געגנען דעם פאטער, און ווען דער זוהן האט אויסגעשטודירט, חתונה געהאט און זיך באזעצט אין דער גרויסער שטאדט און אנגעהויבען צו פראקטיצירען, איז די עלטערע שוועסטער געבליבען נאך מיט'ן טאטען, ווייל די אינגערע האבען חתונה געהאט. דר. גאלדענבלום האט איהר געשריבען, אז זי האט שוין גענוג געארבייט און זאל קומען צו איהם. די קראם האט מען פארקויפט און זי מיט'ן פאטער האבען זיך אריבערגעקליבען צום זוהן אין דער גרויסער שטאדט.

שמואל דוד'ן האט קיין זאך ביים זוהן ניט געפעהלט, דאס הייסט, וואס איז שייך צום עסען, טרינקען, קליידונג האט ער בעסערס קיין מאל ניט געהאט און האט גאר ניט געקענט ווינשען בעסער, נאר די ראליע פון דעם אויטאריטעט האט דא אין גאנצען אויפגעהערט. ער האט דא קיינעם קיין חידושים ניט געקענט דערצעהלען און עס איז ניט געווען ווער עס זאל איהם באוואונדע־רען. ער האט דא שטארקער דערפיהלט די קאלטקייט פון די קינדער און זיין קענטשאפט איז בטל ומבוטל געווארען אין דער אטמא־ספערע פון דעם דאקטארס הויז.

דר. גאָלדענבלום האָט קיין זאַך ניט געענטפערט. איהם איז געווען ניט אָנגענעהם צו רעדען וועגען זיין פאָטער. ער האָט אויף איהם געהאַט אַ האַרץ.

ער, ווי די אַנדערע קינדער, זיינען געווען שטאַרק צוגעבונדען צו דער מוטער. זי איז געווען אַ שוואַכע פרוי, און דער גאַנצער עול פון פּרנסה איז געלעגען אויף איהר. דער פאָטער האָט קיינמאָל ניט געוואָלט איינטונקען אַ פינגער אין קאַלטע וואַסער, און האָט זיך שטענדיג אַרויסגעמאַכט פון אַזעלכע וואָכעדיגע זאַכען, ווי זאָרגען וועגען חיונה. אין זיין שטעדטעל איז ער אפשר געווען דער איינציגער, וואָס האָט פאַרמאָגט אַ תנ״ך מיט׳ן באור און איז געווען פון די ווענינֻע, וואָס האָבען אויסגעשריבען דעם „המליץ“. דאָס האָט איהם געגעבען די מעגליכקייט צו רעדען מיט אויטאָריטעט וועגען דער גרויסער ברייטער וועלט, און צו זיינע ווערטער האָט מען זיך צוגעהערט און זיין מיינונג האָט מען געפרעגט.

און ער האָט בעסער ליעב געהאַט צו בלייבען נאָכ׳ן דאַווענען אין בית־המדרש און פאַרשפּרייטען צווישען עולם אַזעלכע ידיעות, פון וועלכע זיי האָבען מויל און אויערען געעפענט. איהם איז געפעלען געווען די באַוואונדערונג, וואָס ער האָט פון זיינע שטעדטעלדיגע אַרויסגערופען און עס איז געווען וויירעך פאַר איהם, ווען זיי האָבען געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ:

— אי־אי־אי, איז ער אַ קענער!

די לעדער־קראָם אין ראַפּשאַנסקער מאַרק, פון וואַנען ער האָט זיין פּרנסה געצויגען, איז איהם אויסגעקומען זעהר וואָכעדיג. דינגען זיך מיט אַ שוסטער אָדער מיט אַ פויער וועגען אַ שטיקעל לעדער איז געווען אַ צו נידעריגע זאַך פאַר אַ מענשען מיט אַזעלכע ברייטע ידיעות. פאַר אַ אידענע פּאַסט זיך בעסער אַזאַ מין באַשעפטיגונג און זיין ווייב איז טאַקע געניטער אין דעם אויך, ווייל איהרע עלטערן האָבען אויך געהאַלטען אַ לעדער־קראָם.

ער פלעגט יעדען טאָג, געהענדיג פון בית־המדרש, אַריינקומען געוואויר ווערען אין קראָם און כמעט יעדעם מאָל געמאַכט די באַמערקונג, אַז דער ריח פון די לעדער איז די ערגסטע זאַך אויף דער וועלט, און איילען זיך וואָס גיכער אוועקצוגעהן אַהיים, וואו

מעהר איז ער שוין אויף דער טאלקוטשקע ניט געגאנגען, נאר יעדעס מאל ווען די טאכטער אדער דער זוהן, אדער די שנור האט איהם מיט עפעס דער׳רנז׳ט, האט ער גלייך אפגעשניטען:

— גוט, איך קען מיין שטערטעל באשטעהן. איך דארף קיי־נעם ניט האבען. איך וועל ארויסגעהן אויף דער טאלקוטשקע מיט אלטע הויזען.

דער קליינער גרישא האט אנגעזאפט די ביטערקייט פון די ארומיגע געגען שמואל דוד׳ן און ביי איהם האט זיך דאס אויס־געדריקט אין אן אפענער שנאה צום זיידען. ווען דער אלטער האט איהם געוואלט א גלעט טאן, האט ער זיך מיט פאראכטונג אפ־געקעהרט פון איהם. האט איהם־דער זיידע עפעס געבראכט, האט ער עס בשום אופן ניט געוואלט נעהמען.

— די קליינע קייען וואס די גרויסע שפייען, — האט שמואל־דוד געזאגט מיט תרעומות.

נאר פלוצים האבען זיך די באציהונגען צווישען דעם זיידען און אייניקעל אין גאנצען געענדערט. געשעהן איז דאס, נאך א סצענע צווישען דוד שמואל און זיין טאכטער, א סצענע וואס האט זיך געענדיגט מיט דעם אלטען פזמון:

— איך נעהם אלטע הויזען און געה אויף דער טאלקוטשקע.

גרישא האט באמערקט, אז אזוי ניך, ווי דער זיידע רעדט ארויס די דאזיגע ווערטער, נעהמט אפ דער לשון ביי די אנדערע און דאס האט איהם פאראינטערעסירט. ער איז אוועק צו דער מומע און געפרעגט איהר, און זי האט בייז געענטפערט:

— איך וויים ניט.

גרישא איז אוועק צו דער מאמען און פון איהר האט ער אויך געקראגען דעם זעלביגען ענטפער. די דיענסט מארוסיא האט גע־קוועטשט מיט די פלייצעס און געזאגט, אז זי פארשטעהט ניט. די נייגעריגקייט איז געווארען אזוי שטארק ביי גרישא׳ן, אז ער האט אפגעהיט א שעת־הכושר, איז צוגעגאנגען צום זיידען און איהם געפרעגט די באדייטונג דערפון. דער זיידע האט איהם ער־קלעהרט, נאר ניט פארשטענדליך גענוג, און גרישא איז אזוי לאנג צו איהם צוגעשטאנען מיט פראגען, אז ער איז מיט איהם אריין

א שטומער פּראָטעסט האָט זיך אויפגעהויבען ביי איהם אין הארצען געגען דער אומדאנקבארקייט פון קינדער און האָט גענומען זוכען פּלענער, ווי אזוי צו שטעלען זיך אויף זיינע אייגענע פיס און ניט דארפען אנקומען צום זוהן.

איינמאָל איז ער ארויף אויף דער „טאָלקוטשקע" און האָט דערזעהן, ווי א איד האָט ארומגעשפּאצירט אהין און צוריק מיט א פּאָר אלטע הויזען איבער'ן ארעם. הגם אויף דער טאָלקוטשקע איז שטענדיג א יריד, האָט שמואל דוד קיין אנדער זאך ניט גע־זעהן, ווי נאָר דעם אידען מיט די פּאָר אלטע הויזען איבער'ן ארעם. ער איז נאָך עטליכע מאָל געקומען און זיך אלץ צוגעקוקט צו דעם ראָזיגען אידען מיט די פּאָר אלטע הויזען. און ענדליך איז ביי איהם א באשלוס געפאסט געוואָרען: ער וועט אויך ארויס אויף דער טאָלקוטשקע מיט אלטע הויזען. די ארבייט איז א גרינגע און ער וועט זיין זיין אייגענער בעל־הבית.

ער האָט אין דער היים קיין וואָרט ניט געזאָגט, אפּגעזוכט עטליכע פּאָר אלטע הויזען און איז מיט זיי אוועק אויף דער טאָל־קוטשקע.

נאָך דעם זעלביגען טאָג איז דער זוהן און די שנור און די טאָכטער דערפון געוואויר געוואָרען. און ווען ער האָט זיך צו־ריקגעקעהרט אהיים זיינען אלע אויף איהם אנגעפאלען.

— וואָס פעהלט דיר דאָ ביי מיר? — האָט זיך דער זוהן גע־בייזערט. — דו האָסט ניט גענוג צו עסען, צו טרינקען? עס פעהלט דיר א בגד? דיר פעהלט געלט?

— וואָס ווילסטו? — האָט די עלטערע טאָכטער מיט פאר־צווייפלונג געשריען, — אונז אויך טרייבען אין דער ערד פאר דער צייט, ווי דו האָסט די מאַמען געטריבען?

שמואל דוד האָט ניט געהאט וואָס צו ענטפערען. די באַ־שולדיגונג פון דער טאָכטער האָט איהם אזוי געטראָפען, אז ער איז א צומישטער געוואָרען. דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל וואָס ער האָט געהערט, אז אויף איהם וואַרפט מען די שולד פון זיין ווייב'ס פריהצייטיגען טויט.

די אומזיסטע טיי־טרינקערין

(אַ בילד פון אַ מיידעל, וואָס האָט זיך גענומען די רעכטע פּנים מאַנסביל, און ערלויבט איהם ניט, וואָס זי ערלויבט זיך אַליין).

זי איז ניט געשטאַנען אין אונזער האָטעל, נאָר זי פלעגט קומען אַהער עסען, און עסען פלעגט זי קומען ניט דריי מאָל אַ טאָג, אפילו ניט איין מאָל אַ טאָג, נאָר ווען עס האָט זיך געמאַכט, און דעריבער האָט מען איהר געזעצט, וואו עס איז געווען אַ לעדיגער פּלאַץ ביי א טיש.

עטליכע מאָל איז זי געזעסען ביי מיין טיש, איז שוין ביים צווייטען מאָל האָט זי גערעדט מיט אזא צוטרויליכקייט, אַזוי ווי זי וואָלט יעדען ביי אונזער טיש געקענט מי יודע ווי לאַנג.

ענגליש האָט זי גערעדט ניט נאָר ווי א געבאָרענע אַמעריקאַנערין, נאָר זי האָט געברויכט אַ העכערע שפּראַך; זי האָט אויך גערעדט דייטש און אויך פאַרשטאַנען פראַנצויזיש. זי האָט אַרויסגעוויזען אַ באַהאַווענטקייט אין דראַמע און מוזיק.

אַנגעטאָן איז זי געווען איינפאַך און שטיל. אפילו די האָר זיינען געווען פאַרקאַמט גלאַט און זי וואָלט געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ שטילע און בנעימות׳דיגע מיידעל, ווען ניט איהרע ברענענדיגע אויגען און אַ האַרטער אויסדרוק אין איהר געזיכט.

זי איז געווען איינע אַליין ביים סי־שאָר און עס האָט זיך באַלד אַרויסגעוויזען, אַז זי שטעהט ערגעץ אין אַ פּריוואַטע הויז, אָהן באָארד, און ווען עס מאַכט זיך ניט קיינער, וואָס זאָל איהר איינלאַדען צום עסען, קומט זי אין האָטעל צום סאַפּער.

שוין פון דעם צווייטען מאָל פון אונזער באַקאַנטשאַפט האָט זי אונז אָנגעהויבען צו דערצעהלען איהרע באַגעגענהייטען פון דעם

אין צימער און געוויזען איהם באשיינפּערליך, ווי אזוי מען האַנ־דעלט מיט אַלטע הויזען. דאָס איז אזוי געפעלען געוואָרען גרי־שאַ׳ן, אז ער האָט אויסגעשריען מיט התפעלות:

— איך מיט דיר איגראַיען אין טאלקוטשקו.

און פון יענעם טאָג אַן, ווי נאָר גרישאַ איז צוגעטראָטען צו שמואל דוד׳ן, אז זיי זאָלען ביידע שפּילען, פלעגט דער אלטער אוועקוואַרפען האַק און פּאַק און אוועק מיט איהם אין קינדער־צימער און געוויזען איהם, ווי מען האַנדעלט מיט אַלטע הויזען. ביי דעם קליינעם גרישאַ איז אויסגעקומען, אַז ביי אַזאַ מין האַנ־דעל דאַרף מען אויסשטעלען די ברוסט, פאַרוואַרפען דעם קאָפּ אהינטער און רעדען אנגעבלאָזען. נאָר שמואל דוד איז געווען מעהר רעאַליסט און ער האָט דעם אייניקעל געלערענט, ווי צו האַלטען זיך און ווי צו רעדען, און גרישאַ האָט געפאַלגט און צו־געהערט זיך צו איהם, ווי צו אַ גרויסען אויטאָריטעט.

און שמואל דוד האָט ענדליך געפונען זיין ריכטיגע אויפגאַבע און זיין אויטאָריטעט איז צוריקגעשטעלט געוואָרען, הגם ניט ווייטער פון קינדער־צימער.

און דער זוהן און די שנור און די טאָכטער האָבען אַלץ ניט געקענט פאַרשטעהן, פון וואַנען האָט זיך פּלוצים גענומען די ליעבע פון גרישאַ צום זיידען און פון וואַנען שטאַמט שמואל דוד׳ס פּלוצ־ליכע צופרידענהייט, ווייל פון דעמאָלט אַן האָט ער אויפגעהערט צו רייסען זיך צו דער טאַלקוטשקע.

מען געווארען, אז דאס איז א מיידעל וואס האט אזוי ווייט פאר־געסען איהר שאנד, אז זי דערצעהלט נאך אלעמען פון איהרע שעהנע מעשים. עס האבען זיך אפילו געהערט מיינונגען, אז פאר איהר איז קיין פלאץ ניט אין דעם האטעל.

און עס איז געווען מערקווירדיג, ווי זי האט אפילו ניט באַ־מערקט, ווי מען קוקט קרום אויף איהר. און ווען זי האט ניט געהאט קיין איינלאדונג ערגעץ מיט א יונגענמאן אויף א סאפּער, איז זי אומגעשטערט געקומען אין אונזער האטעל. און איינמאל נאכ׳ן סאפּער, ווען זי האט קיינעם ניט געהאט, וואס זאל איהר באטש נעהמען צו מואווינג פּיקטשורס, האט זי ביים טיש באַ־מערקט:

— איך האב היינט ניט מיט קיינעם אויסצוגעהן. איך וועל דארפען קריגען דא עפּעס א „דזשאני“. און ווירקליך נאכ׳ן עסען, אנשטאט אוועקצוגעהן אהיים, ווי זי האט עס שטענדיג געטאן, איז זי געבליבען זיצען אין האטעל אויף דער וועראנדע אין דער האפנונג, אז זי וועט דא געפינען עמיצען, וואס וועט מיט איהר ערגעץ געהן.

עס פארשטעהט זיך, אז אין דעם האטעל האט זי קיין „דזשאני“ ניט געקענט געפינען. ווען אפילו עס וואלט זיך געפונען א בעלן אויסצוגעהן מיט איהר דעם אבענד, וואלט ער עס ניט געטאן דער־פאר, וויסענדיג, וואס פאר א שלעכטע מיינונג מען האט דא וועגען איהר. און דאס ווייזט, אז זי האט אפילו ניט פארדעכטיגט, אז איהר באנעהמען זיך געפעהלט דא קיינעם ניט און מען קרי־טיקירט איהר שארף דערפאר.

און ווען זי וואלט זיך אנגעשטויסען ווי מען קוקט אויף איהר, וואלט זי באטראכט די מענשען אין אונזער האטעל אלס שלעכטע, ניט פארגינערס, אדער אלס אפגעשטאנענע מענשען.

זי איז ניט געווען קיין פארדארבענע מיידעל אין דעם זין, ווי די מענשען פון אונזער האטעל האבען אויף איהר געקוקט. זי וועט ניט ערלויבען אט די זעלביגע מענשען, וועלכע גיבען איהר א „גוד טאים“, אז זיי זאלען מיט איהר אן איבערינגען שטיף טאן. זיי דארפען זיין צופרידען וואס זי, א שעהנע, לעבעדיגע מיידעל,

לעצטען סאפער, וואס זי האט גענעסען אין דעם האטעל ביז דעם איצטיגען. אויפ׳ן ביטש האט זי זיך באקאנט מיט א יונגענמאן און זי איז מיט איהם געפאהרען כמעט דעם גאנצען טאג אין אן צטאמאביל און לאנטש האבען זיי געהאט דא און דא און סאפער האבען זיי געהאט דארטען און דארטען און זי האט געהאט זעהר א גוד־טאים.

און יעדעס מאל איז דער יונגערמאן, וואס האט איהר געגעבען די גוד־טאים, געווען אן אנדערער, און די באקאנטשאפט מיט זיי האט זי געשלאסען, בעת זי איז געלעגען אויפ׳ן ביטש, וואו זי האט פארבראכט מעהר ווי א האלבען טאג.

זי האט אויך געהאט טעג, ווען איהר גאנצע גוד־טאים איז באשטאנען דערין, וואס זי האט זיך געברענט אנטקעגען דער זון אויפ׳ן ביטש לאנגע, לאנגע שטונדען נאכאנאנד און אונטערגע־שפארט דאס הארץ מיט סענדוויטשעס.

און זי האט וועגען אלץ דערצעהלט, סיי וועגען איהרע גוטע טעג און סיי וועגען איהרע שלעכטע טעג. די נפקא־מינה איז נאר געווען אין דעם טאן. וועגען א גוטען טאג האט זי דערצעהלט מיט ווארעמקייט, מיט פארגעניגען, און וועגען א שלעכטען האט זי דערצעהלט מיט עפעס א תרעומות אויפ׳ן מין מאנסביל, וועלכער איז באשאפען געווען מיט׳ן איינציגען צוועק צו געבען איהר א „גוד טאים“ און וועלכער האט זיין אויפגאבע ניט ערפילט.

סוף דער צווייטער וואך איז זי איינמאל געווען זעהר אויפגע־רעגט און האט פאר אונז אויסגעגאסען איהר הארץ. זי האט גע־קראגען א ידיעה, אז צוויי באקאנטע קומען פון ניו יארק אויף איבער סוף וואך, איז נאר איינער פון די באקאנטע געווען א גע־ווינשטער, אבער דער צווייטער — ניט, און צוליעב דעם צווייטען איז זי דאס געווען זעהר אומרוהיג. עס האט זיך באלד ארויסגע־וויזען, אז דער ניט־געווינשטער באקאנטער איז דער יונגערמאן, וואס „געהט מיט איהר אוים“ און וועלכער איז שוין האלב פאר־רעכענט פאר איהר חתן.

עס איז גרינג צו פארשטעהן, אז אין האטעל האט מען אנ־געהויבען צו קוקען קרום אויף איהר. דער איינדרוק איז ביי אלע־

גראד דעמאָלט ניט געהאט קיין געווינשטען באַקאַנטען, נאָר דאָס איז ניט געווען די אורזאַך פון איהר צאָרן. זי האָט אונז ערקלערט, אַז זי פאַרדעכטיגט שטאַרק, אַז ער איז ערגעץ אַוועקגעפאָהרען צו האָבען אַ גוד טאַים, און זי וועט גלייך מאַכען אַ חקירה ודרישה, וואוהין ער איז געפאָהרען. זי וועט זיך ניט לאָזען פיהרען פאַר דער נאָז און איהר וועט מען די צייהנער ניט פאַררעדען מיט אַזעלכע פוילע תירוצים, ווי ביזנעס. אַה, זי קען די מענער! מען טאָר זיי די שיין ניט געטרויען! מען טאָר זיי פון אויג ניט אָפּ־לאָזען!

אין די עטליכע וואָכען, וואָס איך האָב פאַרבראַכט אין דער קאַונטרי האָב איך איהר געזעהן פיעלע מאָל און אין פאַרשידענע שטימונגען, נאָר דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל, וואָס איך האָב איהר געזעהן אַזוי אַנגעצונדען און אַזוי גיסען פעך און שוועבעל אויף די מענער פאַר זייער פאַלשקייט.

איך האָב אויף איהר געקוקט און ניט געקענט איהר באַגרייפען. איז דאָס אַ פּרוכט פון דער איבערראַשונג וואָס מיר האָבען דאָ פאַר פרויען, אָדער פון דער באַוועגונג וואָס דאַרף אַרויסברענגען די נייע פרוי.

איך בין צו קיין שלום ניט געקומען.

נעהמט אַן זייער איינלאַדונג פאַר אַ ראַיד אָדער פאַר אַ סאַפּער אָדער פאַר אַ טעאַטער, און דאָס וואָס זי פאַרברענגט מיט זיי איז אַ גענינענדע באַפרידיגונג פאַר דער הוצאה, אין וועלכער זי טרייבט זיי אַריין.

עס פאַרשטעהט זיך, אַז די ערשטע זאַך און די הויפּטזאַך איז צו קריגען אַ חתן. נאָר כל־זמן מען געהט ניט צו דער חופּה, קען מען האַלטען די אויגען אָפען, אפשר, ווער ווייסט, אפשר מאַכט זיך אַ בעסערע פּאַרטיע, און די בעסערקייט באַשטעהט אין דערין, אַז דער חתן זאָל האָבען מעהר געלט און מען זאָל קענען לעבען אַ גוטען טאָג.

אַ גוטער טאָג איז אַלץ וואָס זי ווינשט און צו וואָס זי שטרעבט. אָהן דעם גוטען טאָג איז דאָס לעבען גאָרניט ווערט. נאָר יאָגענדיג זיך נאָך דעם גוטען טאָג, פאַרגעסט זי אויף איין סעקונדע ניט, אַז זי טאָר דעם פּרייז ניט צאָהלען. די יאָגעניש נאָך דעם גוטען טאָג וועט איהר קיין מאָל דעם קאָפּ ניט פאַרדרעהען אַזוי, אַז זי זאָל זיך אויף אַ מינוט פאַרגעסען.

עס איז איבעריג צו זאָגען, אַז יענע וואָס געהען אויס מיט אַזעלכע מיידלאַך, רעכענען עס פאַר אַ מקח טעות און ניט זעלטען קומט אויס צו לייענען וועגען מיאוס׳ע סקאַנדאַלען, וואָס קומען דערפון אַרויס. נאָר אַזעלכע מיידלאַך, געוועהנליך, בויען זעהר פיעל אויף זיך און גלויבען, אַז זיי וועלען אָפּשניידען גלאַט.

און כל־זמן זיי האָבען דעם פּרייז ניט געצאָהלט און זיינען געבליבען אומזיסטע טיי־טרינקערינס, פאַרשטעהען זיי ניט, פאַר־וואָס מען זאָל אויף זיי קוקען קרום און שאַפען וועגען זיי אַ שלעכטע מיינונג.

עס איז כאַראַקטעריסטיש, וואָס די זעלביגע מיידעל, וועלכע האָט אַזוי אָפענהאַרציג דערצעהלט, ווי זי כאַפּט איהרע „דזשאַנים" און וואָס פאַר אַ „גוד טאַים" זיי גיבען איהר, האָט געברענט מיט אַ העלישען פייער, ווען אויף דער דריטער וואָך האָט זי געשריבען צו איהר האַלבען חתן ער זאָל קומען אויף סוף וואָך און ער האָט איהר געענטפערט מיט אַ דעפּעשע, אַז ער וועט איהר וואונש ניט קענען ערפילען, ווייל די ביזנעס וועט איהם ניט אַפּלאָזען. זי האָט

שטע ליפּ איז געווען אַזוי דעליקאַט געוועלבט, אַזוי ווי זי וואָלט געשאַפן געוואָרען פאַר קושען.

איין צייט איז זי אַ טאָג צעהן ניט געקומען אין סטיישאַן. איך בין בכיון געקומען מיט עטליכע מינוט פריהער און אָפּגע־וואַרט מיט עטליכע מינוט שפּעטער, נאָר זי האָט זיך ניט געזעהן. איך האָב געוואוסט, אַז איהר וואַקיישאַן האָט זי שוין געהאַט, ווייל אַנהויב אויגוסט זיינען אַוועק פופצעהן טעג, ווי זי האָט זיך ניט געוויזען און נאָכדעם איז זי געקומען אַ פאַרברוינטע, ווי אַ צי־גיינערקע. יעדען טאָג האָב איך זיך געפרעגט, וואָס האָט מיט איהר געקענט טרעפען און דאָס האָט מיר געמאַכט זעהר אומרוהיג. און ווען אויפ׳ן צעהנטען טאָג איז זי אַנגעקומען, ווען איך בין שוין געווען אין קאַר, האָב איך איהר מיין סיט אָפּגעטראָטען און אַליין ניט אָפּגעבענדיג זיך קיין רעכנונג איהר געפרעגט, וואָס אַזוינס איז מיט איהר געווען, אַזוי ווי מיר וואָלטען געווען אַלטע באַ־קאַנטע, און זי האָט אויך ניט געפונען פאַר אומפּאַסענד צו ענט־פערען מיר:

— איך האָב געהאַט די גריפּ.

פון דעם טאָג אָן איז שוין אונזער באַקאַנטשאַפט געוואָרען אַ נעהענטערע. מיר האָבען געלאַכט פון דער פּינקטליכקייט, מיט וועלכער מיר פלעגען קומען אין סטיישאַן און ווי אַזוי מיר האָבען געוואוסט, ווען איינער פון אונז איז קראַנק אָדער איז אויף וואַ־קיישאַן, אָדער פאַרשפּעטיגט אין אָפיס, אָדער פאַרזעסען די נאַכט פריהער צו שפּעט, אָדער געהאַט אַ סצענע ביים פריהשטיק. זי האָט מיר געזאָגט, ווען זי געהט צוריק פון אָפיס און איך פלעג קומען איהר באַגעגנען און צוזאַמען פאָהרען אַהיים. עטליכע מאָל זיינען מיר זונטאָג געפאָהרען מיט׳ן „באָס" צו סענטראַל פּאַרק, באַזוכט דעם מוזעי און געשפּיעלט זיך אין גאַרטען מיט די וועי־ווערקעס. איך האָב איהר אויך איינגעלאַדען אין טעאַטער, נאָר דערפון האָט זי זיך אָפּגעזאָגט.

עס איז פאַר איהר קיין סוד ניט געווען, אַז איך בין פאַרליבט אין איהר. הגם איך האָב נאָך דערווייל וועגען ליעבע קיין וואָרט ניט דערמאָנט. איך האָב יעדען טאָג אָפּגעלעגט מיין ערקלעהרונג

ווען דער צויבער איז אַריבער

מיין באַקאַנטשאַפט מיט איהר האָט זיך אָנגעהויבען אין סאַבוויי. מיר פלעגעןביידע פאָהרען יעדען טאָג דאַון טאַון און אונזער באַגעגעניש אין טריין פלעגט זיין מיט דער פּינקטליכקייט פון א זייגער.

איך האָב ניט געוואוסט ווער זי איז און זי האָט ניט געוואוסט ווער איך בין, און אונזער באַגעגעניש איז געווען ניט קיין אויס־גערעכענטע אָדער אָפּגערעדט. פּונקט צעהן מינוט נאָך אַכט, ווען איך בין אַריין אין סטיישאַן, האָב איך איהר שוין געטראָפען אויף דער פּלאַטפאָרם, אָדער זי איז אָנגעקומען אין א סעקונדע אַרום און געוואוינליך פלעגען מיר פאָהרען אין איין קאַר.

דאָס האָט אונז ביידען אויסגעוויזען קאָמיש און יעדעס מאָל ביי אַזאַ באַגעגעניש, פלעגען מיר זיך בייטען מיט א שמייכעל.

זי האָט געהאַט פּוכקע בעקלאַך און ווען זי פלעגט געבען א שמייכעל האָט מיר אויסגעוויזען, אַז די זון האָט אָנגעהויבען צו שיינען און פאַרשפּרייט א ליעבע וואַרימקייט. איבעריגענס, פון איהר גאַנצען וועזען האָט געשטראַהלט א זיסע וואַרימקייט און ווען איך האָב אויף איהר געקוקט האָט מיר אויסגעוויזען, אַז די גאַנצע וועלט איז בעסער, ליכטיגער און שעהנער. און ווען עס פלעגט זיך אַמאָל מאַכען, אַז זי איז ניט געווען אין דער באַשטימ־טער מינוט אין סטיישאַן, האָט די גאַנצע וועלט פאַרלאָרען איהר חן ביי מיר.

זי איז געווען פון מיטעלען וואוקס, מיט א קיילעכדיג פּנים, מיט שוואַרצע אויגען און נאָך שוואַרצערע גלידער, און מיט א הויט־פאַרב וואָס איז געווען א געמיש פון וויים און ראָז. די אויבער־

אמאָל דערפיהלט, אזוי ווי איך בין ביז יעצט געווען אַ נשמה, וואָס האָט ארומגעוואַנדערט אין עולם התוהו און וואָס האָט פּלוצים דערזעהן אַ מקום־מנוחה. די אינסטינקטיווע מורא צו פאַרלירען די בחור׳שע פרייהייט האָט מיך איצט אינגאַנצען אַפּגעלאָזט, און ווען זי האָט נעהענטער צוגערוקט איהר קאָפּ צו מיינעם ביים אָנ־צייגען מיט׳ן פינגער אויף איינעם פון די בילדער און איך האָב דערפיהלט איהר אָטעם אויף מיין געזיכט, איז שוין מיין באַשלוס געווען פאַרטיג.

און איצט איז אויף מיר אָנגעפאַלען גאָר אַן אַנדער מורא. עס האָט מיר איצט אויסגעוויזען, אַז זי וועט מיר אויסלאַכען פאַר ערקלעהרען איהר מיין ליעבע. איך האָב איצט אויסגעזעהן אין מיינע אייגענע אויגען עפּעס ווי אַ קליין באַשעפעניש נעגען איהר, און ווי קען איך גאָר וואַגען אויפצוהויבען צו איהר מיינע אויגען, איז זי דעם אָבענד געווען זעהר שעהן אין מיינע אויגען, איז זי דעם אָבענד געווען רייצענד, אזוי ווי זי וואָלט דעם גרעסטען טייל פון איהר שעהנקייט פריהער באַהאַלטען און איצט, צום ער־שטען מאָל אַנטפּלעקט פאַר מיר. איך בין געשטאַנען נעבען איהר און שטיל באַוואונדערט איהר.

אין טיר האָט זיך באַוויזען אַ געשטאַלט. העלען, אזוי האָט געהייסען די שעהנהייט, וואָס איך האָב באַוואונדערט, האָט זיך אַ קעהר געטאָן צו מיר און געזאָגט:

— דאָס איז מיין מוטער — און דאָס איז מר. —

דערביי האָט זי אָנגערופען מיין נאָמען.

איך האָב זיך אַ ריהר געטאָן צו קומען איהר אַנטקעגען, נאָר איך בין געבליבען שטעהן ווי אַ צועשמידטער. העלען׳ס מוטער האָט זיך קוים מיט אַ זייט דורכגעשפּאַרט דורך דער טיר און מיט אַ קאַטשקע טריט געלאָזט זיך געהן צו מיר. זי האָט גע־וואויגען אודאי דריי הונדערט פונט, אויב ניט מעהר, און די שווערע וואָג האָט איהר געשטערט צו געהן גלייך. איהר פּנים האָט געשטראַהלט פון שמחה, ווען זי האָט זיך אָנגערופען:

אויף מאָרגען. איך האָב זיך געפיהלט אַזוי גליקליך, אַז איך האָב דערווייל ניט געוואָלט קיין ענדערונג. און אפשר האָט דערין גע־שטעקט די אינסטינקטיווע מורא פון דעם פרייען בחור פאַר דעם פאַרהייראַטען לעבען.

און איינמאָל, ווען איך האָב איהר אָנגעבאָטען צו געהן אין טעאַטער, האָט זי מיט איהר זיסען באַצויבערנדען שמייכעל זיך אָנגערופען.

— ווייסט איהר גאָר וואָס? אַז איהר האָט אַ פרייען אָבענד, קומט אַריין צו מיר און איך וועל אייך פאָרשטעלען פאַר מיינע עלטערען, נאָר קומט ניט שפּעט, וועלען מיר קענען פאַרברענגען אַ פּאָר שעה.

איך האָב זיך אָנגעכאַפּט מיט ביידע הענט אָן דער איינלאַדונג.

— איהר דאַרפט ניט מיינען, אַז איהר זייט אַ פרעמדער ביי אונז אין דער היים, — האָט זי געזאָגט מיט איהר שמייכעלע — הגם איהר זייט ביי אונז נאָך קיין מאָל ניט געוועזען און קיינער פון אונזערע האָט אייך נאָך קיין מאָל ניט געזעהן, זייט איהר שוין ביי זיי אַן אַלטער באַקאַנטער. זיי קענען אייך נאָך פון דער צייט, וואָס מיר פלעגען זיך נאָך שטום באַגעגענען אין סטיישאַן. איך פלעג זיי יערען טאָג אָפּגעבען אַ גרוס פון אייך.

אויף מיין קלונג איז זי אַליין אַרויסגעקומען און האָט מיר אַריינגענומען גלייך אין זאַל, גענומען מיר ווייזען די בילדער, וואָס זי האָט אַליין גענומען מיט איהר קאָדאַק. דאָס זיינען געווען מייסטענס בילדער פון זיך אַליין, אין פאַרשידענע פלע־צער. אויף אַ דאַך מיט אַ קוימען אַלס הינטער־גרונד, אָדער אונ־טער אַ בוים, אָדער אויף אַ באַנק אין גאָרטען, אָדער אויפ'ן זאַמד ביים ברעג ים. אַ פּאָר בילדער, דאָס הייסט אַ פּאָר פלעצער האָב איך דערקענט, ווייל איך בין געווען דערביי, און ווי יונג אונזער באַקאַנטשאַפט איז ניט געווען, האָבען מיר שוין געהאַט געמיינזאַמע ערינערונגען, וואָס האָבען אָהן אונזער אייגענעם וויסען געשפּונען די פעדים צו פאַרקניפּען אונזערע נשמות. עפּעס אַ בענקעניש וואָס איז געווען אָנגעזאַפּט מיט דער וואַרימקייט פון באַקוועמליכקייט פון וואָס מען רופט היים, האָט מיך אַרומגעכאַפּט. איך האָב מיט

אָהן אַן אויג

אייזיק רעם גאָלדשמיד׳ס קינדער האָבען שוין אָנגעהויבען אונ־טערצעוואַקסען, ווען ער האָט זיך פאַרדרעהט אין זיין דזשולערי ביזנעס, אַז ער איז געצוואונגען געווען צו באַנקראָטירען. און ווען ער האָט נאָכ׳ן חורבן געמאַכט אַ חשבון וואָס איהם איז געבליבען, האָט ער אויסגעפונען, אַז זיין קרעדיט איז איינגאַנצען באַגראָבען און ער האָט ניט מיט וואָס אָנצוהויבען אויף דאָס ניי אַ ביזנעס.

ניט ער און ניט זיין ווייב זיינען שוין מעהר געווען אַזוי יונג, ווי ווען זיי האָבען צום ערשטען מאָל געעפענט אַ קליינעם שאָפּעל פאַר זיך. אין די איננערע יאָהרען איז געווען גרינגער צו קעמפּפען און צו פּלאָגען זיך, כדי אַרויפצואַרבייטען אַ ביזנעס. און הגם אייזיק׳ס ווייב האָט זיך מיט לייב און לעבען צוריק אריינגעוואָרפען אין דער ביזנעס, איז שוין די סטאַרקע ניט געוואַקסען און זיי האָבען קוים, קוים געמאַכט אַ לעבען.

עס איז געווען זעהר ביטער און שווער אָנצוהויבען פון אָנ־הויב, נאָכדעם ווי זיי האָבען שוין איין מאָל אַ ביזנעס גוט אַרויפ־געאַרבייט און שוין פעסט געשטאַנען אויף די פיס. און נאָך אַ גרעסערע ביטערקייט איז געווען ביי זיי אין הארצען פון איינעם צום צווייטען. די ווייב האָט ניט געקענט מוחל זיין דעם מאַן, וואָס ער האָט בידים באַגראָבען אַ גוטען געשעפט און פון צייט צו צייט האָט זיך ביי איהר אַרויסגעריסען אַ פאַרוואורף:

— נעהאָט אַזאַ גאָלדענע ביזנעס האָט זיך דיר געוואָלט ווייזען, אַז דו ביזט אַ גאַנצער קנאַקער. איך האָב זיך פון הויט געריסען און אויפגעבויט די סטאָר און דו ביזט געקומען און פאַרקויפט עס און אפילו ניט געפרעגט מיך. נאַ דיר, אַט האָסטו אַ סטאַרקע אָהן סחורה און אָהן לייב און לעבען.

— אָה, מר.! — איך קען אייך שוין פון לאַנג. מיין טאַכטער פלעגט מיר דערצעהלען פון אייערע באַגעגענישען אין טריין און מיר האָבען אַזוי געלאַכט!

די זעלביגע געזיכטס־ציגע, דער זעלביגער פנים און אויף אַ סעקונדע האָב איך אַ קוק געטאָן אין דער נאָהענטער צוקונפט און איך האָב זיך פאַרגעשטעלט, אַז דאָס איז מיין העלען, און דער גאַנצער צויבער איז אין צימער פאַרשוואונדען און צוזאַמען מיט׳ן צויבער אויך מיין גאַנצע באַוואונדערונג.

איך בין קוים אויסגעזעסען אַ פערטעל־שטונדע און האָב אַליין ניט געוואוסט, וואָס איך האָב געשטאַמעלט, און בין אוועק מיט׳ן פעסטען באַשלוס, מעהר ניט צו באַגעגענען די שעהנע העלען.

און איך האָב מיין באַשלוס געהאַלטען.

פיהלט די הכבדה פון שטוב און פון סטאַר, נאָר איצט איז איהר טאָקע געווען זעהר שווער דאָס צו דערווייזען. די הויפּט־שווערקייט האָט זי געפיהלט אין די פיס. אַז זי איז אַ קורצע צייט געשטאַנען האָט איהר אויסגעוויזען, אַז זיי ווערען ווי מיט בליי אָנגעגאָסען. און דאָס לויפען אַלע ווייַלע פון דער סטאָר איבער די טרעפּ אין די רומס, און פון די רומס צוריק אין סטאָר איז פאַר איהר געווען אַן אמת׳ער גיהנום. אמאָל, ווען די קינדערלאַך זיינען נאָך געווען עופ׳עלאַך, האָט מען זיך מיט גרויסע צרות געקענט שטיקען אין אַ רומקע הינטער דער סטאָר, נאָר איצט מיט ערוואַקסענע קינדער האָט מען געמוזט האָבען באַזונדערע רומס.

די עלטערע טאָכטער, אַ מיידעל פון אַ יאָהר זיבעצעהן, וועלכע האָט מיט׳ן כח פון די בעסערע יאָהרען אריינגעכאַפּט זיך אין היי־סקול, האָט פאַרשטאַנען די שווערע לאַגע פון די עלטערען און נאָך מעהר האָט זי פאַרשטאַנען, ווי ווייט די מאַמע פּלאָגט זיך, און דאָס האָט איהר געדריקט ווי אַ שווערע משא אויפ׳ן האַרצען. זי האָט געהאָלפען דער מאַמען אין שטוב און איז אויך געווען גרייט צו העלפען דער מאַמען אין סטאָר. נאָר דאָ האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז איהר הילף איז אומבאַדייטענד. מיט אַ קונה האָט מען גע־דאַרפט קענען אריינ׳טענה׳ן און דערצו איז זי געווען צו יונג. זי האָט דערפון געהאַט גרויס עגמת־נפש, ווייל זי איז געווען זעהר איבערגעבען דער מאַמען, און איהר יונג קעפּעל האָט ניט אויפגע־הערט צו אַרבייטען, ווי אַזוי צו פאַרלייכטערען די שווערע לאַגע.

איינמאָל איז זי נעקומען פון סקול אַ פּרעהליכע. זי איז אין סטאָר אריינגעלאָפען מיט אַן אימפּעט, אַזוי ווי זי וואָלט מורא געהאַט, אַז דער פּלאַן איהרער זאָל ניט אַנטלויפען. זי האָט אַ וואַרף געטאָן די ביכער אויף אַ שטול און גלייך אויסגערופען:

— מאַמע, איך ווייס שוין וואָס איך וועל טאָן!

מאַטליע האָט איהר אָנגעקוקט פאַרוואונדערט, ווייל עס איז פריהער ניט געווען קיין שום רעדע, וואָס זי זאָל טאָן. די טאָכטער האָט ווידער גלייך אויסגעשאָסען:

— מיר וועלען דאָ קענען האָבען אַן אויג.

ער האָט ניט פאַרשווינגען און געענטפערט:

— דאָס האָט מען נאָר דיר צו פאַרדאַנקען! נאָר דיר! האָט מען עס ווען געהערט, אַז אַן אייגען ווייב זאָל אַליין אונטערגראָ־בען אַ געשעפט! נו, האָב איך דיר פּוגע בכבוד געווען! נו, האָב איך ביי דיר ניט געפרעגט, ווען איך האָב פאַרקויפט די ערשטע ביזנעס! איז וואָס? האָסטו דעריבער געדאַרפט ווייכען פון דעם נייעם סטאָר? וואָס איז, איך האָב דעם אַלטען סטאָר פאַרקויפט און גענומען דאָס געלט פאַר זיך? אָדער אַוועקגעגעבען די קינדער פון מיין ערשטער ווייב? דו ווייסט, גאָט צו דאַנקען, אַז איך האָב קיין אַנדער ווייב ניט געהאַט, דו האָסט געוואוסט, אַז איך שכור ניט, געמבעל ניט. איך האָב געמיינט אונזער טובה, און אַזאַ יאָהר מיר, וואָס פאַר אַ גוטע סטאָר די צווייטע איז געווען.

— אַזאַ יאָהר אויף אונזערע שונאים!

— נעווער מאַין, ווען דו וואָלסט ניט געווייכט פון דער נייער סטאָר און ניט אַרויסגעוואָרפען די גאַנצע אַרבייט אויף מיר אַליין, וואָלטען מיר ביי היינטיגען טאָג ווערט געווען ווער ווייסט פיעל!

און וואָס צרה־דיגער די איצטיגע ביזנעס איז געווען, אַלץ גרע־סער איז געווען די ביטערקייט אין זייערע הערצער פון איינעם צום צווייטען.

און אַזוי גיך ווי זיי האָבען ווידער געעפענט אַ קליינעם שאַפּעל און די ווייב איז אַריין הינטער דעם קאָנטער, האָט אייזיק ווידער אָנגעהויבען צו פאַרשווינדען פון סטאָר און צו געהן אָנקוקען מציאות, הגם ער האָט ניט געהאַט קיין געלט צו קויפען עפּעס, ווען אפילו איהם וואָלט זיך געמאַכט די גרעסטע מציאה, און די ווייב האָט ניט נאָר געדאַרפט ענטפערען אַ קאַסטאָמער, נאָר אויך אָנידערזעצען זיך צום קליינעם וואַרשטאַטעל און אַליין מאַכען יענע פּאַטשינקעס, וואָס זי האָט זיך אויסגעלערענט אין די פריהערדיגע יאָהרען. און אַז זי האָט איהם אויסגערעדט, פאַר וואָס ער זיצט ניט אין סטאָר, האָט ער בייז געענטפערט:

— וואָס איז? די שפע איז דאָ אַזוי גרויס? נישקשה, אַ קאַסטאָמער קען וואַרטען מיט זיין פּאַטשינקע ביז איך וועל קומען.

אין די אינגערע יאָהרען האָט מאַטליע ניט אַזוי שטאַרק נע־

פיעל אייזיק האָט ניט געמאָרדעוועט און ניט אויפגעוואָרפען זיין ווייב, אַז זי איז א שונא זייער אייגענעם געשעפט, האָט גאָר־ניט געהאָלפען. די סטאָר איז געבליבען אַהן אַן אויג אין פענסטער.

מאַטליע האָט איהר איצט אַנגעקוקט נאָך מעהר פאַרוואונ־
דערט.

— אַן אויג?

— יאָ, אַן אויג.

און מיט אַ פאַרכאַפּטען אָטעם האָט זי געמומען ערקלעהרען, אַז
עס וועט זיין אַ „גרענד איידיע“ צו נעהמען אַ קורס אין אָפּטיקס
און זי וועט ווערען אַן אָפּטישען, און דער טאַטע וועט קענען האָבען
אַן אויג אין פענסטער, און ניט נאָר וועט דאָס פאַרגרעסערען די
הכנסה, נאָר די מאַמע וועט פאַרשפּאָרען צו שטעהן אויף די פיס
אָדער לויפען אַלע ווײַלע אַרויף און אַראָפּ איבער די טרעפּ, ווייל
דעמאָלט וועט זי זיין אין סטאָר.

אייזיק איז אַזש אונטערגעשפּרונגען און איז צוגעקומען צום
ווייב און טאָכטער און האָט פון פאַרגעניגען געריבען די הענט.

— אָט דאָס הייסט אַ גוטער פּלאַן! זי האָט אויף זיך דער
מאַמעס קעפּעל! זאָג, מאַטליע, וואָלסטו זיך ווען געריכט, אַז
אונזער קליינע פעני וועט דיר נאָך איבערשטייגען אין ביזנעס?
דאָס איז אַ מיניסטערשער קעפּעל!

פעני׳ס אויגען האָבען געשטראַהלט פאַר גליק און ניט ווײַסענדיג
קיין בעסערען אופן ווי אויסצודריקען איהר שמחה, האָט זי זיך
אַרויפגעוואָרפען דער מאַמע׳ן אויפ׳ן האַלז און שטייף זיך גענומען
דריקען צו איהר.

מאַטליעס אויגען זיינען פייכט געוואָרען. אַ היבשע צייט
האָט זי געגלעט פעני׳ן איבער׳ן קעפּעל און איבער׳ן אַקסעל און
דערנאָך האָט זי מיט אַ געדריכטליכען קול געזאָגט:

— ניין, פעני, דאָס וועל איך ניט דערלאָזען. עס איז גענוג,
אַז איך האָב אָפּגעשקלאָפּט מיינע בעסטע יאָהרען פאַר׳ן טאַטען, און
עס איז ניט נויטיג, אַז דו זאָלסט אויך דיינע יאָהרען אָפּשקלאָפען
פאַר איהם. ער וועט איצט די גאַנצע סטאָר אַרויפוואַרפען אויף
דיר און וועט נאָך מעהר אַרומלויפען זוכען אַ נעכטיגען טאָג. ניין,
מיר ווילען קיין אויג ניט האָבען אין פענסטער.

פון אין דער פריה ביז שפּעט אין אָבענד, און דאָך האָט ער דער־
פון קוים געהאט וואסער אויף קאשע, און ווען דער יקרות האָט
זיך אויפגעהויבען, איז צו באָב גאָר ניט געוואָרען צו צוריהרען זיך
און די אייביגע שווערע דאגה וועגען פּרנסה איז נאָך שווערער גע־
וואָרען.

ער איז געקומען צו זיין קאָרנער אין ריווינגטאָן סטריט מיט
א פּאר־דאגה׳טען פּנים, ווען ער האָט באַמערקט, אַז אַלע ארום
זיינען עפּעס אזוי מאָדנע פרעהלאך...

— דאכט זיך, פּורים איז שוין געוועז,— האָט ער א טראכט
געטאָן.

ער האָט אָפּגעגעבען א פּאַרזאָרגטען גוט־מאָרגען זיין שכן,
וועלכער איז מיט הענט און פיס געווען אריינגעטאָן אין א צייטונג,
און געפרעגט:

— וואָס איז דאָ היינט אַזאַ שמחה?

— ס׳טייטש, איהר ווייסט גאָרניט? — האָט זיך דער שכן פאר־
וואונדערט, אָפּרייסענדיג די אויגען פון דעם בלאט און אָנשטעלענ־
דיג דעם פינגער אויפ׳ן פּלאץ, וואו ער האָט געהאַלטען אין לייע־
נען.—אי, זייט איהר א שלומיאל! ניקאָלאיקע, ימח שמו, איז שוין
ארונטער!

און דער שכן האָט צוריק א קעהר געטאָן די אויגען צום בלאט
און שוין ווידער אריינגעטאָן זיך אין לייענען מיט די הענט און
מיט די פיס.

בערל האָט ניט אזוי גיך באַנומען, וואָס דער שכן האָט איהם
דערצעהלט. ער האָט געדאַרפט איבערטראַכטען צוויי מאָל, איידער
ער האָט פאַרשטאַנען, וואָס דער שכן האָט איהם געזאָגט. דאָס
האָט איהם אויסגעוויזען א גרויסער חדוש: ווי אזוי קען דאָס א
קיסר ארונטער? וואָס? עס איז, א פּנים, פאַראַן א גרעסערער ווי א
קיסר!

ער האָט א שטורכע געטאָן זיין שכן אין פּלייצע און געוואָלט
איהם אויספרעגען, נאָר יענער איז איצט געווען צו אריינגעטאָן אין
זיין בלאט און האָט נאָר א מורמעל געטאָן: „באַדערט ניט!“ און
געלייענט ווייטער.

אַ גליקליכער חלום

(הומאָרעסקע)

בערל קאַרפּ איז געווען אַ מענש מיט ווייניג געדאַנקען, און די ווייניגע געדאַנקען זיינען געווען פאַרנומען מיט פּרנסה.

ער איז שוין אין אמעריקא אַ יאָהר פינף־זעקס און די איינ־ציגע פּרנסה ביי וועלכע ער האָט זיך אָפּגעשטעלט, איז — צו פאַר־קויפען געקאַכטע באָב.

און גענומען זיך צו דער פּרנסה האָט ער נאָך אַ לאַנגען ישוב־הדעת און נאָך אַ גענויער אויסרעכענונג. ער האָט גוט ארומגע־קוקט די געגענד אַרום ריווינגטאָן סטריט און ער האָט דאָרטען ניט געפונען קיין איין איינציגען פּעדלער מיט געקאָכטע באָב, און ער האָט אויסגערעכענט, אז ווען ער נעהמט זיך צו דער דאָזיגער פּרנסה, וועט ער זיין אויף דער מדרגה פון איין זכר אין מאָסקווע.

ער האָט פריהער פּרובירט אַנדערע פּרנסות. ער איז געווען אַ שומר ביי הייזער, וואָס האָבען זיך געהאַלטען אין בויען; ער איז געווען אַן אונטער־הויז־קיפּער; אַ שטיוועלפּוצער אויף דע־לענסי סטריט, און פון די דאָזיגע אַלע פּרנסות האָט ער זיך אָפּ־געקעהרט, און ווי איהם האָט זיך געדאַכט, איז די צרה געלעגען אין דעם, וואָס די קאָנקורענציע אין זיי איז זעהר גרויס, און אַזוי ווייט איז די פּרנסה מיט געקאָכטע באָב געווען די איינציגע, וואָס האָט נאָך דערווייל ניט געוואוסט פון קאָנקורענציע.

נאָר אפילו צו אַזאַ פּרנסה וואָס האָט ניט קיין קאָנקורענציע דאַרף מען אויך האָבען אַ שטיקעלע מזל, און דאָס האָט איהם גע־פעהלט. ער איז געווען דער איינציגער באָב־פאַרקויפער אויף אַ מהלך פון אַ סך בלאָקס, וואו עס האָט געגריבעלט און געשווויבעלט

אפילו איספּראַוניקעס. מען שרייבט שוין יאַקבי, אַז אַ מינסקער איד האָט צו זאָגען איבער אַלע גענעראַלען.

— פּלאַי פּלאַים! האָט זיך בערל ניט געקענט איינהאַלטען און אַ שמייכעל האָט פאַרטריבען די אייביגע זאָרג פון זיין פּנים.

אַ קורצע צייט האָט ער געשמייכעלט און געשוויגען און דער־נאָך ווידער געפרעגט:

— און מען וועט מעגען פאָהרען אין גאַנץ ראַסיי?

— אין גאַנץ ראַסיי, אפילו אין פּעטערבורג, אפילו אין מאַסקווע.

עס האָט אויסגעזעהן, אַז די דאָזיגע פראַגע איז פאַר בערלען געווען די סאַמע וויכטיגע, ווייל איצט איז ער אַנטשוויגען געוואָרען אויף אַ לענגערע צייט און זיין שטערען האָט זיך טיפער גע־קנייטשט פון דעם געדאַנק, וואָס האָט זיך געהאַלטען אין אויס־אַרבייטען ביי איהם אין קאָפּ.

— פּעטערבורג מוז זיין אַ פיינע שטערטעל, ניט אמת?

— פּטור, נו!

— טאַקע זעהר אַ גרויסע שטאָדט?

— אודאי!

— דענקט איהר, אַז דאָרטען זיינען אויך פאַראַן בוט־בלעקס?

— מסתמא פאַראַן.

— אַזוי? איהר דענקט, אַז דאָרטען זיינען פאַראַן בוט־בלעקס? — האָט בערל געפרעגט מיט אַן אומצופרידענהייט אין קול, אַז דער שכן האָט אָנגעהויבען צו קווינקלען און איז געוואָרען ניט שטייף אין זיין דעה.

— איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, איך בין דאָרט קיינמאָל ניט געווען און איך ווייס ניט, — האָט דער שכן געענטפערט. — נאָר וואָס געהען אייך אַן די בוט־בלעקס?

— פאַרשטעהט איהר מיך: ביי אונז אין שטערטעל האָב איך קיין בוט־בלעק קיין מאָל ניט געזעהן, און ווען איך בין גע־פאָהרען אַהער, האָב איך אויך ערגעץ קיין בוט־בלעק ניט געזעהן אין אויסגעפאָהרען בין איך דעמאָלט אַ האַלבע וועלט. און איך טראַכט, אַז ווען עס זאָל איצט אַראָפּקומען אונזער איינער, אַ

שפּעטער אָבער האָט דער זעלביגער שכן געקראַנגען גרויס חשק ניט נאָר צו ערקלעהרען, וואָס אין רוסלאַנד איז געשעהען, נאָר אויך געבען אַלערליי פּירושים, און ער איז געוועזן זעהר צופרידען צו ווייזען, אַז אין הלכות פּאָליטיקע איז ער גאַנץ גוט באַהאוועוט, און אין אַ פּאָר וואָכען צייט איז בערלען קלאָהר געוואָרען די גאַנצע לאַגע אין רוסלאַנד.

עס האָט איהם געפרעהט, וואָס ניקאָלאַיקע האָט געכאַפּט זיין פּסק. נאָר אַן אמת'ן נחת האָט ער געהאַט, וואָס ער האָט באַגריפען, אַז דאָס שמעקט מיט גרויסע ישועות פאַר אידען. און אויב ער אַליין האָט זיך ניט אַנגעשטויסען, ווי גרויס די דאָזיגע ישועות זיינען, האָט איהם דער שכן צוקייעט און ממש אין מויל אַריינגע־לעגט, און מיט יעדען טאָג ווייטער, האָט דער שכן אַלץ מעהר געהאַט צו דערצעהלען און אַלץ בולט'ער אַרויסגעשטעלט די גרויסע חידושים.

— פּלאי פּלאים! — האָט זיך בערל ניט געקענט אָפּוואונ־דערן. — דאָס איז עפּעס ווי משיח'ס צייטען.

בערל האָט געהאַט ווייניג געדאַנקען, און די ווייניגע געדאַנקען זיינען שטענדיג געווען פאַרנומען מיט פּרנסה און איצט, ווען דער יקרות איז נאָך גרעסער געוואָרען, זיינען זיי געווען נאָך מעהר פאַרנומען ווי אַלע מאָל, נאָר ביסלאַכווייז האָט זיך גענומען אַריינ־גנב'ענען צו איהם אין קאָפּ אַ נייער געדאַנק, און דער געדאַנק איז געווען, אַז אפשר וואָלט גאָר אַ פּלאַן געווען צוריק־צוקעהרען זיך נאָך רוסלאַנד.

נאָר איידער דער דאָזיגער געדאַנק האָט אָנגענומען אַ באַ־שטימטע פאָרם, האָט ער געמוזט אויסגעפינען און איבערטראַכטען אַלע איינצעלהייטען. און איצט האָט ער שוין גענומען אויספרעגען זיין שכן:

— הייסט עס, אַז איצט וועט דאָרטען זיין אַלץ פריי פאַר אידען?

— שייך פריי! אידען וועלען קענען זיין דעסיאַטניקעס און קוואַרטאַלנעס און אפילו איספּראַווניקעס. איהר הערט, רב בערל?

דער דייטש

אייזיק פעלדמאַן איז אַראָפּגעקומען קיין אַמעריקאַ גלייך נאָך די ערשטע פּאָגראָמען. געלעבט האָט ער פריהער אין מאָסקווע, פארשריבען אין אוטשאַסטאָק איז ער געווען אַלס אַ שוסטער, נאָר אין אמת׳ען האָט ער קיין מאָל קיין נאָל און דראַטווע אין די הענט ניט געהאַלטען און האָט זיך באַשעפטיגט מיט קאָמיסיאָנערייּ, פון וואס ער האָט פאַרדינט צו צאָהלען אַ געניגענדע סומע דעם פּרי־סטאַוו און די יוצר־משרתים פון זיין אוטשאַסטאָק, וועלכע האָבען געוואוסט פון זיין „פאַרברעכען״, אַז ער איז אונטער אַ פאַלשער פּראָפעסיאָן.

ווען די פאַרפאָלגונגען געגען אידען האָבען גענומען ווערען שטאַרקער אין מאָסקווע, זיינען די שכירות צו די באַאַמטע פון זיין אוטשאַסטאָק אויך גרעסער געוואָרען; אָבער פעלדמאַן האָט זיך אויף דעם ניט געקלאָגט און איז געבליבען צופרידען וואס מען לאָזט איהם זיצען אין דער הייליגער שטאָדט אין אַ צייט ווען צעהנדליגע און הונדערטע אידען ווערען טאָג־טעגליך אויסגעוויזען פון דאָרטען. ענדליך איז אָבער אויך אויף איהם געקומען דער יום־הדין, און פון אוטשאַסטאָק האָט מען איהם געגעבען צו וויסען, אַז אפילו לאַפּקע קען שוין מעהר ניט העלפען און ער מוז אין אַ מעת־לעת פאַרלאָזען די שטאָדט.

פון מאָסקווע איז ער אַוועק צו אַ ברודער, וואס האָט געוואוינט אויף אַ דאָרף אין זיד־רוסלאַנד. ער האָט נאָך קיין צייט ניט געהאַט אָפּצוכאַפּען דעם אָטעם, ווען פון וואָלאָסט האָט מען איהם געגעבען צו וויסען, אַז ער מוז גלייך פון דאָרטען אַוועק, ווייל, לויט אַ נייעם געזעץ, טאָרען אידען זיך ניט באַזעצען אין די דער־פער.

שטיינער, אין פּעטערבורג אָדער אין מאָסקווע און זאָל דאָרטען ווע־ען א בוט־בלעק, וואָלט ער דאָך גאָלד געשאַרט מיט די הויי־פּענס.

— ווייס איך, וואָס איך קען איינפאַלען! האָט דער שכן געענטפערט און א קוועטש געטאָן מיט די פּלייצעס.

נאָר בערל האָט מיט איהם ניט געוואָלט אריינ׳טענה׳ן. נאָך אַלעמען, איז דאָס זיין אייגענער געדאַנק, און עס איז געזינטער וואָס וועניגער צו רעדען וועגען דעם. ווער ווייסט, עס קענען זיך נאָך א שאָט טאָן צוריק א סך אידען און עס איז בעסער, אז זיין פּלאַן זאָל בלייבען בסוד.

און בערל חלומ׳ט שוין פון דער גאָלדענער צייט, ווען ער וועט אָנקלייבען אויף הוצאות און צוריקקעהרען זיך אין רוסלאַנד און טאַקע אריינפאָהרען אין סאַמע פּעטערבורג אָדער מאָסקווע און וועט אוועקשטעלען אין דער שעהנסטער גאַס א בוט־בלעק טשער און טאַקע מיט די מעשענע באַפּוצונגען און ער וועט זיין איינציגער בוט־בלעק — דער אמת׳ער איינציגער זכר אין מאָסקווע.

און דער דאָזיגער גליקליכער חלום האָט אָפּגעווישט די איי־ביגע ביטערע דאגה פון פּרנסה פון בערל׳ס פּנים.

איצט האָט ער זיך דערמאָנט אויף די שטיינער וואָס מען וואַרפט אויף אידען. דאָס איז זעהר אַן אומאַנגענעמע זאַך, נאָר ער האָט באַלד אָבער דערצו אויסגעזוכט אַ מיטעל. ער האָט זיך אַרומגעראַזירט און אַראָפּגעוואָרפען פון געזיכט די סמנים פון אַ אידען און באַשלאָסען צו ענטפערען וואו מען וועט איהם פרעגען, אַז ער איז אַ דייטש. וועט ווער איהם קענען אַפּלייקענען?

ער האָט געמאַכט אַ זאַפּאַס פון די נויטיגע ווערטער, וואָס ער וועט דאַרפען צו זיין געברויך, צווישען וועלכע עס איז אויף דעם ערשטען פּלאַץ געשטאַנען דאָס וואָרט „דזשווירמען", האָט אָנ־געקויפט „נאַשאַנס" און האָט אויסגעפּיקסט אַ בעסקעט, אַז עס איז געוועזען אַ פאַרגעניגען צו קוקען. קיינער וואָלט ניט געקענט זאָגען, אַז ער געהט אַרויס דאָס ערשטע מאָל „פּעדלען", און ער איז אַוועק אין דער קאַנטרי מיט דעם „אוצר".

אָנפאַנג איז געגאַנגען זעהר צרה׳דיג. ער האָט ביים פּעדלען געמאַכט ניט מעהר, ווי ביי דער מאַשין, און עס איז קיין וואונדער ניט. עס האָט איהם גענומען מעהר ווי אַ וואָך צייט אויסצולער־נען זיך אָנצוקלאַפּען אין אַ טיר: די ערשטע טעג האָט זיך זעלטען־ווער אָנגערופען אויף זיין קלאַפּען, ווייל געקלאַפּט האָט ער זעהר דעליקאַטנע, און ווען אפילו אַ מויז וואָלט געשטאַנען אויפ׳ן שוועל, וואָלט זי זיך פאַר׳ן קלאַפּען ניט דערשראָקען, און ווידער ניט צו יעדער הויז האָט ער געקענט צוקומען, ווייל ער האָט מורא געהאַט פאַר די הינט. נאָר אין אַ וואָך צייט האָט ער זיינע נויטיגע „עקספּירענס" נעקראָגען און האָט שוין געמאַכט ביז איבער אַ האַלבען דאָלאַר אַ טאָג.

זיינע הוצאות זיינען געוועזען קליינע. פון די פּעדלער, וועלכע ער האָט באַגעגענט אין געוויסע פּונקטען האָט ער אויסגעפונען, ווי צו מאַכען דעם מאַרשרוט אַזוי, אַז ביז אָבענד זאָל ער דערציהען ביז אַ געוויסען דאָרף, וואו ער קאָן באַקומען אַ נאַכטלעגער אומ־זיסט און פאַרצובייסען נעהמט מען קיין געלט ניט. ער האָט גוט געוואוסט, אַז דאָס איז אַ מין בעטלער־לעבען און ער האָט זיך דאָס געשטאַרעט צו פאַרגלעטען מיט דעם, וואָס ער פלעגט פאַר׳ן אַוועקגעהן שענקען אַ קינד אַ קעמעלע, אָדער דער בעל־הבית׳טע

— וואָס וועט זיין דער סוף פון אַזעלכע פאַרפאַלגונגען? — האָט ער געזאָגט צו זיין ווייב.— עס שיינט אַז די רוסישע רעגירונג האָט זיך נאָר אָפּגעגעבען מיט דעם אויסטראַכטען וואָס אַ איד זאָל ניט טאָרן טאָן, און אום פּטור צו ווערען פון אַזעלכע צרות איז דער בעסטער פּלאַן, דאַכט זיך, אַוועק ערגעץ אין אַ לאַנד, וואו מען זאָל דיך ניט דערמאָנען אויף יעדען שריט און טריט, אַז דו ביזט אַ איד. צום שוואַרץ יאָהר! זאָל זיין וואָס עס וועט זיין, נאָר אַבי ניט האָבען די צרות.

— אין אַמעריקא זאָגט מען, ווערט דער איד ניט פאַרפאָלגט,— האָט איהם דאָס ווייב אונטערגעהאָלפען.— אגב, זאָגט מען, איז דאָרטען גרינגער צו מאַכען אַ לעבען. אַ וועלט פאָהרט אַהין, פאַר וואָס זאָלען מיר ניט פאָהרען?

און דער רעזולטאַט פון דעם געשפּרעך איז געוועזען זייער רייזע נאָך אַמעריקא.

קומענדיג אין אַמעריקא האָט זיך איהם געשטעלט די פראַגע: וואָס זאָל ער דאָ טאָן? צו וואָס זאָל ער זיך כאַפּען אום צו פאַר־דינען אויף אַ לעבען? מען האָט איהם געראַטען אויסצולערנען זיך נעהען אויף אַ מאַשין, און די לעצטע צעהן דאָלאַר וואָס איהם זיינען געבליבען, נאָכדעם ווי ער האָט געדונגען אַ דירה, זיינען אַוועק אַלס רבי־געלד פאַר'ן אויסלערנען נעהען אויף אַ מאַשין, און אין אַ וואָך צייט איז ער שוין געוועזען פעהיג צו פאַרדינען אַכצעהן סענט אַ טאָג. און אַבוואָהל אויף זיין חשבון איז אויס־געקומען דאָפּעלט, ווייל ער האָט נאָך גערעכענט אויף די היימישע קאָפּיקעס, האָט ער זיך דאָך מיט דער סומע ניט באַנוגענט און האָט זיך באַרעכענט, אַז מען קען גיך צו גאָט קומען מיט אַזעלכע פאַרדינסטען.

גאָט צו דאַנקען, ער איז ניט קיין קאַליקע. ער קען מיט רעכט זאָגען, אַז ער איז אַ מענש, קאַטאָרי איז דורכ־געגאַנגען אין פייער און וואַסער, און אַז אַלע מאַכען דאָ אַ לעבען, פאַר וואָס זאָל ער ניט קענען? אמת, ער איז נאָך אַ גרינער, אָבער אַלע גרינע מאַכען אַ פיינעם לעבען פון „פעדלען” און ער וועט אויך פעדלען און מאַכען אַ לעבען ניט ערגער פון אַלעמען.

ווען ער האָט געהאַט פאַרשלאָגן דעם ערשטען הונגער, האָט זיך דער ווירט פון הויז, אַ פיינער מאַן מיט שאַרפע אויגען, מיט אַ ציגען בערדעל, צו איהם געווענדעט מיט אַ פּאָר פראַגען, אויף וועלכע ער האָט ניט געקענט ענטפערען. ענדליך האָט ער דער־כאַפּט אַ וואָרט, ווי „ניישאַנאַליטי“, און ער האָט פאַרשטאַנען אַז ער פרעגט איהם, צו וועלכער נאַציאָן ער געהערט.

— דזשווירמען! — האָט ער געענטפערט, ניט קלערענדיג פיעל, און האָט אַ קוק געטאָן אויפ׳ן ווירט.

— ביים בעל־הבית האָבען זיך די אויגען אָנגעגאָסען מיט בלוט, מיטביידע פויסטען האָט ער אַ זעץ געטאָן אין אַ טיש, אַז אַלע טעלער האָבען אָנגעהויבען צו טאַנצען, און די גאָפּלען האָבען אויף אַ היבשע צייט אַרויסגעלאָזט אַ קלאַנג, ווי פון אַ קאַמער־טאָן, און ער האָט עפּעס אַ געשריי געטאָן אַ וואָרט, וואָס פעלדמאַן האָט ניט געקענט פאַרשטעהן, און האָט מיט׳ן האַנט באַוויזען אויפ׳ן טיר.

דער פעדלער איז געבליבען זיצען, ווי פון אַ דונער געטראָפען, ער האָט פאַרשטאַנען, אַז מען ווייזט איהם די טיר, נאָר פון שרעק האָבען איהם די פיס אָפּגענומען, און ער האָט זיך ניט געקענט אַ ריהר טאָן.

דער בעל־הבית האָט זיך האַסטיג אַ הייב געטאָן פון טיש, איז צוגעלאָפען צום ביקס, וואָס איז געהאַנגען אויף דער וואַנט, און האָט איהם אַ כאַפּ געטאָן.

דער פעדלער איז דערווייל געקומען צו זיך און האָט זיך גע־לאָזט לויפען צום טיר און אַהן אַ היטעל אַרויסגעלאָפען.

אַ יונגער באַי האָט איהם באַלד אָנגעיאָגט און האָט איהם איבערגעגעבען זיין בעסקעט מיט׳ן היטעל.

פרעגען וואָו צו נעכטיגען האָט ער איצט מורא געהאַט. די הויט האָט אויף איהם נאָך געציטערט און ער האָט בעסער באַ־שלאָסען אומצוקעהרען זיך צוריק אין שטעדטעל און איבערצו־נעכטיגען ביים לאַנדסמאַן.

אַ פּאָר זאָקען אָדער זאָקען־בענדלאַך, און דערמיט האָט ער דאָס געמאַכט אַביסעל גלאַטער.

איין טאָג איז איהם אויסגעפאלען זעהר אַ גוטער. ער האָט געמאכט איבער אכציג סענט ריוח. אין דער פריה איז ער אַרויס פון אַ שטעדטעל, וואו ער האָט גענעכטיגט מיט נאָך עטליכע פּעד־לער ביי דעם איינציגען רוסישען אידען. דאָרט איז צום גליק זיינער אַ לאַנדסמאַן, מיט אַלע נויטיגע ידיעות וועגען דעם וועג. מען האָט איהם אָנגעזאָגט, אַז ביז אָבענד זאָל ער דערציהען ביז אַ געוויסען דאָרף און מען האָט איהם אויסגעמאָלט אַ פאָרם, וואו ער וועט האָבען אַ גוטען נאָכט־לעגער און אַ פיינעם סאָפּער אומ־זיסט, אויב ער האָט ניט מורא פאַר טרפות. פול מיט האָפנונג פון דעם טאָג פּדיון, האָט ער זיך, ווי די זון האָט זיך אַראָפּגעלאָזט, געלאָזען געהן צום דאָרף, וואָס מען האָט איהם אויסגעמאָלט. פאָר דער גאַנצער צייט וואָס ער איז אין אַמעריקא, איז איהם דאָס ערשטע מאָל אַרויף אויף דער צונג דער ניגון פון „ער מאָסקווא“, און ער האָט איהם ניט אויפגעהערט צו זינגען, ביז ער האָט דערצויגען צום פאַרם, וואָס מען האָט איהם אין דער פריה אָפּגעמאָהלט. עס איז שוין געווען אָבענד־צייט. ער האָט אָנגע־קלאָפּט אין פענסטער, און אַ הויכע פרוי אין אַ שוואַרץ קלייד מיט אַ ווייסען פאַרטוך ביז די אַקסלען און אַ ווייס הייבעל אויפ׳ן קאָפּ איז איהם אַרויס אַנטקעגען און ערפאהרענדיג וואָס ער וויל, איז זי אויף אַ ווייל פאַרשוואונדען און באַלד זיך צוריקגעוויזען אויפ׳ן שוועל און געבעטען איהם אַריינקומען.

ער האָט אַוועקגעשטעלט דעם בעסקעט אין אַ ווינקעל און די ווירטהין האָט איהם געגעבען אַ קריגעל וואַסער און אַ שיסעל זיך איינצעוואשען, און ווען ער איז פאַרטיג געוואָרען מיט דעם, האָט מען איהם באוויזען אויף אַ זיץ ביים טיש, וואָס איז געווען געדעקט מיט פאַרשידענע עסענוואַרג.

ער האָט גענומען עסען מיט בושה, נאָר זעהענדיג, אַז אַלע אַרום טיש עסען מיט אַ גוטען אַפּעטיט, האָט ער אויך נאָכגעגעבען זיין אַפּעטיט און געגעסען מיט אַ פולע מויל.

דער ספּאָרט

(הומאָרעסקע).

צווישען זיינע באַקאַנטע אידישע בעלי־עבירה׳ניקעס איז וואָלף געווען א גאַנצער ספּאָרט און נאָך א צייט פריהער איידער מען האט זיך רעכט פאַראינטערעסירט אויף דער איסט־סייד מיט די עלעקשאַנס, האט ער שוין אַלעמען געדולט א קאָפּ וועגען ווע־טען זיך.

דער אמת איז געווען, אז ער האט זיך ניט געקענט פארגינען צו האַלטען א וועט. ער איז געווען אַן אָרימער קלוירק, און הגם נאָך ניט קיין באַוויבטער, האט ער קיין איבעריגע געלט קיינמאָל ניט געהאט און האט זיך קוים דורכגעשלאָגען מיט דער הוצאה. נאָר ער איז געגאַנגען אויף זיכער און ער האט געוואוסט, אז ער קען ניט פאַרלירען.

זיין ערשטער וועט האט ער געמאַכט מיט א וואָך זעקס פאָר עלעקשאַנס. דער וועט איז ניט געווען קיין גרויסער, סך הכל פינף געגען פינף, בשעת אין וואָל סטריט איז זיין קאַנדידאַט געווען אַזוי שטאַרק, אז עס האָבען זיך ניט געפונען קיין בעלנים צו וועטען אויף גלייכע געלט. און דאָס אַליין איז דאָך שוין געווען א געווינס.

דורך די זעקס וואָכען האט זיך וואָלף אביסעל אַנגעשטרענגט און געוועט זיך מיט נאָך עטליכע, ער פאַר זיין שטאַרקען קאַנ־דידאַט און יענע פאַר זייער שוואַכען קאַנדידאַט און אַלץ אויף גלייכע געלט.

אין דעם אָבענד פון עלעקשאַן זיינען זיי אַלע געגאַנגען „וואַט־שען די ריטוירנס" אַנטקעגען איבער אַן אָפיס פון א צייטונג און

אין מיטען נאַכט, האַלב נאָך איינס, האָט ער דערגרייכט צום לאַנדסמאַנ'ס הויז און האָט גענומען קלאַפּען, ווי ער וואָלט אַנט־לויפען פון רויבער.

— וואָס איז מיט אייך דער מעהר? אויף אייך איז דאָך קיין פּנים ניטאָ! — האָט מען איהם געפרעגט.

— נו, אַ לאַנד! נו, אַ לאַנד! אפילו אַ דייטש טויג שוין אויך ניט.

— וואָס איז געשעהן?

עס האָט גענומען אַ גוטע האַלבע שטונדע איידער מען האָט פון זיינע אַפּגעריסענע פראַזען געקענט דערגעהן, וואָס מיט איהם האָט פּאַסירט. איין פּעדלער, וואָס האָט זיך אויפגעכאַפּט פון דעם בראַזגען, האָט זיך צולאַכט:

— חאַ־חאַ־חאַ! וואהאַי, דער פאַרמער איז דאָך אַ פראַנצויז, האָט פיינט די דייטשען ווי שפּינען, חאַ־חאַ־חאַ!

ער האָט אויסגעשאָסען אין אַ האַ־האַ־האַ, פריהער מיט האַלב־אויפּגעהויבענע הענט און פאַרריסענעם קאָפּ און גלייך נאָכדעם האָט זיך דער אויבערשטער האַלבער קערפּער צוזאַמען מיט׳ן קאָפּ און מיט די הענט לאַנגזאַם גענומען זיך אַרונטערבויגען, און ער האָט מיט׳ן שטערן אָנגעריהרט דעם טיש און די גאַנצע צייט ניט אויפגעהערט צו לאַכען.

אין פּנים איז איהם אַריין דאָס גאַנצע בלוט, אין די אויגען זיינען געשטאַנען גרויסע טראָפּענס טרעהרען, ווען ער האָט צוריק דעם קאָפּ אויפגעהויבען און קוים־קוים אַרויסגערעדט דורך זיין היסטערישען געלעכטער.

— האַ־האַ־האַ! — זייט איהר — האַ־האַ־האַ — יאָלדען —

און ער האָט זיי ערקלעהרט, ווי ווייט דער געלעכטער האָט איהם געלאָזט, פאַר וואָס ער האָט וועגען זיינע פריינד אַזאַ מיינונג.

דאָס האָט אויסגעוויזען זעהר קאָמיש דער גאַנצער קאָמפּאַני און איינער פון זיי האָט זיך פרעהליך אָפּגערופען צו אַ בוכהאַלטער:

— העי, בוכהאַלטער, פאַרשטעהסט? מען דאַרף זיך וועטען מיט מאַטעמאַטיק.

און אַלע האָבען געלאַכט.

זיי האָבען זיך אויפגעהויבען פון טיש, ווען עס איז געקומען די צייט צו פאַרמאַכען דעם רעסטאָראַנט, און וואָלף איז מיט ניט־זיכערע טריט אַוועק אַהיים, און גלייך זיך אַריינגעוואָרפען אין בעט.

אויפגעשטאַנען איז ער מיט אַ שווערען קאָפּ און מיט אַ ברע־נונג אין האַרצען. ער האָט פאַרגעסען אָנצושטעלען דעם וועק־זייגער און האָט זיך פאַרשלאָפען שפּעטער ווי געוועהנליך, נאָר ווי ער האָט זיך ניט געאיילט אין געשעפט, האָט ער זיך אָפּגעשטעלט, ווען די בעל־הבית׳טע האָט איהם געזאָגט:

— אַי־ל בעטשיו, איהר ווייסט אפילו ניט, ווער עס איז עלעק־טער געוואָרען.

— אָה, איך ווייס שוין גאָר גוט, — האָט ער געענטפערט מיט אַ שמייכעל. — איך האָב שוין נעכטען ביינאַכט געוואוסט.

מיט יעדער האַלבער שטונדע איז ער אַלץ מעהר רעדעוודיג געוואָרען און יענע שטילער און עס איז נאָך ניט געווען צעהן אַזייגער, ווען יעדער ספק איז פאַרשוואונדען און עס איז געוואָרען זיכער, ווי דער טאָג, אַז וואָלף׳ס קאַנדידאַט האָט געוואונען.

און טאַקע באַלד האָבען אינגלאַך אָנגעהויבען צו לויפען ווי די מחבלים מיט בינטלאַך צייטונגען אונטער׳ן אָרים, מיט׳ן בילד פון וואָלף׳ס קאַנדידאַט אויף דער ערשטער זייט און מיט גרויסע בוכשטאַבען, אַז ער איז עלעקטעד.

אין זיין גרויסמוטה האָט זיך וואָלף אָנגערופען:

— ווייסט איהר וואָס, חברה? לאָמיר געהן אָפּנעהמען דאָס געלט און מאַכען אַ הוליאַנקע.

דער פּלאַן איז בעסער געפעלען געוואָרען ווי די ריטוירנס, און אפילו יענע, וואָס האָבען נאָך בדעה געהאַט צו וואַרטען ווייטער, טאָמער, ווער ווייסט, אפשר ועט זיך נאָך דאָס רעדעל אַ דרעה טאָן, האָבען זיך אויך אָנגעכאַפּט אָן דעם.

און וואָלף איז געווען אַ ספּאָרט, און אַז ער האָט באַשלאָסען צו הוליען, זאָל טאַקע זיין געהוליעט. זיי האָבען זיך אַוועקגעלאָזט אין אַ גוטען רעסטאָראַנט, וואו מען האָט געקענט קריגען ניט נאָר זעלטענע פּאַטראַוועס, נאָר טאַקע גאָר אַ גוטע גלאָז וויין און מען האָט זיך גענומען טאָן גערעכטיגקייט צו די טעלער און פלעשער, ווי נאָר מען קען עס דערווייזען אויף לייכט-געוואונענע געלט.

וואָס לעריגער די פלעשער זיינען געוואָרען, אַלץ פרעהליכער איז געוואָרען די קליינע קאָמפּאַניע. די באַקען האָבען זיך אָנגעהויבען צו פאַרבען, די אויגען צו בליסטשען, די זאָרגען פון דער וועלט זיינען אין גאַנצען פאַרשוואונדען. —

וואָלף האָט פּלוצים דערפיהלט, ווי אויף איהם פאַלט אָן אַ געלעכטער. ער איז צום טרינקען ניט געווען געוואוינט און ווען אַ מאָל אין אַ שמיטה האָט איהם זיך געמאַכט אַ געלעגענהייט צו טרינקען אַן איבעריגען גלאָז וויין, האָט ער אויסגעבראַכען אין אַ געלעכטער. איצט אויך האָט ער זיך אַזוי בולט דערמאָנט די עם-הארצות פון זיינע פריינט ביים טישעל אין הלכות וועטעריי, און אַ גרויסער געלעכטער האָט איהם אָנגעהויבען צו שטופּען און

דער בעל קנאה

אין אָדם מת וחצי תאותו בידו.

ער איז געשטאַנען נעבען פענסטער, אָנגעשפּאַרט מיט׳ן שטע־קען אַן ביידע הענט פאַרלעגט איינע אויף די אנדערע און געקוקט אויף דרויסען. געשטאַנען איז ער איינגעבויגען אין דרייען און צוזאַמען מיט׳ן שטעקען האָט ער אויסגעזעהן ווי אַ דונע. מיט שווערינקייטען האָט ער פאַנאַנדערגעריסען זיינע געלבליכע ברע־מען און מיט די מוטנע אויגען פון אַלטקייט האָט ער געקוקט אויף די טאָג־מענשען, וואָס האָבען דאָבײַ געגראָבען אַ שטיק ערד צו לעגען אַ פונדאַמענט. זיינע מוטנע אויגען קענען זיך שוין ניט אָנצינדען מיט קיין פייער, נאָר דאָך קען מען אין זיי מערקען עפּעס אַ מין שיין, ווי פון אַ קויל וואָס טליעט... יאָ, ער, דער אַכציגער, וואָס האָט שוין קיין כח ניט די שטוב אריבערצוגעהן אַהן דעם שטעקען, קוים־קוים וואָס ער שלעפּט די פיס, וואָס דער טויט שטעהט שוין הינטער זיינע פּלייצעס, ער איז איהם מקנא. די אַלטע אויסגעמוליעטע סטרונעס גיבען עפּעס אַ מין ציטער בײַ איהם אין האַרצען, דער ציטער רופט זיך שוואַך אָפּ איבער׳ן גאַנצען קערפּער און פאַראורזאַכט דאָס קליין פייער׳ל אין די אויגען...

ער איז ניט מקנא חס־ושלום איצע בעריכעס, וואָס מויערט אַ דריי־שטאָקיג הויז... ער איז שוין צו אַלט, אַז בײַ איהם אין האַרצען זאָל אַזאַ קנאה נעפינען אַן אָרט. היינט גלאַט, וואָס איז ער פאַר אַ מחותן מיט איצע בעריכעס, ער זאָל איהם מקנא זיין! מאַלע וואָס איינער האָט! נור מקנא איז ער... די טאָג־מענשען: מען זאָגט, זיי נעהמען צו אַכציג גראָשען אַ טאָג! דאָס איז קיין קאַ־טאָוועס!

— אויב אַזוי, ווייסט איהר טאַקע ניט, — האָט זי געזאָגט און איהם אונטערגעטראָגען אַ צייטונג.

אַ סעקונדע האָט ער געמיינט, אַז דאָס איז אַ חלום און אַ רעזולטאַט פון זיין נעכטיגען טרינקען. נאָר באַלד האָט ער אָנ־געהויבען שטאַמלען:

— וואָס הייסט? ס׳טייטש, עס איז דאָך נעכטען — עט, דאָס איז ניט ריכטיג.

נאָך דעם זעלביגען טאָג האָט ער געהאַט אַ באַזוך פון זיינע פריינד, וואָס האָבען זיך מיט איהם געוועט, און זיי זיינען געקומען אנגעגורט מיט אַלע צייטונגען און געפאָדערט ער זאָל אָפּשטעקען דעם געווינס. דעם ערשטען טאָג האָט ער זיי מדחה געווען מיט דעם תירוץ, אַז דער רעזולטאַט איז נאָך אַלענפאַלס ניט באַשטימט און דאָן געוויזען זיי שוואַרץ אויף ווייס, אַז אין וואָל סטריט האָט מען פאַרהאַלטען דאָס געלט פון די וועטערס, און דאָן האָט ער געזוכט אויסצופּשט׳לען, אַז אַ חוב פון אַ וועט האָט גאָר אַנדערע דינים.

— ווען מען וועט זיך, לעגט מען דאָס געלט איין, — האָט ער ערקלעהרט. — פאַר וואָס? ווייל מען אנערקענט עס ניט פאַר אַ חוב און מיר האָבען דאָך אויך דאָס געלט איינגעלעגט. אי וואָס, עס האָט זיך אויסגעלאָזט אַ טעות? איז גאָרניט. און געטרונקען האָבען מיר אַלע אויף דעם געלט. איז דאָך אודאי גוט.

נאָר די פריינד האָבען דעם תירוץ ניט געוואָלט אָננעהמען, און עס איז נאָך אַ לאַנגען דינגען זיך באַשלאָסען געוואָרען, אַז מען זאָל מאַכען אויף זיינע הוצאות אַ צווייטע סעודה אין דעם זעלביגען רעסטאָראַנט און דעם באַלאַנס אויסצאָהלען אין מזומנים.

אבער ביי דער צווייטער סעודה האָט שוין וואָלף ניט גע־לאַכט.

גיט מען אַ גראָשען, וואו ער געהט נאָר אַריין, אָבער געהן שוואַרצען דאָס פּנים, אויסשטעלען די האַנט...

ער גיט ווייטער אַ קוק אויף די טאָג־מענשען. זיי נעהמען צו אכציג גראָשען אַ טאָג. ער ווערט גאָר פּשוט מלא רציחה און זעהט ווי זיי שאָקלען זיך מיט׳ן גאַנצען קערפּער ביי יעדעס מאָל אַרויס־וואַרפען אַ רידעל ערד, גיט ער זיי אַ קרים איבער מיט כעס: העה־העה־העע, און גיט זיך אַ שאָקעל צוזאַמען מיט׳ן שטעקען, און טרעט אָפּ פון׳ם פענסטער.

ער גיט אַ ציה די אַלטע ביינער, עס ווערט איהם פּשוט וואָרעם פון געדאַנק. ער שטעלט זיך פאָר דעם פאַרגעניגען, וואָס ער וואָלט איצט געהאַט, ווען ער זאָל ניט זיין אַזוי אַלט. ער וואָלט ניט געאַרבייט, ווי די פּויליאַקעס, ביי יעדען רידעל קוועטשען זיי זיך, קוים־קוים וואָס זיי ריהרען זיך, הע־הע־הע! (קרימט ער זיי איי־בער עפּענענדיג דאָס מויל און קרימענדיג מיט דער נאָז.) ביי איהם וואָלט די אַרבייט געקאָכט, קיין אויג וואָלט ניט געבאַפּט, ווי דער רידעל נעהמט אָן די ערד און וואַרפט אַרויס. אַ, ער האָט געקענט אַרבייטען! און ער האָט טאַקע געאַרבייט!

ער דערמאָנט זיך, ווי ער פלעגט פאַר אַ גילדען אַ טאָג אַרבייטען אין גאַרבאַרניע. פון אַ שפּראָץ אויף אַ טאָג ביז רעכט פינסטער גע־שטאַנען מיט אַן אַנגעבויגענעם קאָרק און געסקראַבעט און געסקראַ־בעט און געסקראַבעט. פון פּנים רינט, ווי פון אַ לעבעדיגען עמער, די העמד נאַס אויסצודרייען, אין האַרצען ברענט פון דאַרשט און ער פאַרגינט זיך ניט אָפּווישען מיט׳ן אַרבעל דאָס פאַרשוואַרצטע געזיכט, אויסגלייכען אויף אַ מינוט די פּלייצע, כדי אָפּכאַפּען דעם אָטעם, ניין כאַפּען אַ שלונג וואַסער און שטילען דעם דאַרשט.

דער קויל אין די אויגען גליהט זיך מעהר פאַנאַנדער, דאָס האַרץ גיט אַן איבעריגען קלאַפּ.

אז ער זאָל האָבען געגומען ניט קיין גילדען אַ טאָג, נאָר טאַקע אַכציג גראָשען אַ־אַ־אַאַאַ! ווער וואָלט איצט זיין גלייכען געווען?

ער חשבונ׳ט ניט (אזא חשבון איז ניט נאָך זיינע כחות!) וואָס פאַר אַן אייגענס ער וואָלט איצט באַזעסען. ער ווייסט, אַז ער וואָלט איצט געהאַט „אַן אוצר מיט גאָלד" און וואָלט זיך ניט נעדאַרפט בעטען ביי די גבאים פון הקדש, זיי זאָלען איהם נאָך אַזוי ניך ניט „אויסשרייבען".

איז מען ניט ביים אמת׳ן געזונד, זאָל מען לכל הפּחות זיין גוט קראַנק. — פאַלט איהם פּלוצים איין גאָר אַן אַנדער געדאַנק. אין הקדש איז געווען גוט צו ליגען. קיינער, לכל הפּחות, האָט ניט אַרומגעטריבען, איהם האָט ניט געדאַרט דער קאָפּ אויף די פינף־און־צוואַנציג גראָשען אַ וואָך דירה־געלט. אַפילו ס׳קומט ניט אַן אַזוי שווער צונויפקלייבען די פינף־און־צוואַנציג גראָשען. איהם

— איך... איך...—האָב איך אָנגעהויבען צו שטאַמלען.

— וואָס דאַרפסטו? וואָס ווילסטו?—האָט ער מיר אומגע־דולדיג איבערגעפרעגט נאָך אַמאָל, און זיינע אויגען האָבען גע־שאָסען מיט פייער.

איך האָב זיך פאַר איהם דערשראָקען און האָב אויסגעשאָסען אין אַ געוויין.

— וואָס וויינסטו?—האָט ער מיר געפרעגט שוין ווייכער.

זיין ווייבערשער קול האָט מיר צוריקגעקערט מיין צונג און איך האָב געענטפערט:

— איך האָב מורא.

— פאַר וועמען?

— פאַר אייך.

— פאַר מיר?!

— יאָ.

— פאַר וואָס?

—איהר זייט אַ בייזער.

— קום אַהער, קינד. איך בין שוין גאַרניט קיין בייזער. שלעכ־טע מענשען מאַכען מיר בייז.

איך האָב מיט מיינע קליינע קולאַקלאַך גענומען אויסווישען די טרערען און בין צוטרויליך צוגעגאַנגען צו איהם.

— וואָס זייט איהר אַזוי צוקיילט און צוריסען, זיידע?

— הינט זיינען מיר באַפאַלען. הינט בצורת אדם.

— וועלכע הינט?—האָב איך איהם איבערגעפרעגט.

— הינט וואָס האָבען אַ פּנים פון מענשען און רעדען ווי מענ־שען און געהען ווי מענשען.

— איך האָב אַזעלכע הינט ניט געזעהן!—האָב איך געזאָגט

— הלואי זאָלסטו זיי ניט זעהן!—און אַ גלעט געטאָן מיר איבער׳ן קעפּעל.

— וואו זיינען זיי דיר באַפאַלען?

— דו הערסט ניט, ווי זיי רייסען אויף דעם הימעל מיט זייער בילען? הערסט?—האָט ער געזאָגט און געוויזען מיט׳ן רעכטען

אוי די קינדער

(אַ חלום).

און מיר האָט זיך גע׳חלומ׳ט.

איך בין אַ קליין אינגעל און פאַרקראָכען הינטער דער שטאָדט.

אויף אַ שטיין איז געזעסען אַן אַלטער מאַן מיט אַ לאַנגע גרויע באָרד, הויך און צוקנייטשט דעם שטערן, אַנגערוקט די ברעמען, שטייף פאַרצויגען די ליפּען. זיין לאַנגע אַטלעסענע קאַפּאָטע צוריסען אין פּאַסען, אָבער ניט פון אַלטקייט, נאָר פרישע ריסען וואָס מען האָט געמאַכט מיט די הענט. אין האַנט האָט ער געהאַלטען אַ וואַנדער־שטעקען.

ווען איך בין צוגעקומען צו איהם נעהענטער האָב איך צו מיין שרעק באַמערקט, אַז ביי איהם איז אונטערגעשלאָגען אַן אויג, אַ באַק צושניטען און די גרויע באָרד באַשפּריצט מיט בלוט.

— וואָס איז דיר, זיידע? — האָב איך איהם געפרעגט.

דער אַלטער האָט זיך אַ צאַפּעל געטאָן, האָט אָנגעכאַפּט שטייף דעם שטעקען.

— ווער ביזטו? — האָט ער מיך געפרעגט.

— יאַנעקעלע איטשע־אַברעמיל׳ס — האָב איך איהם געענטפערט און געלאָזט זיך געהן צו איהם נעהענטער.

— שטעה! — האָט ער אַ געשריי געטאָן. — דו זעהסט דעם שטעקען? איך וועל אויף קיינעם קיין רחמנות ניט האָבען.

— זייט איהר ניט אַ איד, זיידע? — האָב איך איהם געפרעגט פאַרוואונדערט, ווייל אין מיין קעפּעל האָט זיך ניט געקענט פאַרשטעלען אַ געדאַנק, אַז אַ אידישער זיידע זאָל קענען שלאָגען אַ אידיש אינגעל מיט זיין שטעקען.

— זעהסט ניט, אַז איך בין אַ איד! וואָס דאַרפסטו?

זיין געלעכטער איז געווען אזא וואס קומט פון האלז און ווייזט זיך ניט ארויס אין קיין מוסקול פון געזיכט, און ווארפט אן א שרעק אויף דעם, וואס הערט איהם.

— וואו זיינען דיינע קינדער? — האב איך איהם געפרעגט. — ווי קומט עס, אז זיי זיינען ניטא נעבען דיר און העלפען דיר ניט, ווען דו ביזט אין אזא עת־צרה?

— ווענען געהט היינטיגע צייטען אן א טאטע! האט ער גע־זאגט און אויף זיינע ליפען האט זיך באוויזען א ביטערער שמיי־כעל.

— וואו זיינען זיי איצט? — האב איך איבערגעפרעגט. — זאג מיר און איך וועל אריבערלויפען, אפשר וועלען זיי אנקומען אין דער צייט.

— דיין טרחה וועט זיין אומזיסט.

— איז עס שוין צו שפעט.

— ניט וואס צו שפעט, נאר זיי וועלען ניט קומען.

— זיי וועלען לאזען דעם טאטען ממית׳ן און ניט קומען איהם צו הילף?

— זיי וועלען ניט קומען! — האט ער געזאגט, און פון הארצען האט זיך ביי איהם דאס ערשטע מאל ארויסגעריסען א זיפץ, א שווערער זיפץ. — זיי וועלען ניט קומען.

איך האב איהם אנגעקוקט פארוואונדערט.

— זיי האבען בילכערע זאכען צו טאן.

מיין פארוואונדערונג איז געווארען נאך גרעסער.

— זיי האבען בילכערע זאכען צו טאן. — האט ער נאך אמאל געזאגט מיט א דומפען קול. — זיי זיינען איצט באשעפטיגט מיט א גרויסע ערפינדונג, ווי אזוי אויסצוקאסירען רייסעניש, צופעניש, פליקעניש פון דער וועלט. און ווען הינט וועלען אויפהערען צו בייסען, צו רייסען, צו פליקען, וועל איך דאך שוין ממילא ניט דארפען מורא האבען פאר זיי. מיין אינגסטער זוהן האט מיר ניט לאנג געשריבען, אז אט־אט וועט ער די ערפינדונג מאכען...

— אבער דערווייל!...

צייג־פינגער צום מזרח־זייט און צום מעריב־זייט און צום צפון־זייט און צום דרום־זייט.

איך האָב ווירקליך דערהערט אַזעלכע משונה־דיגע קולות, אַזעלכע שרעקליכע, אַז איך האָב אָנגעהויבען צו ציטערען מיט אַלע מיינע גלידער. דאָס זיינען געווען ווילדע קולות פון מענשען, וואָס זיינען פאַר׳חיה׳ט געוואָרען, פאַרצווייפעלטע קולות פון געפייניגטע, געשרייען פון קליינע קינדער וואָס ווערען געמאַטערט. עס האָט אויסגעוויזען, אַזוי ווי די טהויערען פון גיהנם האָבען זיך געעפענט און פון דאָרטען האָבען זיך אַ שאָט געטאָן אַלע פּיינט פון דער מענשהייט פון אַלע פאַרגאַנגענע דורות. די ערד האָט אונטער אונז געציטערט און די קולות זיינען צוגעקומען אַלץ נעהענטער, און צוגעקומען זיינען זיי פון אַלע זייטען אַזוי, אַז עס איז ניט געבליבען קיין פּלאַץ וואו צו אַנטרינען.

דער אַלטער האָט מיט אַ נערוועזע האַנט שטייפער אָנגענומען דעם שטעקען, זיינע ברעמען האָבען זיך נאָך טיעפער אַנגערוקט און זיינע ליפּען נאָך שטייפער איינגעצויגען.

איך האָב אויסגעבראָכען אין אַ הויכען געוויין.

— וואָס וויינסטו? — האָט ער געפרעגט שאַרף.

— זיי ווילען דיך דער׳הרג׳ענען.

— דער׳הרג׳ענען? — האָט ער אַרויסגערעדט, ציהענדיג דאָס וואָרט. — דער׳הרג׳ענען? יאָ, זיי בייסען טיעף, טיעף... דער־הרג׳ענען ווילען זיי, דער׳הרג׳ענען...

די קולות זיינען געוואָרען נאָך שרעקליכער, זיי זיינען צוגעקומען אַלץ נעהענטער. אַ טיעפער וועהטאָג האָט זיך אָפּגעשפּיגעלט אין דעם אַלטענס אויגען. פון מינוט צו מינוט איז איהם איבערגעלאָפען אַ ציטער איבער׳ן קערפּער.

— האָסטו גאָרניט קיין קינדער, זיידע? — האָב איך איהם געפרעגט.

— קינדער? חאַ־חאַ־חאַ! איך האָב קינדער, און אַ סך קינדער אַהז אַז עין־הרע, גראָטעסקע קינדער, טייערע קינדער, וואווילע קינדער, חאַ־חאַ־חאַ!

די נקמה

1.

פון א העל־באלויכטענע איינשטאָקיגע הויז זיינען ארויס צוויי מאנסלייט. ווי נאָר די טיר האט זיך פארמאכט הינטער זיי, האט איינער ביים צווייטען א פרעג געטאָן:

— נו, וואס זאגסטו, חיים?

— וואס זאל איך זאגען? — האט דער צווייטער, וועמעס נאָמען איז געווען חיים, געענטפערט שעמעוודיג.

— געפעלט זי דיר?

— יאָ! — האט חיים געענטפערט קורץ.

— האב איך דיר ניט געזאגט, אז זי איז א בילד־שעהנע מיידעל?

— יאָ, אבער...

— וואס אבער?

— אבער זי איז נאָך אזוי יונג...

— און וואס האסטו געוואלט, אן אלטע מיידעל?

— ניין, אבער זי זעהט נאָך אויס, ווי א מיידעלע פון א יאָהר פופצעהן.

— א חסרון, די כלה איז צו שעהן! אזא מיידעל איז דאָך אן אנטיק... און דערצו אזא פקחית!

חיים שאָקעלט צו אין דער פינסטער מיט'ן קאָפּ אויף א צייכען, אז ער איז איינשטימיג מיט איהם. ער האט נאָר אנדערש ניט אנגעהויבען צו דענקען, אז זי איז א קלוגע מיידעל: פטור, ווי קען זיין א שעהנע מיידעל ניט קיין קלוגע?

— און ווי פיין זי רעדט! דאס איז אביסעל א לשון פון א מיידעל. ס'איז דאָך אויף בילעטען צו געהן הערען!...

— דערוויילן זאָל מען מיר בייסען, זאָל מען מיר רייסען. א פּאָר פון מיינע קינדער האָבען זאָגאר געזאָגט: „מה רעש, אז הינט פאַלען אן! קנאַפּ וואונדערן האָט ער, וועט ער האָבען נאָך עטליכע!“

ער האָט אראָפּגעלאָזט די אויגען צו דער ערד און געמורמעלט צו זיך:

— מילא, הינט בייסען — דאָס איז זייער טבע, אבער קינדער... קינדער זאָלען זיין אזוי צו א טאַטען... קינדער אויף וועלכע איך האָב מיין געזונט אוועקגעלעגט... קינדער פאַר וועלכע איך האָב זיך מפקיר געווען...

ווען דער אלטער האָט ווידער אויפגעהויבען זיינע אויגען, האָב איך אין זיי דערזעהן טרעהרען.

א גרויסער הונט איז פון ערגעץ ארויסגעשפּרונגען און האָט זיך מיט די צייהנער איינגעגעסען דעם אלטען אין פוס.

איך האָב אנגעהויבען צו שרייען: „ראַטעוועט!“ — און אין מיטען געשריי האָב איך זיך אויפגעכאַפּט.

האַלב־מאַדיש. יעדער איינער האָט אין זיי גלייך געקענט דערקענען, ניט אונטערהערענדיג אפילו זייער געשפּרעך, אַז איינער פון זיי איז אַ שדכן און דער צווייטער חתן.

— בכן, וואָס־זשע איז איצטער? — האָט געפרעגט דער שדכן און אַ קראַץ געטאָן דעם קאָפּ.

— שדכנ׳ט מיר אויס יענער מיידעל און איהר וועט קריגען די זעלביגע שדכנות אייערע.

— פאַר מיר איז דאָס אַלץ איינס, — האָט דער שדכן געענט־פערט. — אָבער אַזאַ מיידעל ניט צו וועלען, ווי איך בין אַ איד, איך ווייס שוין ניט, וואָס פאַר אַ וועלט עס ווערט היינט... אַסור אויב איך ווייס, וועך יענע מיידעל איז...

דער שדכן האָט באַגלייט חיים׳ן ביז אין שטוב און זיי האָבען זיך צושיידט.

אויף מאָרגען האָט דער שדכן אויסגעפונען, אַז יענע מיידעל איז טאַקע דער זאַגענאַנטער כלה׳ס אַ פּלימעניצע און זי וואוינט די צווייטע הויז פון איהר מומען. אין אָנפאַנג איז ער געווען אין כעס, פאַרוואָס די כלה איז געווען אַזוי אומפאַרזיכטיג און האָט ניט משלח געווען די פּלימעניצע, ווען זי האָט געוואוסט, אַז אַ חתן דאַרף איהר קומען זעהן, נאָר ווען ער האָט אויסגעפונען, אַז דער נייער מיידעל׳ס עלטערן לאָזען זיך אויך ריידען און עס געהט מיט׳ן שידוך אויף אַ לאַד, איז זיין כעס אריבער און ער האָט פאַרטרונקען מיט אַ גוטען שנאַפּס.

2.

אויפ׳ן גאַנעק פון דער זעלבער הויז, פון וואַנען נעכטען ביי דער נאַכט זיינען אַרויסגעגאַנגען דער שדכן און דער חתן, זיצט איצט אַ פריילין פון אַ יאָהר צוואַנציג און קוקט אין אַ בוך. איהר בליק בלאָנדזשעט אַרום די זייטלאַך און צייגט, אַז איהרע געדאַנקען זיינען איצט ווייט. פון דער צווייטער הויז האָט זיך באַוויזען אַ מיידעל פון אַ יאָהר פופצעהן מיט אַן אָנגעהויבענע געשטריקטע זאָק אין האַנט און איז צוגעגאַנגען צום גאַנעק.

חיים האָט זיך פּלוצים אָפּגעשטעלט אין מיטען דער גאַס. דער צווייטער איז אויך געבליבען שטעהן.

— זי האָט דאָך גאַרניט גערעדט! — האָט חיים געזאָגט, און דאָס האַרץ האָט זיך איהם אַ צאַפּעל געטאָן פאַר שרעק.

— ס'טייטש ניט גערעדט, — האָט דער צווייטער געזאָגט פאַר־וואונדערט. זי האָט דאָך די גאַנצע צייט גערעדט...

— וועמען מיינט איהר? — האָט חיים געפרעגט ערשטוינט.

— וועמען מיינסטו?

— איך מיין... איך מיין... איך... דאָס מיידעל וואָס איז גע־זעסען שטיל...

— וועלכע מיידעל! יענע קליינע פּאַטשוק, וואָס דאַרף נאָך האָבען דער מאַמען, זי זאָל איהר ווישען די נאָז?... דאָס איז אויך אַ מיידעל?

— און וועלכע האָט איהר געמיינט? — האָט חיים געפרעגט מיט כעס.

— וועלכע זאָל איך מיינען? איך מיין די כלה, די אמת'ע כלה, די וואָס האָט גערעדט!...

— אויב אַזוי האָבען מיר איינער דעם צווייטען ניט פאַר־שטאַנען, — האָט חיים געענטפערט מיט אַ זיפץ. — „אייער“ מיידעל געפעלט מיר גאַרניט...

— פּו, פּו, פּו! צו מיינע שונאים'ס קעפּ, צו זייער לייב און לעבען, צו זיין האַר און גאַר! געהערט? מען רעדט און מען רעדט מיט אַ מענשען אַ האַלבע שעה און לסוף לאָזט זיך אויס בוידעם...

ביי די לעצטע ווערטער האָבען זיך ביידע ריידענדע אַרויס־געריקט פון דער פינסטערניש און זיינען באַלויכטען געוואָרען פון די בלאַסע שטראַהלען פון אַ לאַמטערנע, וואו זיי איז אויסגעקומען פאַרבייצוגעהן. איינער פון זיי איז געווען אַ קורצער אידעל מיט אַ צושויבערטע באָרד, מיט אַ פאַרשמאַלצענע היטעל, מיט אַ גאַנצען סמיעטניק פון שמעק־טאַבאַק אונטער דער נאָז און מיט אַ רויטע פאַטשיילקע, וואָס האָט זיך האַלב אַרויסגעזעהן פון קעשענע, און דער צווייטער אַ יונגערמאַן פון אַ יאָהר צוואַנציג, געקליידעט

— געה, דו ביזט א נאר!

—דו ביזט א נאר!

— שמואל אשר׳ס זוהן איז דאך דער, וואס איז נעכטען גע־וועזן ביי אונז...

— ווייס איך? מסתמא ביזטו איהם ניט געפעלען געווארען.

רחל איז בלייך געווארען פון די לעצטע ווערטער און האט אויסגעשריען:

— קום! קום צו דיין מאמען און פרעג.

זיי זייען ביידע געשווינד אראפגעלאפען פון גאנעק און אריינגעלאפען צו שפרה׳ן אין שטוב. אויף רחל׳ס פראגע, ווער איז דער חתן, וואס זי האט אויסגעקליבען פאר איהר טאכטער, האט זי באקומען א שארפען ענטפער:

— פע, מאוס, א מיידעל זאל פרעגען וועגען חתנים!

— אבער זי זאגט, אז ער איז שמואל אשר׳ס זוהן! — האט זיך רחל ווי פארענטפערט.

— און אז שמואל אשר׳ס זוהן איז וואס? דו האסט שוין א גראען צאפ, וואס דו האסט מורא פארזעסען צו ווערען?...

רחל האט פארביסען די ליפען און איז ארויס פון איהר ברו־דער׳ס הויז באליידיגט.

3.

די נאר איז רחל געבליבען.

אין א קורצער צייט ארום איז אין קערבאיעווו געפייערט גע־ווארען א גרויסארטיגע חתונה. די יונגע און שעהנע שפרה האט חתונה געהאט פאר שמואל אשר דעם וואלדהענדלער׳ס זוהן און דאס פאר פאלק איז אנגעקומען צו שפרה׳ס עלטערען אויף קעסט.

די ערשטע צייט נאך דעם חתונה איז דאס יונגע פאר פאלק געווען אזוי פארנומען מיט׳ן קושען זיך, האלובען זיך, האלזען זיך, אז זיי האבען קיינער ניט געזעהן וואס עס טוט זיך ארום זיי; האט זיך עפעס אויסגעדוכט, אז קיינער, אויסער זיי, עקזיסטירט ניט, נאר בּיסלאכווייז, ביסלאכווייז האט זיך דער שלייער, וואס איז געווען פארצווישען צווישען זיי און דער גאנצער וועלט, גענומען

— זעץ זיך, שפרה! — האָט געזאָגט דאָס פרײלין וואָס האָט געלעזען און אָפּגעקעהרט דעם קאָפּ פון בוך.

שפרה האָט זיך געזעצט.

— ווי געפעהלט דיר דער יונגערמאַן, וואָס דו האָסט געזעהן בײ אונז אין שטוב נעכטען?

— זעהר א שעהנער.

— דאָס איז מײן חתן.

— דו ביזט שוין א כלה? — האָט שפרה געפרעגט פאַרוואונ־דערט, וואָס זי האָט נאָך דערפון ניט געהערט.

— כמעט ווי.

שטיל.

— רחל! — האָט שפרה זיך אָפּגערופען אין א קורצע ווײלע אַרום און איז באַצײטענס רויט געוואָרען.

— וואָס?

— איך... איך האָב שוין אויך באַלד א חתן...

— ווער, דו?

— יא.

— א צוקערנעם? — האָט רחל געשפּאַסט.

שפרה האָט ברוגז׳דיג אַראָפּגעלאָזט די אויגען.

— נו, שאַ־שאַ! זײ ניט ברוגז! — האָט רחל צו איהר גע־נומען רײדען, ווי מען רעדט צו א קינד. — נו, שאַ־שאַ, זײ ניט אין כעס. ווי איז דײן חתן, א שעהנער?

— איך האָב איהם ניט געזעהן, נאָר די מאַמע זאָגט, ער איז זעהר א שעהנער.

— א קלוגער?

— די מאַמע זאָגט א קלוגער!

— א רײכער?

—שמואל אשר דעם וואַלדהענדלער׳ס זוהן.

— שמואל אשר׳ס זוהן? דאָס איז דאָך מײן חתן! — האָט רחל אויסגעשריען.

— די מאַמע זאָגט, מײן חתן! — האָט שפרה געענטפערט, שטאַמלענדיג.

נור ניין, יעפּים איז ניט געבליבען אליין. ווען ער זאָל געווען בלייבען אליין, וואָלט ער זיך געווען געפיהלט אַ סך בעסער, ווי איצט ווען ער איז געבליבען מיט זיין ווייב.

דאָס ווייב איז איהם איצטער געוואָרען אומערטרעגליך. נאָך קיינמאָל האָט ער צו איהר ניט געפיהלט אזא שנאה, ווי איצטער.

אמאָל, נאָך אַ לאַנגען געשפּרעך אין הויז צווישען די שטור־ביגע ווענען רחל׳ען, ווי איהר לעבט זיך דאָרטען אין וואַרשא און ווי זי האָט זיך פעסט גענומען צום לערנען און וואָס פאַר אַ פיינע שידוכים מען שלאָגט איהר אָן, און ווי זי קלויבט און קלויבט און לאָזט צו קיין שידוך ניט צו, ווען יעפּים איז נאָך דעם געשפּרעך אַרויס פון צימער און געזעצט זיך פאַר׳מרה־שחורה׳ט אויפ׳ן גאַ־נעק, איז שפרה אויך באַלד אַרויס און אנידערגעזעצט זיך נעבען איהם. אונטער דעם פרישען איינדרוק פון די ערצעהלונגען, וואָס מען האָט איצטער גערעדט ווענען רחל׳ען, האָט שפרה דערצעהלט יעפּימ׳ען די סצענע, וואָס איז פאָרגעקומען ביי איהר מיט רחל׳ען יענעם פאַרנאַכט, ווען זיי האָבען זיך צונויפגערעדט ווענען זייערע חתנים... ער האָט זיך נייגעריג צוגעהערט, ווי זי האָט איהם איבער־געגעבען די סצענע און האָט איין וואָרט ניט איבערגעלאָזט. נאָר מערקווירדיג, אַנשטאָט אַ געלעכטער, ווי שפרה האָט פון איהם ערוואַרטעט, האָט יעפּים אַ זיפץ געטאָן.

די סצענע, וואָס שפרה האָט איהם איבערגעגעבען און דאָס וואָס מען האָט אין שטוב פריהער דערצעהלט, אַז רחל וויל ניט חתונה האָבען, איז איהם פון קאָפּ ניט אַרויס. ער האָט איבער דעם געטראַכט אַ לאַנגע צייט און ער איז ענדליך געקומען צו אַ שלוס, אַז רחל האָט איהם ליעב און צוליעב איהם וויל זי ניט חתונה האָבען.

ביי דער נייער ענטדעקונג איז ער אַזש אונטערגעשפּרונגען פאַר פרייד, ער האָט בשעת מעשה פאַרגעסען, אַז ער איז שוין ניט מעהר קיין פרייער.—רחל האָט איהם ליעב און וואָס דאַרף ער נאָך?

ער האָט יענעם טאָג געקושט שפרה׳ן פאַר פרייד אזוי היציג, ווי די ערשטע צייט נאָך דער חתונה.

אפּוויקלען און חיים האָט באַלד אויסגעפונען, אז אויסער שפּרה׳ן איז נאָך פאַראַן אַ גאַנצע וועלט.

די ערשטע, וועמען ער האָט באַגעגענט אין דער נייער וועלט, איז געווען רחל. רחל איז געווען איינע פון יענע פריילינס, וועלכע ווייזען זיך אויפ׳ן ערשטען בליק, אויב ניט מיאוס, דערפאַר אָבער ווייט ניט שעהן, נאָר וואָס מעהר מען קוקט זיך צו צו זיי, אַלץ מעהר רייץ געפינט מען אין זיי אוים. ער האָט דערזעהן רחל׳ען און ניט געגלויבט זיינע אויגען, אז דאָס איז די זעלביגע, וועלכע ער האָט געזעהן דעם ערשטען מאָל, ווען ער איז געקומען צו זיי. ער האָט גענומען לאַנגווייל׳ען מיט זיין ווייב, מיט וועלכער ער האָט כמעט ניט געהאַט וועגען וואָס צו ריידען, און זוכען די גע־זעלשאַפט פון רחל׳ען. געהן ווייט האָט ער ניט געדאַרפט. אַלס נאָהענטע פאַרוואַנדטע פלעגען זיי געהן איינער צום צווייטען, און זי האָט זיך פון איהם ניט דערווייטערט. ער פלעגט מיט איהר אָפּזיצען שטונדען לאַנג און רעדען וועגען פאַרשידענע זאַכען. שטאָף צום רעדען האָט איהר ניט געפעהלט. זי האָט געהאַט געלייענט אַ מאַסע ביכער און איז געשטאַנען אין ענטוויקלונג אַ סך העכער פון איהם.

שפּעטער, ווען ער האָט אויסגעפונען דעם גרויסען אונטער־שיד צווישען דיביידע פּרויענצימער; דער אונטערשיד פון אַ שעהנע נאַרעלע, וואָס האָט געהייסען ווייב און אַ קלוגע, זעלבסט־שטענדיגע, מערקווירדיגע, באַ׳חנ׳טע פריילין, וואָס מען האָט איהם גע׳שדכנ׳ט פאַר אַ כלה און פון וועלכער ער אַליין האָט זיך ענט־זאַגט, האָט ער נאָך שטאַרקער גענומען ווייכען פון זיין ווייב און איז מיט איהר ניט געזעסען קיין איבעריגע מינוט.

דאָס ווייב האָט אָנטקעגען דעם גאַרניט געהאַט און ער האָט זיך געקענט פאַרגינען זיין אין רחל׳ס געזעלשאַפט פיעל דאָס האַרץ געלוסט.

4.

אין אַ יאָהר אַרום איז רחל אָפּגעפאָהרען צו אַ שוועסטער אין וואַרשאַ און חיים, אָרער ווי ער האָט זיך די לעצטע צייט גערופען: יעפים, איז געבליבען אַליין.

אין שטערטעל, וואו דער גט איז פארגעקומען זיינען צוזאמענגעפאהרען אלע קרובים און מען האט גענומען פרעגען, פארשען, וואס דא איז געווען. שפרה האט דערצעהלט, ווי אזוי ער האט איהר אפגענארט מיט דעם גט און ווי ער וויל איצט מיט איהר ניט חתונה האבען צוריק. פון ווייטערדיגע פארשונגען האט זיך ארויסגעוויזען, אז יעפים איז ניט געווען ביים רבי'ן, נאר ער איז געפאהרען קיין ווארשא זעהן זיך מיט רחל'ען, און מען האט איהר גלייך ארויסגעשיקט א טעלעגראמע, זי זאל קומען וואס צום שנעלסטען.

אויפ'ן צווייטען טאג איז רחל געקומען.

אלע האבען זיך א שאט געטאן צו איהר.

— וואס איז געשעהן? — האט רחל געפרעגט.

— חיים האט שפרה'ן אפגע'גט! — האט איהר ברודער, דאס הייסט שפרה'ס פאטער און נאך עטליכע קרובים מיט אמאל געענטפערט.

— טא וואס האט איהר מיר געדארפט האבען אזוי עקסטרא?

— שפרה וויינט און קלאגט, אז זי וועט אהן איהם ניט לעבען.

— גוט. אבער וואס קען איך טאן דערצו? — האט רחל געפרעגט ווי פארוואונדערט.

— חיים דענקט מיט דיר חתונה צו האבען, — האט ווייטער דער ברודער געענטפערט.

רחל האט לאנגזאם אפגעקעהרט דעם קאפ אין יעפימ'ס זייט, האט א ווארף געטאן אויף איהם א פארעכטליכען בליק און געענטפערט צורייצט:

— יא, איך געדענק. עטליכע יאהר צוריק האט מען טאקע דערפון גערעדט, נאר ער האט דאן אויסגעקליבען איהר (האט רחל מיט'ן פינגער אנגעוויזען אויף שפרה'ן), איצט קען ער זיך האלטען מיט די צאצע... איך שענק אייך איהם אוועק... זייט געזונט! — און מיט די ווערטער האט זי גענומען איהר עק קלייד

נאָר באַלד האָט ער ערוואַכט פון זיינע פאַנטאַזיעס און האָט דערזעהן די קאַלטע ווירקליכקייט און ער האָט גענומען זוכען עצות ווי עררייכען זיין וואונש.

.5

יעפים איז אַרויסגעקומען פון חסידים, נאָר ער איז קיין חסיד ניט געווען. מיט אַמאָל איז ער געוואָרען פרום און איז אוועקגע־פאָהרען צום רבי׳ן.

די סבה דערפון, האָט ער דעם ווייב ערקעלהרט, זיינען קינדער. שוין דריי יאָהר נאָך דער חתונה און קיין קינדער ניטאָ.

פון רבי׳ן איז ער געקומען מיט אַ סגולה, און פאַרטרויט די סגולה נאָר שפרה׳ן אַליין און אָנגעזאָגט איהר, אַז זי זאָל ניט וואַגען דערצעהלען דערפון קיין מוטער נפש ניט, אויב זי וויל ניט פאַרבלייבען קיין בעזדעטניצע...

און די סגולה איז באַשטאַנען אין דעם, אַז יעפים זאָל זיך מיט איהר גט׳ן און באַלד חתונה האָבען צוריק...

און אַזוי ווי דערפון האָט קיינער ניט געטאָרט וויסען, האָט ער מיט איהר אָפּגערעדט, מאַכען דעם גט און די חתונה אין אַ דערבייאיגען שטעדטעל.

זי האָט איהם געפאָלגט און קיינעם ניט צו זאָגען קיין וואָרט איז זי מיט איהם אוועקגעפאָהרען מאַכען דעם גט און די חתונה.

.6

ביי שפרה׳ס עלטערן אין הויז איז אַ ליאַרעם, אַ געוואַלד, אַ געשריי. די מאַמע ברעכט די הענט און דער טאַטע לויפט אַרום און שרייט, קרובים שלאָגען אָפּ די שוועלען און מען סוד׳עט זיך און מען שאָקעלט מיט די קעפּ און מען זיפצט שווער.

פון דרויסען האָט זיך דערהערט דאָס רוישען פון רעדער.

פאַר׳ן שטוב זיינען געשטאַנען אַ פּאָר פערד און שפרה׳ס עלטערן זיינען באַלד אועקגעפאָהרען.

איבער׳ן שטאָדט האָט זיך דערווייל פאַנאַנדערגעטראָגען אַ קלאַנג, אַז שמואל אשר דעם וואַלדהענדלער׳ס זוהן האָט גע׳גט זיין ווייב.

צוגאַנגען

גרינפעלד האָט חתונה געהאַט מיט בעלאַ'ן אַזוי, ווי אין אמע־ריקאַ האָבען חתונה פיעלע יונגע לייט, וועלכע האַלטען ניט פון צערעמאָניעס. בעלאַ וואָלט געווען פון דעם זעהר צופרידען, צו־פרידען כאָטש צוליעב דעם אַליין, וואָס זי האָט חתונה געהאַט ניט ווי אַלע, נור זעהר פיעל האָט איהר געקרענקט, וואָס זי האָט פון איהר גליק קיינעם ניט געקענט דערצעהלען, ווייל גרינפעלד האָט איהר שטאַרק געבעטען, זי זאָל פון זייער חתונה קיינעם ניט זאָגען.

פאַרוואָס וויל ער אַזוי? דאָס האָט זי ניט פאַרשטאַנען און האָט זיך גאָר מיט דער פראַגע ניט אָפּגעגעבען: זי איז געווען צופיעל שכור פון גליק, אַז אַזאַ פראַגע זאָל איהר אַרויף אויפ'ן געדאַנקען און זי האָט געגלויבט, אַז מסתמא ווייסט ער, וואָס ער וויל.

בעלאַ האָט קיינעם פון איהר חתונה ניט דערצעהלט, נאָר וואָס ווייטער האָט זי דערפון אַלץ מעהר געליטען. זי האָט זיך געפונען אין דער לאַגע פון יענע וואַנדערער, וואָס זיינען אַראָפּ־געקומען אַהער פאַרהונגערטע, פאַרשמאַכטע, אָפּגעריסענע, אָפּגע־שליסענע און האָבען זיך דאָ דערשלאָגען ניט נאָר צו אַ פּאָר דאָלאַר אין פּאָקעט, נאָר אויך צו אַ גאָלדענעם „וואָטש־און־טשיין“, און הויבען אַז וואָס ווייטער צו פיהלען פון „וואָטש־און־טשיין“ ניט קיין פאַרגעניגען, נאָר אַ קלעמעניש פאַרוואָס זייערע שכנים פון דערהיים, וואָס זיינען געווען עדות פון זייער שרעקליכער נויט און דלות, קענען ניט זעהן די גאָלד אויף זיי.

בעלאַ האָט געשוויגען, נאָר וואָס ווייטער האָט זי אַלץ מעהר דערפון געליטען. איבערהויפּט האָט זי געפיהלט אַ שטאַרקען

אין האַנט, געעפּענט די טיר, אַ געשריי געטאָן: „איזוואָזשטשיק!“
און איז באַלד פאַרשוואונדען געוואָרען פון די אויגען.

* * *

אין אַ פּאָר טעג אַרום האָט „דער טאַטע ווידער גענומען די
מאַמען“ און צופרידען איז געבליבען נאָר — רחל...

צו איהר און זעלטען, זעלטען האָט זי געכאַפּט אַ צופרידענע מינע אויף זיין געזיכט.

צופרידען האָט גרינפעלד ניט געקענט זיין, כל זמן אַנאַ ראָזענבערג איז איהם ניט אַרויס פון קאָפּ. און ווען האָט ער פון איהר אויפגעהערט צו דענקען? זיין געקרענקטע אייגענליעבע האָט איהם אויף איין מינוט ניט געלאָזט אַרויסלאָזען איהר פון זינען. עפּעס אַ פאַרבאַרגענע קול האָט זיך מיט איהם אינווענינג גערייצט: „אַ גרויסען זיעג האָסטו באַוויזען! פאַרליבט זיך אין אַ בעלאַ'ן! אַנאַ אַבער קען דיך ניט ליעבען!...“ און אין דעם מאָמענט האָט זיך אַנאַ געמאָלען אין זיינע געדאַנקען אין אַזעלכע רייצענד־שעהנע פאַרבען, אין וועלכע זי האָט פאַר קיין מענשען ניט ערשיינט, און בעלאַ איז איהם פּשוט געוואָרען עקעלהאַפט. איהם האָט אַזש אָפּגעטרייסעלט פון איהר, איהר גראָבע געזיכט מיט די גרויסע געלע זומער־שפּרענקלאַך, איהרע גראָבע אויסגעהאַרעוועטע הענט מיט די קורצע און ברייטע נעגעל; איהר גאַנג, אַמאָל ווי אַ טרוסיווע מייזעל, מיט ניט קיין זיכערע טריט, און אַ מאָל פרעך, האַרט, פאַרריסען דעם קאָפּ און אַרויסשטעלענדיג איהר גאַנצען קאָרפּוס פאָרווערטס, איהר הויכער געלעכטער מיט אַ ווייט־פאַנאַנדערגעעפענטען מויל — דאָס אַלעס אין פאַרגלייך מיט אַנאַ'ס צאַרטען, קלאָהרען אינטעליגענטען געזיכט, מיט איהרע קליינע ווייסע הענטלאַך, איהר שטענדיג רוהיגער גאַנג און איהר זיסער שמייכעל, האָבען איהם ווייט ניט געקענט לאָזען זיין צופרידען. נאָר צום גליק האָט ער בעלאַ'ן אַ גאַנצען טאָג ניט געזעהן און אין אָוועגד פלעגט ער אויף אַ לאַנגע צייט אוועק פון שטוב אויף אַ לעסאָן אָדער שפּיעלען אַ שאַך ערגעץ אין אַ קאַפּע־סאַלון, אָדער אויף אַ פאַרזאַמלונג ערגעץ וואו, און אויף אַזאַ אופן האָט זי איהם מיט איהר נעגענוואַרט וועניג געשטערט. ער האָט איהר איצט כמעט געזעהן זעלטענער, אַלס דאַן, ווען זי איז געווען זיינע אַ שילערין, און די צייט ווען ער האָט איהר יאָ געזעהן, איז זי איהם געווען זעהר נויטיג. זייער באַגעגעניש איז שטענדיג אויסגעקומען ביים עסען אָדער טרינקען, און אויב די וואונד אין זיין האַרצען האָט זיך געעפענט, האָט ער לכל־הפּחות געהאַט אויף

וועהטאג, ווען זיינער א באקאנטער אדער א פריינט פלעגט צו איהם קומען, און ער פלעגט ענטווערער איהר גאר איגנארירען און ניט פארשטעלען איהר, אדער איהר פארשטעלען ביי איהר אייגענעם פאמיליע־נאמען. פיעל מאל האט זי זיך געמאכט הארץ און געפּרואווט געבען אנצוהערענישען, אויב מען קען זיך אזוי אויס־דריקען אז זי האט דא אין צימער מעהרצו זאגען אלס א באקאנטע; זי האט געפּרואווט אנהויבען פאר זיין באקאנטען אין די אויגען צו בעל־הבית׳עווען אין צימער, איבערשטעלען א חפץ פון איין ארט אויף׳ן צווייטען, זאגאר ווען מען האט דאס ניט געברויכט, אדער פרעגען איהם עפּעס אין אזא קול, וואס האט געהאט פונקט אזוי פיעל צו זאגען, ווי: „איך בין דא ניט קיין פרעמדע, איך בין זיין ווייב“. נאר נאך א פּאר אזעלכע אנצוהערענישען, באמערקענדיג איינמאל ווי דאס בלוט האט איהם אריינגעשפּארט אין פּנים און א צווייטען מאל ווי א שאטען האט זיך געלעגט אויף זיין געזיכט, האט זי דאס אויפגעהערט צו טאן, און ווען יעמאנד פלעגט דערנאך קומען, פלעגט זי דאס רוב ארויס פון צימער.

נאר דאס איז בלויז געווען א קליינער פלעק אויף איהר ריינעם, בלויען הימעל. אין אלעמען איז זי געווען גליקליך, אפילו מיט זיין פוילקייט און שוואכקייט. זי האט אויסגעפונען, אז ער, גרינפעלד, וואלט ניט געווען ער, ווען ער זאל ניט זיין אזוי פויל און שוואך, און מיט פארגעניגען איז זי געגאנגען אין שאפּ פארדינען פאר זיך און פאר איהם אויף א לעבען, ווייל פון זיינע לעסאנס האט ער איצט נאר ווינציג געהאט.

* * *

גרינפעלד האט, דוכט זיך, ניט געהאט קיינע אורזאכען צו זיין מיט בעלא׳ן אומצופרידען. ער האט זיך אין איהר דערוואר־בען ניט נאר א טרייע, איבערגעגעבענע דיענסט, וואס פאדערט ניט קיין באלוינונג פאר איהר ארבייט, זאנדערן אויך וואס ארבייט און הארעוועט אז א זייט און גיט איהם אפּ אלע פארדינסטען; נאר, מערקווירדיג, — צופרידען איז ער געווען זעהר זעלטען, וואס מעהר איבערגעבען זי איז צו איהם, אלץ קעלטער איז ער געווארען

דאָס איז געווען אַ שטיקעלע הקדמה, און די סאַמע גערדיכטע איז נאָך ערשט געקומען שפּעטער. גרינפעלד האָט וועניגער פאַר אַלץ ערוואַרטעט אַזאַ פּאַטש אין פּנים פון בעלאַ׳ן און איז די ערשטע עטליכע מינוט געבליבען שטעהן מיט אַן אָפענעם מויל און ניט פאַרשטאַנען, פון וואַנען דאָס איז איהם געקומען. ער האָט ניט געוואָלט גלויבען זיינע אויערען, נאָר אַזוי ווי בעלאַ האָט גערעדט געגנוג דייטליך און אַזוי הויך, אַז אפילו אַ טויבער האָט געקענט הערען, איז ער געשטאַנען צומישט און אפילו ניט ברוגז געוואָרען. און צו באַוואונדערן — ער איז פיעל ווייכער געוואָרען. שפּעטער איז ער יאָ אין כעס געוואָרען און האָט מיט איהר אַ גאַנצען טאָג ניט גערעדט, נאָר בעלאַ האָט זיך אויך געבלאָזען און האָט איין טריט ניט געמאַכט צו אַ שלום.

גרינפעלד האָט געפיהלט אַז אין בעלאַ׳ן איז געשעהן אַ גרויסע פאַרענדערונג, זי איז שוין ניט מעהר יענע שטילע שעפעלע, וואָס האָט זיך געלאָזט טרעטען. אין איהר האָט זיך דערוועקט עפּעס אַ קראַפט, געגען וועלכער ער האָט זיך ניט געקענט שטעלען, נאָר ער האָט כמעט ווי ניט־באַמערקענדיג גענומען איהר נאָכגעבען.

ער האָט זיך געמאַכט ניט זעהענדיג און ניט הערענדיג, ווען אַ שטייגער אויף אַ פאַרזאַמלונג האָט זי איהרע חבר׳טעס אַנגעוויזען אויף איהם, און פאַרטרויט זיי אַ סוד אויפ׳ן קול, אַז דאָס איז איהר מאַן און דערצעהלט זיין גאַנצען יחוס, ווער ער איז און פון וואַנען ער שטאַמט, ווי רייך זיינע עלטערען זיינען, און האָט דערביי ניט געזשאַלעוועט קיינע פאַרבען. זי פלעגט אָפט ארויפלעגען די פאַרבען אַזוי גערדיכט, אַז גרינפעלד, אונטערכאַפּענדיג איהרע ווערטער, פלעגט אויך באַגאַסען ווערען מיט אַ רויטע פאַרב... נאָר ער האָט געמוזט שווייגען. בעלאַ איז איהם געווען זעהר נויטיג...

איצט האָבען זיי זיך געביטען מיט זייערע ראָלעס; איצט פלעגט זי איהם אַנטרעטען און ער פלעגט פאַרשווייגען, און ביי זיי ביידען אין די הערצער האָט זיך גענומען קלייבען אַ פיינדליכקייט — ביי איהר, פאַר וואָס ער האָט איהר אַזאַ לאַנגע צייט געטראַטען אומדערבאַרימלאַך און איבערהויפּט פאַר וואָס זי איז

ווען מען אויסצולאָזען זיין כעס. און אויסרעדען זיינען געווען זעהר פיעל: דאַ דערלאַנגט זי איהם אַ טעלער, ווי זי האָט געגעסען ביי איהר באָבען; דאַ זאָגט זי אַ וואָרט, וואָס מען קען הערען אויף דער יאַטקעווער גאַס. זי, פאַרשטעהט זיך, פלעגט ניט פאַר־שווייגען, נאָר דער סוף פלעגט זיך אויסלאָזען, אַז ער פלעגט ווערען ברוגז און זי האָט אינוועניג גענומען פיהלען, אַז טאַקע די באָבע און די יאַטקעווער גאַס זיינען שולדיג אין דעם, און זי האָט נאָך שטאַרקער דערפיהלט, ווי ווייט זי דאַרף איהם שעצען, פאַרוואָס ער איז געבאָרען געוואָרען ביי עלטערן, וואָס האָבען אַן אייגען הויז און האָט ניט געדאַרפט לויפען אין שליחות אין יאַט־קעווער גאַס איינקויפען אַ פונט פלייש און בעטען אַ צולעג.

אַ האַלב יאָהר איז אַריבער.

די שכרות פון גליק האָט ביי בעלאַ׳ן גענומען איבערגעהן, און וואָס מעהר זי האָט גענומען זיך אויסניכטערען, אַלץ מעהר פעה־לערן האָט זי גענומען אויסגעפינען אין איהם און אַלץ גרעסער איז געוואָרען איהר אומצופרידענהייט.

איצט איז איהר ניט איינמאַל אַרויף אויפ׳ן געדאַנק די פראַגע, אין וואָס פאַר אַ פאַרהעלטניסע געפינט זי זיך מיט איהם, און אַזוי ווי געפרעגט האָט זי זיך, זייענדיג אין כעס, האָט זי אויף דער פראַגע געגעבען זעהר אַ מיאוס׳ן ענטפער פאַר זיך. פון איהר אייגענעם ענטפער האָט זיך איהר כעס נאָך מעהר צורייצט. זי האָט זיך אַנגערופען מיט די ערגסטע נעמען, און דער פּועל־יוצא דערפון איז געווען, אַז זי האָט באַשלאָסען נעהמען אויך אַ שטיקעל דעה (פאַר מיינע פאַרהאַרעוועטע געלט — פאַרוואָס זאָל איך דאָס מוזען שטומען?) און האָט איהם גענומען מאַכען אָפענע סצענעס.

אַ צינגעל האָט זי געהאַט אַ געשליפענעם און אַ מענה לשון, אַז דער באַרמהאַרציגער גאָט האָט געמענגט רחמנות האָבען. זי האָט נאָר געוואָרט, אַז ער זאָל איהר אַ שטאָך טאָן מיט איהר אַרימער באָבען און זי האָט אויף איהם אויסגעגאָסען אַ ים פון פעך און שוועבעל: „מיין גרויסער פאַרדינער! דו וואָלסט דאָך שוין לאַנג די פיס אויסגעצויגען פון הונגער, ווען איך זאָל אויף דיר ניט האָרעווען!“

אַזאַ צאַנקעריי, זידלעריי, האָט אָנגעהאַלטען אַ היבשע צייט. בעלאַ האָט פיעל מאָל באַשלאָסען ניט צו געבען איהם פון איהרע פאַרדינסטען ניט איין פּעני, זאָל ער זיך טאָן, וואָס ער וויל; נאָר דאָס האָט זי ניט געקענט פּועל׳ן ביי זיך. אַ שוד, אַ קלייד פאַר איהם אָדער רענט האָט זי געמאַכט אַ האַרץ און ניט געגעבען, אָבער אין שטוב הוצאות האָט זי געמוזט געבען, ווייל געוואוסט האָט זי זעהר גוט, אַז הונגער וועט איהם ניט אַרויסיאָגען פון שטוב און וועט איהם קיין רצון ניט איינגעבען צו זוכען אַרבייט.

* * *

גרינפעלד האָט גענומען זוכען פּלענער, ווי צו מאַכען מיט די צאַנקעריי אַ ענדע. אין אַ שעהנעם פריהמאָרגען האָט ער בעלאַ׳ן דערצעהלט, אַז ער האָט באַשלאָסען אָפּצופּאָהרען אין אַ דערבייאי־גער קאָונטרי און געבען דאָרטען לעסאָנס. בעלאַ׳ן איז דער פּלאַן גלייך ניט געפעלען געוואָרען און זי וואָלט איצט מרוצה געווען כאָטש אַרבייטען אָווער־טיים, אַבי ער זאָל נור ניט אָפּפאָהרען. עפּעס האָט זי מורא געקראָגען אַרויסצולאָזען איהם פון איהרע הענט. נאָר דאָס מאָל האָט ער זיך איינגעעקשנ׳ט און איז אין גאָר אַ קורצע צייט אָפּגעפאָהרען.

וואָס זאָל בעלאַ טאָן? זאָל זי דערווייל בלייבען דאָ — און נאָכהער וועלען זיי זעהן.

פון פאָהרען צוזאַמען האָט קיין רעד ניט געקענט זיין. דאָס מופען האָט געדאַרפט קאָסטען געלט און דאָס האָבען זיי ניט געהאַט.

גרינפעלד האָט זיך אַרויסגעריסען ווי פון אַ גיהנום און האָט דערפיהלט, ווי אַ שווערע משא האָט זיך אַראָפּגעקייקעלט פון די פּלייצעס. ער האָט אין קאָונטרי אין פאַרלויף פון די ערשטע עטליכע וואָכען קיינע לעסאָנס געקראָגען, און אַז ער האָט ענדליך געקראָגען צוויי לעסאָנס האָט ער אויך קוים־קוים געהאַט אויף צו דערהאַלטען דאָס לעבען, נאָר דאַך האָט ער זיך געפיהלט זעהר גוט. פיעל האָט ער ניט געברויכט. מיט איין פּעני פּינאַטס האָט ער געקענט פאַרשטאָפּען דעם מאָגען אויף אַ גאַנצען טאָג און אַ

געווען אזא נאַר און געשוויגען (א טהייערע צאַצע! שווייגען האָב איך איהם געדאַרפט!) און ביי איהם — פאַרוואָס ער האָט זיך געמוזט מודה זיין, אַז ער טראָגט פון איהר איצט אַלעס איבער, ווייל זי אַרבייט אויף איהם, און דעם האַס, וואָס ער האָט געזאָלט האָבען צו זיך, האָט ער אַנגעווענדעט אין איהר זייט...

און אין דער נייער פאַזע האָבען זיי אָפּגעלעבט נאָך א פּאָר יאָהר אָהן באַזונדערע נייעסען.

בעלאַ איז איינמאָל אַרויס פון איהר קאַלייע, האָט זיך גענומען וואַרפען אין אַלע זייטען, האָט זיך פאַר קיין זאַך ניט אָפּגעשטעלט און געוואָלט נעהמען די גאַנצע דעה.

די ערשטע און שווערסטע זאַך, וואָס זי האָט איצט געוואָלט דורכפיהרען איז געווען, איינשפּאַנען איהם אין דער אַרבייט.

— זאָג איך, וואָלסט געשטודירט. איך האָרעווע אָפּ עטליכע יאָהר און מיר דערשלאָגען זיך צו עפּעס א תכלית. אָבער אַזוי, וואָס? איך וועל קריעה רייסען, פאַרלירען די כחות ביי דער אַרבייט. איך האָב שוין אַזוי אויך קיין כחות ניט, גענוג געהאָרעוועט אין מיין לעבען, וואָס איז? דו וועסט דאָ קענען ליגען און טראַכטען וועגען — ווי רופט מען איהר? ראָזענבערג, צי וואָס?...

זי האָט מיט איהם אַזוי גענומען טענה'ן טאָג אין טאָג דאָס הייסט, אָבענד אין אָבענד, ווייל ביי טאָג איז זי געווען ביי דער אַרבייט און איינגערעדט מיט איהם אַזוי ביז שפּעט אין דער נאַכט, און דערנאָך ברוגז'דיג געגאַנגען שלאָפען און אויף מאָרגען ווידער ווידערהאָלט די זעלביגע מעשה, מיט מעהר פרישקייט.

גרינפעלד'ן איז דאָס לעבען נמאס געוואָרען פון איהר זויגעריי, נאָר דאָך האָט ער זיך צו דער אַרבייט ניט גענומען. ער האָט א פּאָר מאָל געפּרואווט אַוועקצוגעהן פון שטוב אָהן סאַפּער, כדי אויסצומיידען צו איבעריגע באַגעגעניש מיט איהר און איז זיך פאַרזעסען זעהר שפּעט, נאָר זי האָט איהם אָפּגעוואַרט, און ווען ער איז געקומען, האָט זי איהם געמאַכט אַזאַ סצענע, אַז ער האָט שוין חרטה געהאַט פאַר זיין אַנטלויפען.

זי איצטער, האָט ער שוין געהאַט דעם געראַנק אין קאָפּ און דערי־
ריבער האָט ער איהר ניט געוואָלט פאַרשטעלען אַלס זיין ווייב,
און האָט אויסדערצעהלט אַלע זיינע חטאים, וואָס זי האָט נאָר
באַמערקט אָדער חושד געווען פאַר דער גאַנצער צייט, וואָס זי
האָט איהם געקענט.

נאָר דאָס אַלעס איז געווען אויף דער הייסער מינוט. אין
אַ קורצע צייט אַרום האָט זי אויף איהם געגומען מלמד־זכות זיין
און באַשולדיגען זיך אין דעם, און ווען זי האָט שפּעטער דערהאַלטען
אַ בריעף פון איהם, וואו ער האָט ביי איהר געבעטען פאַרצייאונג
און מודה געווען זיך פאַר איהר, אַז ער האָט זיך מיט איהר באַ־
גאַנגען זעהר ניט פיין, האָט זי איהם מוחל געווען פון גאַנצען האַר־
צען און געענטפערט איהם, אַז זי איז גרייט צונויפקומען מיט
איהם צוריק... נאָר אויף דעם בריעף איהרען האָט זי שוין מעהר
קיין ענטפער ניט באַקומען.

און דאָך באַשולדיגט זי איהם ניט. זי גלויבט דורכאויס, אַז
זיין שוואַכקייט אָדער קראַנקהייט איז די איינציגע אורזאַכע דער־
פון. ער מוז האָבען עמיצען, וואָס זאָל אַרום איהם אַרומגעהן, און
קען מען דען אַ מענשען באַשולדיגען, פאַר וואָס ער איז שוואַך
אָדער קראַנק?...

— ניין, ער איז ניט שולדיג,— זאָגט זי פאַר אַלע איהרע
באַקאַנטע.— שולדיג איז ער נאָר, פאַרוואָס ער האָט מיר ניט
געשריבען אָדער פאַר וואָס ער ענטפערט מיר ניט אויף מיין בריעף,
אַבער אַזוי ניט.

גלאַז ביער מיט אַ פּרי־לאַנטש האָט געקענט זיין אַ גאַנצער יום־טוב.

אַן אַפּקומעניש פאַר איהם איז נאָר געווען צו שרייבען אַ בריעף צו בעלאַ׳ן. וואָס האָט ער איהר געקענט שרייבען? דעם אמת — האָט ער ניט געוואָלט, און אַ ליגען — איז איהם געווען שווער, און דעריבער טאַקע האָט ער זיך געסטאַרעט וואָס ווינציגער און זעלטענער צו שרייבען. אין אַ חדשים צוויי ביז דריי אַרום האָט ער זיינע בריעף צו איהר אינגאַנצען געסטאָפּט.

* * *

צו דערזעלבער צייט, ווען די בריעף האָבען געסטאָפּט, האָט בעלאַ׳ן דערגרייכט אַ רעפּאָרט, אַז גרינפעלד האָט חתונה געהאַט מיט אַ יונגע מיידעל. מען האָט דערצעהלט, אַז דאָס מיידעל איז אַפילו גאָר אַ פּראָסטע, אָבער זעהר אַ שעהנע און זי פאַרדינט פיינע געלט. בעלאַ איז געבליבען ווי פון דונער געטראָפען און האָט אָנפאַנגס ניט געוואָלט גלויבען. זי האָט גלייך אַוועקגעשיקט צו איהם אַ בריעף, נאָר ניט באַקומענדיג אויף׳ן שטעל פון איהם קיין ענטפער, איז זי געלאָפען צו זיינע אַלע באַקאַנטע און געוויינט און געֿטענה׳ט און געקלאָגט פאַר זיי און געסטראַשעט, אַז זי וועט איהם פאַרקלאַגען אין קאָורט, און געריסען זיך גלייך צו פאָה־רען צו איהם, נאָר איהרע און זיינע באַקאַנטע האָבען אַנגעווענדעט אַלע כחות אריינצוגעבען איהר שכל, זי זאָל ניט טאָן אַזאַ מין נאַרישקייט און זאָל זיך אַליין ניט שמוצען.

— אויב דאָס איז אמת, האָט איהר דעם בעסטען סימן, אַז ער ליעבט אייך ניט, און צווינגען יענעם מען זאָל ליעבען, קען מען ניט... אַזאַ זאַך פּאַסט פאַר אַ פּראָסטע מיידעל צו טאָן, אָבער ניט פאַר אַן ענטוויקעלטע, און אַזוי ווייטער. אַנפאַנגס האָבען איהר די אַלע רעד אַלץ מעהר צורייצט און זי האָט אַלץ מעהר געסטראַשעט, נאָר ענדליך האָט זי מיט פאַרקריצטע צייהן און אַ פאַרסטשימעטע האַרץ צוגעגעבען, אַז פאַר אַ פאַרטגעשריטענעם מענשען פּאַסט ניט צו פיהרען אַזעלכע קייסעס אין קאָורט און איצט האָט זי גענומען לייענען אַ צעטעל, וואָס פאַר אַ שעהנער יונגערמאַן גרינפעלד איז, אַז פון דער ערשטער שעה, פאַרשטעהט

מויד־מאד". און אויב אפילו גרונם די מאַר איז געװען ניט קײן גרויסע חרפּה דאַרטען, אין דער הײם, פאַר גרונם דעם בעל־העגלה, איז אָבער דער צונעמעניש אַ באַלײדיגונג פאַר גרונם דעם יענקי.

— איך האָב שוין לאַנג געהערט, אַז איהר זײט דאָ... איך געדענקט ניט, װער עס האָט מיר אַמאָל דערצעהלט, אַז ע—ר׳ם באַיטשיק איז דאָ. — ס׳טײטש, ע—ר׳ם באַיטשיק! אַ לאַנדסמאַן, יאָהרען־לאַנג געפיהרט סחורה פאַר׳ן טאַטען. ע־עך! דאָ װערט אַלץ פרעמד!

בײ די װערטער רײסט זיך איהם אַרויס אַ זיפץ אויף די גוטע הונגעריגע און פּראַצעװאַטע יאָהרען, װאָס ער האָט פאַרבראַכט איז בעל־העגלה׳שאַפט און רוקט אונטער אויפ׳ן אַלטען שטײגער די האַנט אונטער׳ן קאַפּעלוש און גיט געשמאַק אַ קראַץ דעם קאָפּ.

ער מאַכט מיר פאַרװירפע, פאַרװאָס איך לאָז זיך ניט זעהן. ענדליך בעט ער מיר, איך זאָל זײן פלונית׳טע פאַרשאַפען דאָס פאַרגעניגען און זאָל זיך ניט שעהמען אַרײנגעהן צו איהם אין שטוב.

— עס װעט איהר ליכטיג װערען אין די אויגען צו זעהן אַ לאַנדסמאַן. נאָר אַזאַ לאַנדסמאַן. איך װאוין טאַקע דאָ ניט װײט, אין לודלאָו סטריט.

אַזעלכע צװײ אורזאַכען זײנען געװען איבער גענוג, אַז איך זאָל מיט חשק מאַכען אַ װיזיט מײן לאַנדסמאַן.

אויפ׳ן װעג, אום מיר אַנצוטרײבען, דערצעהלט ער מיר, אַז ער איז ניט צו פאַרזינדיגען און הײסט מיר טײטשען, אַז ער איז גוט־אָפּ.

ער האָט מיר אַרײנגעפיהרט אין אַ פינסטערליכע דירה, װאו אַ שטאַרקער גערוך פון שימעל און טוכלעקײט האָט זיך געלאָזט הערען.

זײן װײב האָט מיך ניט דערקענט, נאָר דערפרײט האָט זי זיך מיט מיר אַזוי, אַז זי האָט זיך פשוט צעװײנט.

— ס׳טײטש אַ נאַסט! ס׳טײטש אַ גאַסט! — האָט זי גע־טענה׳ט, קוקענדיג אויף מיר מיט אַנגעפילטע אויגען פון טרעהרען און װישענדיג זײ מיט׳ן פאַרטוך.

מיין לאַנדסמאַן

— דאָכצער ע—ר'ס באַי! — האָט מיר אָפּגעשטעלט אַ רוסי־שער אידעל אויף קאַנאַל סטריט, אָננעהמענדיג מיר ביים אָרבעל און געפרעגט ניט דרייסט.

די פראַגע, שטוים איז זיך גלייך אַז, איז פון אַ לאַנדסמאַן. איך קוק זיך צו צו איהם און זעה זיין אויסגעריבענעם כאַלאַטעל, אויסגעמוליעטע קאַלאַשען פון די הויזען, פאַרפוליעטען, פאַרשמיר־טען, צוקנייטשטען קאַפּעלושעל, זיין מאַגערע פאַרזאָרגטע געזיכט, און עס גיט מיר אָפּ מיט מיין גליקליכער היימאַט...

— וועל?

— געזונט זאָלסטו מיר זיין, יו אָנדערסטענד? אין ענגליש זאָגט מען צו אַלעמען: יו דו, נאָר וואָס זאָג איך אייך (כאַפּט ער זיך ווייטער אויפ'ן היימישען לשון), איהר ווייסט דאָך בעסער פאַר מיר, איהר אַ פּנים דערקענט מיר ניט — ניין? (ער ציהט אַ רגע דעם „ניין”). סטייטש, גרונם'ען ניט צו דערקענען!

נאָר אפילו איצטער, וויסענדיג שוין, אַז ער הייסט גרונם, האָב איך נאָר אַלץ ניט געוואוסט, ווער ער איז.

ער האָט מיר געקוקט אין די אויגען און געלייענט אין זיי. נאָר באַלד האָט ער זיך אַרומגעזעהן, אַז איך מאַטער זיך אומזיסט צו דערמאַנען.

— סטייטש, גרונם... גרונם... איך האָב פאַר אייער טאַטען סחורה געפיהרט.

— האַ־אַ! גרונם ד"מ... איך האָב זיך פאַרכאַפּט. ביי מיר פון האַלז האָט זיך שיער ניט אַרויסגעריסען זיין צונעמעניש, און דאָס וואָלט געווען זעהר ניט העפליך פון מיין זייט, ווייל אַ צו־נעמעניש האָט ער געהאַט זעהר ניט קיין שעהנעם: „גרונם די

— פּטור, נו! וואָס־זשע? אַזאַ מענש וועט גיין אַרבייטען, ווי דו! דער טאַטע איז אַ סוחר אין דערהיים און דער זון וועט דאָ גיין אין פעקטאָרי! ווי דען אַנדערש?

מיין לאַנדסמאַן בלייבט אומצופרידען פון דעם ווייב׳ס ענטפער. דאָס וואָס ער האָט געהערט וועגען מיין אַרבייט פון די לאַנדסלייט קלעפּט עפּעס ניט מיט איהר ענטפער. ער פאַרשטעהט, אַז זי האָט געענטפערט ניט צום פּאָינט, נאָר וואו עס ליגט איהר טעות ווייסט ער ניט. איהם אַליין איז דער ענין אויך ניט אַזוי קלאָהר. ער ווענדעט זיך דעריבער מיט די אויגען צום טיר, ווי ער וואָלט מיר געבעטען, איך זאָל איהם דאָ אַרויסהעלפען.

מיר געפעלט די גאַנצע מעשה און איך שווייג. מיין לאַנדסמאַן, ניט דערוואַרטענדיג זיך אויף מיין ענטפער, פּרואווט איהר אַליין דערקלעהרען:

— ניין, ער שרייבט אין די פּייפּערס.

זי שאָקעלט צו מיט׳ן קאָפּ:

— אין די פּייפּערס — זאָל זיין אין די פּייפּערס.

— וואָס אַ פּייפּער איז ווייסט זי. די באַיטשיקלאַך שלאָגען איהר אַלע פאַרנאַכט אָפּ די שוועלען און באַטען איהר אַן פּייפּערס, ווייטער הערט זי פון די שכנות, ווי זיי דערצעהלען ווילדע, שרעקליכע מעשיות וועגען גנבות, גזלות, רציחות, פון וועלכע עס שטעלען זיך די האָר קאַפּויר און וועלכע זיי לייענען אויס אין די פּייפּערס.

מיין לאַנדסמאַן באַמערקט אָבער איהר גלייכגילטיגקייט און בלייבט נאָך מעהר אומצופרידען. ער האָט, וואַרשיינליך, געוואָרט, זי זאָל קריגען התפּעלות דערפון — ערשט זי שאָקעלט נאָר מיט׳ן קאָפּ!

— פאַרשטעהסטו? — געפינט מיין לאַנדסמאַן פאַר נויטיג ווייטער צו זאָגען. — פאַרשטעהסטו? ער שרייבט אַלץ פון קאָפּ. ער טראַכט אַליין אויס זאַכען און שרייבט.

איצט האָט ער אַ קוק געטאָן אויף מיר. צוערשט האָט זיך זיין בליק אָפּגעשטעלט ביי מיר אויבען, אויפ׳ן קאָפּ; ער האָט זיכער געדענקט, אַז ביי אַ מענשען וואָס שרייבט פון קאָפּ, דאַרף זיך עפּעס מערקען אויפ׳ן קאָפּ. דערנאָך אויף מיינע אויגען. זיין

אַז די ערשטע שמחה איז איהר אַריבער, האָט זי אַביסעל פּאַ־פּראַוועט דעם פּאַרוק אויפ׳ן קאָפּ, האָט נאָך צוגעטראָגען דעם פּאַרטוך צו דער נאָז און אַ פרעג געטאָן מיר, גאָר אָהן המצאות: וואָס אַן ערך קען אַזאַ מענש ווי איך טאָן אין אַמעריקאַ.

איך האָב אָנשטאָט אַן ענטפער עפּעס אַ מורמעל געטאָן אונטער דער נאָז. זי קען זיין, וואָלט זיך באַנוגענט מיט דעם מורמעל; נאָר ער, ווייזט אויס, האָט שוין מן הצד געהערט עפּעס פון לאַנדס־לייט וועגען מיר און האָט פאַר מיר געענטפערט.

— נישקשה! מיט איהם האָבען מיר שוין פאַר׳דאַגה׳ט! וואָלטען אַנדערע אַזוי געדאַרפט דאַגה׳ן ווי ער.

ביי די ווערטער האָט ער אַ קוק געטאָן אויף דער ווייב מיט גרויסקייט.

פון דרך־ארץ וועגען האָט זי קיין ווייטערע פראַגען ניט גע־מאַכט, נאָר איהם האָט זיך איצט געוואָלט רעדען. ער האָט, וואַרשיינליך געוואָלט ווייזען, אַז כאָטש ער איז אַ פּראָסטער מענש, פאַרשטעהט ער אַן ענין.

— פאַרוואָס זשע פרעגסטו ניט, וואָס? — טרעט ער צו צו איהר מיט אַ טענה.

זי גיט אַ קוועטש מיט די פּלייצעס, ווי איינער זאָגט, וואָס וועט זי ווייטער פרעגען, אַז מען האָט איהר ניט געענטפערט.

— ער איז אַ שרייבער! — האָט ער געזאָגט מיט אַזאַ ערנסטען טאָן, אַז איך האָב זיך שיער ניט צולאַכט.

ביי די ווערטער האָט ער אַ וואונק געגעבען צו איהר וואָזשנע מיט די אויגען און אַ הויב־טהוענדיג דעם גרויסען פינגער צום שטערן, געפרעגט איר:

— דו פאַרשטעהסט?

זי פאַרשטעהט, אַז דאָ שרייבט מען ניט קיין פּראָשעניעס, וואָרים די אַמעריקאַנער פאַרשטייען קיין גוי׳איש ניט, און אויב איך בין אַ שרייבער, מסתמא באַשטעהט די שרייבעריי אין איינ־לעגען פיינע בריעף און שרייבען שעהנע אדרעסען, און זי ענט־פערט:

אַ פיינע פּאָר טאָלער. פאַרוואָס שרייבט ער ניט אין די פּיי־פּערס?...

— צו אַלץ דאַרף מען האָבען מזל! — האָט מיין לאַנדסמאַנ׳ס פרוי געענטפערט. — צוויי ברידער פון איין טאַטען־מאַמען, איז אויך געהט איינעם גוט און דעם אַנדערען שלעכט...

בליק האָט אויסגעדריקט צופרידענהייט. איצט, דוכט זיך, האָט ער שוין גוט דערקלעהרט.

— אַכיבע אַזוי! — האָט מיין לאַנדסמאַנס ווייב געענטפערט אויך צופרידען. — איך טענה אַלץ מיט אונזערע טענערקעס, אַז אַלץ וואָס זיי שרייבען דאָרטען אין די פּייפּערס איז שקר וכזב און זיי גלויבען אין דעם תורת־לאַקשען... זיי לאַכען פון מיר, זיי זאָגען, איך בין אַ פּראָסטע אידענע. אמת, וואָס אמת־איז־אמת, אַ פּראָסטע בין איך, אָבער ניט קיין נאַר. איך לאָז זיך ניט אנדרויען.

מיין לאַנדסמאַן ווייסט ניט, ווי צו האַלטען זיך איצטער. נאָר באַמערקענדיג אַ שמייכעל אויף מיינע ליפּען, דענקט ער, אַז דאָס ווייב האָט געזאָגט דאָס טאַקע, וואָס מען דאַרף און ער ווענדעט זיך שוין אַליין פּאַר זיך מיט אַ פראַגע:

— טאַקע אַלץ פון קאָפּ? פּראָסט אַזוי, גענומען און גע־שריבען פון קאָפּ? — עפּעס גלויבט זיך איהם ניט, אַז אַ מענש זאָל האָבען ביכולת אויסצוקלעהרען פון קאָפּ זאַכען.

— איהר לייענט ווען די פּייפּערס? — ענטפער איך איהם מיט אַ פראַגע אויף אַ פראַגע.

— איך? ניין! מיר איז שווער צו לייענען אפילו מיט נקודות, און אָהן נקודות איז — טפּררו! ניע איס מיעסטאַ!

— און מעשיות האָט איהר אויך קיינמאָל ניט געלייענט?

— אַלץ נישט. נאָר געהערט לייענען האָב איך.

— פאַרוואָס ניט אַליין?

— אַז מען האָט ניט געשמירט קינדווייז, געהט ניט איצ־טער...

מיין לאַנדסמאַן האָט דערוויילע פאַרגעסען די פראַגע, וואָס ער האָט מיר געמאַכט, און איך בין געווען צופרידען פון דעם.

— איהר זעהט זיך דאָ מסתמא מיט דעם וואַלינטשיק׳ס בחור? — גיט ער מיר ווייטער אַ פרעג און ענטפערט אַליין תיכף ומיד: פּטור, נו! ער איז דאָך אויך אַ שרייבער! פיינע עטליכע יאָהר איז ער אָפּגעזעסען אין מעסטשאַנסקע אופּראַווע, געמאַכט אַ פיינעם לעבען. דאָ איז ער אויף צרות. ער איז מיר אויך שולדיג

ראַזי איז איהם געווען מעהר ווי געפעלען. זי האָט געפאַנגען זיין האַרץ באַלד נאָך דער ערשטער באַקאַנטשאַפט און ער האָט זיך געפיהלט גליקלאַך, ווען ער איז געווען מיט איהר אויף אַ באַל, אין טעאַטער, אויף אַ קאָנצערט. ער האָט שטאָלצירט מיט איהר שעהנקייט. נאָר יעדעס מאָל וואָס ער האָט געוואָלט עפענען זיין מויל און דערקלערען איהר, ווי ליעב ער האָט איהר, האָט ער זיך ווי אָפּגעשראָקען פאַר דער קאַלטקייט פון איהרע אויגען.

נאָר דערפאַר האָט ענני געהאַט זעהר וואַרימע אויגען. איהר בליק האָט אַריינגעדרונגען טיעף־טיעף אין זיין האַרצען און האָט דאָרטען פאַרשפּרייט אַ ווייכע, אַ ליעבליכע וואַרימקייט. ענני איז ניט געווען שעהן, הגם זי איז אויך ניט געווען מיאוס. זי האָט געהאַט אַ געוועהנליכע געזיכט, מיט פולע ליפּען. נאָר מיט איהר האָט זיך גאָלדיינגער געפיהלט אַ סך היימישער. זיצענדיג נעבען איהר ביי איהרע עלטערען אין הויז האָט אויף איהם אַ בלאָז געטאָן אַ היימישער ווינטעל. זי האָט ביי איהם אַרויסגערופען די געדאַנקען פון אַ היים, פון קינדער, פון אַ רוהיג לעבען און ווען ער איז געזעסען נעבען איהר, האָט ער זיך בשום אופן ניט געקענט אָפּרייסען פון איהר. און ער האָט דערפיהלט די גאַנצע שטעכעדיגקייט פון איינזאַמקייט, וואָס וואַרט אויף איהם אין זיין צימער.

ווי זאָט ער איז ניט געקומען צו איהר אין הויז, האָט ער געמוזט דאָרטען עסען. ער האָט געמוזט דאָרטען אָנטאָן איבער זיך אַ כח און עסען, ווייל ער האָט געפיהלט, אַז ער וועט איהר פאַרשאַפען שמערצען, ווען ער וועט דאָס איהר ניט טאָן צוליעב. זי האָט בשום אופן ניט געקענט פאָרשטעלען זיך, ווי אַ סינגעלמאַן קען האָבען געגונג צו עסען אָדער צו טרינקען. איהר האַרץ האָט איהר פאַרקוועטשט מיט רחמנות, ווען זי האָט באַטראַכט, אַז פאַר אַ גלאָז טיי דאַרף ער צאָהלען פינף סענט. מען קען זיך שוין אַ סך פאַרגינען, ווען פאַר יעדער קליינינגקייט דאַרף מען צאָהלען מיט ניקעלס. ווען זי האָט זיך דערוואוסט, אַז פאַר נאָז־טיכלאַך צאָהלט ער צו צוויי סענט פון שטיק פאַר וואַשען, איז זי ממש אין כעס געוואָרען און האָט זיך אַרויסגערופען, אַז זי וועט פאַר איהם וואַשען די טיכלאַך, נאָר דאָס האָט זי שוין ביי איהם ניט געקענט פועל׳ן.

געטאַנצט אויף ביידענס חתונות

דזשייקאָב גאָלדינגער איז געווען א בחור, וואָס האָט געקענט דערלאַנגען אבי־וועלכען שידוך אין זיין גראַד. ער איז געווען א רעטאָטשער און האָט פאַרדינט פיינע געלט. דערצו איז ער געווען א בחור ניט קיין פּראָסטער. ער האָט געהאט שטענדיג עפּעס א פאַרטראַכטען אויסזעהן, האָט גערעדט, ווי איינער ווען דאָס לעבען האָט שוין דערעסען, און מיידלאך זיינען פאַר איהם אויסגעגאנגען, יעדע האָט געוואָלט ווייזען איהם, אַז זי וועט פאַר איהם מאַכען דאָס לעבען פאַר א גן־עדן, און הגם זיי האָבען דאָס מיט'ן מויל ניט געזאָגט, האָט ער דאָס אָבער געקענט לייענען אין זייערע אויגען.

נאָר, אויב ער האָט מיט'ן מויל געזאָגט, אַז ער פיהלט זיך ווי אַן אָפּגעריסענע בלעטעלע פון א בוים, און דאָס לעבען אינטערעסירט איהם גאָרנישט, איז זיין האַרץ ניט געווען דערביי. און זיין האַרץ איז ניט געווען דערביי, ווייל עס האָט שוין ניט געהערט צו איהם. צוויי מיידלאך האָבען געהאט זיין האַרץ און ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן.

די צוויי מיידלאך זיינען געווען ראָזי און ענני. ראָזי איז געווען א בילד־שעהנע מיידעל, א רייכע פאַרב אין די בעקלאך, געוועלבטע ליפּען, א פאַרריסענעם נעזעל און אַזאַ קיילעכדיגער קין־באַק, אַז מען האָט געדאַרפט ביישטעהן א גרויסען נסיון, ניט צו וועלען אָננעהמען פאַר'ן קין־באַק און אַ גלעט טאָן. נאָר דערפאַר האָט געבלאָזען עפּעס אַ מין קעלט פון איהרע אויגען. אַזאַ קעלט קען מען אָפט זעהן אין די אויגען פון מיידלאך, וואָס ווייסען אַז זיי זיינען שעהן.

— גאַרניט, גאַרניט, ריכטיג גאַרניט. איך האָב זיך פּלוצים דערמאָנט, אַז איך דאַרף נאָך היינט ערגעץ זיין.

און טאַקע ביי די ווערטער האָט ער זיך אויפגעהויבען און איז אַרויס פון איהר הויז אומצופרידען. ער איז אוועק צו זיך אין צימער, האָט זיך אַריינגעוואָרפען אין זיין איינזאַמע בעט און געטראַכט און ער איז ענדליך איינגעשלאָפען מיט אַ קללה אויף רבנו גרשון...

* * *

גאָלדינגער האָט אַזוי לאַנג געשלאָגען זיך מיט דער דעה, ביז ראָזי האָט געפונען אַ חתן, אַ פיינעם ביזנעסמאַן, וועלכער האָט געמאַכט גוטע געשעפטען און האָט זיך געקענט פאַרגינען צו האָבען אַ שעהנהייט פאַר אַ ווייב. דעמאָלט איז איהם קלאָהר געוואָרען, אַז טאַקע ראָזי האָט געהאַלטען זיין האַרץ און ער האָט איהר איצט געוואָלט דערקלעהרען, אַז זי זאָל עס האַלטען ווייטער. ער האָט איהר איצט גענומען נאָכגעהן ווי אַ שאָטען, הגם ער האָט זיך געמוזט האַלטען פון דערווייטענס און אָפּטרעטען דעם ערשטען פּלאַץ פאַר דעם גליקליכען חתן. נאָר ער האָט נאָך אַלץ געהאָפט, אַז ער וועט צוריקגעווינען איהר ליעבע און זי וועט דעם שדוך אָפּלאָזען, און ער האָט זיך אַזוי לאַנג געדרעהט, ביז ענני האָט אויך געקראָגען איהר באַשערטען און איהם איז אויסגעקומען צו טאַנצען מיט אַ צובראָכענעם האַרצען אויף ביידע חתונות.

עס האָט פיעל מאָל געטראָפען, אז ווען ער איז מיט איהר גע־זעסען און זי האָט געצוויטשערט איבער איהם ווי א פויגעלע, און ער איז געווען פארטראַכט, און געטראַכט האָט ער, וואָס פאר א גליקליך לעבען ער האָט געקענט האָבען, ווען ער זאָל מיט איהר חתונה האָבען, פלעגט ער זיך פּלוצלונג א כאַפּ טאָן:

— אה, ענני, ווען איהר זאָלט וויסען —

און ער האָט זיך פּלוצים איבערגעהאַקט.

זיין קול איז אָבער געווען אַזוי ווייך, ווען ער האָט אָנגעהויבען די פראַזע. עפּעס האָט זיך אין די ווערטער געהערט אַזוי פיעל פארשפּרעכונג, האָפנונג, אַז איהר מיידעלשע הארץ האָט זיך א צאַפּעל געטאָן, און זי האָט געפיהלט, אַז אין דעם מאָמענט ווערט איהר מזל אָנגעטשחתמ׳עט. זי האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגען, און דערהערענדיג, אַז ער האָט זיך אין מיטען איבערגעריסען, האָט זי א פרעג געטאָן מיט א לייכטען ציטער אין איהר שטימע:

— וואָס?

— גאָרניט! — האָט ער געענטפערט.

ער האָט ניט געקענט ענדיגען די פראַזע. ער האָט איהר שוין ניט געקענט זאָגען, וואָס ער דענקט וועגען איהר, ווייל אין דער מינוט איז פאר זיינע אינערליכע אויגען ערשינען ראָזי׳ס גראַציעזע געשטאַלט אין איהר פולער, בלענדענדער שעהנקייט, און ער האָט זיך שיער ניט דערוואָרגען מיט די איבעריגע ווערטער, וועלכע זיינען איהם פארגליווערט געוואָרען אין האַלז. ענני האָט אָבער געפיהלט, אַז ער האָט איהר געוואָלט זאָגען עפּעס וויכטיגעס, עפּעס וואָס איז איהר שטאַרק נוגע, און זי האָט אָנגעהויבען ציהען איהם פאר דער צונג.

— איהר וועט האָבען זאַאיקעוואַטע קינדער. אַז איהר האָט שוין אָנגעהויבען צו ריידען — רעדט ווייטער.

— עט, מאָלע וואָס עס כאַפּט זיך אַרויס! גאָרניט!

— פאַרט וואָס?

— גאָרניט.

— איהר מאַכט פריהער נייגעריג און נאָכדעם ווילט איהר ניט זאָגען.

זיין דאגה! ער דארף פון קיין זאך ניט וויסן: פּאַראַוואַי און גע'פּטר'ט!

— געוויס. מען רייסט זיך נאָר אומזיסט פון הויט, — האָט געענטפערט די דריטע. — קיין פּאַדזשאַקע וועסטו ניט קריגן. וואָס דאַרפט איהר בעסער? מיינער איז, זינדיגן זאָל איך גאָר ניט, טאַטעלע־פּאַטער, מיט מיינע רעד, אַזאַ שלים־מזל, אַז זעקס חדשים אין יאָהר סטאַפּט ער, און ווען איך זאָל ניט האָבען מיינע פּיער באָרדערס, וואָלטען מיר שוין לאַנג אויסגעגאַנגען פאַר הונגער. אפילו אין זיינע גוטע צייטען וואָלט איך קיינמאָל קיין גאַנצע פּאַר שיך ניט געהאַט. און וואָס טראַכט איהר? — דער דעה־זאָגער איז ער. ווען ער איז ביזי, איז ער — ריהר־מיך־ניט־אָן, זאָל גאָט אויסהיטען, אַז איך זאָל פאַרגעסען צו דער צייט אָנגרייטען איהם א פרישע פּאַר סקאַרפּעטקעס, מיין לעבען וועט ניט ווערטה זיין קיין פּעני, נאָר אפילו אין סלעק־טיים, ווען גאַנצענע טעג געהט ער אַרום, ווי א פריי־מאַיאָר, און ער וויים נאָר פון קומען אהיים עסען און שלאָפען, אַז איהם זאָל חס־ושלום צו דער מינוט ניט זיין, וואָס ער וויל — נו, נו! איהם אַרט ניט צי די באָרדערס וואַרטען אָדער ניט; וואָס געהט עס איהם אָן! אי, וואָס? — נו, פרעג קשיות!

— מען איז אַליין שולדיג! — האָט זיך אָפּגערופען די מילך־לידי, א שלאַנקע פרוי מיט א יונגע געזיכט, אָבער מיט טיפע קנייטשען אויפ'ן שטערן, וואָס האָבען באַוויזען, אַז זי האָט געהאַט איבערצוטראָגען א גוטען פּעקעל צרות. מען איז אַליין שולדיג, ווען מען זאָל אַליין זיך אַזוי ניט אונטערוואַרפען, וואָלטען די מענער אַזוי ניט געהערשעוועט. איך וויים ניט, מיין מאַן גאָט צו דאַנקען, מאַכט ניט אַזעלכע העויות און ער פאַרדינט גוטע געלט, הלואי א חוץ אונזער שאַדען אויף אונזערע גוטע פריינט געזאָגט געוואָרען. ער זאָגט מיר קיין מאָל קיין קרום וואָרט ניט. אז ער קומט פון זיין אַרבייט און געפינט ניט קיין עסען, מאַכט ער זיך אַליין. פאַר וואָס ניט? קליין איז ער? ער פאַרשטעהט גאַנץ גוט, אַז ווען איך אַטענד די סטאָר, קען איך ניט זיין אַזוי אָפּגענע־

די גוטע מערכה

די מילך־לײדי האָט געהאַלטען דעם קריגעל אין האַנט און האָט זיך ניט גערירט פון אָרט צו געהן אָנגיסען מילך. זי האָט זיך צוגעהערט צו דעם געשפּרעך פון די דרײ װײבער, װאָס האָבען גערעדט פאָר דער סטאָיקע.

— ...אַ פרוי זאָל בעסער ניט געבאָרען װערען. נאָר אויף צרות װערט זי באַשאַפען. אַ פאַרקױפטער קנעכט איז זי דאָס גאַנצע לעבען. װאָס, פרעג איך אײך, װאָס אומשטײנס געזאָגט, האָט זי? — האָט אײנע, װי עס שײנט פאַרטגעזעצט אַן אָנגעהױבענעם געשפּרעך.

— אָט דאָס איז דאָך מײן טענה! — האָט אַ צװײטע איהר איבערגעשלאָגען; — בעסער שטײנער צו טראָגען, אײדער מײדלאָך געװינען. װאָס קען אַ מײדעל דערװאַרטען? צרות און צרות. דוכט זיך, איך אַרבײט אַזוי שװער און ביטער, װי מײן מאַן, און אַז איך װעל װעלען מאַכען אַ חשבון, װעט מיר נאָך עפּעס דאַרפען אַרויסקומען. ניט קײן טאָג און ניט קײן נאַכט. ער, פּטור, ער װײסט, אַז אין דער פריה דאַרף ער געהן צו דער אַרבײט און פאַרנאַכט קומט ער צוריק. אמת, מען קען ניט זאָגען, עס איז ניט קײן נחת צו זיצען אין שאַפּ אַ גאַנצען טאָג. אָבער איז דען מײן אַרבײט גרינגער? און אַז ער קומט פון שאַפּ און דער סאַפּער זאָל חס־ושלום ניט זײן פאַרטיג — אַי, אַי װעט דאָס װערען אַ ליהודים! צושרײען זיך, אַז מען זאָל הערען אין דער צעהנטער גאַס, איז אַ קלײניגקײט. עס איז רעכט, אַז ער זאָל מיר עפּעס װאַרפען אין קאָפּ. אַי, װאָס? טאָמער האָבען די קינדערלאָך מיר געריסען בײם פאַרטוך, טאָמער — אַל תפתח פה לשטן — טאָמער בין איך געװען קראַנק, איך בין דאָך ניט מעהר װי אַ זינדיגער מענש —

הענטלאך אויסגעשטרעקט מיט די פינגערלאך ווייט פאנאנדער־געשפרייט און האט ביטער געוויינט.

ביי דער מילך־לײדי האט זיך די פארב אין פנים געביטען.

— וואס איז דאס אזוינס? — האט זי געפרעגט.

— וואס איז דאס אזוינס? דו פרעגסט מיך, אדרבא, איך פרעג דיך, וואס איז דאס אזוינס? — האט דער מאן געזאגט מיט א בייזען טאן און האט א ווארף געטאן א בליק אויף די דריי ווייבער. — נאר מיר איז שוין גארניט קשה: אז די מאמע שטעלט זיך באלאקען מיט די קאסטימערע, איז קיין וואונדער ניט, אז דאס קינד קריכט אין קאלוזשע. וואס זאל זי דען טאן? געה ריהר זיך! טו איהר געשווינד איבער! — איז ער ארוים אויפ׳ן אויבער־קול און ווענדענדיג זיך צו די קאסטימערע, האט ער שארף א פרעג געטאן — וועל, וואס דארפט איהר?

ער האט האסטיג אז עפען געטאן די לאדען פון סטאיקע און נאך האסטיגער איהר אראפגעלאזט. דאס קערבעלע מיט די אייער, וואס איז געשטאנען אויף די זאוויעסקעס פון לאדען, האט זיך א קעהר געטאן און די אייער האבען זיך אראפגעקייקעלט אויף דער ערד און זיינען צובראכען געווארען.

— ליימענער גולם! — האט ער גענומען שרייען צו דער ווייב. דו האסט קיין אויגען ניט? וואס ביזטו? — בלינד? קענסטו זיך צו עפעס ניט צושטעקען, דו זאלסט קיין שאדען ניט מאכען. געה אוועק פון דאנען!

— דו האסט דאך דאס געטאן, ניט איך. איך האב זיך אפילו צום סטאיקע ניט צוגעריהרט, — האט זי קוים ארויסגעשטאמעלט.

— איך? ! — האט ער אויסגעשריען, און זיינע אויגען האבען זיך אנגעגאסען מיט בלוט. — איך? האלט ס׳מויל אויב דו ווילסט אוועק מיט א גאנצע קאפ. וואס ווילט איהר? — האט ער זיך פלוצים געווענדעט צו איינע פון די קאסטימער.

— מילך.

— דער קריגעל?

— ביי אייער ווייב.

בען צום שטוב. מען דאַרף נאָר קיין דרך ניט ווייזען; מען דאַרף זיי נאָר ניט ווייזען, אז זיי זיינען עס די יחסנים.

— עס איז גרינג צו רעדען „ניט ווייזען קיין דרך“, — האט זיך אָפּגערופען די ערשטע. — אבער ווי פיהרט מען דאס אויס? אָט, איך וואלט זעהר וועלען ווייזען מיינעם, אז ער איז ניט קיין יחסן; אבער מען דאַרף דאך ביי איהם פּועל׳ן, אז ער זאל דעם באוויין אנצונעמען.

— מען דאַרף דערצו קיין קונצען ניט האבען! — האט די מילך־לײדי געענטפערט, און איהר פיגור איז נאך שלאַנקער געווארען. — מען מאַכט איינמאל פאר אַלע מאָל ביי זיך אָפּ ניט אונטערצוגעבען זיך, זאל באַדאי די וועלט אונטערגעהן, און איהר וועט זעהן, אַ־אַ־אַ! ווי די מענער וועלען ווערען בעסער! אַ, געווים, — האט זי ווייטער פאַרטגעזעצט מיט אַן איראָנישען שמייכעל אויף די ליפּען, — אז מען קריכט פאר זיי אויף די לאַפּקעס, בריקען זיי זיך.

— אייך האט דער אייבערשטער באַשערט מיט אַ גוטען מאַן און דעריבער פיהלט איהר ניט. אבער ווען איהר וואלט געווען אויף מיין אָרט און וואָלט געהאט צו טאָן מיט אַזאַ מאַן, ווי מיינער איז, וואָלט איהר גאָר אנדערש געזאָגט, — האט געזאָגט די צווייטע קונה׳טע.

— אודאי איז אייך גרינג צו רעדען, אז דער אויבערשטער האָט אייך געבענשט מיט אַזאַ מאַן. אבער וואָס טויגען מיר די קונצען, אז אַזאַ שלים־מזל ווי מיינער איז, וואָס ווען איך ניט וואָלט אויף איהם שוין לאַנג אַנגעוואַקסען גראָז, פונדעסטוועגען איז ער דער מאַנסביל און איך די אידענע. ער איז דער שרייער און איך מוז אויסהערען; ער איז דער דעה־זאָגער און איך מוז פאָלגען.

ביי דער מילך־לײדי האָט זיך די פאַרב אין פּנים געביטען. אין דער מינוט איז אין סטאָר אריין אַ קיילעכדיג אידעל מיט אַ שוואַרץ בערדעל און האָט געפיהרט פאַר׳ן עלענבויגען אַ קליין מיידעל, איינגעריכט פון אויבען ביז אַראָפּ אין בלאַטע. קענטיג, אז מען האָט איהר אַקאַרשט אַרויסגענומען פון אַ קאַליוזשע. דאָס מיידעל האָט געהאַלטען דעם קעפּעל אַרונטערגעלאָזט, ביידע

די האַנאַראַוואַטע

— נו אדרבא, זאָג מיר, וואָס איז געווען די חכמה צו פאַרקויפען אַן איינגעפונדעוועטע ביזנעס? לאָמיר איצט אָוועקלעגען אַט אַ זייט די טענות, צי דו האָסט זיך ביי מיר געדארפט אָנפרעגען אָדער ניט. מילא, זאָל זיין ווי דו זאָגסט: „וואָס פאַרשטעהט אַ אידענע!“ איך גיב דיר צו, אַז איך פאַרשטעה טאַקע גאָרניט, און מסתמא פאַרשטעהסטו דאָך שוין אַליין, אַז איך וועל שוין מעהר מיט דיין ביזנעס ניט האָבען צו טאָן. אויב דו מיינסט, אַז איך וועל ווייטער זיין אַזאַ שוטה און וועל זיך מקריב זיין פאַר דער ביזנעס, און דו וועסט זיך אַרומלויפען אַ גאַנצען טאָג און זוכען דעם נעכטיגען טאָג, האָסטו אַ גרויסען טעות. אײן גאָט ווייסט, אַז איך האָב געטאָן מעהר ווי מיינע כחות האָבען מיר ערלויבט, צו מאַכען פון דעם קליינעם שאַפּעל אַ רעגעלע ביזנעס. גלויב מיר, עס איז מיר ניט געווען גרינג צו שטיקען זיך אין דעם קליינעם גריבעל הינטער דער סטאָר און זיין אַ בעל־הבית׳טע, און אַ מאַמע, און אַ קעכין און אַ ווייב און האָבען נאָך דערצו די גאַנצע סטאָר אויף מיינע הענט. און טאָמער איז דאָס נאָך אויך געווען ווייניג, האָב איך נאָך אפילו געדארפט אויסלערנען זיך צו מאַכען פּאַטשינקעס, ווייל דו ביזט תמיד אַרומגעלאָפען און האָסט תמיד געהאַט צו אַטענדען זאַכען וואָס זיינען דיר ניט נוגע געווען —

אַנפאַנגס, ווען מאַטליע האָט אָנגעהויבען צו רעדען האָט אייזיק דעם גאָלדשמידט אָנגעכאַפּט עפּעס אַ מין חרטה. ער האָט געפיהלט אַ בושה, וואָס ער האָט זיך ניט מיישב געווען מיט דער ווייב אין אַזאַ וויכטיגען ענין, ווי צו פאַרקויפען אַ ביזנעס, וואָס זיי האָבען יאָהרען לאַנג אַרויפגעאַרבייט. ער האָט ביי איהרע ער־

ער האָט אַ ריס געטאָן דעם קריגעל ביים ווייב פון דער האַנט און איז צוגעגאַנגען צום קאָן אָנגיסען מילך. דאָס ווייב איז נאָך אַ רגע געשטאַנען צומישט. פּלוצים האָט זי דעם פאַרטוך אַ הויב געטאָן און צוגעטראָגען איהם געשווינד צום געזיכט און האָט זיך צעוויינט.

— זאָל דיך דער קאָפּ ניט דאַרען פאַר מיר! איך האָב געמאַכט אַ לעבען איידער איך האָב דיך דערקענט.

— צוועלף דאָלאַרעס אַ וואָך!

— אָבער פאַרגעס ניט: אַ סטעדי דזשאָב!

— נאָר וואָס איז דער חילוק. איך וויל זיך מיט דיר ניט קריגען. גוט, גוט, גוט! דו און דו און נאָר דו! און איך בין זעהר צופרידען מיט׳ן באַרגיין.

מאַטליע האָט שוין מעהר ניט פּרובירט אויסצוזוכען די חכמה פון פאַרקויפען אַז איינגעפונדעוועטע ביזנעס, און דאָס איז ווידער ניט געפעלען געוואָרען אייזיק׳ן. איהם איז ניט געפעלען געוואָרען, וואָס ער האָט זיין ווייב אַזוי אָפּגעשניטען. דאָס האָט ער בשום אופן ניט געמיינט. ער האָט געקענט זיין ווייב און געוואוסט, אַז זי איז זעהר, ווי ער האָט עס גערופען, אַ האָנאָרעוואַטע. און פאַר דעם צוג אין איהר כאַראַקטער האָט ער זעהר מורא געהאַט. ביי לייטען רעדט מען זיך איבער און מען זאָגט איינער דעם צוויי־טען וואָס אין קאָרט שטעהט און באַלד פאַרגעסט מען וועגען דעם. מאַלע וואָס אַ מענש קען זיך אויסרעדען, ווען ער ווערט אין כעס. נאָר מיט איהר איז גאָר אַנדערש. ווען ער טרעט איהר גראָב אָן, קען זי האַלטען אויף איהם אַ רוגז יאָהרען און יאָהרען. ער האָט דעריבער איצט מורא געהאַט צו רעדען ווייטער טאָמער וועט ער זיך ווידער אַרויסכאַפּען מיט אַזעלכע ווערטער, וואָס ער וויל ניט זאָגען, און האָט אפילו מורא געהאַט צו פאַרענטפערען זיך.

דערפאַר האָט ער גלייך אָנגעהויבען צו זוכען נאָכבאַרשאַפט, וואו ער זאָל קענען עפענען אַ גרעסערע סטאָר און איז אַלע ווײַלע געקומען מיט אַ רעפּאָרט און געפרעגט איהר עצה. ער האָט עס געטאָן שוין ניט אַזוי דערפאַר, וואָס זי האָט איהם אין דעם גע־קענט געבען גוטע פּונקטען, נאָר מעהר צוליב דעם, וואָס ער האָט איהר געוואָלט ווייזען באַשיינפּערלאַך, אַז אָהן איהר וויל ער זיך ניט אַ קעהר טאָן. נאָר אויף די אַלע אַזעלכע רעפּאָרטען האָט מאַטליע געענטפערט קורץ און שאַרף:

— דו ביזט דער באָס און דו ווייסט בעסער וואָס צו טאָן.

שטע רעד דערפיהלט שטאַרקער ווי אַלע מאָל, אַז אויב זיי האָבען זיך אַרויפגעאַרבייט אויף אַ ביזנעס, איז דאָס געווען צו פאַר־דאַנקען נאָר איהר. ער וואָלט פאַרבליבען זיין גאַנץ לעבען אין שאַפּ, וואו ער האָט געאַרבייט פאַר צוועלף דאָלאַר אַ וואָך, ווען זי זאָל איהם מיט אַלע ראיות ניט דערוויזען אַז דאָס איז קיין תכלית ניט. און ניט נאָר האָט זי איהם איינגערעדט און צוגערעדט ער זאָל מאַכען אַ קליינעם שאַפּעל פאַר זיך, נאָר זי האָט ממש זיך געריסען פון הויט צו מאַכען פון דעם שאַפּעל אַ פיינע ביזנעס. און ווען זי האָט אָנגעהויבען צו רעדען מיט אַ נעבאַך־קול, האָט איהם ממש אַ ריס געטאָן אין האַרצען, און ניט נאָר דערפאַר וואָס זי איז געווען די גאַנצע נשמה פון דער ביזנעס, נאָר ווייל ער האָט טאַקע פון איהר געהאַלטען אַז עולם ומלואו און גערעכענט, אַז ער איז ניט ווערטה צו פוצען איהרע שיך. ער האָט שוין געהאַט בדעה צו פאַרענטפערען זיך, אַז דער פּרייז וואָס מען האָט איהם אָנגעבאָטען פאַר די ביזנעס האָט איהם לכתחילה געשיינט אַזאַ גוואַלדיג גרויסער, אַז ער האָט מורא געהאַט צו רעדען מיט איהר, טאָמער וועט זי זיך ברעקלען.

נאָר וועט מאַטליע האָט זיך גענומען אויס־טענה'ן און האָט איהם מיט דעם נעבאַך־טאָן געגעבען אַ קאַפּוליער אָנצוהערעניש, אַז ער האָט מיט דער ביזנעס גאָרניט געהאַט צו טאָן, האָט דאָס איהם שטאַרק פאַרדראָסען, און ער האָט זיך גלייך אָנגעצונדען און אויסגעשריען:

— נעוועך מאַין, וואָס איז געווען. פון היינט אַז וועסטו זיך ביי מיר אין די ביזנעס ניט מישען. מיר וועלען נעהמען רומס און אויספאַרנישען זיי און דו וועסט זיין אַ בעל־הבית׳טע דאָרטען. אָבער אין דער ביזנעס וועל איך זיין באָס. פאַרשטעהסט? באָס! און דו וועסט דערמיט גאָרניט האָבען צו טאָן. אַזוי? איך בין תמיד אַרומגעלאָפען און דו ביזט געווען די גאַנצע אָטענדערקע! אַ נעכטיגען טאָג האָב איך געזוכט און דו ביזט געווען אַ גאַנצער כל ולך! אַלרייט! מעהר וועסטו אין דער ביזנעס ניט אַריינ־שמעקען. איך וועל דיך אויף׳ן שוועל ניט אַרויפלאָזען.

— און ווער וועט אַרומלויפען אַ גאַנצען טאָג?

און די גמילות חסדים זיינען געוואָרען אַלץ אָפטער און אָפטער. איצט האָט ער שוין געדאַרפט כאַפּען אַ גמילות חסד שוין ניט צו ענטפערען אַ צאָהלונג אין ביזנעס, נאָר צו דעקען אַ צווייטען און אַזוי האָבען זיך פאַר איהם אָנגעהויבען אַזעלכע זאָרגען, וואָס ער האָט קיין מאָל פריהער גאָרניט געוואוסט.

— דאָס איז אַלץ דו, דו! דו ביזט שולדיג! — האָט ער איינ־מאָל אין אָבענד קומענדיג אַהיים זיך געווענדעט צו זיין ווייב.

— וואָס איז ווייטער? — האָט מאַטליע געפרעגט רוהיג.

— עס איז גאָרניט ווייטער. וואָס האָט מיר געפעהלט, אַז איך האָב געהאַט אַ סטעדי דזשאָב און האָב פון קיין שום קאָפּ־דרעהעניש ניט געוואוסט? דאָס ביזטו צו מיר צוגעשטאַנען, אַז איך זאָל געהן אין ביזנעס און פאַרדרעהען זיך אַ קאָפּ.

— און וואָס איז איצט געשעהן?

— וואָס איז, דיך אַ פּנים אַרט, וואָס עס טהוט זיך אין גע־שעפט? דו זיצט זיך דאָ ווי אַ פּאַני און ביי מיר ווערט דער מח צופּלאַצט. איך וועל עס ניט אויסהאַלטען! איך וועל בעסער צוריק־געהן אין אַ שאָפּ אַרבייטען.

— באַשולדיג מיר ניט פאַר די איצטיגע ביזנעס. איך האָב מיט דעם איצטיגען סטאָר גאָרניט צו טאָן. די סטאָר וואָס איך האָב אויפ־געבויט האָט דיך געשטעלט אויף די פיס און אַלס דאַנקבאַרקייט האָסטו יענע סטאָר פאַרקויפט און אפילו ניט געפונען פאַר נויטיג, פון יוצא וועגען, צו פרעגען מיך.

— דו הויבסט שוין ווידער אָן מיט די פוילע שטיק!

— איך הויב גאָרניט אָן. דאָס האָסטו אָנגעהויבען. האַלט עס טאַקע אַזוי שלעכט?

— אין דער ערד! אין דער ערד! מיר האָט שוין דער מח אויסגעטריקענט.

זי האָט אפילו קיין אַהנונג ניט געהאַט, אַז די ביזנעס איז אַזוי שלעכט. פאַר די ערשטע סטאָר האָט ער אָפּגענומען מזומן זעקס טויזענד דאָלאַר און אויב ער האָט דאָ קיין גליקען ניט געמאַכט, האָט ער דאָך אויך ניט געקענט באַגראָבען אַזוי פיעל געלט. זי האָט זיך דעריבער אָנגערופען אומרוהיג:

און זי האָט זיך טאַקע מעהר ניט געמישט און האָט איהם געלאָזט אַליין אויסזוכען אַ נאָכבאַרשאַפט און אַ סטאָר און אויס־פיקסען איהר ווי ער האָט פאַרשטאַנען. רומס האָבען זיי איצט געהאַט באַזונדערע און זי האָט זיך אָפּגעגעבען צו דער בעל־הבית׳יש־קייט. זי האָט אויף דער נייער סטאָר קיין חרם ניט אַרויפגעלעגט און פלעגט אַרויפקומען און זיצען אַ ווייל, אָבער ניט הינטער׳ן קאַנטער, און ווען ער פלעגט צו איהר צושטעהן, זי זאָל איהם צוהעלפען, האָט זי קאַלט ערקלעהרט, אַז זי האָט שוין איהר חלק געטאָן און גֿעקראָגען די דאַנקבאַרקייט דערפאַר.

אָפט איז געקומען צו הייסע סצענען און ער פלעגט אַרויסגעהן פון זיך, וואָס זי האָט זיך אײנגאַנצען אָפּגעטרייסעלט פון געשעפט. און האָט איהר גאַנץ שאַרף געזאָגט, אַז ווען די ביזנעס וועט פּלאַצען, וועט זי ליידען ניט ווייניגער פון איהם און זי וועט דעמאָלט וויסען פּאַטשאַם פונט ליכאָ. נאָר דאָס איז אַלץ געווען אַרויס־געוואָרפען. זי האָט פון קיין זאַך ניט געוואָלט וויסען, און ביי די דאָזיגע אַלע סצענען, איז זי קיין מאָל פון די כלים ניט אַרויס און האָט אפילו קיין שטעכווערטלאַך ניט געגעבען, נאָר האָט רוהיג געענטפערט: ניין און ניין.

אייזיק האָט דעם געשעפט געשטעלט פון אָנפאַנג אָן אויף אַ ברייטען פוס. ער האָט געהאַט אַ גוטען נאָמען ביי די דזשולערי הענדלער און זיין קרעדיט איז געווען גוט אויף פיינע עטליכע טויזענד דאָלאַר און ער האָט זיין סטאָר אויסגעפיקסט זעהר שעהן. נאָר פון קיין חשבונות האָט ער ניט געוואוסט. ער האָט ניט גע־וואוסט, צו דער סטאָק איז צו גרויס פאַר דער נאָכבאַרשאַפט צי ניט. ער האָט אַנגעקוואָלען, וואָס די שאָו־קייסעס האָבען פאַר־נומען דאָס אויג. און די דאָזיגע שמחה איז נאָר געשטערט גע־וואָרען, ווען עס איז געקומען דער סראָק פון אָן אָפּצאָהלונג. לויט דעם אויסלעג איז דער פדיון געווען זעהר אַ שוואַכער און ווען עס איז געקומען צו אָן אָפּצאָהלונג האָט ער זיך געמוזט העלפען מיט אַ גמילות־חסד. עס פאַרשטעהט זיך, אַז דאָס איז קיין נייעס ניט. יעדער ביזנעסמאַן מוז אָנקומען צו אַ גמילות חסד. נאָר וואָס ווייטער זיינען די צאָהלונגען געוואָרען אַלץ שווערער און שווערער

דער לענדלאָרד

— זייט איהר ניט, מיסטער, דער זעלביגער וואָס שרייבט אין די פּייפּערס? — האָט זיך צו מיר געווענדעט דער גלעזער, וואָס האָט אריינגעשטעלט אַ פּאָר נייע שויבען אין מיינע רומס.

ווען ער האָט באַקומען אַן ענטפער, אַז דאָס איז דער זעלביגער, האָט ער צופרידען געזאָגט:

— גוט, אויף מיינע נאמנות, וואָס איך זעה אייך. איך האָב פאַר אייך גאָר אַן אַנטיקעל. אויף מיינע אחריות, איהר קענט עס אריינשטעלען אין פּייפּער.

— אדרבא, לאָמיך טאָקע הערען.

ער האָט גענומען קנעטען מיט דעם גראָבען פינגער פון דער רעכטער האַנט דעם קיט, וואָס ער האָט געהאַלטען אויפ׳ן דאַלאָן פון דער לינקער, האָט זיך אָפּגעהוסט ווי אַ חזן פאַר׳ן זינגען, האָט אַ פּאָר מאָל געעפענט דאָס מויל און האָט אַ שמייכעל געטאָן.

— עס ווייזט אויס, אַז עס איז אַ פאַני־זאַך, וואָס איהר קלייבט זיך צו דערצעהלען, אַז איהר שמייכעלט שוין באַצייטענס.

— אַ פאַני זאַך איז דאָס, נאָר שמייכלען שמייכעל איך ניט דערפון. איך שמייכעל פון זיך אַליין. איך ווייס ניט ווי אָנצוהייבען.

ער האָט מיט מעהר חשק גענומען קנעטען דעם קיט.

— אַ נפקא מינה ווי איהר וועט אָנהויבען. עס וועט שוין זיין גוט, ווי איהר וועט אָנהויבען. דער עיקר איז דאָך די מעשה, — האָב איך איהם צוגעגעבען חשק.

— זעהט, דאַכט זיך, האַ, וואָס, גאָרניט? און דאָך... ווי זאָגט מען דאָס, אַן אָקס האָט אַ לאַנגע צונג און קען קיין שופר ניט בלאָזען.

— קען איך עפּעס העלפען?

— קיינער קען שוין ניט העלפען. עס איז שוין געקומען — און מיט די הענט האָט ער געוויזען אויפ׳ן האַלז.

און היינטיגס מאָל איז ער געווען גערעכט. ער האָט זיך אַזוי פאַרפּלאָנטערט, אַז דער איינציגער אויסוועג איז נאָר געבליבען איבערצוגעבען די סטאָר די קרעדיטאָרען אין די הענט.

אייזיק איז געווען אוים מענש ווען דער אומגליק איז געשעהן. ער האָט געשריען, אַז ער וועט דעם בזיון ניט אויסהאַלטען און ער וועט זיך אַ מיתה אַנטאָן, און מאַטליע האָט געהאַט פון איהם אויסצושטעהן קאַלט און וואַרים. זי איז געבליבען רוהיג. נאָר איצט איז זי ווידער אריין אין איהר פריהערדיגע ראָלע און האָט גענומען זוכען וועגען, ווי אַזוי צוריק צו עפּענען די הענט.

און ווען אייזיק האָט זיך איבערגעקאָכט און אויפגעהערט צו געוואַלדעווען, האָט ער ווידער, ווי אין די פריהערדיגע צייטען, געלאָזט זיך פיהרען פון דער ווייב. זי האָט געזאָגט און ער האָט געפאָלגט, און דער אומגליק האָט געבראַכט מעהר האַרמאָניע אין שטוב.

באַגראָבען פאַר שאַנדע, און נאָך מעהר, וואו באַגראָבט מען איהר, די טאָכטער הייסט עס. אַזאַ מום אין אונזערע מקומות איז, ווי איהר ווייסט, קיין קאַטאַוועס. דאָ איז דאָס גאָרניט. אַרויסגעמופּט פון איין דירה און אַריין אין אַ צווייטע דירה און קיין האָהן וועט שוין ניט קרייען. דאַרטען קען מען אַזעלכע זאַכען ניט באַהאַלטען. מילא, וואָס זאָל איך אייך אַ סך דערצעהלען, ירוחם׳ען איז געבליבען איין ברירה: פאַרשלייערען זיין טאָכטער מיט מיין איצטיגען לענדלאָרד. ער האָט געזאָגט: אָל־רייט, אַ שידוך איז אַ שידוך, אָבער פאַר אַ מום דאַרף מען באַצאָהלען, און ער האָט זיך געהייסען אָוועקלעגען אַנדערהאַלטען טויזענד קאַרבאַנצעס; אַנדערהאַלבען טויזענד קאַרבאַנצעס ווי די בערען, און האָט גלייך געמאַכט יאַזדע קיין אַמעריקאַ.

דער פּאַדים פון דער ערצעהלונג האָט זיך פּלוצים איבערגעריסען ביי מיין גלעזער. ער איז געבליבען שטעהן מיט אַ האַלב אָפּענעם מויל און האָט זיך ווידער גענומען מיט חשק קנעטען מיט׳ן גראָבען פינגער דעם קיט.

— און דאָ איז ער אַריין אין ריעל־עסטייט?

— ניין. ניט גלייך. אַ גרינער און ער האָט גלייך דערשמעקט, ווי מען קען מאַכען געלט אין אַמעריקאַ. אַ פּאָר חדשים האָט ער זיך צוגעקוקט, וואָס עס קומט פאָר אין אונזער גֿעבענשטער שטאָדט ניו־יאָרק, און איז געוואָרען אַ ליסטער. ער האָט געדונגען אַ הויז אין דער דריי־און־צוואַנציגסטער סטריט, דאַכט זיך, אָדער מיט אַ פּאָר סטריטען ווייטער אָדער נעהענטער. איך געדענק ניט ריכטיג, נאָר דאָס איז געווען אין יענער געגענד. משמעות, זיין רייבען זיך אַרום דער אכסניא אין דער היים און האָבען צו טאָן מיט יענע נפשות, האָט איהם געהאָלפען דערשמעקען דעם ריכטיגען פּלאַץ פאַר איהם. קיין אַנשטענדיגע מענשען האָט ער ניט פאַרדונגען קיין רומס אין זיין הויז. ער האָט נאָר אַריינגעלאָזט יענע נפשות און ווי עס ווייזט אויס, קענען זיי גוט באַצאָהלען. פאַר וואָס ניט? וואָס איז, זיי ווייסען אויך ווי שווער עס איז צו פאַרדינען אַ דאָלאַר? מילא, וואָס זאָל איך אַ סך ברייען: אין אַ פּאָר יאָהר האָט ער אָנגעקליבען אַ מטמון מיט געלט און ווער

— ווענען וועמען אָדער ווענען וואָס ווילט איהר דערצעהלען?

— ווענען מיינעם אַ לאַנדסמאַן. איך האָב דאָ איצט געהאַט מיט איהם אַ פיינע מעשה. ער איז דאָ, יו נאָו, געוואָרען אַ לענד־לאָרד, נאָר מיינט ניט, אַז ער איז חס־ושלום אי־אַי, ער איז פון דער היים גאָר ניט אַזאַ גרויסער מיוחס. ביי אונז אין שטעדטעל האָט ער זיך געריבען אַרום אַן אכסניא, אָדער ווי זיי האָבען דאָס די לעצטע יאָהרען אָנגעהויבען צו רופען האָטעל. מען דאַרף דאָך אייך קיין פינגער אין מויל ניט לעגען, איהר שטויסט זיך דאָך שוין אָן מסתמא, וואָס דער בחור האָט געהאַט צו טאָן אין האָטעל... און דער בעל אכסניא איז דוקא געווען אַ פיינער איד... מילא, וועמען געהט עס אָן? שלאָגען זיי זיך קאָפּ אין דער וואַנט. קיין גליקען האָט ער, איך מיין מיין איצטיגער לענדלאָרד, ניט דער בעל אכסניא, ניט געמאַכט. דער בעל אכסניא האָט שוין געמאַכט גאָר גוט. ער איז געווען אַ יוסטער איינגעפונדרעוועטער בעל־הבית און האָט דאָרטען געמאַכט בעסער, ווי איך דאָ. איהר זעהט דאָך די גליקען, וואָס איך האָב דאָ געמאַכט אין אַמעריקאַ... יאָ, נאָר וואָס האָב איך געוואָלט זאָגען?

— קיין גליקען האָט ער ניט געמאַכט, אייער איצטיגער לענד־לאָרד, הייסט עס.

— דאָט׳ס רייט. קיין גליקען האָט ער ניט געמאַכט. ניט קיינער האָט אויף איהם געקוקט, ניט קיינער האָט פון איהם גע־וואוסט און ניט קיינער האָט פון איהם געהערט. אָבער עס איז באַשערט געווען דעם הולטאַי אָפּצולעקען אַ פעטעןביינדעל און דאָס האָט איהם געשטעלט אויף די פיס. מאַכט זיך אַזאַ מעשה. אין אכסניא האָט זיך איינגענאַדזשעט עפּעס אַ יונגער פראַנטעל און האָט געוואָרפען אַן אויג אויפ׳ן בעל אכסניא׳ס טאָכטער. מסתמא איז דאָס געווען אַ שטראַף פון גאָט, פאַר וואָס אַזאַ איד, ווי ר׳ ירוחם קלמנ׳ס — אַזוי האָט געהייסען דער בעל אכסניא, האָט צוגעלאָזט מאוס׳ע זאַכען ביי זיך אין שטוב. מילא, וואָס ווילט איהר, דער פראַנטעל האָט זיך אַזוי לאַנג געשפּיעלט מיט׳ן בעל אכסניא׳ס טאָכטער, ביז זי האָט אָנגעהויבען צו ווערען קיילעכדיגער ווי הע־כער. ביטער, אַ טרונק! ירוחם האָט זיך ניט געוואוסט וואו צו

מעהר ווי א אידענע. איך בין געשווינד צוגעגאנגען צו איהם און צוגעבויגען זיך, ווייל ער האט גערעדט זעהר שוואך, קוים־קוים וואס מען האט געקענט הערען, און טרעפט וואס ער האָט מיר גע־זאגט?

— וואס, אז ערך?

— ליכטיגע רומס, ניט אמת? — זאגט ער צו מיר. — יא די רומס זיינען ליכטינע, — זאג איך צו איהם. — דאס זיינען דאך די זעלבינע רומס וואס מיינע. — זאג איך צו איהם. איהר דארפט וויסען, אז איך און ער וואוינען אויף איין זייט. ער וואוינט דאון־סטעירז און איך אפ־סטעירז. — א, יא, — זאגט ער. — איהר האָט אויך אזעלכע רומס און איך רעכען, אז עס וועט קיין עולה ניט זיין אייך צו רייזען די רענט פון דעם נעקסטען מאָנאט.

ער איז אנטשוויגען געוואָרען, האט א ריס געטאָן די האנט צום שטערן, ווי אפצעווישען דעם שוויים. עס ווייזט אויס, אז ער איז פארמאטערט געוואָרען דערצעהלענדיג. דאן האָט ער א קוק געגעבען אויף מיר און געפרעגט:

— נו, וואס זאגט איהר?

וווייסט ווי רייך ער וואָלט געוואָרען, ווען עס לאָזט זיך ניט אָנהויבען די לעצטע יאָהרען אַ רדיפה אויף אַזעלכע ליסטערס...

דער גלעזער איז ווידער אנטשוויגען געוואָרען.

— איז דאָס אַלץ, וואָס איהר האָט געוואָלט דערצעהלען?

— ניין, ניין. איך וויל אייך דערצעהלען אַ פיינע מעשה. נאָר ניט אַריינצופאַלען ווי אַ יון אין סוכה, האָב איך אייך געדאַרפט דערצעהלען ווער דער לענדלאָרד איז, ניט אמת?

— געווים, געווים; נאָר וואָס איז די מעשה?

— ווען ער איז געוואָרען אוים ליסטער, האָט ער זיך גענומען צו ריעל־עסטייט. ער האָט געקויפט איין הויז, נאָכדעם אַ צווייטע. איך וואוין ביי איהם שוין אַ פּאָר יאָהר און וואוין מיט איהם אין איין הויז. פון פאַר־אַ־יאָהרען האָט ער שוין מוסיף געווען צוויי מאָל רענט. דאָס לעצטע מאָל האָט ער מוסיף געווען רענט, נאָך איידער דער קאָך מיט׳ן רענט האָט זיך אָנגעהויבען. ווען דער גאַנצער קאָך איז געוואָרען, איז ער געלעגען אַ טוידט־קראַנקער. משמעות, ער איז נאָך קראַנק פון דער היים, ער האָט נאָך דאָרטען צונעצווינגען אַ מיאוס׳ע קראַנקהייט. ער איז שוין איצט געלעגען ביים שטאַרבען און מען האָט איהם געמאַכט אַן אָפּעריישאָן. ווי זאָגט מען דאָס, אַ הונט אַז ער פּגר׳ט, איז אויך אַ רחמנות, ובפרט אַ מענש און נאָך דערצו אַ לאַנדסמאַן. אַ מענש אַ לאַנדסמאַן שטאַרבט און ווי קען מען דאָס זיין אַזאַ, ווי זאָגט מען דאָס, און ניט אַריינ־נעהן מבקר חולה זיין? איך בין צו איהם אַריינגעגאַנגען באַלד נאָך דער אָפּעראַציע. ער האָט זיך נאָך ניט אויסגעטשוכעט פון דעם שלאָף־טרונק, וואָס די דאָקטוירים האָבען איהם געגעבען, און ער האָט ניט געקענט וויסען, וואָס פון דער אָפּעריישאָן וועט ווערען, צי וועט ער געזונט ווערען אָדער אָפּטראָגען זיך אויף יע־נער וועלט. ווען ער האָט זיך אַזוי גענומען אויסטשוכען האָט ער מיך דערזעהן. איך בין צו איהם געשווינד צוגעלאָפען און האָב געמיינט, אַ קשיא אויף אַ אידען, אפשר וועט ער מיך בעטען, איך זאָל מיט איהם זאָגען וידוי, אָדער זעהן אויסהעלפען זיין ווייב, ווי זאָגט מען דאָס, אַ לאַנדסמאַן און קען איהם פון דער היים. וווייסט ווער איהר טאַטע איז און זי איז דאָך נאָך אַלעמען ניט

און אי אין געשעפט, איז זי טאַקע געבליבן גאָר אָהן כחות ביי דער צייט, ווען זיי האָבן פאַרלאָרען זייער ביסעל געלט, און עס איז געווען זעהר שווער אָנצוהויבן צוריק פון סאַמע אָנהויב אָן.

דער ערשטער אמת׳ער נחת איהרער איז געווען, ווען די טאָכ־טער האָט חתונה געהאַט, און ניט סתם חתונה געהאַט, נאָר טאַקע געטראָפען מיט׳ן שידוך. עס האָט געפרעהט דער מאַמעס האַרץ צו זעהן, ווי איהר איידעם האָט אויסגעפוצט די רומס, וואָס ער האָט גענומען אין א שעהנעם עלעווייטאָר־אַפּאַרטמענט, מיט׳ן רייכסטען מעבעל, מיט די שעהנסטע חפצים און מיט די פיינסטע כלים. זי האָט ממש הנאה געהאַט, ווען זי האָט פּרובירט אַ הויב טאָן אַ שטול, און ער האָט געוויזען שווערע געוויכט. איהר האַרץ האָט אָנגעקוואָלען, ווען זי האָט געטראָטען אויפ׳ן טעפּיך, און זי האָט געפיהלט, אַזוי ווי זי טרעט אויף הויכען ווייכען גראָז.

צייטענווייז פלעגט זי זיך דערמאָנען, ווי זי האָט גע׳חושב׳ט אין א קליינער רומקע הינטער דער סטאָר די ערשטע עטליכע יאָהר נאָך דער חתונה, און די דאָזיגע עראינערונג האָט נאָך פאַרגרעסערט איהר פרייד, וואָס אויף איהר טאָכטער׳ס מזל איז אויסגעפאַלען אַ בעסערע מערכה.

און ווי פאַר׳חידוש׳ט איז איינמאָל חנה דבורה געוואָרען, ווען איין טאָג איז זי געקומען באַזוכען איהר טאָכטער, האָט יענע איהר דערקלערט, אַז זי האָט באַשלאָסען צו זוכען אַרבייט.

— וואָס איז, חס־ושלום עפּעס געשעהן מיט אַלבערט׳ן? — האָט די מוטער נעפרעגט צושראָקען.

— ניין. קיין זאַך ניט געשעהן.

— וואָס דען?

— גאָרניט.

— סתם־אַזוי וועט דאָך דיר ניט איינפאַלען צו זוכען אַרבייט?

— מיר געפעהלט ניט, ווי אַלבערט פאַרהאַלט זיך צו מיר.

— עפּעס אָנגעטראָטען? געבייזערט זיך? באַליידיגט?

— וואָס דיר פאַלט איין! איך וואָלט טאַקע וועלען זעהן, אַז ער זאָל מיר באַליידיגען!

די טאָכטער

עס איז געווען דער ערשטער אמת׳ער נחת, וואָס חנה־דבורה האָט דערלעבט אין אמעריקא, ווען זי האָט אויסגעגעבען איהר עלטערע טאָכטער. דער שידוך איז געווען אַ גוטער און זי האָט קיין בעסערען זיך אפילו ניט געוואונשען פאַר איהר טאָכטער. דער איידעם איז געווען אַן אַמעריקאנער יונגערמאַן און האָט געקראָגען גוטע שכירות און אַן אויסקוק ארויפצואַרבייטען זיך, און אַ חוץ דעם, זיינען זיינע עלטערן געווען גוט־אָפּ.

באַקאַנט געוואָרען זיינען זיי אין דעם אָפּיס וואו זיי האָבען ביידע געאַרבייט. זי איז דאָרטען געווען אַ סטענאָגראַפערקע און ער האָט אונטער זיך געהאַט אַ גאַנצען דעפּאַרטמענט.

חנה דבורה האָט געקוקט אויפ׳ן שידוך, ווי אויף אַ גליק, וואָס איז איהר ארונטערגעפאַלען פון הימעל. אליין האָט זי דאָ אין אמעריקא וועניג גליקליכע טעג געהאַט. פון אַ גוטער נאָר פאַר־אָרימטער פאַמיליע, האָט זי דאָ חתונה געהאַט אונטער איהר שטאַנד, און הגם איהר מאַן האָט פון איהר געהאַלטען אַן עולם ומלואה, איז ער געווען אַן איינגע׳עקשנ׳טער נאַר. זי אַליין האָט געהאַט אַ גוטען חוש פאַר ביזנעס, און ערמוטהיגט פון איהר, איז ער פון אַן ארבייטער אַ ביזנעסמאַן געוואָרען און איינצייט האָבען זיי שוין געהאַט אַ געשעפט, וואָס איז ווערט געווען פיינע טויזענטער, נאָר דער איינגע׳עקשנ׳טער נאַר אין איהם איז ארויסגעשפּרונגען און האָט בידים אַלץ איבערגעפיהרט, און מען האָט געדאַרפט אָנ־הויבען צוריק פון דאָס ניי, ווען די כחות זיינען שוין ניט מעהר יונג געווען.

און אַזוי ווי זי האָט זיך ניט באַנוגענט מיט׳ן ערמוטיגען אַליין און האָט די ערשטע יאָהרען שווער געאַרבייט אי אין הויז

— מיר קימערט גאָרניט וואָס ער וועט זאָגען. איך וועל איהם ווייזען, אַז איך קען מיין שטערטעל באַשטעהן.

איצט האָט זיך חנה דבורה דערשראָקען אויף אַן אמת. ביז דער מינוט האָט זי געקוקט אויף דעם, ווי אויף אַ קאַפּריז פון אַ קליינער מיידעל. זי איז נאָך אַלץ געווען געוואוינט צו קוקען אויף איהר בעסיין, ווי אויף אַ קליין קינד. און זי האָט איצט גענומען רעדען מיט איהר ערנסט. זי האָט איהר פריהער געזוכט אריינצוגעבען איהר פּראַקטישען שכל און ווייזען איהר ווי די וועלט פיהרט זיך, און אַז זי דאַרף זיך רעכענען פאַר אַן אמת־גליקליכע, וואָס גאָט האָט איהר געבענשט מיט אַזאַ מאַן.

— אַז אַנדערע אויף דיין פּלאַץ, וואָלט ניט געוואוסט, ווי אָפּצודאַנקען דעם אויבערשטען פאַר דעם חסד, וואָס ער האָט געטאָן. וואָס פעהלט דיר? וואָס נעהט דיר אָפּ? דו האָסט דאָך ביי דיין מאַן פון פויגעל־מילך. הלואי אַ חוץ דיין שאָדען אויף אַלע אידישע טעכטער געזאָגט געוואָרען.

דערנאָך האָט זי איהר געוויזען, וויפיעל זי איז אויסגעשטאַנען פון איהר טאַטען. און עס איז געווען אַן אַך און וועה, אַז זי האָט מיט איהם געדאַרפט חתונה האָבען. מען האָט געדאַרפט זיין שטאַרקער פון אייזען אויסצוהאַלטען פון אַזאַ וואַריאַט ווי ער איז, און דאָך איז איהר קיינמאָל ניט איינגעפאַלען צו טאָן עפּעס אַזוינס, וואָס זאָל שטערען דעם שלום־בית. און אַז די מאַמע האָט איהר גאַנצע האַרץ אויסגעגאָסען, האָט זיך די טאָכטער אָנגע־רופען:

— אָבער פאַרשטעה, מאַמע, אַז עס איז אַמעריקאַ! איך וועל זיך ניט לאָזען טרעטען מיט די פיס און איך וועל ניט זיין אַזאַ סלייוו, ווי דו ביזט געווען.

די מוטער האָט מעכאַניש אַ קוק געטאָן אויף די בריליאַנטענע אויריינגלאַך, אויף דעם זיידענעם סוועטער, אויף די זעמשענע שיך, וואָס די טאָכטער האָט געטראָגען, און האָט מיט האַרץ אויסגע־רופען:

— פו, זאָלט איהר ווערען!

— אויב אזוי, פארשטעה איך דאך ערשט ניט, וואו דער שוד קוועטשט דיר?

— וועל, אלבערט איז שוין ניט מעהר, וואס ער איז פריהער געוועזן. אז ער קומט אהיים און איך דערמאן איהם וועגען א טעאטער אדער א קאנצערט אדער א באל זאגט ער, אז איך זאל נעהמען דיך און געהן מיט דיר. פאר דער חתונה האט ער זיך געדארפט בעטען ביי מיר.—

— נו, מאך זיך ניט נאריש און רעד ניט ווי א קינד,—האט די מאמע געענטפערט און זיך צולאכט.—איך האב געמיינט גאט ווייסט, וואס ביי אייך איז דא געשעהן!

— מיט עטליכע חדשים צוריק בין איך מיט איהם געוועזן אויף א באל און ער האט זיך אנידערגעזעצט ביי א טישעל און איך האב איהם בשום אופן ניט געקענט אפרייסען פון דארטען. קוים פון יוצא וועגען האט ער מיט מיר איינמאל געטאנצט. נאר שפעטער האט ער זיך מיט דער מאוס׳קייט, ווי הייסט זי? גוטמאנ׳ס ווייבעל, אזוי צוטאנצט, אז איך האב איהם קוים אוועקגעשלעפט פון באל.

— נו, דו ביזט אייפערזיכטיג און דאס איז אלץ.

— איך בין ניט אייפערזיכטיג. אויף וועמען זאל איך זיין אייפערזיכטיג? אויף יענער מיאוס׳קייט? נאר איך וועל בשום אופן ניט דערלאזען, אז ער זאל אויף מיר קוקען ווי אויף אן אנגעווארפענע. איך קען מיין שטעדטעל אליין באשטעהן.

— ווייס איך וואס דיר איז איינגעפאלען!—האט די מוטער געזאגט. דאנק גאט, וואס דו האסט ניט באמערקט אין דיין מאן עפעס ערגערעס. קיין מאן בלייבט ניט אזוי נאך דער חתונה, ווי ער איז געוועזן פאר דער חתונה, און שלאג זיך ארויס די נארישקייטען פון קאפ.

— איך ענטפער שוין „ערס" און איך מיין ערנסט וואס איך רעד.

— צו מיינע שונאים׳ס קעפ, צו דיין נארישען שכל! פון אזא וואוילטאג וועסטו איין אן אפים געהן! און וואס וועט ער זאגען?

אַבי חתונה געהאַט

צו אַ רעדעל ווייבער פאַר אַ גרויסע טענעמענט הויז איז צו־געגאַנגען אַ יונגע ווייבעל, אַ געוועזענע, ביז דער חתונה, פינישערין, איצט אַ שטיקעל בעל־הבית׳טע, צוגעזאָגן פון מאַנ׳ס קעסט אין דער לענג און אין דער ברייט, און געפרעגט:

— וועמען האָט מען דאָס ארויסגעוואָרפען? — ביי דער פראַגע האָט זי מיט די אויגען אַ קוק געטאָן אויף די אָרימע בעביכעס וואָס זיינען געלעגען אויפ׳ן סייד־וואָק.

— די שוואַרץ חנ׳עוודיגע ווייבעלע פון דאונסטעירז! — האָט איהר אַ ווייבעל געענטפערט.

— ווי הייסט מ׳האָט זי ארויסגעוואָרפען? פאַרוואָס? פאַר רענט?

— פאַר רענט! אומשטיינס געזאָגט, וואָס פאַר אַ רענט מען צאָהלט דאָ! אודאי פיער דאָלאַר אַ וואָך.

— דריי! — האָט איינע פון רעדעל געענטפערט.

— נאָך בעסער! דריי דאָלאַר — אַ גרויסע מציאה!

— אָבער אַז דער מאַן האָט איהר ניט געגעבען? — האָט ווייטער איינע געפרעגט.

— דער מאַן ניט געגעבען! הו! — האָט די געוועזענע פיני־שערין געזאָגט מיט אַ קרים. — אַז דער מאַן האָט ניט געגעבען, געהט מען ארבייטען.

— איצט איז סלעק...

— סלעק! און אַז סלעק איז וואָס־זשע איז? מען איז אַהין קינדער, פאַרשליסט מען די טיר, מען נעהמט דעם דזשעקעט און די העט און מ׳געהט אין אַ שאָפּ.

— דהער׳ז נאָ יוז, מאַמאַ. איך וועל זיך מיט דיר קיין מאָל ניט צוזאַמענרעדען. דיינע נאַשיאָנס זיינען אַלטמאַדישע.

מיט אַ געזונקענעם הארצען, מיט אַ טיפען עגמת־נפש, האָט חנה דבורה פאַרלאָזען די טאָכטער, און דעם גאַנצען וועג האָט זי געמורמעלט צו זיך:

— די וועלט איז משוגע, ניט אַנדערש ווי משוגע!

רעדען שלעכטס אויף וועמען עס איז. — זאָגט מיר, איך בעט אייך, וואָס איז די מעשה: צוויי חדשים נאָך דער חתונה און עס איז שוין אַזאַ טאַרעראַם?

— וואָס איז די מעשה? — האָט זיך אָנגערופען די ווייבעל מיט רחמנות־פּנים, אַ ריב טוענדיג מיט׳ן פאַרטוך דעם שוויים פון פּנים: — וואָס איז די מעשה? פון לויפער קען מען עפּעס ערוואַר־טען רעכטס?

— אַוועק דו שייגעץ איינער! — האָט אַ ווייבעל זיך אַ בייזער געטאָן אויף אַ קליינעם אינגעל, וואָס האָט אַרויסגעשלעפּט פון די דישעם אַ ספּון און גענומען מיט איהר גראָבען ערד. — אַוועק, דו שייגעץ איינער! טשעפּע ניט פרעמדע זאַכען!

די ווייבעל מיט׳ן רחמנות־פּנים האָט ווייטער אָנגעהויבען:

— אויף אַ מיידעל וואָס מען זאָגט איז אַלץ ריכטיג. וואָס האָט איהר געפעהלט, זאָגט, איך בעט אייך, אַז זי האָט געאַרבייט אין אַ שאָפּ און האָט ניט געוואוסט פון קאָפּ־דרעהעניש... ניין, האָט זי זיך איינגעבלאָפּעט אין לויפער... נאַר, ווידער גערעדט, דער הונט איז ווערט דער שטעקען! וואָס איז זי אַליין, אויב ניט קיין לויפערקע? ביי נאַכט זיך אַרומגעדרעהט מיט באַיעס און אַרומגעיאָגט זיך אין די סטריטען מיט אַ וויסטעל... וואָס? גוטס קען עפּעס אַרויסקומען דערפון?

— שור, — פּאַטאַקעוועט די געוועזענע פינישערין. — שור, קיין גוטס קען דערפון ניט אַרויסקומען....

— האָט זי דען ניט געקענט וויסען, אַז דאָס וועט זיין דער סוף? האַ, זאָגט! אַ באַי געהט אַרום פּוסט און פּאַס, וויל ניט אַרבייטען... מילאַ, טאַטע־מאַמע — גאַר ניט, פּאַרט אַ קינד, מען דענקט, אַז ער וועט ווערען עלטער, וועט ער ווערען מענערשער, ער וועט חתונה האָבען ווי געהעריג איז, וועט נעהמען נדן און וועט מאַכען אַ לעבען... אָבער זי, האָט זי דען ניט געזעהן וואָס ער איז? וואָס האָט זי זיך אין איהם איינגעבלאָפּעט?

— און וואָס זאָגען זיינע עלטערען? — פרעגט די געוועזענע פינישערין.

— ניטא קיין ארבייט.

— וואס וועט איהר מיר זאגען, אז פאר איין מענשען איז ניטא קיין ארבייט? וואס וועט איהר מיר איינשמועסען, אז די דעק איז שוין ארויסגעפאלען אין אמעריקא און א מענש קען שוין ניט געפינען קיין ארבייט? נעווער מיין, אז מ׳וויל ארבייטען — געפינט מען.

— הו! האט די געוועזענע פינישערין ווייטער פארטגעזעצט, מאכענדיג דעם „הו" מעהר מיט דער נאז, ווי מיט׳ן מויל. — הו! אז מען איז ניט קיין בעל־הבית׳טע — וואס פאר א גוטס קען ארויס־קומען? איהר זעהט א טעלער! קוקט, אדרבה, איך בעט אייך! — האט זי זיך געווענדעט צו די ווייבער, ווייזענדיג אויף א פארשמוצ־טען טעלער, וואס איז געלעגען צווישען די ארויסגעווארפענע זא־כען. — האט זי דען ניט געוואוסט נעכטען, אז מען וועט זי היינט ארויסווארפען? פאר וואס האט זי ניט אויסגעוואשען די טעלער?

— ס׳קען זיין, וואס מיינט איהר, — האט זיך איינע אנגערופען מיט א רחמנות פנים, — עס קען זיין, וואס מיינט איהר, עס איז איהר אין זינען ניט געלעגען. אזא מעשה! וואס מיינט איהר, צוויי חדשים נאך דער חתונה און דער מאן זאגט שוין „יא טעביע ניע בענדא"?...

— נעווער מיין, אז מען איז א בעל־הבית׳טע פארגעסט מען ניט אזעלכע זאכען, — האט ווייטער גערעדט די געוועזענע פיני־שערין — הא? זאגט, איז דאס א בעל־הבית׳טע? אט שלעפען די קינדער די זאכען, און וואו איז זי? פאר וואס שטעהט זי ניט און היט ניט די זאכען? הא? פאר וואס?

— וואס מיינט איהר, — האט די ווייבעל מיט׳ן רחמנות־פנים געענטפערט, — וואס מיינט איהר, עס קען זיין זי שעמט זיך. א פארגעניגען א גרויסער, וואס מיינט איהר, איז צו שטעהן און צוקוקען, ווי אלע וועלען טייטען אויף איהר מיט די פינגער? און ווען? סך הכל צוויי חדשים נאך דער חתונה!...

— זאגט מיר, איך בעט אייך, — האט די געוועזענע פינישערין אנגעהויבען מיט יענעם מתיקות׳דיג קול, אין וועלכען געוועהנליך פאלען אריין ווייבער, ווען זיי הויבען אן צו טרייבען רכילות אדער

— זיי ווילען פון קיין זאך ניט וויסען... זיי געפעהלט ניט דער שדוך... אז אך און וועה! זיי שטעהט נאך ניט אז האבען אזא ווייב פאר זייער לױפער... זיי האבען איהם אנגעזאגט, אז אויב ער וועט זיי ניט פאלגען, וועלען זיי איהם אפילו קיין צובראָ־כענעם שערבעל ניט געבען, זיי ווילען פון איהם ניט הערען און ניט וויסען, ער איז שוין גאר זייערער קיין קינד ניט... ביי אונז, וואס מיינט איהר, איז דאס א סטראשונאק, אבער דא — מען איז דאך עפעס אין אמעריקא נו, נו, וואס קלעהרט איהר? געהט מען אוועק אין קאורט און מען האט חתונה... א נס, וואס פרעמדע האבען זיך אריינגעמישט און מען האט זיך צונויפגעלעגט און גע־מאכט א חתונה ווי געהעריג איז, מיט א חופה, ווי עס פיהרט זיך ביי אידען... אז ניט... טפו, ניט געדאכט זאל עס ווערען! זיי וואלטען נאך געלעבט ווי גוים...

— וואס מיינט איהר? א הפקר וועלט איז דא, א הפקר וועלט — האט צוגעגעבען נאך א ווייבעל מיט א פרומע מינע.

— וואס זאגט איהר צו איהר פרומע צורה? — האט נאך א ווייבעל פון דער זייט איינגערוימט איהר שכנה אין אויער א סוד: — וואס זאגט איהר צו איהר פרומע צורה? ווי לאנג איז, אז מען האט וועגען איהר אויפגעהערט צו רעדען?... א פארשטאכענע אוי־גען דאס איז!...

— נו, און איצט האב זיך אויך זיינע עלטערען ניט געלאזט איבערבעטען? — האט ווייטער געפרעגט די געוועזענע פינישערין.

— וואו? זיי ווילען ניט הערען און ניט זעהן. און דער בן־עלע דער תכשיט האט צוויי וואכען נאך דער חתונה איהר אנגעהויבען צו שלאגען מכות רצח... ביי נאכט קומט ער, צושלאגט זיך מיט איהר אין בלוט אריין און אין דער פריה אנטלויפט ער צום טאטען־מאמען... וואס מיינט איהר, ס'איז דא אפולע צו באשולדיגען? ניט געפרובט זאל מען ווערען!...

— הם! — האט זיך איינע פון רעדעל אנגערופען: — טאקע, וואס מען זאגט אויף ווייבער, איז אלץ קארג!... כאטשע מיט א לױפער, אבי חתונה געהאט!... האט זי דען ניט געקענט וויסען, אז אזא סוף וועט איהר אויסגעהן? אבי חתונה געהאט!...